

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

5. (115.) évfolyam, 3. szám
Megjelent: 2010. június

Felelős kiadó:
dr. Bendzsel Miklós

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Szerkesztőség:
Magyar Szabadalmi Hivatal
1054 Budapest, Garibaldi u. 2., Telefon: 474 5554
Levélcím: Pf. 552, 1370, e-mail: iszjsz@hpo.hu
www.mszh.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,
1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440.
További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon.

Egyes szám ára: 1680 Ft
Egy évre: 10 080 Ft

MSZH – Nyomda – 2010.002/3

Felelős vezető:
Dürr János

HU ISSN
1587–5563

Szerkesztőbizottság:

dr. Bendzsel Miklós elnök

*Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,
dr. Kiss Zoltán, Kürtös József, Posteinerné Toldi Márta,
dr. Tószegi Zsuzsanna, Ujvári János*

5. (115.) ÉVFOLYAM 3. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI
ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

5. (115.) ÉVFOLYAM 3. SZÁM

2010. június

Kacsuk Zsófia

**Az igénypontok szerepe a szabadalmi jogban – III. rész
A magyar, az európai, a nemzetközi és a
párizsi uniós elsőbbségi rendszer összevetése**

Lovas Lilla Júlia

**A szoftver jogi oltalma: a számítógépi programalkotások
szabadalmaztathatósága összehasonlító jogi
megközelítésben – II. rész**

Dr. Jókúti András

**Greased Lightnin’ – Áttételes kapcsolatok a formatervezési minták oltalma és a minta
szerinti termék megnevezése között**

Dr. Vida Sándor

Az Európai Bíróság gyakorlatának hatása a magyar védjegyjogra

Dr. Palágyi Tivadar

Az aligénypontok értéke gyógyszer tárgyú szabadalmak esetében

MAGYAR SZABADALMI HIVATAL

TARTALOM

<i>Kacsuk Zsófia</i>	Az igénypontok szerepe a szabadalmi jogban – III. rész A magyar, az európai, a nemzetközi és a párizsi uniós elsőbbségi rendszer összevetése	5
<i>Lovas Lilla Júlia</i>	A szoftver jogi oltalma: a számítógépi programalkotások szabadalmaztathatósága összehasonlító jogi megközelítésben – II. rész	27
<i>Dr. Jókúti András</i>	Greased Lightnin’ – Áttételes kapcsolatok a formatervezési minták oltalma és a minta szerinti termék megnevezése között	52
<i>Dr. Vida Sándor</i>	Az Európai Bíróság gyakorlatának hatása a magyar védjegyjogra	75
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Az aligénypontok értéke gyógyszer tárgyú szabadalmak esetében	92
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	98
Válogatás az Iparjogvédelmi Szakértői Testület szakvéleményeiből		136
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		169
Hírek, események		184
Könyv- és folyóiratszemle		187
Summaries		202

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Zsófia Kacsuk</i>	The role of claims in patent law – part III Comparing the Hungarian, European, international and Paris Union priority systems	5
<i>Lilla Júlia Lovas</i>	Legal protection of softwares: the patentability of computer programmes from the point of view of comparative law – part II	27
<i>Dr András Jókúti</i>	Greased Lightning – Indirect links between design protection and the name of the product to which the design is applied	52
<i>Dr Sándor Vida</i>	The impact of the European Court's practice on Hungarian trademark law	75
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	The value of dependent claims in case of pharmaceutical patents	92
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	98
Selection from the expert opinions of the Body of Experts on Industrial Property		136
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright		169
News, events		184
Review of books and periodicals		187
Summaries		202

AZ IGÉNYPONTOK SZEREPE A SZABADALMI JOGBAN – III. RÉSZ A MAGYAR, AZ EURÓPAI, A NEMZETKÖZI ÉS A PÁRIZSI UNIÓS ELSŐBBSÉGI RENDSZER ÖSSZEVETÉSE

A tanulmány létrejöttének elsődleges célja az Európai Szabadalmi Egyezményben¹⁰ (ESZE) lefektetett európai és a magyar szabadalmi jogrendszer által elismert egyéb elsőbbségek feltárása és összevetése.

Ennek kapcsán közelebbről megvizsgáljuk az ipari tulajdon oltalmára létrejött Párizsi Uniós Egyezmény (PUE) stockholmi szövegének 4. cikkében lefektetett elsőbbségi rendszer jellegzetességeit, amely a 1970. évi június 19-én Washingtonban kelt Szabadalmi Együttműködési Szerződés (Patent Cooperation Treaty – PCT) 8. cikk (2) bekezdésének *a*) pontja értelmében nyer alkalmazást az európai szabadalmi rendszerben.

Kiindulási pontként elsőként a magyar elsőbbségi rendszert ismertetjük. Ezt követően térünk rá az ESZE és a PUE rendelkezéseinek részletes összevetésére.

1. A magyar elsőbbségi rendszer

Magyarország szabadalmi jogrendszerét elsősorban az 1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról (Szt.) határozza meg. Magyarország 2003. január 1-jén csatlakozott az ESZE-hez, ennek megfelelően az Szt. 84/A. és 84/B. § az Európai Szabadalmi Egyezményt (1973. október 5-i Müncheni Egyezményt) is beemeli a magyar jogszabályi rendszerbe, oly módon, hogy eltérés esetén az ESZE alkalmazásának biztosít elsőbbséget [84/B. § (3)]:

Szt. 84/A. § E törvény alkalmazásában

a) európai szabadalom: az európai szabadalmak megadásáról szóló 1973. október 5-i Müncheni Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) alapján megadott szabadalom;

b) európai szabadalmi bejelentés: az Egyezmény alapján tett – európai szabadalom megadására irányuló – szabadalmi bejelentés.

Szt. 84/B. § (1) Európai szabadalmi bejelentés benyújtható és európai szabadalom adható a Magyar Köztársaság területére kiterjedő hatállyal is.

(2) A 84/D–84/O. § rendelkezéseit a Magyar Köztársaságot megjelölő európai szabadalmi bejelentésekre és a Magyar Köztársaságra kiterjedő hatállyal megadott európai szabadalmakra kell alkalmazni.

(3) Az Egyezmény és e törvény közötti eltérés esetén az Egyezmény rendelkezéseit kell alkalmazni az európai szabadalmi bejelentésekre és az európai szabadalmakra.

¹⁰ 1973. október 5-i Müncheni Egyezmény.

Egyrészt tehát megállapíthatjuk, hogy az ESZE útján tett Magyarországra is kiterjedő hatályú szabadalmi bejelentések (illetve szabadalmak) esetén az elsőbbség tekintetében az európai elsőbbségi rendszer a mérvadó. Ezzel itt külön nem foglalkozom, mivel ezt az európai elsőbbségi rendszer tárgyalásakor amúgy is ismertetem.

Magyarországon ezenkívül négyféle elsőbbség létezik: a bejelentési elsőbbség, a magyar belső elsőbbség, a párizsi uniós elsőbbség, és a PCT 8. cikke (2) bekezdésének *b*) pontja által a szerződő államok hatáskörébe utalt belső elsőbbség (amelyre a későbbiekben párizsi uniós típusú belső elsőbbségként fogok hivatkozni). Az előbbi három elsőbbséget az Szt. 61. §-a szabályozza:

Szt. 61. § (1) *Az elsőbbséget megalapozó nap*

a) általában a szabadalmi bejelentés napja (bejelentési elsőbbség);

b) az ipari tulajdon oltalmára létesült Párizsi Unió Egyezmény által meghatározott esetben a külföldi bejelentés napja (uniós elsőbbség);

c) a bejelentő azonos tárgykörű korábbi, folyamatban lévő szabadalmi bejelentésének tizenkét hónaponál nem korábbi bejelentési napja, ha azzal kapcsolatban más elsőbbséget nem érvényesítettek (belső elsőbbség).

Mint látható, az Szt. a külön elsőbbséget nem igénylő bejelentések esetében az elsőbbségi dátumot magával a bejelentési nappal azonosítja, és ilyenkor a törvény „bejelentési elsőbbségről” beszél. Ez azonban nyilván nem „valódi” elsőbbség, pusztán technikai megoldás arra, hogy a „bejelentési naptól, vagy elsőbbség igénylése esetén az elsőbbségi dátumtól” számítandó határidők és események esetén tömörebben lehessen fogalmazni. Az ESZE megszövegezői nem éltek ilyen technikai egyszerűsítéssel, helyette mindenütt az előbbi hosszás kifejtést találjuk.

Ily módon a „bejelentési elsőbbséget” nem tekinthetjük valódi elsőbbségnek, és a továbbiakban nem is foglalkozunk vele.

Az „uniós elsőbbség” esetén az elsőbbségi igény alapját a PUE 4. cikke határozza meg, amelyet a későbbiekben az ESZE elsőbbségi rendszerével összevetve részletesen is tárgyalunk.

„Belső elsőbbség” (*internal priority*) alatt a szabadalmi jogi nyelvhasználatban azt a sajátos szituációt értjük, amikor a korábbi szabadalmi bejelentés származási országa megegyezik azzal az országgal, amely országban vagy amely országra kiterjedően az elsőbbséget egy későbbi szabadalmi bejelentésben érvényesítik (tehát pl. magyar szabadalmi bejelentés elsőbbségét igényeljük egy későbbi, Magyarországon tett magyar vagy Magyarországra kiterjedően tett európai szabadalmi bejelentésben).

Valamely országra kiterjedően tett szabadalmi bejelentésről akkor beszélünk, ha egy nemzetközi szerződés alapján tett szabadalmi bejelentést úgy kell értékelni, mintha az az adott országban tett szabadalmi bejelentés lenne. Az ESZE alapján tett európai szabadalmi bejelentés például Magyarországra kiterjedően tett szabadalmi bejelentésnek minősül az ESZE 66. cikke értelmében. Hasonlóan, a Magyarországot megjelölő PCT-bejelentés szín-

tén Magyarországra kiterjedően tett szabadalmi bejelentésnek minősül a PCT 11. cikk (3) bekezdése alapján.

Magyarországon az Szt. a „belső elsőbbséget” szűken határozza meg, és csak a Magyarországon (tehát nem Magyarországra kiterjedő hatállyal) tett későbbi szabadalmi bejelentések esetében értelmezi ezt a kategóriát.

A belső elsőbbség tágabb értelmében Magyarországon a belső elsőbbség (*internal priority*) háromféleképpen valósulhat meg:

- i) magyar nemzeti úton (magyar szabadalmi bejelentésben igénylik egy korábbi magyar szabadalmi bejelentés elsőbbségét),
- ii) európai úton (Magyarországon érvényesített európai szabadalomban igénylik egy korábbi magyar szabadalmi bejelentés elsőbbségét),
- iii) PCT-bejelentés útján (Magyarországot megjelölő PCT-szabadalmi bejelentésben igénylik egy korábbi magyar szabadalmi bejelentés elsőbbségét).

Lássuk ebből a *iii*) pontot részletesebben.

A PCT-rendszerben tett, Magyarországra kiterjedő szabadalmi bejelentés elsőbbsége általában az Szt. 61. §-ában is szereplő uniós elsőbbséget jelenti, mivel a PCT a Párizsi Uniós Egyezmény elsőbbségi intézményét veszi át:

PCT 8. cikk (2) a) *A b) pontban foglaltak kivételével az 1. bekezdésnek megfelelően benyújtott bármely elsőbbségi igény feltételei és hatálya ugyanaz, mint amelyeket az ipari tulajdon oltalmára létesült Párizsi Uniós Egyezmény Stockholmi Szövegének 4. Cikke előír.*

A PCT-bejelentés automatikusan kiterjed az összes szerződő államra, így tehát előfordulhat, hogy a PCT-bejelentés „visszamegy” a származási országba, pl. egy magyar szabadalmi bejelentés elsőbbségét igénylő PCT-bejelentést magyar nemzeti szakaszba léptetnek az arra megszabott határidőn belül a MSZH-nál mint megjelölt vagy mint kiválasztott hivatalnál.

Fontos kiemelni, hogy maga a PUE nem teszi lehetővé a belső elsőbbség igénylését, mivel az elsőbbség intézményét kifejezetten csak harmadik országok vonatkozásában vezeti be:

PUE 4. Cikk A) (1) *Azt, aki találmányt, használati mintát, ipari mintát, gyári vagy kereskedelmi védjegyet az unió egyik országában szabályszerűen bejelent, úgyszintén az ilyen bejelentő jogutódját, az alább meghatározott határidőkön belül elsőbbségi jog illeti meg arra, hogy bejelentését a többi országban megtegye.*

Az elsőbbség joghatásának megállapításakor is ekként fogalmaz:

PUE 4. Cikk B) *Ennél fogva a bejelentés, amelyet később, de az említett határidők eltelte előtt az unió valamelyik más országában tesznek, nem érvényteleníthető az időközben bekövetkezett tények, nevezetesen másik bejelentés, a találmány közzététele vagy gyakorlatba vétele, a minta példányainak árusítása vagy a védjegy használata következtében, és e tények révén harmadik személy javára sem jog, sem személyhez fűződő birtok nem keletkezhet. Harmadik személynek az elsőbbség alapjául szolgáló első bejelentés napja előtt szerzett jogai az unió országainak belső jogszabályai szerint hatályosak.*

A PUE egységes „külső elsőbbséget” vezet be [vagyis az Szt. 61. § (1) bekezdés *b*) pontjában is hivatkozott „uniós elsőbbséget”], azonban a belső elsőbbség kérdésével nem foglalkozik, mivel a PUE célja elsősorban a nemzeti elbánás elvének érvényesítése, illetve az iparjogvédelem területén a külföldiek minimumjogainak biztosítása.

Mivel a PUE a belső elsőbbség kérdését nem szabályozza, ezért a PCT a szerződő államok hatáskörébe utalja annak eldöntését, hogy milyen joghatások fűződnek az elsőbbség igényléséhez az elsőbbségi bejelentés származási országában (tehát az előbbi példában a korábbi magyar szabadalmi bejelentés elsőbbségéhez a magyar nemzeti szakaszban):

PCT 8. cikk (2) b) *Ha a nemzetközi bejelentés valamely Szerződő Államban vagy annak vonatkozásában benyújtott egy vagy több korábbi bejelentés elsőbbségét igényli, a nemzetközi bejelentés ennek az államnak a megjelölését tartalmazhatja. Ha a nemzetközi bejelentés a megjelölt államban vagy annak vonatkozásában benyújtott egy vagy több nemzeti bejelentés elsőbbségét vagy olyan nemzetközi bejelentés elsőbbségét igényli, amely egyetlen államot jelölt meg, úgy az elsőbbségi igény feltételei és a hozzá fűződő joghatály az említett államban az, amelyet ez utóbbi nemzeti törvényhozása előír.*

Az Szt. 61. § (1) c) pontjában szereplő (magyar) belső elsőbbség sok szempontból inkompatibilis a PUE által felállított elsőbbségi rendszerrel, ezért szükséges volt, hogy a Magyarországra „visszajövő” PCT-bejelentések elsőbbségét a jogalkotó külön szabályozza:

Szt. 84/V. § Elsőbbség igénylése esetén, annak feltételei és joghatálya tekintetében a Szerződés 8. Cikke (2) bekezdésének b) pontjában említett esetben is az ipari tulajdon oltalmára létrejött Párizsi Unió Egyezmény stockholmi szövege 4. Cikkének rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

Mint látjuk, a PCT-bejelentések elsőbbségének kérdését az Szt. visszavezeti a Párizsi Unió Egyezményre, amelynek rendelkezéseit „megfelelően” kell alkalmazni, tehát úgy, mintha a származási országban is lehetővé tenné az elsőbbség igénylését (és nem csak az unió valamely más országában). Így tehát a magyar jogszabály nem tesz különbséget a PCT-úton érkező magyar, illetve külföldi korábbi szabadalmi bejelentés elsőbbségét érvényesítő szabadalmi bejelentések között.

A magyar „belső elsőbbség” elsősorban abban különbözik a PCT 8. cikk (2) bekezdés *b*) pontja és az Szt. 84/V által meghatározott „uniós típusú belső elsőbbségtől”, hogy magyar belső elsőbbség esetén csak folyamatban lévő magyar szabadalmi bejelentés belső elsőbbségét lehet igényelni, mellyel egyidejűleg a korábbi bejelentést visszavontnak kell tekinteni [Szt. 61. § (6)]. Ez több szempontból is hátrányos helyzetbe hozza azokat a magyar bejelentőket, akik nem óhajtanak nemzetközi porondra is kilépni, hanem pusztán Magyarország tekintetében próbálnak oltalmat szerezni. Az ilyen bejelentőknek fenn kell tartani a korábbi bejelentésüket akkor is, ha előre tudják, hogy azt az elkövetkező egy éven belül tovább fogják fejleszteni, és kiegészített formában ismételten be fogják nyújtani – mivel az Szt. 61. § (1) bekezdés *c*) pontja kifejezetten csak folyamatban lévő magyar szabadalmi bejelentés elsőbbségének igénylését engedi meg. Ezzel szemben az uniós bejelentés érvényesítéséhez

elég az elismert bejelentési nap – amely általában, így Magyarország esetében sem feltételezi a bejelentéssel kapcsolatos hivatalos díjak megfizetését. Vagyis az a bejelentő, aki előre tudja, hogy PCT-bejelentést fog tenni, eltekinthet a magyarországi bejelentési és kutatási díj megfizetésétől, hiszen a PCT 8. cikke ennek ellenére lehetővé teszi a megszűnt magyar szabadalmi bejelentés elsőbbségének igénylését, amelyet a magyar nemzeti szakaszba lépve az Szt. 87/V § értelmében Magyarországon is elismertethet („uniós típusú belső elsőbbség”).

Az ilyen bejelentő számára az a lehetőség is fennáll, hogy az oltalmi időt a nemzetközileg elfogadott 20 évről kitolja 21 évre, hiszen a PCT-úton visszajövő és az Szt. 87/V § alapján a korábbi magyar szabadalmi bejelentés elsőbbségét igénylő későbbi szabadalmi bejelentés oltalmi ideje szintén 20 év, amely a későbbi szabadalmi bejelentés bejelentési napjától számít. Ez utóbbi pontosan 12 hónappal lehet későbbi, mint az elsőbbséget megalapozó korábbi szabadalmi bejelentés bejelentési napja. Ugyanakkor sem az Szt. 87/V, sem az Szt. bármely más szakasza nem rendelkezik az elsőbbségi bejelentés sorsáról, rendelkezés hiányában tehát a korábbi magyar szabadalmi bejelentést nem kell visszavontnak tekinteni (szemben a magyar belső elsőbbség igénylésével). A korábbi magyar szabadalmi bejelentés tehát folytatható, és arra oltalom szerezhető, miközben az oltalmat a PCT-úton érkező későbbi szabadalmi bejelentés is megkaphatja, hiszen arra nézve a korábbi magyar szabadalmi bejelentés nem tartozik a technika állásához (mivel nincs a PCT-bejelentés elsőbbségénél korábbi bejelentési napja vagy elsőbbségi dátuma), így a szabadalmi oltalom megszerzésének sem képezheti gátját. Végeredményben tehát a bejelentő a korábbi magyar szabadalmi bejelentés bejelentési napjára visszaható hatállyal is megszerezheti az oltalmat, és emellett a későbbi PCT-bejelentés 12 hónappal későbbi bejelentési napjától számított további 20 éven keresztül élvezheti a PCT-úton tett későbbi szabadalmi bejelentésen alapuló szabadalmat. Ez a lehetőség a magyar belső elsőbbség intézményét igénybe vevő bejelentő számára fel sem merülhet, hiszen az Szt. 61. § (6) bekezdés értelmében a belső elsőbbség érvényesítésénél a korábbi magyar szabadalmi bejelentést visszavontnak kell tekinteni. Tehát a korábbi és a későbbi szabadalmi bejelentés bejelentési napja közti időtartamra akkor sem keletkezik visszamenő hatályú oltalom, ha az MSZH a későbbi szabadalmi bejelentésre oltalmat engedélyez.

További hátrányt jelent a kizárólag magyar szabadalomban gondolkodó bejelentőre nézve, hogy belső elsőbbség igénylése miatt visszavont szabadalmi bejelentésére több elsőbbséget nem alapíthat, holott elképzelhető, hogy találmányát a belső elsőbbség igénybevételére megállapított 12 hónapon belül többször, akár több különböző irányban fejleszti tovább. Az Szt. alapján kérdéses, hogy vajon egyidejűleg igényelhető-e több későbbi bejelentésben ugyanazon korábbi szabadalmi bejelentés belső elsőbbsége.

Az Szt.-ből az sem derül ki egyértelműen, hogy csak egy vagy esetleg több korábbi szabadalmi bejelentés belső elsőbbsége is igényelhető-e egyetlen későbbi szabadalmi bejelentésben. Álláspontunk szerint nem, bár erre vonatkozóan az Szt. semmiféle tiltó rendelkezést nem tartalmaz, azonban abból, hogy a belső elsőbbség igénylésénél a korábbi szabadalmi

bejelentésről a törvény mindenütt egyes számban beszél, továbbá abból, hogy a több elsőbbség érvényesítését megengedő ismertebb jogszabályok (amelyek az 1995. évi XXXIII. tv. megalkotásakor e tekintetben is mintául szolgálhattak a jogalkotó számára) kifejezetten említik ezt a lehetőséget, így például a PUE 4. Cikkének F) pontja, az ESZE 88. cikkének (2) bekezdése, vagy például a német szabadalmi törvény kifejezetten belső elsőbbségre vonatkozó 40. § (2) bekezdése.

A német megoldásról azért is érdemes külön szót ejteni, mert a német szabadalmi törvény nem biztosított a magyar Szt. 87/V §-ához hasonlóan külön jogokat a PCT-utat igénybe vevő bejelentők számára a német belső elsőbbséget igénylő bejelentőkhöz képest.

Mint azt fentebb érintettük, a PCT 11. cikkének (3) bekezdése szerint a nemzetközi (PCT-) bejelentés ekvivalens a megjelölt államokban tett szabadalmi bejelentéssel. Mivel a német szabadalmi törvény nem rendelkezik külön a PCT 8. cikk (2) b) pontja (l. fenn) által nemzeti hatáskörbe utalt belső elsőbbség kérdéséről, ezért a PCT 11. cikk (3) bekezdése alapján arra értelemszerűen a német szabadalmi törvény belső elsőbbségét kell alkalmazni. A német szabadalmi törvény 40. § (5) bekezdése alapján viszont a korábbi németországi szabadalmi bejelentést visszavontnak kell tekinteni, amennyiben az még folyamatban van. Ilyen nemzeti szabályozásra van tekintettel a PCT-hez csatolt Végrehajtási Szabályzat 4.9 szabályának (b) pontja, amely lehetővé teszi, hogy – bár a PCT-bejelentés alpból kiterjed minden szerződő államra – azokban a szerződő államokban, amelyekben a PCT-bejelentésben érvényesített belső elsőbbség a származási országbeli korábbi nemzeti bejelentés visszavonását vonná maga után, a származási ország megjelölésétől el lehessen tekinteni:

PCT VSZ 4.9 b) Az a) pont (i) alpontjában foglaltaktól eltérően, ha 2005. október 5-én valamely Szerződő Állam nemzeti joga úgy rendelkezik, hogy az adott állam megjelölését tartalmazó és az adott államban érvényes korábbi nemzeti bejelentés elsőbbségét igénylő nemzetközi bejelentés benyújtása a korábbi nemzeti bejelentés olyan következményekkel való megszűnését eredményezi, mintha azt visszavonták volna – mindaddig, amíg a nemzeti jog ezt előírja –, a kérelem [ti. a PCT-bejelentési kérelem] tartalmazhatja, hogy az adott állam megjelölése nem történt meg, feltéve, hogy a megjelölt hivatal 2006. január 5-ig tájékoztatja a Nemzetközi Irodát arról, hogy az ebben a pontban foglalt rendelkezést a szóban forgó állam megjelölésekor alkalmazni kell. A beérkezett tájékoztatást a Nemzetközi Iroda haladéktalanul közzéteszi a Hivatalos Lapban.

Németország (Japánnal és Koreával egyetemben) élt ezzel a lehetőséggel, így a németországi elsőbbséget igénylő bejelentő dönthet, hogy Németországban inkább a PCT-bejelentést érvényesíti (aminek következtében a korábbi német bejelentést visszavontnak tekintik), vagy inkább a korábbi német bejelentést folytatja, és lemond a PCT-bejelentésben Németország megjelöléséről. Egyben az is világos, hogy a német szabadalmi törvény nem teszi lehetővé az oltalom meghosszabbítását 21 évre úgy, ahogy azt a magyar Szt. 87/V § kapcsán elmagyaráztuk.

A magyar jogalkotó feltehetően az országok többségének joggyakorlatához igazodott, amikor az Szt.-ben nem próbálta a PCT 8. cikk (2) bekezdésének *b)* pontját a magyar belső elsőbbséghez közelíteni, és így nem vált szükségessé a PCT Végrehajtási Szabályzatának 4.9 *b)* pontja szerinti fenntartás sem. Ugyanakkor sajnálatos, hogy a jogalkotó a magyar belső elsőbbségi rendszert sem igyekezett összhangba hozni az uniós elsőbbséggel, és ezáltal elmulasztotta a kizárólag magyar szabadalomban és a nemzetközi szabadalmi bejelentésben gondolkodó magyar bejelentőket azonos helyzetbe hozni.

2. Az ESZE és a PUE elsőbbségi rendszerének összevetése

Az ESZE preambuluma értelmében az ESZE külön megállapodást képez az ipari tulajdon oltalma tárgyában 1883. március 20-án Párizsban aláírt és legutóbb 1967. július 14-én felülvizsgált egyezmény (PUE) 19. cikke értelmében, továbbá regionális szabadalmi szerződést képez az 1970. június 19-én kelt Szabadalmi Együtműködési Szerződés (PCT) 45. cikkének 1. bekezdése értelmében.

A fentiekből két fontos dolog következik. Egyrészt európai szabadalmi bejelentést nemcsak közvetlenül az Európai Szabadalmi Hivatalnál (továbbiakban: ESZH) vagy az ESZH átvevő hivatalaként eljáró valamely nemzeti hivatalnál lehet tenni (ez az ún. „euro-direct” bejelentés), hanem PCT-úton is indítható az ESZE tagállamaira kiterjedő európai szabadalmi bejelentés (ez az ún. „euro-PCT-bejelentés”). Másrészt az ESZE elsőbbségi rendszerének megalkotásakor tekintettel kellett lenni a PUE 4. cikkében meghatározott követelményekre – mint látni fogjuk, ez a legteljesebb mértékben meg is történt, az ESZE elsőbbségi rendszere néhány fogalmi pontosításon kívül szinte egy az egyben átvette a PUE 4. cikkének rendelkezéseit.

Közvetlen európai szabadalmi bejelentések esetén az elsőbbség igénylése az ESZE által meghatározott elsőbbségi rendszer szabályai szerint történik, míg PCT-úton indított euro-PCT-bejelentések esetén a PCT rendelkezéseit kell alkalmazni, tehát – mint láttuk – a PCT 8. cikk (2) bekezdés *a)* pontja értelmében a PUE 4. cikkét.

Az euro-PCT-bejelentések tekintetében az ESZE 150. cikkének (2) bekezdése az ESZE rendelkezéseivel szemben alkalmazási elsőbbséget biztosít a PCT-rendelkezések számára:

ESZE 150. cikk (2) *Az Együtműködési Szerződés alapján benyújtott nemzetközi bejelentések az Európai Szabadalmi Hivatal előtti eljárások tárgyát képezhetik. Az ilyen eljárásokban a Szerződés rendelkezéseit ennek az Egyezménynek a rendelkezéseivel kiegészítve kell alkalmazni. Eltérés esetén az Együtműködési Szerződés rendelkezései az irányadók.*

Tehát az euro-direct bejelentések esetén az ESZE elsőbbséggel kapcsolatos rendelkezéseit, míg az euro-PCT-bejelentések tekintetében a PCT 8. cikk (2) bekezdésének *a)* pontja értelmében a PUE 4. cikkét kell alkalmazni. Ebből kifolyólag a továbbiakban az ESZE és a PUE elsőbbségi rendszerét párhuzamosan tárgyaljuk.

Az ESZE-ben lefektetett elsőbbségi rendszerben az elsőbbségi joggal, az elsőbbség igénylésével és az elsőbbség hatásával kapcsolatos rendelkezéseket az ESZE 87., 88., illetve 89. cikke tartalmazza. Ezek rendre megfeleltethetők a PUE 4. cikk valamely szakaszának.

2.1.

Az elsőbbséghez kapcsolódó alapfogalmak, illetve az elsőbbség igénylésének alapfeltételei rögtön az ESZE 87. cikk (1) bekezdésében kerülnek bevezetésre. Az összehasonlítás kedvéért párhuzamosan feltüntettük a PUE megfelelő rendelkezéseit.

ESZE 87. cikk – Az elsőbbségi jog

(1) Azt, aki szabadalom, használati mintaoltalom, hasznossági bizonylat iránt szabályszerű bejelentést tett bármely,

(a) az ipari tulajdon oltalmára létesült Párizsi Unió Egyezményben részes államban vagy ilyen államra kiterjedő hatállyal, vagy
(b) a WTO bármely tagországában vagy arra kiterjedő hatállyal,

úgy szintén az ilyen bejelentő jogutódját, elsőbbségi jog illeti meg arra, hogy ugyanazon találmány tekintetében európai szabadalmi bejelentést tegyen az első bejelentés bejelentési napjától számított tizenkét hónapos időtartamon belül.

PUE 4. cikk

A)(1) Azt, aki szabadalom, használati mintaoltalom, ipari mintaoltalom vagy védjegyoltalom iránt az Unió egyik országában szabályszerű bejelentést tett, úgy szintén az ilyen bejelentő jogutódját, az alább meghatározott határidőkön belül elsőbbségi jog illeti meg arra, hogy bejelentését a többi országban megtegye.

C)(1) A fent említett elsőbbségi határidő szabadalmaknál és használati mintáknál tizenkét hónap, ipari mintáknál, valamint gyári vagy kereskedelmi védjegyeknél hat hónap.

C)(2) E határidők az első bejelentés benyújtása napján kezdődnek; a benyújtás napja nem számít be a határidőbe.

Mint látható, az ESZE 87. cikk (1) bekezdése és a PUE 4. cikk A) pontjának (1) bekezdése, C) pontjának (1) és (2) bekezdése közötti különbségek egyrészt abból adódnak, hogy az ESZE kizárólag szabadalmi oltalom adására létesült, így ebben a nem szabadalmi jellegű oltalmi formák (ipari minta, védjegy) elsőbbségének igénylését nem tették lehetővé. Megjegyezzük, hogy a PUE e tekintetben nem fogalmaz egyértelműen, bár nem szokás ipari mintára, illetve védjegyre szabadalmi bejelentés elsőbbségi igényét alapítani, azonban ez a PUE alapján elvileg nem kizárt. Ilyen hibrid megoldásra egyébként a magyar iparjogvédelem történetében is láthattunk példát – az 1991. évi XXXVIII. törvény a használati minták oltalmáról (Hmtv.) egy ideig megengedte használatiminta-bejelentés származtatását ipari mintából, majd az 1995. évi XXXIII. tv. (Szt.) lehetővé tette szabadalmi bejelentés származtatását használati mintából, így elvileg nem volt kizárt, hogy többszöri származtatás révén egy szabadalmi bejelentés végeredményben egy ipari minta elsőbbségét igényelje. Ez a le-

hetőség azonban 2002. január 1-jétől megszűnt – feltehetően az ipariminta-bejelentésből kiolvasható és az elsőbbséget megalapozó műszaki tartalom meghatározásának nyilvánvaló nehézségei miatt. Feltételezhetjük, hogy a PUE-nek sem volt szándéka a különböző típusú oltalmi formák közti átjárhatóság biztosítása, így tehát e tekintetben a szövegszintű eltérés a joggyakorlat szempontjából immateriálisnak tekinthető.

Mind az ESZE 87. cikk (1) bekezdése, mind a PUE 4. cikk A) pontjának (1) bekezdése egyértelművé teszi, hogy az elsőbbséghez való jog az első bejelentés bejelentőjét vagy jogutódját illeti meg, valamint azt, hogy az elsőbbséget 12 hónapon belül lehet igényelni. Az utóbbi követelmény mind a PCT-, mind a közvetlen európai úton tett európai szabadalmi bejelentések tekintetében fellazult, mivel az ESZE 2007. december 13-tól hatályos állapota szerint az ESZE 122. cikke és a 136. szabály (1) bekezdése alapján most már a 12 hónapos elsőbbségi idő is igazolható két hónap objektív határidőn belül. Erre való tekintettel az ESZH visszavonta az ilyen igazolást kizáró korábbi fenntartását a PCT VSZ 26bis.3 szabály (j) bekezdése alatt is.

Az ESZE 87. cikk (1) bekezdésében szereplő fogalmakat és feltételeket maga az ESZE éppúgy nem magyarázza, mint a PUE fogalmait maga a PUE, így ezek pontos interpretációja csak a kialakult joggyakorlat és bevett jogdogmatikai kategóriák fényében lehetséges. Talán az egyik legfontosabb, ugyanakkor legkevésbé egyértelmű fogalom, amelyet bevezet az ESZE 87. cikk (1) bekezdése, az „azonos találmány” fogalma, amelyet e sorok szerzője egy korábbi cikkében¹¹ részletesebben is kifejtett.

Lássuk az ESZE 87. cikkének többi bekezdését, illetve azok megfelelőjét a PUE elsőbbségi rendszerében.

ESZE 87. cikk – Az elsőbbségi jog

(2) Elsőbbségi jog alapítható minden olyan bejelentésre, amely a bejelentés helye szerinti állam nemzeti jogszabálya, kétoldalú vagy többoldalú szerződése – ideértve ezt az Egyezményt – értelmében szabályszerű nemzeti bejelentésnek számít.

(3) Szabályszerű nemzeti bejelentésnek kell tekinteni azt a bejelentést, amely elégséges annak megállapítására, hogy azt melyik napon nyújtották be, függetlenül a bejelentés további sorsától.

PUE 4. cikk

A)(2) Elsőbbségi jog alapítható olyan bejelentésre, amely az unió bármelyik országának nemzeti jogszabálya vagy az unió országai között kétoldalú vagy többoldalú szerződés értelmében szabályszerű hazai bejelentésnek számít.

A)(3) Szabályszerű hazai bejelentésnek kell tekinteni azt a bejelentést, amely elégséges annak megállapítására, hogy a kérelmet a szóban forgó országban melyik napon terjesztették elő, függetlenül a kérelem további sorsától.

¹¹ Kacsuk Zsófia: Az európai elsőbbségi jog elemzése az Európai Szabadalmi Hivatal joggyakorlatának tükrében – avagy hogyan igényeljük a serpenyő elsőbbségét műanyag pohárra? Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf. 6. sz., 2008. december.

Lényeges eltérést jelent az ESZE és a PUE elsőbbségi rendszere között, hogy míg a PUE csak a „külső elsőbbség”, vagyis külföldi országból származó bejelentés elsőbbségének igénylését teszi lehetővé, addig az ESZE 87. cikk (1) és (2) bekezdése egyben megteremti a „belső elsőbbség” intézményét is. Az ESZE 87. cikk (1) bekezdése alapján az első bejelentés történhetett bármely párizsi uniós államban vagy ilyen államra kiterjedő hatállyal, valamint bármely WTO-tagországban vagy arra kiterjedő hatállyal. Párizsi uniós államokra *kiterjedő* hatályú például az európai szabadalmi bejelentés, amely az ESZE 66. cikkének értelmében egyenértékű a megjelölt szerződő államokban tett szabadalmi bejelentéssel. Mivel az ESZE 87. cikk (1) bekezdése semmilyen megkötést nem tartalmaz az ilyen államok, illetve WTO-tagországok tekintetében (erre utal a „bármely” megfogalmazás), az ESZE 87. cikk (2) bekezdése pedig kifejezetten utal az ESZE keretében tett szabadalmi bejelentés nemzeti hatályára, ezért az ESZE egyben a *belső elsőbbség* lehetőségét is biztosítja, vagyis egy európai szabadalmi bejelentésben igényelhetjük egy korábbi európai szabadalmi bejelentés elsőbbségét. Fontos megemlíteni, hogy szemben a magyar belső elsőbbség intézményével, az ESZE nem írja elő a korábbi bejelentés visszavonását. Az ESZE 87. cikkének (3) bekezdése, illetve a PUE 4. cikkének A)(3) bekezdése biztosítja, hogy elsőbbséget nem csak folyamatban lévő bejelentésre lehet alapítani (szemben a magyar belső elsőbbség intézményével, amely ezt kifejezetten megköveteli). Ezenfelül, az európai joggyakorlat szerint az elsőbbség tekintetében nincs jogkimerülés (T15/01 döntés), vagyis egy szabadalmi bejelentés elsőbbségét akárhány későbbi európai szabadalmi bejelentésben lehet igényelni (feltéve, hogy azok mind 12 hónapon belül kerülnek benyújtásra).

2.2.

Az ESZE 87. cikk (1) bekezdése, valamint a PUE 4. cikk C)(2) bekezdése szerint elsőbbséget egy *első bejelentés* tekintetében lehet igényelni. Az első bejelentés fogalmát külön sem az ESZE, sem a PUE nem definiálja, pusztán azt a speciális esetet szabályozzák, amikor egy későbbi bejelentés első bejelentésnek tekinthető:

ESZE 87. cikk – Az elsőbbségi jog

(4) Egy későbbi bejelentést, amelynek tárgya azonos egy korábbi bejelentés tárgyával, és amelyet ugyanabban az államban, illetve államra kiterjedő hatállyal tettek, az elsőbbség meghatározása szempontjából első bejelentésnek kell tekinteni, ha a korábbi bejelentést a későbbi bejelentés bejelentési napja előtt visszavonták, arról lemondtak vagy azt elutasították anélkül, hogy közzétették volna, ahhoz jogok fűződnének vagy arra

PUE 4. cikk

C)(4) Egy *későbbi bejelentést*, amelynek tárgya azonos egy korábbi bejelentés tárgyával, és amelyet az *uniónak ugyanabban az országában* tettek, a fenti (2) bekezdés értelmében vett első bejelentésnek kell tekinteni, és az elsőbbségi határidőt annak bejelentési napjától kell számítani, ha a korábbi bejelentést a későbbi bejelentés napja előtt már visszavonták, arról lemondottak, vagy elutasították, anélkül, hogy közzétették vol-

elsőbbségi igényt alapítottak volna. Az ilyen korábbi bejelentésre tehát ez esetben később sem lehet már elsőbbséget alapítani.

na, vagy ahhoz jogok fűződnek vagy arra elsőbbségi igényt alapítottak volna. Az ilyen korábbi bejelentésre tehát ez esetben később sem lehet már elsőbbséget alapítani.

Az ESZE 87. cikk (4) bekezdése és a PUE 4. cikkének C)(4) bekezdése magáért beszél, talán csak az első mondat első részére érdemes némi magyarázattal kitérni. Az ugyanazon államban (vagy ilyen államra kiterjedő hatállyal) tett bejelentésre vonatkozó kikötés mögött rejlő megfontolás, hogy ne lehessen egy adott államban jelentkező nehézségeket áltál megkerülni, hogy a bejelentő a bejelentését más államban ismételtén benyújtja.

Itt jegyezzük meg, hogy az ESZE 2007. december 13-tól hatályos szabályozása nem teljesen konzisztens, mivel a 87. cikk (4) bekezdésében a 87. cikk (1) bekezdésébe bekerült WTO-tagországok nem kerülnek külön említésre, azonban feltételezhető, hogy az ESZH a 87. cikk (4) bekezdésének értelmezésekor az állam fogalmát a WTO-tagországokra is ki fogja terjeszteni.

Az ESZH Módszertani útmutatója¹² további kiegészítést fűz az első bejelentés értelmezéséhez. Első bejelentés az, amelyben a bejelentő először tárja fel a bejelentés tárgyát (GL. C-V, 1.4). Több döntés is leszögezi, hogy az elsőbbségi jog érvényesítéséhez az első bejelentésnek olyannak kell lennie, hogy az alapján a találmány megvalósítható legyen (lásd pl. T206/83, T26/85, T193/95, T491/99). Ez a kritérium biztosítja, hogy senki ne tarthasson fenn magának jogokat olyan elképzelések, ötletek tekintetében, amelyek részleteit még maga sem dolgozta ki, a gyakorlatba való átültetés lehetőségei pedig nincsenek tisztázva, illetve feltárva.

2.3.

Az ESZE 88. cikkének (1) bekezdése az elsőbbség igénylésével kapcsolatos alapvető formális követelményeket szabályozza. Hasonló rendelkezéseket találunk a PUE 4. cikk D)(1) bekezdésében.

ESZE 88. cikk – Az elsőbbség igénylése

(1) Ha a bejelentő az európai szabadalmi bejelentés tekintetében korábbi bejelentésen alapuló elsőbbséget igényel, be kell nyújtania az elsőbbségi nyilatkozatot és egyéb szükséges dokumentumokat a Végrehajtási Szabályzattal összhangban.

PUE 4. cikk

D)(1) Aki valamely korábbi bejelentés elsőbbségét érvényesíteni kívánja, köteles nyilatkozatot tenni, s abban e bejelentés időpontját és országát megjelölni. Azt a legkésőbbi időpontot, ameddig e nyilatkozatot meg lehet tenni, az egyes országok határozzák meg.

¹² Guidelines for Examination in the European Patent Office – röviden: GL.

Az ESZE 88. cikkének (2) bekezdése, illetve az ennek megfelelő PUE 4. cikk (F) bekezdésének első része komoly jelentőséggel bír, mivel ez teszi lehetővé több elsőbbség igénylését akár egy igénypontra is (és akár különböző országból származó korábbi bejelentések esetén is).

ESZE 88. cikk – Az elsőbbség igénylése

(2) Az európai szabadalmi bejelentés tekintetében **több elsőbbség** igényelhető, függetlenül attól, hogy azok **különböző országokból** származnak-e. Ha erre mód van, bármelyik **igénypontra több elsőbbség** igényelhető. Több elsőbbség igénylése esetén az elsőbbség napjától számított határidőket a legkorábbi elsőbbség napjától kell számítani.

Ugyan a PUE 4. cikk F) bekezdése kifejezetten nem említi, hogy a több elsőbbség akár egy igénypontra is vonatkozhat, azonban a nemzetközi jogfelfogás ezt az értelmezést részesíti előnyben.

Az ESZE 88. cikkének (3) bekezdése lényegében tömören összefoglalja a PUE 4. cikk F) bekezdésének második felét. A két rendelkezés értelme azonban megegyező, ti. az elsőbbség csak a korábbi bejelentésben is szereplő elemekre terjed ki.

ESZE 88. cikk – Az elsőbbség igénylése

(3) Ha az európai szabadalmi **bejelentés** tekintetében egy vagy több elsőbbséget igényelnek, az elsőbbségi jog az európai szabadalmi bejelentésnek **csak azon elemeire** terjed ki, amelyeket az elsőbbséget megalapozó bejelentés, illetve bejelentések is tartalmaznak.

PUE 4. cikk

F) Az unió egyik országa sem utasíthat vissza elsőbbségi igényt vagy szabadalmi bejelentést amiatt, hogy a bejelentő többszörös – akár különböző országokból származó – elsőbbséget igényel, vagy ...

PUE 4. cikk F) (folyt.)

... hogy az egy vagy több elsőbbséget igénylő bejelentés egy vagy több **olyan elemet** foglal magában, **amely nem szerepel** abban a bejelentésben, illetve bejelentésekben, amelyek alapján az elsőbbséget igénylik, feltéve mindkét esetben, hogy a találmány az ország jogszabályai értelmében egységes.

Azoknak az elemeknek az elsőbbségét, amelyek az elsőbbségi igény alapjául szolgáló bejelentésben, illetve bejelentésekben nem szerepelnek, **a későbbi bejelentés alapozza meg** az általános feltételek szerint.

Az „elem” fogalmát sem az ESZE, sem a PUE nem definiálja, de erre nézve támpontot jelenthet az ESZE 88. cikkének (4) bekezdése, illetve a PUE 4. cikkének H) szakasza.

ESZE 88. cikk – Az elsőbbség igénylése

(4) Ha a **találmány** egyes, elsőbbségi igénynyel érintett **elemei a korábbi bejelentés igénypontjai között nem szerepelnek**, az elsőbbség ennek ellenére is megadható, feltéve, hogy a korábbi bejelentés iratai, azok egészét tekintve, az ilyen elemeket **kifejezetten** feltárják.

PUE 4. cikk

H) Az elsőbbség nem tagadható meg amiatt, hogy a **találmány** egyes olyan **elemei**, amelyekre elsőbbséget igényelnek, a származási országban tett bejelentés **igénypontjai között nem szerepelnek**, feltéve, hogy a bejelentés adatai együttesen ezeket az elemeket **szabatosan** meghatározzák.

Az ESZE 69. cikke értelmezéséről szóló jegyzőkönyv az „elem” szót egyértelműen a szabadalmi igénypont által lefedett „megoldás”, „kiviteli alak” értelmében használja.

A PUE-ben szereplő „elemet” a G2/98 Kibővített Fellebbezési Tanácsi döntés a PUE 4. cikk H) és F) pontja, valamint azok célja alapján szintén magának az igénypontnak, illetve a leírásban szereplő valamely kiviteli alaknak felelteti meg.

A G2/98 döntés az ESZE 88. cikk (3) és (4) bekezdésében szereplő „elem” megnevezést is értelmezi, méghozzá a PUE „elemére” adott értelmezésével összhangban, vagyis az elem maga az igénypont tárgya.¹³

Jelezzük, hogy mind az ESZE, mind a PUE hivatalos magyar fordítása pontatlan, miszerint az egyes elemek az igénypontokban nem szerepelnek, holott mindkét egyezmény angol szövege úgy fogalmaz, hogy az elemek az igénypontok *között* nem szerepelnek. A pontatlan magyar fordításból az adódna, hogy az „elemet” az igénypont vagy az adott kiviteli alak egy „jellemzőjének” (*feature*) kell megfeleltetni, holott a G2/98 döntés részletes elemzéséből jól látszik, hogy ez az interpretáció téves.

A fenti rendelkezések jelentősége annak biztosításában áll, hogy elsőbbségi igényt ne csak egy korábbi bejelentés igénypontjaira, hanem annak teljes kitanítására lehessen alapítani. Ez azért is fontos követelmény, mivel az elsőbbség igénylésénél nem lehet feltétel, hogy a korábbi bejelentés igénypontokat tartalmazzon – például sem a magyar Szt., sem a 2007. december 13. óta hatályos ESZE nem írja elő, hogy a szabadalmi bejelentésnek igénypontot is kell tartalmaznia, ahhoz hogy a bejelentési nap elismerhető legyen. Az ESZH joggyakorlata szerint a bejelentés tárgyán a szakember által a bejelentésből megismerhető teljes kitanítást, információt kell érteni. A korábbi bejelentés tárgya ennek megfelelően sokkal bővebb is lehet annál, mint amire a korábbi bejelentésben ténylegesen igényelték az oltalmat.

Az ESZE 88. cikk (4) bekezdésének, illetve a PUE 4. cikk H) bekezdésének az összevetéséből az is látszik, hogy a feltárási kötelezettség tekintetében a Párizsi Uniós Egyezmény valamivel diffúzabban fogalmaz: „a bejelentés anyagai (*application documents*) ezeket az

¹³ Both an „element of the invention” and an „element of the European patent application” actually constitute subject-matter as defined in a claim of the European patent application. (G2/98)

elemeket *szabatosan* meghatározzák”, szemben az ESZE megfelelő rendelkezésével, mely az elemek *kifejezett* feltárását követeli meg.

Talán ez az egyetlen olyan tényleges eltérés az ESZE és a PUE elsőbbségi rendszere között, ami esetleg eltérő jogalkalmazást indokolna a közvetlen európai bejelentések és az euro-PCT-bejelentések tekintetében. Ugyanakkor megállapíthatjuk, hogy a gyakorlatban ilyen eltérést nem tapasztalhatunk.

2.4.

Az elsőbbségi jog hatását az ESZE 89. cikke szabályozza, amelyet az analóg rendelkezéseket tartalmazó PUE 4. cikk B) szakaszával lehet összevetni:

ESZE 89. cikk – Az elsőbbségi jog hatása

Az elsőbbségi jog hatása, hogy az 54. cikk (2) és (3) bekezdése, valamint a 60. cikk (2) bekezdése szempontjából az elsőbbség napja számít az európai szabadalmi bejelentés bejelentési napjának.

[ESZE 54(2) nyilvános technika állása

ESZE 54(3) teljes kiterjesztésű technika állása

ESZE 60(2) Az európai szabadalomra való igényjogosultság – azt illeti meg akinek korábbi elsőbbsége van.]

PUE 4. cikk

*B) Ennél fogva a bejelentés, amelyet később, de az említett határidők eltelte előtt az unió valamelyik más országában tesznek, **nem érvényteleníthető az időközben bekövetkezett tények**, nevezetesen másik bejelentés, a találmány közzététele vagy gyakorlatba vétele, a minta példányainak árusítása vagy a védjegy használata **következtében és e tények révén harmadik személy javára sem jog, sem személyhez fűződő birtok nem keletkezhet**. Harmadik személynek az elsőbbség alapjául szolgáló első bejelentés napja előtt szerzett jogai az unió országainak belső jogszabályai szerint hatályosak.*

Az ESZE 89. cikk értelmében az ESZE 54. cikk (2) bekezdése szerint a nyilvános technika állásának, illetve a (3) bekezdése szerint a teljes kiterjesztésű technika állásának megítélésében az elsőbbség időpontja számít. Szintén az ESZE 89. cikk értelmében az ESZE 60. cikk (2) bekezdése alapján az európai szabadalom azt illeti meg, aki azt a legkorábbi elsőbbséggel bejelentette (szabadalmi igényjogosultság).

A PUE 4. cikk B) bekezdése láthatóan ugyanezen jogokat állapítja meg az időközben bekövetkező tények felsorolásával (másik bejelentés – teljes kiterjesztésű technika állása; közzététel, gyakorlatba vétel, árusítás – nyilvános technika állása), valamint harmadik személyek időközben keletkező jogának és birtokának kizárásával (szabadalmi igényjogosultság).

2.5.

Mivel az ESZE meglehetősen szöveghűen veszi át a PUE rendelkezéseit, ezért még ha kétséges is egyes szavak, fogalmak jelentése – mint például az „elem” – ezt az európai szabadalmi rendszeren belül egységes értelmezéssel lehet ellátni és egységesen lehet kezelni, legyen akár közvetlen európai szabadalmi bejelentésről (illetve szabadalomról), akár euro-PCT-bejelentésről (illetve szabadalomról) szó.

3. Az európai szabadalmi rendszerben az elsőbbség elismerhetőségének precedensjogi értelmezése

Az előző pontban már utaltunk rá, hogy az egyik legfontosabb, ugyanakkor legkevésbé egyértelmű fogalom, amelyet bevezet az ESZE 87. cikk (1) bekezdése az „azonos találmány” fogalma. Az „azonos találmány” kifejezés a PUE 4. cikkében nem jelenik meg, azonban implicit módon erre utal a PUE 4. cikk F)(1) bekezdés második fele:

PUE 4. cikk F)(1) ... Azoknak az elemeknek az elsőbbségét, amelyek az elsőbbségi igény alapjául szolgáló bejelentésben, illetve bejelentésekben nem szerepelnek, a későbbi bejelentés alapozza meg az általános feltételek szerint.

Mint korábban megállapítottuk, az „elemek” kifejezés alatt az igénypontokat, illetve az igénypontok által lefedett (vagy a leírásban tanított) kiviteli alakokat értjük, tehát a fenti bekezdésből következik, hogy a korábbi bejelentésben nem szereplő kiviteli alakokat nem illeti meg az elsőbbség. Az egyes kiviteli alakokat az igénypontok szintjén az igényponti jellemzők határozzák meg (beleértve a technika állásából ismert, és a találmány lényegét képező új jellemzőket is). A PUE alapján nem egyértelmű, hogy az elsőbbségi igénnyel érintett korábbi bejelentésben szereplő „elemek” és a későbbi bejelentés „elemei” között milyen szintű egyezést kell megkövetelni ahhoz, hogy az elsőbbség elismerhető legyen. Esetleg elképzelhető, hogy az igénypontnak csak bizonyos jellemzők tekintetében van elsőbbsége? Mint látni fogjuk, ezt az európai precedensek egyértelműen eldöntik, méghozzá szigorú, de logikailag konzisztens módon.

Az ESZE 87. cikk (1) bekezdése alapján elsőbbséget csak „azonos találmány” tekintetében lehet igényelni. Az „azonos találmány” kérdésében hosszú évek ingadozó jogértelmezése és ellentmondásos joggyakorlata után végül a Kibővített Fellebbezési Tanács G3/93, majd G2/98 döntése egyértelműen a szűk, szigorú értelmezés mellett tette le a voksot, amelyet azóta tovább erősített a G1/03, illetve G2/03 döntés. A továbbiakban röviden áttekintjük ezeket a döntéseket.

3.1. A G3/93 döntés

A G3/93 döntés alaptézisként lefekteti, hogy az elsőbbségi éven belül publikált elsőbbségi irat a technika állásához tartozik, amennyiben nem ismerhető el az elsőbbség. A döntés

értelmében ez abban a speciális esetben is fennáll, ha azért nem ismerhető el az elsőbbség, mert a későbbi bejelentés tárgya bővebb, mint amit az alapbejelentésben feltártak. Az indoklás az ESZE 87. cikk (1) bekezdésére hivatkozik, és megállapítja, hogy az elsőbbségi jog csak szigorúan „azonos” találmány esetében áll fenn.

A G3/93 döntés abból indul ki, hogy az elsőbbségi jog hatását szabályozó 89. cikk alkalmazásának előfeltétele az érvényes elsőbbség, ha tehát a későbbi bejelentés tárgya bővebb, és ezért nem ismerhető el az elsőbbség, akkor a korábbi bejelentés (vagyis az alapbejelentés) elsőbbségi éven belüli publikációja (pl. tudományos szaklapban) hozzátartozik a technika állásához. Ebből egyenesen következik, hogy az elsőbbségi iratnak az elsőbbségi éven belüli publikációja adott esetben megkérdőjelezheti a későbbi bejelentés tárgyát képező módosított találmány tekintetében a feltalálói tevékenység meglétét.

3.2. A G2/98 döntés

A G2/98 döntés tovább pontosítja a G3/93 döntést, kimondva, hogy az ESZE 87. cikk (1) bekezdésében szereplő „azonos találmány” fogalmát szigorúan kell értelmezni: a korábbi bejelentés elsőbbségét csak akkor lehet elismerni, ha a szakember az igénypontban foglaltakat egyértelműen és közvetlen módon le tudja vezetni a korábbi bejelentés egészéből.

A G2/98 döntés szakított azzal a gyakorlattal, hogy az elsőbbség, illetve az azonos találmány szempontjából különbséget lehessen tenni a műszaki jellegű és a nem műszaki jellegű jellemzők között, így ugyanis adott esetben akkor is azonosnak kellene tekinteni a találmányt, ha egy (nem műszaki) jellemző megváltozott, törlésre került, vagy egy ilyen jellemzővel bővült az igénypont. A döntés indoklása szerint a szigorú interpretáció összhangban van a PUE rendelkezéseivel és a korábbi G3/93 döntéssel is.¹⁴ Az „azonos találmány” szigorú interpretációjának szükségességét továbbá azzal indokolja G2/98 a döntés, hogy a 87. cikk (1) bekezdésében szereplő első bejelentés megítélésénél szintén az „azonos találmány” fogalma számít. Tehát adott esetben egy továbbfejlesztett új bejelentés elsőbbségét már nem lehetne igényelni, ha az azonos találmány fogalmát túlságosan kiterjesztően értelmezzük.

A G2/98 döntés egy további fontos kérdést is tisztáz, miszerint több elsőbbsége csak „VAGY” típusú igénypontnak lehet, „ÉS” típusúnak nem. Vagyis nem fordulhat elő, hogy egymással és kapcsolatban levő jellemzők (tehát vesszővel, pontos vesszővel, „és”, „vala-

¹⁴ ... according to that analysis, a narrow or strict interpretation of the concept of „the same invention”, equating it to the concept of „the same subject-matter” referred to in Article 87(4) EPC (cf. point 2 supra), is necessary to ensure a proper exercise of priority rights in full conformity inter alia with the principles of equal treatment of the applicant and third parties (cf. point 8.1 supra) and legal certainty (cf. point 8.3 supra) and with the requirement of consistency with regard to the assessment of novelty and inventive step (cf. point 8.1 supra). Such interpretation is solidly supported by the provisions of the Paris Convention (cf. point 5 supra) and the provisions of the EPC (cf. point 6.8 supra), and is perfectly in keeping with opinion G 3/93 (G2/98, Reasons for the Opinion, 9.).

mint”, illetve más hasonló kötőszóval elválasztott jellemzők) egy része tekintetében elismerhető az elsőbbség, míg más részének nincs elsőbbsége.

Egy igénypontra több elsőbbség igénylését az ESZE 88. cikkének (2) bekezdése teszi lehetővé:

ESZE 88. cikk – Az elsőbbség igénylése

(2) Az európai szabadalmi bejelentés tekintetében több elsőbbség igényelhető, függetlenül attól, hogy azok különböző országokból származnak-e. Ha erre mód van, bármelyik igénypontra több elsőbbség igényelhető. Több elsőbbség igénylése esetén az elsőbbség napjától számított határidőket a legkorábbi elsőbbség napjától kell számítani.

A G2/98 döntés „VAGY” típusú igénypontnak nevezi az olyan igénypontot, amelyben legalább két jellemző közt VAGY kapcsolat van. Ez esetben elképzelhető, hogy az igénypontot az egyik jellemzővel olvasva az ilyen igénypontvariánsnak egy első elsőbbsége van, míg a másik jellemzővel vett másik igénypontvariánsnak egy második elsőbbsége van. Ezenfelül a döntés azt is leszögezi, hogy ha egy első elsőbbségi irat A jellemzőt ismerteti, míg egy második elsőbbségi irat B jellemzőt ismerteti, akkor semmi akadálya ezen két különböző elsőbbség igénylésének egy későbbi bejelentés C jellemzőt tartalmazó igénypontja tekintetében, amely C jellemző mint általános fogalom, mint általános képlet vagy egyéb módon magában foglalja A és B jellemzőt.¹⁵ Itt tehát a különböző elsőbbséggel rendelkező igénypontvariánsok nem jelennek explicit formában meg az igénypontban. Mindamellett a döntés hozzáteszi, hogy az általános fogalom vagy általános képlet csak akkor igényelhet több elsőbbséget, ha ez véges számú, jól definiált alternatíva igénylését jelenti.

Ugyanezt a lehetőséget a döntés kizárja olyan igénypontok esetében, amelyeknél a jellemzők között és kapcsolat áll fenn. Ekkor nyilván nem lehet szó igénypontvariánsokról, a korábbi bejelentésben vagy feltárássra került az és kapcsolatban álló jellemzők mindegyikét megvalósító találmány, vagy nem.

3.3. A G1/03, illetve G2/03 döntés

A G1/03 és a G2/03 döntés a fenti döntések által kijelölt útvonalon továbbhaladva és a G2/98 döntést kifejezetten megerősítve megállapítja, hogy az ESZE 87. cikk (1) bekezdésé-

¹⁵ 6.7 As regards the „OR”-claim (point 6.5(ii) supra), it is held in the memorandum that where a first priority document discloses a feature A, and a second priority document discloses a feature B for use as an alternative to feature A, then a claim directed to A or B can enjoy the first priority for part A of the claim and the second priority for part B of the claim. It is further suggested that these two priorities may also be claimed for a claim directed to C, if the feature C, either in the form of a generic term or formula, or otherwise, encompasses feature A as well as feature B. The use of a generic term or formula in a claim for which multiple priorities are claimed in accordance with Article 88(2), second sentence, EPC is perfectly acceptable under Articles 87(1) and 88(3) EPC, provided that it gives rise to the claiming of a limited number of clearly defined alternative subject-matters. (G2/98)

ben az elsőbbségi jog megállapításánál ugyanaz a mérce, mint a fent tárgyalt bővítő értelmű módosítások tilalmának alkalmazásában¹⁶ [ESZE 123. cikk (2) bekezdés].

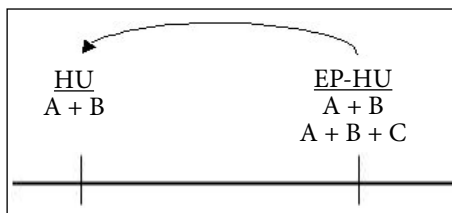
Tehát a G1/03, illetve G2/03 döntés tartalma a következő. Ha egy későbbi bejelentés egy korábbi bejelentés tárgyához képest olyan bővítő értelmű módosítást tartalmaz, amely az ESZH előtt folyó eljárásban az ESZE 123. cikk (2) bekezdése szerint nem lenne megengedhető, akkor az ilyen bővítő értelmű tartalom nem igényelheti a korábbi bejelentés elsőbbségét.

4. Igénypont-módosulások az elsőbbség szempontjából

Lássuk most, milyen módosulásokon mehet keresztül az európai szabadalmi bejelentés igénypontja az eredeti bejelentés tartalmához képest, és mit eredményez ez az elsőbbség elismerhetőségének szempontjából.

4.1. Hozzáadás – új jellemző

Legyen például egy korábbi magyarországi HU szabadalmi bejelentés tárgya A+B (A és B jellemzőkkel meghatározott találmány, függetlenül attól, hogy igényponti szinten megjelent-e). A HU szabadalmi bejelentés elsőbbségét igénylő EP-HU szabadalmi bejelentés (vagy szabadalom) tartalmazzon egy A+B alakú főigénypontot, és ezenkívül egy A+B+C alakú aligénypontot, amely a HU bejelentéshez képest egy új kiviteli alaknak felel meg.

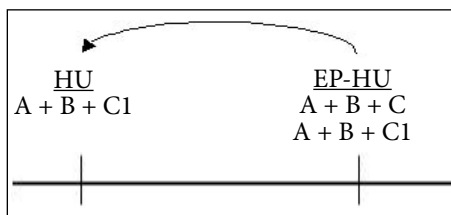

Ebben az esetben az A+B főigénypontot értelemszerűen illeti az elsőbbség, azonban az ehhez képest korlátozott oltalmi kört biztosító A+B+C aligénypontot már nem, hiszen a HU bejelentés ilyen kiviteli alakot nem tárt fel. A G2/98 döntés erről úgy nyilatkozik, hogy az és típusú igénypontot nem illeti meg az elsőbbség, ha az és kombinációban valamelyik jellemzőt nem tárta fel az elsőbbségi irat.

¹⁶ In order to avoid any inconsistencies, the disclosure as the basis for the right to priority under Article 87(1) EPC and as the basis for amendments in an application under Article 123(2) EPC has to be interpreted in the same way. (G1/03, G2/03, Reasons for the decision, 4. pont)

4.2. Csere – jellemző általánosítása

Legyen a HU bejelentésben feltárt találmány $A+B+C1$, az EP-HU bejelentés főigénypontja pedig vonatkozzon $A+B+C$ találmányra (ahol C általánosítása $C1$ -nek, például $C1$ =réz és C =fém).

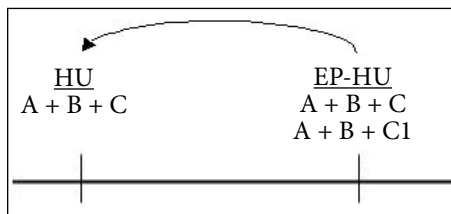

A speciális $C1$ jellemzőhöz képest általánosabb C jellemző nyilván olyan többletinformációt hordoz, amely a korábbi HU bejelentésből nem volt kiolvasható (amely csak rézre vonatkozott), viszont a G2/98 döntés elismeri az általános jellemzővel megadott igénypont elsőbbségét azoknak a kiviteli alakoknak a tekintetében, amelyeket az elsőbbségi irat is feltárt. Ennek megfelelően az $A+B+C$ főigénypontot az $A+B+C1$ kiviteli alakra nézve megilleti az elsőbbség, minden más kiviteli alakra nézve nem.

Mivel az aligénypont kifejezetten csak erre a kiviteli alakra vonatkozik, ezért az aligénypontot teljes egészében megilleti az elsőbbség.

4.3. Csere – jellemző specifikálása

Legyen most az EP-HU bejelentésnek a korábbi HU bejelentéshez képest egy új aligénypontja $A+B+(C=C1)$ alakú (vagyis aligénypont, azzal jellemezve, hogy a C jellemző $C1$, például C =fém és $C1$ =réz).

Ilyen esetben a $C1$ jellemző egy szűkítés, illetve pontosítás a bővebb értelmű C jellemzőhöz képest, tehát elvileg implicit módon a $C1$ jellemző is szerepelt a HU bejelentésben. Az ESZH Módszertani útmutatója szerint azonban a „speciális” újnak számít az „általánoshoz”

képest (GL. C-IV, 9.5), tehát a „réz” olyan új jellemző, amelyet HU nem tárt fel, és ezért az aligénypont elsőbbsége ebben az esetben nem ismerhető el a G2/98 döntés alapján.

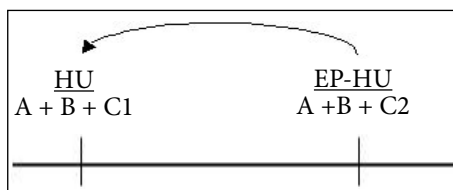
A kiválasztási találmányokra való tekintettel a G2/98 döntés indoklásának 8.4 pontja ennél valamivel enyhébben fogalmaz, és csak abban az esetben mondja ki az elsőbbség érvénytelenségét, ha a kiválasztási találmányokra érvényes újdonságfeltétel is fennáll. Ha a kiválasztási találmány véges sok kiviteli alakot választ ki az általános megoldásból (például réz az általános fémhez képest vagy valahány darab speciális vegyület egy általános formulával megadott vegyületcsaládhoz képest), akkor a fent ismertetett „speciális versus általános” szabály alkalmazandó. Ha azonban a kiválasztási találmány egy szélesebb intervallum részintervallumát jelenti, akkor az ESZH joggyakorlata pontosan meghatározott feltételeket támaszt az újdonság megítéléséhez, amelyet az ESZH Módszertani útmutatója így összegez (GL. C-IV, 9.8):

„A technika állásához tartozó szélesebb tartományból kiválasztott részintervallum abban az esetben új, ha eleget tesz a következő három kritériumnak (l. T198/84, OJ 7/1985, 209; T279/89, OJ-ben nem jelent meg):

- (a) a kiválasztott részintervallum keskeny az ismert tartománnyal összehasonlítva;
- (b) a kiválasztott részintervallum megfelelően távol esik a technika állásában feltárt speciális kiviteli példáktól, és az ismert tartomány végpontjaitól;
- (c) a kiválasztott tartomány nem véletlenszerű részintervallum a technika állásán belül, vagyis nem a technika állásának egy puszta kiviteli alakja, hanem új találmány (célzott kiválasztás, új műszaki kitanítás).”

4.4. Csere – jellemző helyettesítése új jellemzővel

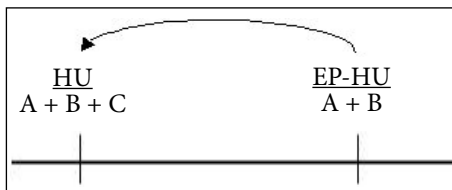
Legyen a HU bejelentés tárgya $A+B+(C1=\text{réz})$, míg az EP-HU bejelentés főigénypontja $A+B+(C2=\text{vas})$.

Ez esetben, mivel a $C2=\text{vas}$ jellemzőt tartalmazó kiviteli alak nem volt tárgya a HU bejelentésnek, ezért a G2/98 döntés értelmében az EP-HU bejelentés igénypontját nem illeti meg az elsőbbség.

4.5. Jellemző elhagyása

Utoljára tekintsük azt az esetet, amikor a HU bejelentés tárgya A+B+C, az EP-HU bejelentésben azonban A+B találmányra igényelnek oltalmat.

Ha a C jellemző a HU bejelentésben szükséges jellemzőként volt bemutatva, akkor a szakember a HU bejelentés alapján nem próbálna elhagyni a C jellemzőt, és így nem is jutna el a C jellemzőt nem tartalmazó A+B találmányhoz. Vagyis a szakember a HU bejelentésből nem ismerhette meg az A+B találmányt a C jellemző nélkül, így ennek tekintetében nem illeti meg az elsőbbség az EP-HU bejelentést. Ez utóbbi gondolatmenet explicit formában nem jelenik meg a G2/98 döntésben, azonban az indoklás 9. pontjából logikusan következik, hogy az igényponti jellemző elhagyása is vezethet az elsőbbség elvesztéséhez.¹⁷

5. Az elsőbbség elismerésének és a bővítő értelmű módosítások tilalmának kapcsolata

Az igénypont-módosulásoknak az előző fejezetben látott 4.1–4.5. pontban vázolt típusát tekintve, és azt a bővítő értelmű módosítások szabályozásával összevetve¹⁸ megállapítható hogy a 4.1–4.5. pont szerinti igénypont-módosulások azonos elbírálás alá esnek, mintha bővítő értelmű módosítások szempontjából néznénk azokat (ti. az olyan igénypont elsőbbsége nem ismerhető el, amely bővítő értelmű módosítást jelentene az elsőbbségi bejelentéshez képest).

A Kibővített Fellebbezési Tanács G1/02, illetve G2/03 döntésének érdeme éppen abban rejlik, hogy a fenti eseti összehasonlítás helyett egységesen megállapította az elsőbbség elismerésének szempontjából *azonos találmány* és a megengedhető módosítások kritériumainak azonosságát. A döntések ezzel egyben az 4.5. pont alatti igénypont-módosulási típus esetére is egyértelmű választ adtak. Egy, a leírás egészében szükségesként bemutatott jellem-

¹⁷ From the analysis under point 8 supra, it follows that an extensive or broad interpretation of the concept of „the same invention” referred to in Article 87(1) EPC, making a distinction between technical features which are related to the function and effect of the invention and technical features which are not, with the possible consequence that a claimed invention is considered to remain the same even though a feature is modified or deleted, or a further feature is added (cf. point 8.3 supra), is inappropriate and prejudicial to a proper exercise of priority rights. (G2/98, Reasons for the Opinion, 9. pont)

¹⁸ L. a cikksorozat II. részét.

ző nem húzható ki az igénypontból a bővítő értelmű módosítások tilalma miatt (T331/87, lásd GL. C-VI, 5.3.10, igényponti jellemző elhagyása).¹⁹ Mivel a bővítő értelmű módosítás és az elsőbbség elismerhetőségének vizsgálatakor ugyanazt a mércét kell alkalmazni, ezért ha az adott jellemző elhagyása nem megengedhető az ESZE 123. cikk (2) bekezdése szerint, akkor az adott jellemzőt nélkülöző igénypont elsőbbsége sem ismerhető el.

A szabályozás célja nyilvánvalóan az, hogy új bejelentés benyújtásával és az elsőbbség igénylésével senki ne kerülhesse meg a bővítő értelmű módosítások tilalmát, vagyis minden olyan módosítással kapcsolatban, amelyet a bejelentési eljárás során nem lehet megtenni, egy új bejelentés esetén sem támasztható elsőbbségi igény.

A G1/02, illetve a G2/03 döntésben vázolt egységes és látszólag egyszerű felfogás azonban számos kérdést felvet – gondoljunk például a G1/93 döntésre, amely az ESZE 123. cikk (2) és (3) bekezdésének együttes alkalmazásából adódó „csapdából” biztosított kiutat.

Az ESZE 123. cikk (2) és (3) bekezdésének „csapdajaként” szokás arra a speciális helyzetre utalni, amikor az ESZE 123. cikk (2) bekezdése ellenére bővítő értelmű módosítás révén bekerült többletigényponti jellemző megsemmisítési alap, ugyanakkor az igénypontból az ilyen jellemző az ESZE 123. cikk (3) bekezdése alapján egy felszólalási vagy megsemmisítési eljárás során már nem húzható ki, mivel azzal tágulna a szabadalmi igénypont oltalmi köre. A szabadalom a bővítő értelmű módosítással nem tartható fenn, de a bővítő értelmű módosítás nem is törölhető – tehát a szabadalmat meg kell semmisíteni. A G1/93 döntés a szabadalmas iránti méltányosságból kimondta, hogy a találmány szempontjából műszaki relevanciával nem bíró, bővítő értelmű módosítást jelentő igényponti jellemző az ESZE 123. cikk (2) bekezdésének tilalma ellenére benne hagyható az igénypontban – vagyis az ilyen, nem műszaki jellegű megkötéseket a G1/93 döntés gyakorlatilag nem tekintette bővítő értelmű módosításnak. Ugyanakkor a G2/98 döntés egyértelműen leszögezi, hogy az „azonos találmány” vizsgálatának szempontjából az adott jellemző műszaki vagy nem műszaki jellegére nem lehet figyelemmel lenni. Mindkét döntés a mai napig érvényben van, és a G1/02, illetve a G2/03 döntés – ugyan a *disclaimerek* szempontjából – de kifejezetten megállapította, hogy a G2/98 döntés nem tekinthető a G1/93 döntés felülbírálásának vagy átértékelésének.

Azt látjuk tehát, hogy az elsőbbségi igény elismerésének és a bővítő értelmű módosítások tilalmának egységes kezelése korántsem valósult meg, és továbbra sem lehet az egyik kérdéskör szabályozására vonatkozó döntéseket mechanikusan alkalmazni a másik kérdéskörbe eső szituációkban.

¹⁹ Egy igényponti jellemző cseréje vagy elhagyása abban az esetben nem ütközik az ESZE 123(2) cikkének tilalmával (bővítő értelmű módosítások tilalma szabadalmi bejelentés esetén), ha a szakember közvetlenül és egyértelműen felismerné, hogy:

- (i) a leírás a jellemzőt nem mint szükséges jellemzőt ismerteti;
- (ii) a jellemző, mint olyan, nem elengedhetetlen a találmány működése szempontjából a megoldandó műszaki probléma fényében;
- (iii) a jellemző cseréje vagy elhagyása nem igényli más jellemzők komolyabb módosítását a változások kompenzálása végett. (GL. C-VI, 5.3.10)

A SZOFTVER JOGI OLTALMA: A SZÁMÍTÓGÉPI PROGRAMALKOTÁSOK SZABADALMAZTATHATÓSÁGA ÖSSZEHASONLÍTÓ JOGI MEGKÖZELÍTÉSBEN – II. RÉSZ

4. AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG FÜSTBE MENT TERVE: IRÁNYELVJAVASLAT A SZÁMÍTÓGÉPPEL MEGVALÓSÍTOTT TALÁLMÁNYOK SZABADALMAZHATÓSÁGÁRÓL¹¹⁸

A) Az irányelvjavaslat története

Több mint tíz évvel ezelőtt, 1997-ben kezdődött az EU-ban a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságának története a közösségi szabadalomról és az európai szabadalmi rendszerről szóló zöld könyvvel. Ennek részeként vetődött fel a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságának problémája.

A nyilvános vita az utóbbiról már 1999-ben elkezdődött, és 2000-ben a Bizottság az interneten kétlépcsős közvélemény-kutatást¹¹⁹ hirdetett meg, amely a következő kérdésekre koncentrált: fennáll-e egyáltalán harmonizációs igény a tagállamok jogszabályaira és a szabadalmi hivatalok gyakorlatára nézve, és ha igen, mely eszközökkel és milyen szinten kellene ennek a harmonizációnak történnie. A válaszadók között a „szoftverszabadalmakat” ellenző open-source-hívók voltak többségben (feltehetően a lánclevelek nagy számának köszönhetően, amelyben a mozgalom tagjai az internetes közvélemény-kutatásban való részvételre hívtak fel). A támogatók viszont – a Bizottság megfogalmazása szerint – az érintett munkahelyek számát és a befektetések összegét tekintve egyértelmű túlsúlyban voltak.¹²⁰ A Bizottság az előkészítő munkával párhuzamosan reményeket fűzött 2000. novemberi, az ESZE szövegének revíziós konferenciájához is, amelyen előterjesztették az 52. cikk módo-

¹¹⁸ Az eredeti bizottsági javaslat magyar nyelven nem hozzáférhető, csak az Európai Parlament és a Tanács közös álláspontja. Az eredeti angol cím: 2002/0047 (COD) Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the patentability of computer-implemented inventions.

¹¹⁹ Robert Hart, Peter Holmes, John Reid: Study Contract ETD/99/B5-3000/E/106: The Economic Impact of Patentability of Computer Programs; http://europa.eu.int/comm/internal_market/de/indprop/softpatanalyse.htm.

¹²⁰ Például az UNICE (Iparosok és Munkaadók Európai Szövetsége), az EICTA (Információ-, Kommunikáció- és Fogyasztói Elektronikai Iparosok Európai Szervezete) és az Európai Információtechnológiai Szolgáltatók Szervezete.

sítását és a számítógépi programok törlését a kizárások közül.¹²¹ Mivel ez nem következett be, a kodifikációs munka tovább folytatódott.

A Bizottság felkérte a londoni Szellemi Tulajdoni Intézetet, hogy készítsen tanulmányt a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságának várható gazdasági hatásairól.¹²² Ez a tanulmány összevetette az akkori és a jövőbeni helyzetet az USA és Japán jogi helyzetével, és arra a következtetésre jutott, hogy „a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatósága az USA-ban hozzájárult a szoftveripar növekedéséhez”.¹²³

A megállapításhoz hozzá kell fűznünk, hogy más tanulmányok¹²⁴ szerint viszont a szabadalmak nagy száma ebben a szektorban a szoftveripar organikus fejlődésének köszönhető, és nem a szabadalmi oltalom lehetőségének.¹²⁵ Fel kell hívunk a figyelmet arra is, hogy Európában a mai napig nem készült olyan átfogó, empirikus tanulmány, amely arra a következtetésre jutott volna, hogy a szabadalmi oltalomnak ezen a területen¹²⁶ az innovációra statisztikailag bizonyítottan jótékony hatása van.¹²⁷

A nagy kutatóintézetek által készített kérdőíves kutatások inkább azt mutatták, hogy bizonyos csoportokon belül a szoftverek szabadalmazhatóságának elfogadottsága magas, míg mások szenvedélyesen ellenzik azt. Így például a támogatók körébe tartoztak a kormányzati szereplők, a jogászok (mindenekelőtt a szabadalmi ügyvivők, akiknek az igénypontok „kacifántos” megfogalmazása és a „technikai hozzájárulás” követelménye a legtöbb fejtörést okoz-

¹²¹ A Bizottság intézményesen is támogatta a módosítást, mint a két sürgős teendő egyikét, amelyek szükségessé voltak az európai szoftverszabadalmakhoz. Lásd: *Justin Pila: Dispute over the Meaning of Invention in Art. 52 (2) EPC – The Patentability of Computer-Implemented Inventions in Europe*. IIC, 2005, p. 189.

¹²² *Hart, Holmes, Reid: i. m. (119).*

¹²³ *Hart, Holmes, Reid: i. m. (119), p. 5.*

¹²⁴ *James Bessen, Robert M. Hunt: Working paper No. 03-07/R: An Empirical Look at Software Patents; www.researchinnovation.org/swpat.pdf.*

¹²⁵ Ez az érv nem újkeletű: Németországban a XIX. század végén a találmányok szabadalmazhatóságáról szóló parlamenti vitában (az első szabadalmi törvény meghozatala előtt) az egyetlen ellenző azzal érvelt, hogy „az ipar virágzása Angliában és Amerikában nem a szabadalmi védelemnek köszönhető; Anglia óriási mértékben rendelkezik nyersanyagokkal. Amerikában azért számosak a találmányok, mert a szükség és a munkaerő hiánya ezt kikényszerítette.” *Ralph Nack: Neue Gedanken zur Patentierbarkeit von computerimplementierten Erfindungen. Bedenken gegen Softwarepatente – ein déjà vu? GRUR Int., 2004, p. 774.*

¹²⁶ Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez a megállapítás nem csak az informatika területén helytálló. A szabadalmi rendszer egészével kapcsolatban nincs arról statisztikai bizonyíték, hogy az az innovációt ténylegesen ösztönzi. Mivel minden jelentős ipari ország a szabadalmi rendszer mellett döntött, ezért nincs arra gyakorlati példa, hogy milyen a gazdasági verseny és az innovációt igénylő iparágak helyzete egy olyan ipari országban, ahol nem létezik szabadalmi oltalom.

¹²⁷ Az irányelvvel kapcsolatban számos nemzeti kormány kért fel különböző szervezeteket, hogy készítsenek statisztikai alapokon nyugvó tanulmányokat. Ezek egyike sem hozott a szabadalmak innovációra gyakorolt hatásáról vagy a szektorban a szabadalmazhatóságra való igényről meggyőző eredményt. Lásd a 79. lábjegyzetben felsorolt tanulmányokat.

za), valamint az informatikai ipar nagyméretű szereplői. Ellenezték az ötletet a diákok, tudósok, mérnökök és az olyan vállalatok, amelyek nemrégén kezdték meg működésüket.¹²⁸

A holland gazdasági minisztérium – a megbízásából készült, statisztikai alapokon nyugvó tanulmány alapján – kijelentette, hogy nem adható döntő válasz a szoftverek szabadalmazhatósága mögött meghúzódó pénzügyi érdekekről, annak a gazdasági versenyre gyakorolt hatásáról, a szabadalmak innovációs értékéről vagy a járulékos szabadalmi oltalomnak a más jogi védelmi eszközök melletti hasznosságáról.¹²⁹

Az Európai Parlament Jogi és Belső Piaci Bizottsága az Amszterdami Egyetem Információs Jogi Intézetét kérte fel, hogy a szoftverek szabadalmazhatóságának jogi vonatkozásairól tanulmányt készítsen. Ez a tanulmány nagyon óvatosan közelíti meg a kérdést, és a szoftveripar diverzitását valamint a meggyőző statisztikák hiányát többször hangsúlyozva¹³⁰ – a jogi háttér széles körű bemutatása mellett – nem tartalmaz konkrét javaslatot az Európai Parlament számára.

B) A tervezet lényegi rendelkezései

A tervezet a következő lényegi elemeket tartalmazta: „a számítógéppel megvalósított találmány” fogalmát, a „műszaki hozzájárulás” fogalmát,¹³¹ ennek megkövetelését a feltalálói tevékenység megtételekor és azt a kijelentést, hogy a számítógéppel megvalósított találmányt a technológia területéhez tartozónak kell tekinteni.¹³²

A tervezet az ESZH jelenlegi gyakorlatának ellentmondva nem tette volna lehetővé, hogy számítógépi termékek (mint például egy CD-n lévő szoftver) szabadalmazhatóak legyenek, kizárólag programozott készülék (apparátus), illetve az ilyen készülék által végzett eljárás (amelyet szoftver hajt végre) lett volna szabadalmazható.¹³³

Számítógéppel megvalósított találmánynak tekintette az irányelvjavaslat azokat a találmányokat, amelyek megvalósításához számítógépet, számítógépi hálózatot vagy más programo-

¹²⁸ *Reiner Bakels, P. Bernt Hugenholtz*: The patentability of computer programmes. Discussion of European level legislation in the field of patents for software; www.europarl.eu.int/committees/juri/20020619/SoftwarePatent.pub.pdf.

¹²⁹ *Bakels, Hugenholtz*: i. m. (128), p. 16. A szerző úgy véli, hogy a szabadalmi rendszerrel kapcsolatos adatok ilyen mértékű hiánya önmagában megoldandó probléma, ezért javasolja az Európai Szabadalmi Obszervatórium létrehozását, amely nemcsak begyűjtené és értékelné az ESZH és a tagállami szabadalmi hivatalok adatait, valamint egyéb statisztikákat, hanem folyamatosan szemmel tartaná a szabadalmi rendszer működését a különböző európai országokban.

¹³⁰ *Bakels, Hugenholtz*: i. m. (128), p. 4., 15. és 17.

¹³¹ 2. cikk a) és b) pont.

¹³² Ennek a kijelentésnek a TRIPS-megállapodással való harmonizáció miatt volt jelentősége, amelynek 27. cikk 1. bekezdése kimondja, hogy a szabadalmi oltalmat a tagországoknak a technológia minden területén biztosítaniuk kell. A TRIPS és az ESZE konfliktusára e vonatkozásban a későbbiekben még visszatérünk.

¹³³ A Bizottság javaslatának 5. cikke.

zott berendezést használnak, és a találmánynak van egy vagy több jellemzője, amely teljesen vagy részben számítógépi programmal vagy számítógépi programokkal van megvalósítva.

A műszaki hozzájárulás fogalmát a első tervezet úgy definiálta, hogy az a technika állásához való olyan hozzájárulás a technika területén, amely a szakember számára nem nyilvánvaló. Ez a meghatározás kifejezetten tautologikusnak tűnik, gyakorlatilag a feltalálói lépés követelményét ismétli meg. A számítógéppel megvalósított találmányokra vonatkoztatva így „fordíthatjuk le” a definíciót: műszaki hozzájárulás a hozzájárulás a számítógép használatával kapcsolatos technika állásához, a számítógépi megvalósítás területén, és amely a szakértő számára nem egyértelmű.

A műszaki jelleg misztikus fogalma ezenkívül még egy helyen megjelent, mégpedig a feltalálói tevékenység megítélésekor, amely feltételt csak akkor tekintette volna a tervezet teljesítettnek, ha a találmány műszaki hozzájárulást nyújt. Ez azonban semmilyen „extra” feltételt nem tartalmazott volna a számítógépi programokra nézve, és ezt a tervezet maga is elismeri, amikor az indokolás 11. bekezdésében kimondja, hogy bár a számítógéppel megvalósított találmányok a technológia területéhez tartoznak, annak érdekében, hogy feltalálói lépést tartalmazzanak, *mint ahogy minden más találmánynak is*, a technika állásához műszaki hozzájárulást kell nyújtaniuk.

Ez a szabály véleményünk szerint annyit jelent, hogy mivel a számítógépi találmányok is a technológiához tartoznak, a számítógépi programozás területén is bekövetkezhet az a feltalálói lépés, ami teljesíti a szabadalmazhatóság egyik materiális feltételét. Ez derül ki egyébként az Improved pension benefits system/PBS Partnership-döntésből is, amelyben azt kifogásolja az ESZH, hogy az adott bejelentésben szereplő program a számítógépi programozó számára nyilvánvaló, ezért nem tartalmaz feltalálói lépést.

A Bizottság indokolásában¹³⁴ egyébként hivatkozik is erre a döntésre, és kijelenti, hogy „tekintettel arra, hogy mely számítógéppel megvalósított találmányokról mondható el, hogy rendelkeznek műszaki jelleggel, a nem régi *Controlling pension benefits system*-ügyből arra következtethetünk, hogy minden program, amely egy számítógépen fut, definíció szerint technikai (mivel a számítógép egy gép), és ebből következően képes a „találmány” alapvető követelményének megfelelni.”

A műszaki hozzájárulás fogalma az ESZH korábbi gyakorlatában (az IBM-ügyekben kifejtettek alapján) azt jelentette, hogy a számítógépi programnak a hardverre vagy az általa irányított más gépre *fizikai* hatást kellett gyakorolnia. A tervezet ezzel szemben azt mondta ki, hogy *a számítógépi programnak nem kell fizikai hatást gyakorolnia*, hanem újnak kell lennie, tehát nem tartozhat a technika (ebben az esetben a számítógépi programozás vagy a számítógépi hardvertechnika) állásához, vagyis egy átlagos szakember számára ismeretlen, innovatív lépést kell tartalmaznia. Ez a feltétel azonban minden egyes találmányra igaz.

A műszaki hozzájárulás feltétele tehát (ebben a megfogalmazásban) nem jelent semmit, semmilyen pluszfeltételt nem fogalmaz meg a számítógéppel megvalósított találmányok-

¹³⁴ P. 8.

ra vonatkozóan. Mindössze ügyes szófordulat, amely félrevezetheti a témában nem jártas szemlélőt. A Bizottság weboldalan¹³⁵ az irányelvtervezettel kapcsolatban feltett „gyakori kérdések” címszó alatt a technikai jelleg megmagyarázásának hiányával kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy azt majd az esetjog alakítja ki az idők folyamán, ahogyan a technika fejlődik. Ha azonban a jogalkotás kezdeményezője szerint nincs szükség a fogalmak pontos meghatározására, mert azt majd kialakítja a jogalkalmazás, akkor miért kell egyáltalán kodifikálni?

Másrészt ha az irányelvtervezet egy évtizedek óta húzódó, bizonytalan jogi helyzetet volt hivatott tisztázni, akkor elvárható lett volna, hogy annak a fogalomnak, amely a legtöbb félreértéshez és önkényes jogalkalmazáshoz vezetett, tartalmat adjon, vagy pedig európai szinten vesse el azt. Ezzel szemben a javaslat a korábbi homályos jogi helyzet fenntartására törekedett, és a technikai hozzájárulás fogalmának felvételét feltehetően csak azért erőltette, hogy lecsillapítsa az európai szabadszoftver-mozgalom köreiben felborzolt kedélyeket és a kis- és közép vállalatok félelmeit.

Ez azonban annak ellenére sem sikerült, hogy a Bizottság kifejezetten hangsúlyozta az Indokolásban, hogy: „a műszaki hozzájárulásnak az irányelvben való előírása gondoskodik arról, hogy üzletvitelre vonatkozó eljárások kizárólag ebben a minőségükben, vagy általános, szervezési eljárások ne legyenek szabadalmazthatók, mert ezek a módszerek vagy eljárások nem teljesítik a szigorú követelményeket, valamint a technika állásához viszonyítva nem nyújtanak technikai hozzájárulást.”¹³⁶ Érdeemes megfigyelni, hogy a szöveg az „önálló” számítógépi programalkotásokat nem említi azon tárgyak között, amelyek szabadalmazhatóságát a „műszaki hozzájárulás” megakadályozná, ami azt jelenti, hogy abban az esetben, ha a számítógépi program innovatív és új, „önmagában” is szabadalmazható lenne.

A Bizottság 2002 februárjában közzétett javaslatát óriási ellenszenvvel fogadta a közvélemény,¹³⁷ amely részben megalapozott volt, részben azonban az open source-mozgalom – tényeket többször meghamisító – kampányának volt köszönhető.¹³⁸ Az Európai Parlament 2003 szeptemberében első olvasatban egy nagymértékben módosított változatot fogadott el,¹³⁹ amely az ESZH eddigi gyakorlatának a megtiltását kívánta volna elérni,¹⁴⁰ az

¹³⁵ http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/indprop/02-32.htm.

¹³⁶ A Bizottság javaslatának indokolása, p. 12.

¹³⁷ Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság például partizándokumentumnak nevezte, amelynek hiányoznak az ésszerű gazdasági alapjai, amely elégtelen a társadalmi érdekek és a demokrácia szempontjából, és amely Európát növekvő jogbizonytalanságnak, sőt lehet hogy „jogi káosznak” teszi ki. Idézi *Píla*: i. m. (121), p. 180.

¹³⁸ Jó példa erre a Népszabadság 2003. május 7-i száma, amelyben „Számítástechnikai szervezetek tiltakoznak Brüsszelben” címmel olyan cikk jelent meg, amely szerint a szoftverelemek szabadalmazását lehetővé tevő „törvényjavaslat” miatt aggódnak a magyar kis- és közép vállalatok, mivel jelentős árdrágulástól tartanak, ami ellehetetleníténe működésüket.

¹³⁹ Parliament Doc. No. A5-0238/2003, 2002/0047 (COD) (24 September 2003).

¹⁴⁰ Nem lett volna elegendő, hogy a találmány újdonságot felmutató elemében keverednek a műszaki és nem műszaki elemek, hanem az előbbieknél túlsúlyban kellett volna lenniük.

adatfeldolgozásra vonatkozó találmányokat teljes egészében kizárta volna a szabadalmi oltalomból, és a műszaki hozzájárulás feltételét az IBM-döntéseknek megfelelően, a hardverre kifejtett járulékos hatásként értelmezte.

Az együttdöntési eljárás szabályainak megfelelően a módosított javaslatot a Miniszterek Tanácsa elé terjesztették, amely ezt elutasította, majd 2004 májusában politikai alkudozást követően nyilvánosságra hozta az ún. közös álláspontot,¹⁴¹ amely megtartotta a Parlament korlátozó javaslatainak egy részét, azonban nem olyan mértékben, hogy az a Bizottság eredeti céljait teljesen annullálta volna.

Ez a verzió több mint egy évig nem került a Parlament napirendjére (kétszer is eltávolították Lengyelország kérésére),¹⁴² majd 2005 márciusában kezdte a Parlament a Tanács javaslatára újratárgyalni. Szenvedélyes és ellentmondásos vita után (amelyben szokatlan összefogással léptek fel a különböző frakciókba tartozó képviselők, például a németek a liberális FDP vezetésével párttagságra tekintet nélkül lobbiztak az irányelv ellen) a Parlament 2005 júliusában 95 százalékos többséggel elutasította az irányelvtervezetet.

Annak érdekében, hogy megállapíthassuk, helyes volt-e a Parlament döntése, és megalapozott volt-e a szabadszoftver-mozgalom kritikája, szükséges a közös álláspont végleges szövegének vizsgálata.

C) A közös álláspont elemzése

A közös álláspont leglényegesebb eltérése a Bizottság javaslatától, hogy törli a Bizottság tervezetének harmadik cikkét, miszerint a számítógéppel megvalósított találmányok a technológia területéhez tartoznak, valamint jelentősen leszűkíti a műszaki hozzájárulás eseteit, mivel kimondja – az ESZH BPS Partnership- és Hitachi-döntésében foglaltakkal ellentétesen, hogy egy számítógéppel megvalósított találmány nem tekinthető műszaki hozzájárulást tartalmazónak csupán annak alapján, hogy számítógép, számítógépes hálózat vagy más programozható berendezés használatát tartalmazza.¹⁴³ Következésképpen azok a számítógépi programot tartalmazó találmányok – legyenek akár forráskódban, akár objectkódban vagy más formában kifejezve –, amelyek üzleti, matematikai vagy más hasonló eljárást valósítanak meg, és nem tartalmaznak műszaki hatást azon a szokásos kölcsönhatáson kívül, amely a program és azon számítógép, számítógépi hálózat vagy más programozható berendezés között hat, amelyen a program fut, nem szabadalmazhatóak.”

¹⁴¹ Magyar szövege megtalálható például *Hámoriné Gál Éva*: A számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatósága című tanulmányában. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109. évf. 3. sz., 2004. június.

¹⁴² *M. Reto Hilty, Christophe Geiger*: Patenting Software? A Judicial and Socio-Economic Analysis. IIC, 2005, p. 5.

¹⁴³ Közös álláspont 4a cikkely 2. pont.

Ez a rendelkezés az általunk lehetségesnek tartott két megoldási mód közül az első favorizálja, és a félreértések elkerülése végett egyértelműen hangsúlyozza, hogy számítógépi program csak megvalósítási eszközként használható fel. Két lehetséges módon lehet szoftver a találmány része: egyrészt, ha a szoftver a hardverre nem fejt ki semmilyen járulékos hatást, akkor csak abban az esetben, ha a fennálló probléma műszaki jellegű, másrészt pedig lehet a fennálló probléma nem műszaki jellegű, de akkor a a szoftvernek a hardverre járulékos műszaki hatást kell gyakorolnia.

Ez a szabályozási javaslat tehát az ESZH által megengedett négy területből, ahol megjelenhet a műszaki hozzájárulás, kettőt elvetett volna, mégpedig nem engedte volna meg, hogy egy nem műszaki problémának (pl. gazdasági, szervezési problémának) a számítógépi megoldása védelmet élvezzen, és kiiktatta volna a SOHEI-döntésben biztosított lehetőséget, miszerint a műszaki hozzájárulást biztosíthatják azok a műszaki megfontolások és az a műszaki tudás is, amely szükséges volt ahhoz, hogy a számítógépi programot megalkossák.

Ugyanez a cikkely deklarálja, hogy a számítógépi program mint olyan nem lehet szabadalmazható találmány. Ez az ESZE rendelkezésének megismétlése, azonban ellentmondani látszik az 5. cikkely 2. bekezdésének, amely azt mondja ki, hogy „egy számítógépi programra vonatkozó igénypont, akár önmagában, akár egy hordozón, nem engedélyezhető, kivéve, ha a program, ha betöltik és végrehajtják egy számítógépben, programozható számítógépi hálózatban vagy más programozható berendezésben, megvalósít egy olyan terméket vagy eljárást, amely ugyanabban a szabadalmi bejelentésben az 1. igénypontnak megfelelően van megfogalmazva.”

A közös álláspont tehát végül engedélyezte volna önálló számítógépi programok szabadalmi védelmét, ha azok a számítógépen futtatva a hardverre ugyanazt a járulékos műszaki hatást fejtik ki, mint az 1. igénypontban bejelentett termék vagy eljárás.

Mint látható, a közös álláspont szembemegy az ESZH legutóbbi döntéseivel, és nem tekintik elegendőnek a műszaki jelleghez, hogy egy gépet, azaz számítógépet alkalmaznak a találmány megvalósításához.

Ez a szöveg rendkívül konzervatív, elfogadása esetén az amerikai és a japán rezsimtől különbözőbb lett volna Európa szabadalmi joga, mint napjainkban. A közös álláspont ezen törekvését deklarálta is: „[ezen direktíva] további célja a szabadalmazásból kizárt találmányok, úgymint a nyilvánvaló és a nem műszaki jellegű eljárások és üzleti módszerek megítélésének a szabadalmazhatóság irányába való eltolódásának megakadályozása.”

Következtetésként tehát azt állapíthatjuk meg, hogy az irányelverterzetnek az a formája, amely végül az Európai Parlament elé került, csupán annyit deklarált, hogy számítógépi program alkalmazása nem ok arra, hogy egy találmányt a szabadalmi oltalomból kizárjanak. Ezen kívül kifejezetten megszorító jellegű szabályokat tartalmazott, és a *szoftverek magukban való szabadalmazását lehetetlenné tette volna.*

Ezért egészen érthetetlen a kampány, amelyet a szabadszoftver-mozgalom a módosítások után tovább folytatott, hiszen az irányelvnek ebben a formában való elfogadása számukra

garanciát jelentett volna, hogy a jelenlegi jogi rezsim fennmarad, és a szoftverek – ebben a minőségükben – továbbra is kizárólag szerzői jogi védelem alatt állnak. Az Európai Szabadalmi Hivatal valószínűleg kénytelen lett volna szigorítani joggyakorlatán, bár kérdéses, hogy egy EU-irányelv mennyiben befolyásolta volna egy EU-tól független szerv működését, amely csak az ESZE-nek van alárendelve, különösen annak fényében, hogy olyan országok is tagjai az ESZE-nek, amelyek az EU-nak nem.

A kampány azonban azzal, hogy az irányelvtervezet bukását elérte, a szoftverszabadalmak pártolóinak malmára hajtotta a vizet: egységes európai szabályozás hiányában a nemzeti bíróságok¹⁴⁴ és az ESZH továbbra is zavartalanul folytathatják rendkívül liberális joggyakorlatukat.

D) Az open source-mozgalom kampánya

Véleményünk szerint a kampány legtöbb résztvevőjének érzelmeiktől fűtött érvelése a közös álláspont ellen leginkább arra vezethető vissza, hogy azt nem olvasták el. Vagy ha elolvasták, nem értették meg. Nem ártott volna tájékozódniuk alapvető kérdésekben, mielőtt lobbitevékenységüket elkezdték, így talán nem írtak volna le olyan mondatokat, hogy: „Az Európai Szabadalmi Szervezet (European Patent Organisation – EPO) minden évben a törvény betűjével és szellemével ellentétben szabadalmak ezreit adja meg 'számítógéppel megvalósított' algoritmusoknak és gazdasági módszereknek.” [Ez a kijelentés a kampány vezetője, a Foundation for a Free Information Infrastructure (Alapítvány a Szabad Információs Infrastruktúráért, a továbbiakban FFII) honlapján¹⁴⁵ szerepel más alapvető tévedések mellett.]

A közös álláspont szövege teljesen egyértelműen elvetette a szoftverszabadalmakat és az amerikai szabadalmi szemléletet, tehát azt figyelmes olvasással nem lehetett szoftverszabadalmi irányelvként értelmezni. Ha a kampányban felhozott példáknak, mint pl. „internetes bevásárlókosár”, „kettős kattintás” bárki utánanézett volna, egyértelműen kiderült volna számára, hogy kettős kattintással kapcsolatos szabadalom Európában nem létezik, és az USA-ban is „a kettős kattintásnak vagy a nyújtott gomblenyomásnak egy adott berendezéstípusnál egy meghatározott célra való alkalmazására”¹⁴⁶ szereztek szabadalmat, nem az elvre magára. Bár a „bevásárlókosárra” vonatkozó szabadalom létezik Európában,¹⁴⁷ és az

¹⁴⁴ Így például lásd az MSZH 221404 lajstromszámú szabadalmát, amely egy eljárás és egy számítógépi rendszer együtt elektronikus formában lévő jogvédett tartalom kölcsönzésére és eladására, tehát egy üzleti eljárásra.

¹⁴⁵ <http://eupat.ffii.org/index.de.html>.

¹⁴⁶ Ficsor Mihály, Hajdú Tamásné, Kiss Marietta, *Penyigey Krisztina*: Elemzés a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról szóló irányelvhez fűződő hatásokról. Iparjogvédelmi és Szerzői

¹⁴⁷ Jogi Szemle, 109. évf. 6. sz., 2004. december, p. 6.

EP 784279, EP 807891.

egyik szabadalom csupán szoftverre vonatkozó igénypontokat tartalmaz, pont ez lett volna az, amit a közös álláspont nem engedett volna meg.

Hogy megérthessük a szabadsoftver-mozgalom jelenlegi szerepét, érdemes végigtekinteni közel harmincéves történetén. Az USA-ban az 1970-es évek végén, 1980-as évek elején kezdtek az egyetemeken tanárok és diákok együtt azon dolgozni, hogy a terjedő kommerciális szoftvereknek olcsó vagy ingyenes alternatívát kínáljanak.¹⁴⁸ A szabad forráskódú fejlesztés ezen időszakában nem jelentkeztek fejlesztési költségek, és csak kicsi, informatikával foglalkozó körökben használták ezeket a programokat. A személyi számítógépek elterjedésével azonban ezen programok ingyenessége egyre vonzóbb lett az egyszerű számítógépfelhasználó és a nagy hardvergyártó cégek számára is.

A nem informatikus képzettségű felhasználók számára azonban problémákat okozott, hogy ki gondolja, „update-eli” a programokat, ki felelős a fellépő hibákért, és a program által okozott anyagi károk esetén ki kötelezhető kártérítés fizetésére.¹⁴⁹ Ezek kiküszöbölésére 1994-ben létrejött az első vállalkozás, a Red Hat, amely a Linux gondozásával foglalkozik, természetesen ellenérték fejében. Majd a ’90-es évek végén bejelentkezett az IBM, hogy hardvereit szívesen ellátná az ingyenes programokkal, hiszen így az eladásra kínált számítógépi rendszer összköltsége nagymértékben csökkenthető. Az IBM-et követte a Hewlett Packard és a Sun is, és manapság már a legtöbb hardvergyártó cég árul olyan gépeket, amelyek ezek a szoftverek futnak, és amelyek természetesen sokkal olcsóbbak, mint a regisztrált és jogvédett szoftverekkel ellátott számítógépek.

Ezeket a szoftvereket azonban ugyanúgy frissíteni kell, ki kell küszöbölni a használatuk során fellépő hibákat, és új applikációkat kell hozzájuk gyártani. Hogy ezt ki finanszírozza? Természetesen az IBM, a HP és a többi multinacionális cég. Azok a cégek, amelyek több ezer szabadalomból álló portfóliókkal rendelkeznek, és az amerikai liberális szabadalmi gyakorlat legnagyobb nyertesei, a szoftverszabadalmak szószólói, a Business Software Alliance tagjai. A szabad szoftvereket manapság tehát nagyrészt olyan programozók fejlesztik, akiket ezek a nagyvállalatok fizetnek. Természetesen az általuk kifejlesztett szoftvereket használja sok kisfejlesztő, diák és tudós is, de a rendszert alapvetően nem az ő önzetlen munkájuk, hanem a milliárdos cégek befektetései működtetik.

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy a nagy szoftver-előállítók a közelmúltban több gesztust is tettek a szabadsoftver-mozgalom felé, a Sun Microsystems például 2005-ben bejelentette, hogy 1600 szabadalommal védett találmányt tesz ingyenesen elérhetővé open source jellegű szabadalmi lincenccel. A mozgalom ennek kapcsán is csupán kritikájának adott hangot,

¹⁴⁸ 1977-ben fejlesztették ki a Berkeley University-n a UNIX-ot, az első szabad forráskódú operációs rendszert, az első GNU-licences programokat 1983-ban hozták nyilvánosságra a MIT-en (Massachusetts Institute of Technology). Linus Torvalds finn diák csak 1991-ben állt elő a Linuxszal.

¹⁴⁹ Erwin Basinski, Michel de Beaumont, Jürgen Betten, Jose Correa, Faria Antonio, Stephan Freischem, Ronald S. Laurie, Mishihiro Miyakasa, Yoshikazu Tan, Fernand de Visscher: Patentschutz für computer-softwarebezogene Erfindungen. GRUR Int., 2007, p. 12.

miszerint a forráskódokat nem tartalmazzák a szabadalmi bejelentések, ezért ezek számukra nem használhatóak ilyen formában. A Microsoft 2006-ban jelentette be, hogy nem fog bírósági eljárást indítani szabadalomértés miatt a Novell Linux és felhasználói ellen, ennek megerősítéseként a Novell-lel együttműködési megállapodást is kötött.¹⁵⁰

A fentiek fényében egyet kell értenünk Ficsor Mihállyal és szerzőtársaival, amikor tanulmányukban kijelentik,¹⁵¹ hogy „meg kell azt is jegyezni, hogy 'a multinacionális óriások' túlhatalma miatt érzett aggodalmukat oly szenvedélyes formában kifejező 'civil szervezetek' egy olyan nemzetközi rendszerhez tartoznak, amelynek működtetéséhez szintén nagy multinacionális cégek nyújtanak pénzügyi és egyéb támogatást. Ezért az irányelvjavaslattal kapcsolatos viták sokkal inkább leírhatók két – eltérő üzleti modellt megvalósító – nemzetközi gazdasági tömörülés csatájaként, mint a KKV-k sorsáért aggódó altruista szoftverfejlesztőknek a nemzetközi nagytőke túlkapásaival szemben folytatott áldozatos küzdelmeként.”

ÖSSZEGZÉS

Az európai uniós jogalkotási folyamat, amelyet a szabadszoftver-mozgalom ellentmondásos kampánya megakasztott, helyes célkitűzésekkel indult. A jogbizonytalanság felszámolása és a tagországok jogrendszereinek összehangolása ezen a területen, amely napjainkban a gazdasági fejlődés egyik motorja, elengedhetetlen.

Az Európai Bizottság által benyújtott irányelvtervezet azonban ezeknek a célkitűzéseknek nem tett eleget, homályos és pontatlan megfogalmazásaival a jogbizonytalanságot tovább erősítette volna.

A Tanács és a Parlament „közös álláspontja”, amelyet végül szavazásra bocsátottak, az ESZH jelenlegi praxisát leszűkítette volna, és konzerválta volna a műszaki hozzájárulás véleményünk szerint szükségtelen fogalmát.

Összességében örülhetünk annak, hogy az irányelvtervezet semelyik formájában nem került elfogadásra, bár az elutasítás okai és az Európai Parlament ilyen mértékű befolyáshatósága aggodalomra adhat okot az uniós döntéshozatali eljárások demokratikusságával kapcsolatban.¹⁵²

¹⁵⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Software_patent, az USA-ban ráadásul a nagyszámú szabadalomértési perben eddig még nem volt szabadszoftver-fejlesztő vagy ilyen cég alperes. In: *Konstantinos Fotinopoulos: The day after the Computer-Implemented Inventions Directive: who won the battle and when shall the war end?* <http://www.law.ed.ac.uk/ahrc/script-ed/wol4-2/fotinopoulos.asp>, 6.7. pont.

¹⁵¹ Ficsor, Hajdú, Kiss, *Penyigey*: i. m. (146), p. 21.

¹⁵² Fotinopoulos tanulmányában: i. m. (150) megjegyzi, hogy „nehéz megállapítani, hogy az Európai Bizottság és az Európai Parlament közötti egyet nem értés az európai jogalkotási eljárás demokratikus jellegét vagy a lobbinak az EU-ban elért politikai jelentőségét mutatja.”

Mivel a számítógépes szabadalmak kérdése továbbra sem kodifikált, az Európai Szabadalmi Hivatal tovább folytathatja ellentmondásos és egyre liberálisabb gyakorlatát,¹⁵³ és a feltalálók továbbra sem láthatják előre ilyen bejelentéseik sorsát.

Véleményünk szerint ez a megoldatlan probléma hamarosan újból fel fog merülni Európában jogalkotási szinten, ezért hasznosnak látszik, hogy röviden bemutassuk annak a két országnak a számítógépes szabadalmakkal kapcsolatos jogi helyzetét, ahol az informatika és az informatikai szabadalmak nagyobb szerepet játszanak, mint Európában, tehát az általuk követett megoldások figyelembevétele számunkra hasznos lehet. Először az Amerikai Egyesült Államok, majd Japán szabályozási struktúráját tekintjük át.

III. A SZÁMÍTÓGÉPI PROGRAMALKOTÁSOK ÉS AZ AZOKKAL MEGVALÓSÍTOTT TALÁLMÁNYOK JOGI HELYZETE AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

1. SZERZŐI JOGI ÖLTALOM

Az USA-ban a szoftverek – mint szinte mindenhol a világon – szerzői jogi védelemben részesülnek, és az USA által kifejtett nyomásnak köszönhető, hogy Japánban¹⁵⁴ és a TRIPS-megállapodás szövegében¹⁵⁵ is ki van kötve, hogy a számítógépi programalkotásokat a szerzői jog védi.¹⁵⁶ Az USA 1980-ban módosította szerzői jogi törvényét,¹⁵⁷ aminek következtében a szoftverek irodalmi művekként védetté váltak. A Copyright Act 102. § a) 1) pontjában szerepelnek az irodalmi művek mint a szerzői jogi öltalom tárgyai, és a 101. §-ban, amely a definíciókat tartalmazza, az irodalmi művek olyan módon vannak definiálva, hogy abba a kategóriába a számítógépes programok is „beleférnek”.¹⁵⁸ (A Copyright Act tehát nem

¹⁵³ Meg kell azonban jegyezni, hogy mivel az ESZH nem az EU szerve, gyakorlatát az irányelvjavaslat elfogadása esetén sem kellett volna EU-jog alá rendelnie. A közösségi szabadalommal kapcsolatban voltak olyan tervek, amelyek szerint az ESZH-t egy, a jövőben létrehozandó európai uniós szabadalmi bíróság illetékessége alá kellene rendelni, és EU-s szervvé tenni. Lásd: Proposal for a Council Regulation on the Community Patent. COM (2000) 412 final (1 August 2000).

¹⁵⁴ 1978-ban, még mielőtt bármely ország kimondta volna, hogy a szoftvereket a szerzői jog részesíti védelemben, Japán és a WIPO sui generis jogvédelmet javasolt. Lásd: World Intellectual Property Organization, Model Provisions on the Protection of Computer Software, 14 Copyright 6, 12–13. Idézi: *Randall Davis, Pamela Samuelson, Mitchell Kapor, Jerome Reichmann*: A manifesto concerning the legal protection of computer programs. *Columbia Law Review*, 1994, p. 2312.

¹⁵⁵ TRIPS 10. cikk 1. pont.

¹⁵⁶ *Davis, Samuelson, Kapor, Reichman*: i. m. (154), p. 2313.

¹⁵⁷ A Copyright Act of 1976 és a legfontosabb szerzői jogi tárgyú törvények (pl. a GATT-ot beiktató szabályok, a Digital Millennium Copyright Act) a United States Code része a 17-es cím alatt.

¹⁵⁸ „Az irodalmi művek olyan művek, amelyek nem audiovizuálisak, szavakkal, számokkal vagy más verbális vagy numerikus szimbólumokkal vagy jelekkel vannak kifejezve, tekintet nélkül a hordozó anyagára mint könyvek, folyóiratok, kéziratok, hanglemezek, filmek, kazetták, lemezek, vagy kártyák, amelyekben megtestesülnek.”

mondja ki közvetlenül, hogy a számítógépi programok szerzői jogi védelem alatt állnak, ez csupán következtetéssel állapítható meg.)

A számítógépes programokkal egy külön szakaszban is foglalkozik a törvény a szabad felhasználások kapcsán, ahol megengedi biztonsági másolat készítését, vagy másolat készítését javítási és állagfenntartási célokra, illetve az interoperabilitás érdekében.¹⁵⁹ Ebből is egyértelműen következik, hogy az amerikai szerzői jog ezeket az alkotásokat védelemben részesíti, hiszen különben nem rendelkezne a kizárólagos jog alóli kivételekről.¹⁶⁰

Az USA-ban a hetvenes évek végén a szerzői jogi oltalom mellett döntött a jogalkotó, ezt a döntést azonban heves viták előzték meg. Ezek során a szerzői jogi oltalom mellett a *sui generis* jogvédelem és a szabadalmi oltalom mellett is sokan érveltek. Hiába kodifikálták azonban a szerzői jogi oltalmat, a nyolcvanas és a kilencvenes években továbbra is sokan próbálkoztak az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatalánál (a továbbiakban USPTO), hogy számítógépes találmányukra szabadalmi oltalmat szerezzenek.

Ebben a dolgozatban a számítógépes programokkal kapcsolatos amerikai jogfejlődés ezen vonalára koncentrálnak.

2. A SZÁMÍTÓGÉPES PROGRAMOK SZABADALMI OLTALMÁNAK FEJLŐDÉSE AZ ESETJOG TÜKRÉBEN

A szabadalmi törvény¹⁶¹ 101. szakasza kimondja, hogy „bárki, aki valamilyen új és felhasználható eljárást, gépet, gyártási módszert vagy anyag-összeállítást¹⁶² vagy ezeknek valamilyen új és használható továbbfejlesztését feltalálja vagy felfedezi, ezért szabadalmi oltalomban részesülhet, ha megfelel az ebben a címben foglalt feltételeknek és követelményeknek.” A további feltételek az újdonság, a használhatóság és a nem egyértelműség (ennek Európában a feltalálói lépés követelménye felel meg).

A szoftverekkel kapcsolatos kérdés tehát legelőször is az volt, hogy valamelyik fentebb felsorolt kategóriába beleférnek-e, tehát eljárásnak tekinthetőek, vagy a hardverrel együtt gépek, illetve csupán matematikai algoritmusnak. Ugyanis, bár az USA szabadalmi törvénye (az európai szabadalmi törvények túlnyomó többségével ellentétben) nem tartalmaz explicit kizárásokat a szabadalmazható tárgyak köréből, a precedensjog alapján a matematikai

¹⁵⁹ § 117: Limitation on Exclusive Rights: Computer Programs.

¹⁶⁰ Mivel azonban a szabályozás nem kifejezetten részletes, az USA bíróságaira hárult a feladat, hogy meghatározzák, a számítógépi program pontosan mely komponense és milyen mértékű szerzői jogi védelemben részesül. Az esetjog részletesebb elemzését magyar nyelven lásd: Wellmann György: Számítógépi programalkotások jogi oltalma; www.jogiforum.hu.

¹⁶¹ Patent Act of 1952, amely szintén a United States Code része, a 35-ös cím alatt.

¹⁶² Az angol eredetiben a „process”, „machine”, „manufacture” és „composition of matter” kifejezés szerepel.

algoritmusok a szabadalmi oltalomból az elméleti ötletekkel,¹⁶³ a természeti törvényekkel és alapvető tudományos elvekkel¹⁶⁴ együtt ki vannak zárva.

A szabadalmi hivatal praxisában már a hetvenes évek elején felmerült az első eset, amely ezzel a kérdéssel foglalkozott. Az informatika hajnalán Benson és Tabbot olyan algoritmust fejlesztett ki, amely a tízes számrendszerben megadott számokat átváltoztatta kettes számrendszerűekre. A bejelentett eljárás a korábbiaknál sokkal megbízhatóbb és hatékonyabb volt.¹⁶⁵ Az USPTO¹⁶⁶ elutasította a bejelentést arra hivatkozva, hogy szoftver nem tartozik a szabadalmazható tárgyak körébe. A bejelentők fellebbeztek, és az U.S. Court of Customs and Patent Appeals (USCCPA) helyt adott kérelmüknek, megállapítva, hogy az algoritmus, amelyet a kérelmezők szabadalmaztatni akartak, egy gép által végrehajtott eljárás része, és ezáltal szabadalmazható. A *Gottschalk v. Benson*-ügy a Legfelsőbb Bíróság (U.S. Supreme Court) elé került, és a legmagasabb bírói fórum újra megváltoztatta a döntést. Kimondta, hogy bár a szóban forgó algoritmus egy digitális számítógép segítségével fejt ki hatását, a szabadalom megadása annyit jelentene, mint szabadalmaztatni az algoritmust magát, és egy ilyen monopólium ellentétes lenne a közérdekkel.¹⁶⁷ Mivel az algoritmus által elvégzett feladatot az emberi agy is el tudja végezni számítógép alkalmazása nélkül, ez olyan alapvető kelléke a tudományos és technikai munkának, hogy arra vonatkozóan senki sem kaphat kizárólagos jogokat.¹⁶⁸ Döntésében a Legfelsőbb Bíróság felhívta a Kongresszust, hogy ha bizonyítottan látja, hogy a „szoftverszabadalmak” társadalmilag kívánatosak, módosítsa a szabadalmi törvényt. (Ez az elmúlt 35 évben nem történt meg.)

Hat évvel később a Legfelsőbb Bíróságnak újra lehetősége volt, hogy foglalkozzon ezzel a problémával. A *Parker v. Flook*-ügyben¹⁶⁹ a szabadalmi bejelentés tárgya egy olyan algoritmus volt, amely a következő három lépésből állt: 1. az olajfinomítási eljárás során egy meghatározott változó értékének meghatározása 2. az algoritmus felhasználása arra, hogy egy új veszélyességi határt állapítson meg 3. a veszélyességi határ beállítása az algoritmus által kiszámított értéknek megfelelően. A Legfelsőbb Bíróság ezt a bejelentést is elutasította arra hivatkozva, hogy az eljárás utolsó eleme, amely a probléma megoldását követően következik

¹⁶³ Lásd *Gottschalk v. Benson*, 409 U.S. 63, 67 (1972).

¹⁶⁴ *Chakrabarty*, 447 U.S. 303, 193 (1980). Ebben a döntésben a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy elméleti tudományos ötletek nem szabadalmazhatóak, de egy ember által életre hívott mikroorganizmus igen. A Legfelsőbb Bíróság hivatkozik a 1952-es szabadalmi törvény kodifikációs anyagaira, amelyekben a Kongresszus kifejti, hogy „a Kongresszus elképzelése szerint, a szabadalmazható tárgyak köre mindenre kiterjed a nap alatt, amelyet ember alkotott” (p. 197.). Ugyanitt mondta ki a Legfelsőbb Bíróság, hogy „a bíróságoknak nem feladatuk, hogy korlátozásokat és feltételeket olvassanak ki a szabadalmi törvényből, ott, ahol ezt a törvényhozó nem fejezte ki.”

¹⁶⁵ *Mathias Strasser*: Software Patents: An Overview of Key Cases in the United States. *Medien und Recht Int.*, 2004, p. 66.

¹⁶⁶ United States Patent and Trademark Office.

¹⁶⁷ *Gottschalk v. Benson*, 409 U.S. 71, 72.

¹⁶⁸ *Gottschalk v. Benson*, 409 U.S. 67.

¹⁶⁹ *Parker v. Flook*, 437 U.S. 584 (1978).

be, és amit már nem az algoritmus hajt végre (az új határérték beállítása), nem elegendő ahhoz, hogy ezt a bejelentést megkülönböztesse Benson bejelentésétől, ennek a bejelentésnek a lényege ugyanúgy csupán egy önmagában álló algoritmus.

Az elkövetkezendő években az USPTO rutinszerűen utasította el az ilyen tárgyú szabadalmi bejelentéseket. Elutasító hozzáállásának a hetvenes, nyolcvanas években valószínűleg nem csak jogi okai voltak. A hivatalnak nem állt rendelkezésére elegendő képzett informatikus a bejelentések vizsgálatára, nem rendelkezett dokumentációval, amely a technika állását megállapíthatóvá tette volna, ezért joggal tartott attól, hogy nem lenne képes az értékesítő mértékben növekvő szoftveripar igényeit kielégíteni. Abban az időben ugyanis a hivatal nem a befolyt díjakból tartotta fenn magát, mint manapság (éves fenntartási díj nem is volt), hanem kormányzati forrásokból.¹⁷⁰ Így azt a módszert választotta, hogy az ilyen jellegű szabadalmi bejelentéseket vizsgálat nélkül elutasította arra való hivatkozással, hogy a precedensjog alapján ezek az algoritmusok kizárólag „gondolati lépésekből állnak”, és így nem szabadalmazhatók.¹⁷¹

1980-ban az *In re Walter*-ügyben,¹⁷² majd pedig az 1982-ben az *In re Abele*-ügyben¹⁷³ került sor a bíróságok által sokáig alkalmazott *Freeman–Walter–Abele-teszt* végleges kialakítására. Ennek lényege az volt, hogy a bíróság először megállapítja, hogy a bejelentés direkt vagy indirekt formában tartalmaz-e algoritmust,¹⁷⁴ majd ha igen, akkor annak megállapítása következik, hogy a matematikai algoritmust azért dolgozták-e ki, hogy az igénypontok tárgyaként szolgáló elemek közötti strukturális viszonyt megmagyarázza, vagy egy eljárási igénypont egyes lépéseit meghatározza vagy egymástól elhatárolja. Ha a második kérdésre is igenlő a válasz, és a bejelentés tárgya egyébként a törvényi követelményeknek eleget tesz, a találmány megfelel a szabadalmi törvény 101. §-ának. Az Abele-ügy annyiban járult hozzá ehhez a formulához, hogy kimondta, hogy egy olyan találmány, amely a tartalmazott algoritmus nélkül egy szabadalmazható, azonban kevésbé, vagy egyáltalán nem működőképes tárgyra vonatkozik, algoritmus alkalmazása esetén is szabadalmazható.

1981-ben a Legfelsőbb Bíróság újra számítógépes szabadalommal kapcsolatos ügyet tárgyal. A *Diamond v. Diehr*-ügy¹⁷⁵ tárgya egy olyan eljárás volt, amelyet Diehr és Lutton kezletlen, szintetikus gumi formálására dolgozott ki precíziós eszközök számára. Az eljárás egy számítógépen és egy algoritmuson alapult, amely folyamatosan újrakalkulálta a gyártási eljárás során szükséges hőmérsékletet a gumi formálásának aktuális állapotától függően. Az USPTO elutasította a kérelmet, az USCCPA helyt adott neki, majd a Legfelsőbb Bíróság na-

¹⁷⁰ Gegory J. Maier, Robert C. Mattson: State Street Bank ist kein Ausreißer: Die Geschichte der Softwarepatentierung im US-amerikanischen Recht. GRUR Int., 2001., p. 678.

¹⁷¹ Maier, Mattson: i. m. (170), p. 679, 680.

¹⁷² Walter, 618 F.2d 758, U.S.P.Q. (BNA) 397.

¹⁷³ In re Abele, 684 F.2d 902 (CCPA 1982).

¹⁷⁴ Freeman, 573 F.2d 1237, 197 U.S.P.Q. (BNA) 464.

¹⁷⁵ Diamond v. Diehr, 450 U.S. p. 175. (1981).

gyon szoros döntésben¹⁷⁶ helybenhagyta a bíróság döntését. Érvelésében hangsúlyozta, hogy az algoritmus alkalmazási területe ebben az esetben egyáltalán nem elméleti, hiszen azt gumi formálásához használták fel, és egy egyébként szabadalmazható eljárás nem válik attól nem szabadalmazhatóvá, hogy egy algoritmust használtak fel a kívánt eredmény eléréséhez.

Mivel a szabadalmazni kívánt eljárás hasonló volt a Parker-döntés tárgyához, a bíróság szükségesnek tartotta, hogy elhatárolja egymástól a két esetet: a Parker-ügyben szerinte a „megoldás utáni fizikai lépés” csupán jelképes volt, azt a szabadalmi oltalom megszerzése érdekében illesztették az eljáráshoz, míg Diehr találmánya „az algoritmust egy olyan struktúrában vagy eljárásban alkalmazta, amelyre ha egészében tekintünk, egy olyan funkciót hajt végre, amelynek védelmére a szabadalmi jogot megalkották”.¹⁷⁷

Az a szemlélet, amelyet a Supreme Court ebben a döntésben képviselt, tehát hogy a szabadalmi bejelentést teljességében kell vizsgálni, ellentmondott a döntéssel párhuzamosan kialakított Freeman–Walter–Abele-tesztnek. Az ugyanis a szabadalmi bejelentés „darabokra szedésével” határozta meg, hogy egy algoritmust tartalmazó találmány szabadalmazható-e. A tesztet azonban továbbra is alkalmazták a bíróságok, egészen addig, amíg az *In re Alappat*-döntésben azt végleg el nem vetette a bíróság.¹⁷⁸

A Diehr-ügyben kifejezésre jutott az is, hogy mennyire értelmezés kérdése a szabadalmi bejelentés megítélése, hiszen a Supreme Court szerint algoritmusok nem szabadalmazhatók, azonban egyébként szabadalmazható eljárások, amelyek céljukat algoritmussal hajtják végre, igen.¹⁷⁹ Stevens bíró különvéleményében például kifejti, hogy a szóban forgó eljárás az ő szemszögéből nézve nem „egy eljárás, amely folyamatosan méri az aktuális hőmérsékletet egy gumiformáló gép belsejében”, hanem „egy továbbfejlesztett módszer az idő kiszámítására, ameddig az öntőmintának zárva kell maradnia a formálási eljárás során”. Az utóbbi megfogalmazásból egyértelmű, hogy szerinte a találmány lényege egy olyan algoritmus volt, amely egy meghatározott időtartamot számolt ki. Az ilyen absztrakt algoritmus pedig a korábbi döntések alapján nem szabadalmazható, hiába használják fel valamilyen ipari, gyakorlati célra. (Mint az olajfinomítási eljárás során a Parker-ügyben.) Különvéleményében egyéb érveket is kifejtett¹⁸⁰ az ilyen találmányok szabadalmazhatósága ellen, például azt, hogy a szoftveripar eddig is ugrásszerűen fejlődött szabadalmi oltalom nélkül.

Az USPTO-nak ezután a legfelsőbb bírósági döntés után meg kellett változtatnia irányelveit, és még ugyanabban az évben beillesztett egy új fejezetet „Szabadalmazható tárgy – matematikai algoritmusok és számítógépes programok”¹⁸¹ címmel. 1996-ban ezeket a „Vizsgálati irányelvek számítógéppel megvalósított találmányok számára” váltotta fel.

¹⁷⁶ Kilenc bíróból öten támogatták, négyen ellenezték.

¹⁷⁷ *Diamond v. Diehr*, 450 U.S. p. 198.

¹⁷⁸ *Maier, Mattson*: i. m. (170), p. 685.

¹⁷⁹ *Strasser*: i. m. (165), p. 66.

¹⁸⁰ *Diamond v. Diehr*, 450 U.S. p. 217.

¹⁸¹ USPTO Manual of Patent Examining Procedure § 2110 (4th Edition 1979, revised 1981).

1982-ben a Reagan kormány hatalomra jutásával változások következtek be az amerikai szabadalmi szemléletben: a korábbi óvatos és a monopóliumokat kerülni kívánó hozzáállást képviselő kormányokat (Nixon-, Ford-, Carter-) egy szabadalom pártoló kormányzat váltotta fel. Ennek az eredménye lett, hogy létrehoztak egy új szövetségi bíróságot, amely kizárólag szabadalmi ügyekkel foglalkozik: a U.S. Court of Appeals for the Federal Circuit-ot (CAFC). Ez a bíróság rendkívül liberális álláspontot képviselt, és nagyon ritkán tartotta fenn hatályában az USPTO olyan döntéseit, amelyek szabadalmi bejelentések elutasítására vonatkoztak. Kezdetben a bíróságnak problémát okozott, hogy egységes gyakorlatot alakítson ki a számítógépes szabadalmakkal kapcsolatban. 1994-ben, az *In re Alappat*-döntésben¹⁸² azonban tiszta helyzetet teremtett, és ez a döntés megalapozta, hogy az Amerikai Egyesült Államokban a szoftverek szabadalmazhatók.

Ebben az ügyben a szabadalmi bejelentés tárgya olyan kontúrkiegénylítő algoritmus volt, amely javította a katódsugaras képernyők képminőségét. A bejelentés több igénypontból állt, ezek nem mindegyikét fogadta el az USPTO. Az Alappat fellebbezett, és a CAFC minden igénypontban megalapozottnak tartotta a szabadalom megadását. Ítéletében kimondta, hogy a találmányok az algoritmust nem absztrakt módon tartalmazták, hanem egy gép kialakításával kapcsolatban, amely hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt produkált. A találmányokat pedig teljességükben kell nézni, és ha így szemlélve hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt produkálnak, akkor a szabadalom nem tagadható meg azért, mert ezt az eredményt egy algoritmus segítségével érik el.

Ez a kijelentés tehát azt jelenti, hogy bármilyen szoftver, ami a számítógépen futtatva hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt produkál, szabadalmazható. Ez a – későbbiekben sokat vitatott – nézőpont a bíróságon belül sem aratott egyértelműen tetszést: Archer bíró például különvéleményében kifejtette, hogy „az indokolás, amely a többség következtetéséhez vezet, ... illogikus, inkonzisztens a precedensjoggal és a szabadalmi jog ésszerű alapelveivel, és megjósolhatatlan következményei lesznek”.¹⁸³

1998-ban a bíróság a *State Street Bank & Trust Co. v. Signature Financial Group Inc.*-ügyben¹⁸⁴ megerősítette az *In re Alappat*-ban kifejtett álláspontját, és tovább is lépett. Kimondta, hogy üzleti módszerek kivétele semmilyen formában nem megalapozott, ezeket az eljárásokat ugyanúgy kell kezelni, mint bármilyen más szabadalmazható eljárást.¹⁸⁵

A szabadalmi bejelentés ebben az ügyben egy olyan szoftverre irányult, amely befektetett vagyontárgyakat különböző kölcsönös pénzügyi alapok között mozgatott. A bíróság szerint amikor a szoftver kiszámolta, hogy mekkora nyereséggel jár egy meghatározott összegnek az egyik alaphól a másikba való áthelyezése, hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt

¹⁸² *In re Alappat*. US CAFC July 29, 1994; 33 F.3d 1526.

¹⁸³ Uo. 1552.

¹⁸⁴ *State Street Bank & Trust Co. V. Signature Financial Group Inc.*, 149 F. 3d 1368.

¹⁸⁵ Uo. 1377.

produkált. Egy részvény értékének és a tranzakcióból eredő nyereségnek a meghatározása ilyen eredmény, hiába van számokkal kifejezve.

Ezzel a döntéssel a bíróság tehát bármilyen „immateriális”, akár üzleti célú eljárás számára lehetővé tette a szabadalmi oltalom megszerzését, ha az bármilyen formában kifejezett hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt produkál.

Az USA és Európa jogi helyzetét összevetve a számítógéppel megvalósított találmányokkal kapcsolatban tehát azt állapíthatjuk meg, hogy míg Európában valamilyen műszaki hozzájárulás (akár a hardverhez, akár más géphez) vagy műszaki szempontok figyelembevétele (SOHEI-döntés) szükséges ahhoz, hogy egy számítógéppel megvalósított találmány szabadalmazható legyen, addig az USA-ban ilyen feltétel nincs, csak az mérvadó, hogy a találmány (tehát ebben az esetben a szoftver és/vagy az azzal összekapcsoltan működő hardver vagy más gép) hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt produkáljon.

Az USA-ban tehát léteznek számítógépes programokra kizárólag ebben a minőségükben megadott szabadalmak, ami Európában az ESZE 52. cikkébe ütközne. Ez annak is köszönhető, hogy az USA-ban nem rendelkezik jogszabály arról, hogy meghatározott tárgyak a szabadalmi oltalomból ki vannak zárva, és a szabadalmi ügyekkel foglalkozó felsőbíróság álláspontja szerint a találmányok formájuk szerinti kategorizálása (pl. eljárás vagy gyártási módszer) sem bír nagy jelentőséggel.¹⁸⁶ Míg Európában az üzleti eljárások a szabadalmi oltalomból ebben a minőségükben ki vannak zárva, az USA-ban ezeket is lehet szabadalmaztatni, és ugyanolyan feltételek vonatkoznak rájuk, mint bármilyen más eljárásra.

A fentiekben ismertetett jogi helyzet az USA-ban körülbelül húsz év alatt alakult ki. Az USPTO a hetvenes évek végén, a nyolcvanas évek elején még hasonló módon állt hozzá a szoftverek szabadalmi oltalmához, mint az európai bíróságok, tehát nem adott szabadalmat olyan találmányoknak, amelyek esetében az új és innovatív elemeket kizárólag a szoftver hordozta.

Mivel azonban az amerikai szoftveripar nem nyugodott bele, hogy a programok az oltalomból ki vannak zárva, és folyamatosan nyomás alatt tartotta a szabadalmi hivatalokat és a bíróságokat,¹⁸⁷ valamint idővel a politika is a liberálisabb felfogás mellé állt, manapság a szoftverszabadalmak száma Amerikában oly mértékben megnőtt, hogy már az összes szabadalom 15 százalékát ezek teszik ki.¹⁸⁸

¹⁸⁶ Michael Guntersdorfer: Software Patent Law: United States and Europe compared. 2003 Duke Law and Technology Review 0006, 7. bekezdés.

¹⁸⁷ Meg kell jegyezni, hogy az angolszász jogrendszerben ha nincs írott jog valamilyen kérdésben (mégpedig ebben a kérdésben nem volt), akkor a piac szereplőinek természetes magatartása, hogy megpróbálják a kialakulóban lévő esetjogot – a saját érdekeik mentén – befolyásolni.

¹⁸⁸ James Bessen, Robert M. Hunt: Woeking paper No. 03-17/R: An Empirical Look at Software Patents; www.researchoninnovation.org/swpat.pdf.

3. A SZOFTVERSZABADALMAK INFLÁLÓDÁSA ÉS KÍSÉRLETEK ENNEK MEGFÉKEZÉSÉRE

Feltehetően annak köszönhetően, hogy a szabadalmi hivatal a technika állását ezen a területen nem tudta kellőképpen felmérni, a jelentős számú megadott szabadalom közül sok olyan van, amely nem teljesíti az újdonság vagy a feltalálói lépés követelményét. Egy 1999-es statisztika alapján a technika állását meghatározó referenciák száma a szoftverrel megvalósított üzleti módszerek esetében átlagosan öt, ezek közül három korábban megadott amerikai szabadalom.¹⁸⁹

Mivel a szabadalmak ebben az iparágban csak az elmúlt egy-két évtizedben jelentek meg, ezért feltehető, hogy a technika állása főleg a nem szabadalmazott találmányok területén való kutatással állapítható meg. Az USPTO ennek nem tesz – megfelelő mértékben – eleget, így sokszor triviális megoldások is szabadalomhoz jutnak.¹⁹⁰ Emellett az 1982-ben létrehozott szabadalmi fellebbvezési bíróság (CAFC) is enyhített arra vonatkozó vizsgálatán, hogy a bejelentett találmány a területen jártas szakember számára egyértelmű-e.¹⁹¹

A nem tüzetesen megvizsgált szabadalmak tömeges mértékben való megjelenése a szabadalom értékének inflálódásához vezet, és az, hogy egy adott találmány tényleg új és innovatív-e, csak költséges bírósági eljárások során derül ki. Európában ez a kép él az amerikai szabadalmi rendszerről: bármi szabadalmazható, a kisebb vetélytársak licencdíjak fizetésére való kötelezésével és pereskedéssel ellehetetleníthetők, a szabadalmak minősége silány. Ezt a helyzetet maguk az amerikai szabadalmi szakemberek és tudósok is elismerték, és már tíz évvel ezelőtt is változásokat követeltek.¹⁹²

A szabadalmak színvonalának csökkenése mellett egyéb problémák is megjelentek az informatikai és a műszaki termékeket gyártó szektorban. Ezek a stratégiai szabadalmazás fogalmával írhatók le. Ennek lényege, hogy a szabadalom eredeti értelmével, lényegével

¹⁸⁹ Robert P. Merges: As many as six impossible patents before breakfast: Property rights for business concepts and patent system reform. Berkeley Technological Law Journal, 1999, IV. A. Why is patent quality so poor?

¹⁹⁰ Például a sokszor hivatkozott Amazon.com-szabadalom (No. 5,960,411), amely az egykattintásos vásárlási modellt írja le.

¹⁹¹ Bessen, Hunt: i. m. (188), p. 5.

¹⁹² Lásd például Merges cikkét, aki az amerikai szabadalmi rendszert a '90-es évek végén Alíz csodaországához hasonlította, és kijelentette, hogy „Furcsa helyre kerültünk, mint Alíz: a rendes szabályokat nem alkalmazzák, vagy kifordítják őket.” (A cikk Conclusion részében.) Michael Heller harvardi jogászprofesszor híres cikkében (Tragedy of the Anticommons. Harvard Law Journal, 1998, január) azzal érvelt, hogy a nagy cégek által létrehozott óriás szabadalmi portfóliók sikeresen akadályozták meg, hogy hasznos és elérhető árú termékek kerüljenek a piacra a biotechnológia területén. Véleménye szerint a szabadalmi jog jelenlegi szabályozása olyan mértékben bástyázza körül az egyes jogokat, hogy azok kihasználtsága a társadalmilag kívánatosnál sokkal alacsonyabb szinten mozog. Merges: i. m. (189).

szembemenve a cégek a szabadalmi oltalmat nem vagy nem elsősorban azért szerzik meg, hogy ezáltal találmányukat a jogosulatlan másolástól megvédjék, a felhasználásért kapott licencdíjakat pedig további fejlesztésekre fordítsák. Ehelyett a szabadalmi oltalom megszerzésének célja az, hogy más cégekkel való tárgyalások során előnyösebb pozíciót szerezzenek, licencdíjak fizetése helyett más piaci szereplők szabadalmiért a sajátjukat ajánlhassák fel, vagy hogy megakadályozzák új szereplők piacra lépését.¹⁹³ Gyakori az „önvédelmi” szabadalmazás is, amelynek során a bejelentő célja a szabadalom megszerzésével az, hogy önmagát egy vetélytársa pereskedése esetén megvédje.

Bessen és Hunt tanulmányából kiderül, hogy az amerikai szabadalmi rendszer ezen „káros mellékhatásai” olyan mértékben felerősödtek, hogy aki ebben az iparágban fenn akar maradni, az kénytelen beszállni a „szabadalmi versenybe”. Ez azonban azzal jár, hogy az egyébként innovációból élő cégek forrásaik jelentős részét nem tudják további fejlesztésre fordítani, mert bevételük jó részét szabadalmi ügyvivők díjazására, költségekre és szabadalmi hivatali díjakra költik. Így empirikus tanulmányuk végső konklúziója az, hogy a fentiekben kifejtett jogi változások (amelyek utat nyitottak a szoftverszabadalmaknak, és azok minőségét jelentősen csökkentették) elsősorban stratégiai szabadalmazáshoz vezettek, aminek az eredménye – kutatásaik és számításai alapján – több szabadalom, de kevesebb innováció (K+F).¹⁹⁴

Véleményünk szerint a probléma nem abban rejlik, hogy a szoftverek szabadalmazhatósága az USA-ban lehetségessé vált. Mint ahogyan már kifejtettük, a szoftveripar kifejezetten járulékos jellegű, tehát az „igazi” feltalálói lépés nagyon ritka. Az, hogy a szabadalmi rendszer szabadalommal honorálná az ilyen feltalálói lépést tartalmazó programokat, de csak ezeket, véleményünk szerint nem lenne káros, hanem kifejezetten ösztönözné a további innovációra. Az, hogy az USA-ban ez nem így történt, nem az elv helytelenségét bizonyítja, hanem azt, hogy a végrehajtó szerv arra nem volt felkészülve, és túlságosan engedett a gazdasági nyomásnak. A nyilvánvaló tény, hogy az USA-ban a megvalósítás kudarcot vallott, nem hordozza magában azt, hogy maga az elképzelés hibás.

Európában is elindult egy, az amerikaihoz hasonló liberális szabadalmi gyakorlat, azonban az Európai Szabadalmi Hivatal kodifikált jog hiányában nem merészkedhet olyan ingoványos területre, mint azt az USPTO tette. A két jogrendszer összehasonlításakor tehát nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy míg Amerikában a jog alapvetően a bíróságok által alakítható, addig Európában erre csak nagyon szűk keretek között van lehetőség. A számítógépes programalkotások európai szabadalmazhatósága esetében tehát nem kell szükségszerűen attól tartani, hogy a hivatalok és a döntéseiket felülbíráló bíróságok az ame-

¹⁹³ Így Bessen és Hunt tanulmányában azt a kijelentést teszi, hogy cégek azért is szereznek meg szabadalmakat, hogy még ha sikertelen is lesz a termékük a piacon, riválistakat akadályozhassák a szabadalom-bitorlási perrel való fenyegetőzéssel. *Bessen, Hunt: i. m. (188), p. 7.*

¹⁹⁴ *Bessen, Hunt: i. m. (188), p. 41.*

rikai példát követnék. Ezt nem tehetnék meg, ha erre a kodifikált jog számukra nem adna lehetőséget.

Az amerikai számítógépes szabadalmakkal kapcsolatos fejezet végén szót kell ejtenünk arról, hogy napjainkban folyik az amerikai szabadalmi rendszer széles körű felülvizsgálata és reformja, amelyet a sajtóban többen az európai rendszerrel való harmonizálásként értelmeznek.¹⁹⁵ A reform-törvényjavaslat egyik fő célja, hogy javítson a szabadalmak alacsony minőségén. A főbb változások, amelyeket ennek érdekében a törvényjavaslat¹⁹⁶ beiktatna a szabadalmi törvénybe, a következők:¹⁹⁷ harmadik személyek is benyújthatnának dokumentumokat a szabadalom megadására irányuló eljárás során arra vonatkozóan, hogy a bejelentésben szereplő találmány a technika állásához tartozik-e, valamint európai mintára bevezetnék a megsemmisítési eljárást is. Szabadalombitorlási ügyekben a bíróságnak előzetes vizsgálatot kellene végeznie arra vonatkozóan, hogy a szóban forgó találmány a technika állásához tartozott-e a szabadalom megadásának időpontjában. A törvénytervezet korlátozná az üzleti eljárásokra megadható szabadalmak körét, és a szabadalmi oltalmat kizárná az adótervezésre és a csekkbegyűjtésre irányuló eljárások esetében.

Mint látható, a tervezet eljárási szempontból az európai szabályozási modell felé való elmozdulás. Kérdéses, hogy a Szenátus elfogadja-e majd, azonban maga a tény, hogy 2005 után¹⁹⁸ újabb szabadalmi jogi reformjavaslat van napirenden, jelzi, hogy az amerikai tudományos és gazdasági élet, valamint a közvélemény is érzékelte, hogy szabadalmi rendszerük az elmúlt években válságba került, és törekszenek annak felszámolására.¹⁹⁹

Ezzel a jogalkotási folyamattal párhuzamosan zajlik egy figyelemre méltó közösségi kezdeményezés, a peer-to-patent. Ennek lényege, hogy lehetővé teszi a nyilvánosság számára az USPTO újdonságkutatásában való részvételt. A demokratikus, nyilvános újdonságkutatás a közösség weboldalán zajlik,²⁰⁰ ahol bárki regisztrálhat és megtekintheti azokat, a szoftve-

¹⁹⁵ Pl. Challenging U.S. Patent Law Harmonization with Japan and Europe; www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/2/5/4/0/0/p254004_index.html; US Patent Reform Legislation on Bumpy Road to Completion; www.ip-watch.org/weblog/index.php?p=912.

¹⁹⁶ Patent Reform Act 2007, benyújtotta a Szenátusnak Patrick Leahy demokrata szenátor 2007. április 18-án.

¹⁹⁷ A téma részletesebb elemzéséhez lásd: Pamela Samuelson: Legally Speaking: Why Reform the U.S. Patent System? www.people.ischool.berkeley.edu/~pam/papers/cacm%20%patent%20reform.pdf vagy Paul M. Janicke: Die Reform des U.S. Patentrechts im Jahr 2007. GRUR Int., 2007, p. 791–801.

¹⁹⁸ 2005-ben már volt egy szabadalmi reformjavaslat, amely a Federal Trade Commission (Szövetségi Kereskedelmi Bizottság) 2003-as (To Promote Innovation: The Proper Balance of Competition and Patent Law and Policy) és a National Academy of Sciences (Nemzeti Tudományos Akadémia) 2004-es tanulmányát (A Patent System for the 21st Century) – mindkettő letölthető a szervezet weboldaláról – vette alapul. Ezt a javaslatot azonban 2007 januárjában elvetette a Kongresszus. Lásd: www.patentlaw.typepad.com/patent/2005/06/patent-reform_p.html.

¹⁹⁹ A Kongresszus alsóháza 2007 szeptemberében elfogadta a törvényjavaslatot, ekkor az a Szenátus elé került. A Szenátus Jogi Bizottsága kérte, hogy a tervezetről tanulmányt készítsenek, amelyet 2008 januárjában publikáltak, a Szenátus pedig hamarosan újra napirendre tűzi a kérdést. Lásd: http://en.wikipedia.org/wiki/Patent_Reform_Act_of_2007.

²⁰⁰ www.peertopatent.org.

rekkel kapcsolatos szabadalmi bejelentéseket, amelyeket az USPTO a szervezet rendelkezésére bocsát (természetesen a bejelentő hozzájárulásával).²⁰¹ A regisztrált tagok megvitatják a bejelentéseket, majd pedig elkezdik vizsgálni a technika állását az adott találmányhoz kapcsolódóan. Minden tag feltölti a weboldalra az általa lényegesnek tartott referenciákat, a közösség tagjai pedig ezután az összes ilyen közzétett referenciát megvitatják és szavazásra bocsátják. A szavazás lezárulta után pedig a tíz legtöbb szavazatot kapott referenciát átadják az USPTO-nak.²⁰²

Véleményünk szerint Európában is megfontolandó egy ilyen megoldás. Az újdonságkutatásban részt vehetnének a szoftverszabadalmak ellenzői, akik a már létező megoldások nyilvánosságra hozatalával és a szabadalmi hivatalhoz való eljuttatásával tennék egyértelművé, ha egy bejelentés nem érdemel szabadalmi oltalmat. Ha a szabadalmazásban érdekelt²⁰³ és az azt ellenző közösségek közösen végezhetnék az újdonságkutatást, feltehetően nőne a megadott szabadalmak értéke, és nem hivatkozhatnának a szabadalmak ellenzői inkompetens és jogtalan módon megadott szabadalmakra. (Természetesen feltételezve, hogy a szabadalmi hivatal figyelembe venné a közösség által összegyűjtött referenciákat.)

Japán számítógépes szabadalmakkal kapcsolatos álláspontjának bemutatása előtt meg kell említenünk, hogy 2008 júliusában Japán is megnyitotta a nyilvánosság előtt az újdonságkutatást, lehetővé téve a bejelentőknek, hogy hozzájáruljanak bejelentésük nyilvános kezeléséhez és a közösségi újdonságkutatáshoz. A közösségi portál megnyitását követő két hétben már 38 bejelentés érkezett, és százötvenen regisztráltak mint közösségi tagok.²⁰⁴

IV. A SZÁMÍTÓGÉPI PROGRAMALKOTÁSOK ÉS AZ AZOKKAL MEGVALÓSÍTOTT TALÁLMÁNYOK JOGI HELYZETE JAPÁNBAN

A nyolcvanas évek elején Japánban is komoly viták zajlottak arról, hogy a szabadalmi, a szerzői jogi, a versenyjogi vagy a *sui generis* oltalom lenne-e a legmegfelelőbb a számítógépes programok jogi védelmére. 1985-ben (főleg amerikai nyomásra²⁰⁵) kodifikálták a számítógépes programok szerzői jogi oltalmát, beiktatva a „programműveket” a 10. cikk-

²⁰¹ Azok a bejelentők, akik részt vesznek a programban, elsőbbséget élveznek, és garantálják számukra, hogy egy éven belül döntés születik a bejelentésükről.

²⁰² Az ötlet működiképességét jelzi, hogy 2008. szeptember 8-án a közösség 2227 tagból állt, és 400 szabadalmi bejelentés vizsgálatával foglalkozott.

²⁰³ A peer-to-patent újdonságkutatásban részt vevő bejelentők közé tartozik az USA-ban pl. az IBM, a Microsoft, a HP, az Intel, a Yahoo!, a Sun Microsystems és a General Electrics.

²⁰⁴ <http://cairns.typepad.com/peertopatent/2008/07/japan-patent-of.html>.

²⁰⁵ Lásd Sommer: 29. lábjegyzet. Az amerikaiak attól tartottak, hogy a regisztráción alapuló *sui generis* jog a japán fejlesztőknek Európában és az USA-ban előnyt jelentene, az amerikaiaknak azonban hátrányt, és „barátságtalan ellenintézkedésekkel” fenyegettek, ha Japán nem vezet be szerzői jogi szabályozást. Robert Sommer: Die Schutzfähigkeit von Computerprogrammen nach japanischem Recht. GRUR Int., 1994, p. 383–392.

be, ahol a törvény²⁰⁶ osztályozza az egyes műkategóriákat. A törvény ezenfelül nem tartalmazott rendelkezéseket a számítógépes programokra vonatkozóan, viszont a bíróságok kimondták az olyan alapvető tételeket, mint a *reverse engineering* tilalma gazdasági célokra, az operációs rendszerek és alkalmazások műként való elismerése, vagy hogy a ROM-chipre vagy flopilemezre történő másolás is többszörözésnek minősül.²⁰⁷ A szerzői jogi oltalomból kizárt tárgyak körét is a bírói gyakorlat alakította ki.²⁰⁸

Ezzel a folyamattal párhuzamosan megkezdődött a számítógépes találmányok szabadalmi jogi elismerése is. A Japán szabadalmi törvény²⁰⁹ 2. cikke a következőképpen adja meg a találmány fogalmát: „műszaki ötletek magas színvonalú megvalósítása, amelynek során a természet törvényeit használják fel”.

A szabadalmazhatóság feltételei között szerepel az ipari alkalmazhatóság, valamint a felalálói lépés követelménye is,²¹⁰ amely a következőképpen van megfogalmazva: „ha egy találmány a szabadalmi bejelentést megelőzően könnyen megvalósítható lett volna egy olyan személy által, aki a technika azon területén, amelyhez a találmány tartozik, átlagos képzettséggel rendelkezik (korábban már közzétett vagy Japánban nyilvános találmányokat alapul véve – a szerző), az ilyen találmány nem részesülhet szabadalmi oltalomban.”

Japánban, mint ahogyan az USA-ban is, nincs törvényi kizárás a számítógépes programok szabadalmazhatóságára vonatkozóan. A szoftverfejlesztők és az elektronikai cégek tehát a kezdetektől fogva próbálkoztak szabadalmi bejelentésekkel. Ennek következtében a Japán Szabadalmi Hivatal irányelvei már 1975-ben (!) külön fejezetet tartalmaztak a számítógéppel megvalósított találmányokra vonatkozóan, és lehetővé tették, hogy a számítógépes szoftverekkel összefüggő találmányok ne csak eljárásként, hanem termékként is bejelenthetők legyenek. Ezek az irányelvek még meglehetősen konzervatív álláspontot képviseltek, és azt kívánták meg, hogy a szoftver valamilyen gép működése során működjön közre, illetve olyan műszaki eljárást vezéreljen, ami nem csak a hardverre terjed ki.²¹¹

Az 1993-as irányelvek már az olyan, nem műszaki feladatokat ellátó eljárásokat, mint a szövegszerkesztés is, találmányként ismerték el, feltéve, hogy azok hardvererőforrást használnak fel, és a kettő összehangolásakor műszaki jellegű problémát oldanak meg. Ezek az irányelvek azt is kimondták, hogy annak megítélése, hogy egy találmány a szabadalmazható találmányok kategóriájába esik-e, nem alapítható csupán a találmánynak az újdonságot tartalmazó részére. Ez azt jelenti, hogy egy olyan, szoftverrel vezérelt találmányt, amely banális műszaki háttérrel, de innovatív programozással valósít meg egy célt, szabadalmazhatónak

²⁰⁶ Japanese Copyright Act. Elérhető: www.cric.or.jp/cric_e/clj.html.

²⁰⁷ Microsoft- és IBM-döntés 1987-ből és 1988-ból. Lásd: Sommer: i. m. (205).

²⁰⁸ Lásd System-Science-döntés. Sommer: i. m. (205), 7. lábjegyzet.

²⁰⁹ Angol verziója elérhető a www.wipo.int/clea/docs_new/pdf/en/jp/jp006en.pdf címen (nem hatályos).

²¹⁰ 29. cikk.

²¹¹ Lásd: Hideo Furutani: Translations of Examples of Examinations on Inventions Related to Business Methods. Japanese Patent Office, Fourth Patent Examination Department, 2003; www.furutani.co.jp.

kell tekinteni. 1996-ban, az irányelvek módosításakor az ún. Beauregard-bejelentések²¹² is lehetővé váltak, tehát számítógépes programokra nemcsak az általuk végrehajtott eljárás, illetve a hardverrel összekapcsolt termék formájában, hanem számítógépes hordozón is lehetett szabadalmi védelmet szerezni.

A 2000-es irányelvek szerint, amelyek a mai napig hatályban vannak, már számítógépes programok – kizárólag ebben a minőségükben – is szabadalmi oltalom tárgyai lehetnek. Az irányelvek a számítógépes programokat is szabadalmazható tárgynak tekintik, ezért szükséges volt a szabadalmi törvény módosítása is. A módosítás a szabadalmi törvény 2. szakaszát érintette, amely meghatározza a találmány fogalmán kívül azt is, hogy mit jelent a találmány felhasználása. A jelenleg hatályos (3) bekezdés (i) pontja így hangzik (dőlt betűvel az új részek): „Ezen törvényben a találmány felhasználása a következőket jelenti: (i) egy terméktalálmány esetében *(számítógépes programokat és hasonló találmányokat is ideértve)* a gyártást, a használatot, az átruházást, a lízingelést *(számítógépes program esetében, ideértve azt is, ha ezeket a tevékenységeket kommunikációs csatornán keresztül végzik)*, az importálást és az átruházásra való felajánlást vagy hasonló tevékenységet (ideértve az átruházás céljából történő bemutatást) ...”.

A Japán Szabadalmi Hivatal irányelveiben ma már az egyik legfontosabb fejezet²¹³ a „számítógépes szoftverekkel kapcsolatos találmányokkal” foglalkozó. Ezekből megtudhatjuk, hogy számítógépes szoftverek „önmagukban” akkor szabadalmazhatóak, ha a „szoftveres információfeldolgozást hardvererőforrásokon keresztül hajtják végre.” Ebben az esetben a szoftver megfelel a 2. cikkben meghatározott találmánydefiníciónak, amely – az európai rezsimhez hasonlóan – egy műszaki probléma megvalósítását követeli meg.

Az irányelvek kifejezetten kimondják, hogy ha a hardver is használatban van a találmány céljának megvalósítása során, akkor a szoftvert műszaki ötletek megvalósításának tekintik, természeti törvények felhasználásával.²¹⁴ A japán álláspont szerint tehát elegendő a műszaki jelleg felmutatásához az, hogy az adott szoftver ténylegesen „fut” egy számítógépen, és a hardver segítségével fejt ki működését, ezen felüli, járulékos műszaki hozzájárulás nem szükséges.

Az irányelvek rendelkeznek az üzleti eljárások szabadalmazhatóságáról is.²¹⁵ Ezek – a matematikai megoldásokhoz és a játékokhoz hasonlóan – csak akkor részesülhetnek szabadalmi oltalomban, ha céljukat a számítógép segítségével érik el, és ennek a pontos menete (a szoftver és a hardver együttes működése az eljárás során) az igénypontokban dokumentálva van, nem számítógépes alkalmazásuk ki van zárva a szabadalmi oltalomból.

Japánban tehát a számítógépi programalkotások szabadalmi oltalma teljes körűen biztosított, az egyetlen járulékos követelmény az ilyen bejelentésekre nézve, hogy az igény-

²¹² Az amerikai In re Beauregard-ügy után; 53 F.3d 1583 (Fed. Cir. 1995).

²¹³ Part VII. Examination Guidelines for Inventions in specific Fields. Chapter 1. elérhető: www.jpo.go.jp.

²¹⁴ Irányelvek, p. 11.

²¹⁵ Irányelvek, p. 8.

pontoknak tartalmazniuk kell azoknak a lépéseknek a műszaki leírását, ahogyan a hardver a szoftver „parancsait” követve megoldja az alapul fekvő problémát (amelynek nem kell feltétlenül műszakinak lennie).

VÉGKÖVETKEZTETÉSEK

Japánban tehát a számítógéppel megvalósított találmányokkal kapcsolatban támasztott követelmények enyhébbek, mint Európában, és bizonyos szempontból enyhébbek, más szempontból szigorúbbak, mint az Egyesült Államokban. Míg az USA-ban hasznos, konkrét és kézzelfogható eredményt kell a szoftvernek produkálnia ahhoz, hogy szabadalmazható legyen, Japánban a jogalkotó ezt nem követeli meg, ellenben fenntart egy minimális „műszaki hozzájárulásra” vonatkozó követelményt, miszerint a szabadalmi bejelentésnek tartalmaznia kell, hogy a találmány az adott célt a szoftver és a hardver együttes működése során hogyan éri el, tehát a hardvernek adott parancsokat műszaki módon le kell írni.

Európában a jogszabály kizárja a számítógépi programalkotásokat kizárólag ebben a minőségükben a szabadalmi oltalomból, de az Európai Szabadalmi Hivatal irányelvei műszaki hozzájárulás felmutatása esetén ezeket is szabadalmazhatónak tekintik.

Az üzleti eljárásokra vonatkozó szoftveres találmányok esetében az európai jog ugyanúgy megköveteli a műszaki jelleget, mint bármilyen más találmánynál, és ezt nem garantálja önmagában számítógép alkalmazása. (Bár egyes esetekben az Európai Szabadalmi Hivatal már a találmány megalkotásakor figyelembe vett műszaki szempontokkal is megelégszik.) Japánban ha az adott üzleti módszert szoftveres úton valósítják meg, és a találmányleírás tartalmazza azt is, hogy a szoftver és a hardver hogyan működik közre az adott feladat megoldásánál, akkor a bejelentés tárgya műszaki problémát old meg, tehát szabadalmazható. Az USA-ban nem szükséges részletesen kifejteni, hogy miképp működik a számítógép az üzleti módszer végrehajtása során, azonban annak valamilyen konkrét, akár számokban kifejezett eredményt kell produkálnia. Ennek hiányában a találmány nem szabadalmazható. Mivel a Japán Szabadalmi Hivatal ebben az esetben is megadja a szabadalmat ha kellően részletes a műszaki leírás, azt mondhatjuk, hogy az üzleti módszerek esetében Japán szabadalmi rendszere talán még liberálisabb is, mint az USA-é.

Az újdonság vizsgálata tekintetében az USA a teljességszemlélet híve, tehát a szabadalmi bejelentés minden eleme, legyenek azok akár üzleti vagy szellemi tevékenységre irányulóak, hozzájárulhat ahhoz, hogy a találmány ne legyen egyértelmű.

Japánban ugyanez a helyzet, Európában viszont régebben még az innovatív programozási elemeket sem vette figyelembe a hivatal az újdonság megállapítása során. Manapság már úgy tűnik, hogy a számítógépi programokkal kapcsolatos szabadalmak esetében az határozza meg a feltalálói lépést, hogy az alapul fekvő probléma megoldása egy programozó számára átlagos, hétköznapi-e, tehát a számítógépes programozási ismeretek a technika

állításának részévé váltak. Az új üzletmenetre, gazdasági eljárásra vagy kreatív játékra vonatkozó elemekkel kapcsolatban azonban más a helyzet, ezeket az Európai Szabadalmi Hivatal – az amerikaival és a japánnal ellentétben – továbbra sem veszi figyelembe az újdonság megállapítása során.

Az Európai Szabadalmi Hivatal legutóbbi döntéseit alapul véve azt állapíthatjuk meg, hogy Európa, Japán és az USA között a szabadalmazhatóság feltételeit tekintve a számítógépi programokra vonatkozóan nem tántog szakadék. Innovatív számítógépes programok, amelyek valamilyen hasznos eredményt érnek el az ipar területén, mindhárom országban védelemben részesülnek. Jelentős különbség csak abból a szempontból van, hogy az ESZH az ESZE-ben a szabadalomból kizárt tárgykörökre vonatkozóan nem ad meg szabadalmakat olyan mértékben, mint ahogyan az USA és Japán. Azonban az ESZH is adott már meg szabadalmat menedzsmenteljárásra, internetes vásárlásra vagy stratégiai számítógépes játékra, így azt sem állíthatjuk, hogy ezek szoftveres megvalósítás esetén sem kaphatnak szabadalmat Európában. Az informatika területén legaktívabb országok és az Európai Unió tehát a gyakorlatban hasonló nyomvonalon haladnak, bár a műszaki hozzájárulás idejétmúlt követelménye Európában az elméletben még mindig tartja magát, a gyakorlatban egyre inkább kiüresedni látszik.

A technikai fejlődés és ezen országok szoros gazdasági együttműködése a Kereskedelmi Világszervezet keretében folyamatos harmonizációt sürget. Mint láthattuk, az USA is tesz lépéseket annak érdekében, hogy szabadalmi rendszerét az európaival összehangolja, és hogy a világméretű versenyben értékes, időtálló szabadalmakat bocsáthasson ki.

Véleményünk szerint a jogi helyzet tisztázása érdekében Európában is szükség lenne annak kimondására, hogy a számítógépi programok kizárólag ebben a minőségükben is szabadalmazhatók, ha tartalmaznak olyan feltalálói lépést, amely a területen jártas informatikus számára nem nyilvánvaló. Nem idejétmúlt kivételek és feltételek fenntartásával kellene Európának önálló szabadalmi arculatát meghatároznia, hanem arra kellene törekednie, hogy a „gyenge szabadalmak” korában az Európai Szabadalmi Hivatal által garantált szabadalom olyan legyen, amely a bejelentőknek a szabadalom értékessége, „ereje” miatt megéri az eljárási költségeket, és amelynek a társadalomban olyan presztízse van, hogy az megalapozott, jogos, és a jogszabályokat figyelembe véve keletkezett.

Ez jelenti egyrészt azt, hogy a megadott szabadalmak bíróság előtt megállják a helyüket és bizonyítják, a szabadalmasnak tényleges monopóliumot biztosítanak, másrészt pedig azt, hogy vagy egyértelmű szabadalommegadási gyakorlat kialakításával, vagy az irányadó jogszabályok módosításával kitisztul a számítógéppel megvalósított találmányokkal kapcsolatos homályos kép. A szoftverekkel kapcsolatos szabadalmak nagyobb társadalmi elismeréséhez járulhat ezen kívül hozzá, ha a nyilvánosság bevonásával és az újdonságkutatás demokratizálásával az egyszerű halandó is közreműködhet a szabadalmak megadásának sokszor rejtélyes gyakorlatában.

Dr. Jókúti András

GREASED LIGHTNIN' ÁTTÉTELES KAPCSOLATOK A FORMATERVEZÉSI MINTÁK OLTALMA ÉS A MINTA SZERINTI TERMÉK MEGNEVEZÉSE KÖZÖTT

I. BEVEZETÉS

Járhat-e bármiféle hátránnyal, ha az Audi legújabb karosszériadizájnjának bejelentésekor nem utal arra, hogy mások által gyártott játékautókon sem szeretné viszontlátni az oltalomban részesíteni kívánt formatervezési mintát? Alkalmatlanná teszi-e az oltalomra a tüskés gumisünt, ha kutyajáték gyanánt ugyan nem, de mosógépbe tehető tisztítási segédeszközként már korábban is jelen volt a piacon? Bitorolhatja-e egy ipari alpinista ablakmosójának nyele egy fogkefe hasonlóan kézreálló, mintaoltalom alatt álló markolatát? Segíthet-e egy iparjogvédelmi hivatal esetleges aggályainak eloszlátásában, ha a bejelentő biztosítja őket arról, hogy a bejelentett minta szék, és nem pedig köztéri szobor vagy egy fülbevaló prototípusa?

Összefoglalva: mennyire érzékeny a formatervezési minták joga arra, hogy a bejelentő – illetve a jogosult – a minta szerinti terméket hogyan nevezi meg, milyen rendeltetést szán neki eredetileg, illetve hogy a lajstrom a mintát melyik locarnói osztályba sorolja; azaz háttal van-e a termék funkciójának megjelölése a mintaoltalom terjedelmére vagy annak érvényességére?

A fenti kérdésekre a formatervezési minták jogának hagyományos válaszai – amelyeket a különböző nemzetközi, közösségi és nemzeti jogszabályok egyes rendelkezései is megerősíteni látszanak – különösebb nehézség nélkül rávágathatók. Nem, az oltalom alatt álló formatervezési mintákhoz nem kapcsolódik árujegyzék, így sem a bejelentés vizsgálatakor, sem az oltalom terjedelmének megállapításakor (bitorlási vagy nemleges megállapítási ügyben), sem pedig a megsemmisítés indokoltságának megítélésakor nem juthat jelentőséghez az az árucsoport vagy termékkategória, amelyben a minta megtestesül. Ugyanezt támasztja alá a dizájnoltalomnak az a sajátossága is, amely szerint a kizárólagos jog a termék külalakjához, azaz formai kialakításához kapcsolódik, így a minta szerinti termék funkciója, rendeltetése, illetve bármiféle „hasznossága” az oltalom valamennyi aspektusa szempontjából közömbös.

A dizájnoltalom szabályozásának tüzetesebb vizsgálatakor azonban észre kell vennünk, hogy a rendszerben helyenként igenis szerephez juthat a minta szerinti termék megnevezése vagy rendeltetése, még ha csak közvetetten és jóval korlátozottabb mértékben is, mint a védjegyeknél az árujegyzék jogintézménye.

Ez az írás arra tesz kísérletet, hogy megmutassa: a formatervezési minták oltalmára vonatkozó nemzetközi szabályozás által nyújtott kereteken belül a nemzeti (és regionális) jogok

figyelemmel lehetnek olyan tényezőkre, amelyek szükségessé teszik, hogy – a szabályozás finomhangolása érdekében – a szigorúan rendeltetésfüggetlen megközelítés logikája több ponton is megtörjön, és a dizájnoltalom rendszerében is jelentőséget tulajdonítson a minta szerinti termék „eredeti” funkciójának. Még ha túlzás is lenne azt állítani, hogy a minta szerinti termék megnevezése egyfajta „virtuális árujegyzékként” funkcionálna (hiszen az nem kérdés, hogy az oltalom alapesetben a más rendeltetésű, de azonos sajátosságokat felmutató mintákra is kiterjed), a továbbiakban látni fogjuk, hogy mind a közösségi formatervezési minták, mind a hazai dizájnoltalom esetében jelentősége lehet annak, hogy a mintát első sorban milyen piaci szektorban hasznosítják.

A cikk a továbbiakban a formatervezési minták oltalmára vonatkozó szabályok rétegei (nemzetközi, illetve közösségi és nemzeti) szerint haladva röviden ismerteti azokat az alaki és anyagi jogi rendelkezéseket, amelyek – közvetve vagy közvetlenül – utalást tartalmaznak a minta szerinti – vagy a mintához elválaszthatatlanul kapcsolódó – termék(ek)re, illetve azok rendeltetésére; majd megvizsgálja, hogy ez az indikáció milyen befolyással bír(hat) egy adott dizájn vonatkozásában – akár annak érvényességét, akár az oltalom kiterjedését tekintve.

II. FUNKCIÓHOZ KÖTÖDŐ SZABÁLYOK A MINTAOLTALMI JOG ALAKI ÉS ANYAGI SZABÁLYAI KÖZÖTT

II. 1. NEMZETKÖZI JOGI SZABÁLYOK ÉS A BEJELENTÉS ALAKI KÖVETELMÉNYEI

A dizájnoltalom szabályozásának *nemzetközi kerete* meglehetősen laza és rugalmas, azaz nagy mozgásteret ad a részes feleknek az oltalom előfeltételeinek, tartalmának, terjedelmének és korlátainak meghatározásakor, részleteiben csupán egyes formai (a bejelentések alakiságaival összefüggő) kérdéseket szabályozva.

II. 1.1. Sem az ipari tulajdon oltalmára létesült Párizsi Unió Egyezmény (PUE),¹ sem a WTO-megállapodás 1.C mellékletét képező TRIPS-megállapodás² nem tartalmaz szigorú és részletes szabályokat arra nézve, hogy mit kell vizsgálniuk az iparjogvédelmi hatóságoknak az oltalom megadása előtt, vagy hogy mi jelöli ki a lajstromozás által nyújtott oltalom határait. Sőt: még a lajstromozás szükségességét sem írja elő egyik nemzetközi szerződés sem, a TRIPS-megállapodás 25. cikkének (2) bekezdése pedig a textilipar speciális érdeke-

¹ Magyarországon kihirdette az 1970. évi 18. törvényerejű rendelet az ipari tulajdon oltalmára létesült uniós egyezmények 1967. július 14-én Stockholmban felülvizsgált, illetve létrehozott szövegének kihirdetéséről.

² Magyarországon kihirdette az 1998. évi IX. törvény az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről.

ire figyelemmel ebben az ágazatban egyenesen a lehető legkevesebb teherrel járó oltalomszerzést ösztönzi (igaz, azt a részes felekre bízta, hogy ezt szerzői jogi vagy iparjogvédelmi eszközökkel biztosítják).³

A PUE 5^{quinquies} cikke csupán annyit ír elő, hogy az „ipari mintáknak” oltalmat kell biztosítani az unió valamennyi országában.⁴ A TRIPS-megállapodás már részletesebb, de elsősorban opcionális szabályokkal írja körül, hogy a részes felek milyen módon alakíthatják ki a formatervezési minták oltalmát saját jogukban. Ezek a rendelkezések csupán a „függetlenül megalkotott”, „új vagy eredeti” ipari minták oltalmának biztosítását és a textiliparra vonatkozó, fentebb említett könnyítést írják elő kötelezően – az oltalom minimális szintjét (fellépési lehetőség a kereskedelmi célú utánzás, illetve másolás ellen) és minimális időtartamát (10 év) is meghatározva. Az újdonság és eredetiség vizsgálati szempontjaira, a kizárólag funkcionális célokat szolgáló kialakítás oltalomból való kizárására, valamint az oltalom – meghatározott szempontok figyelembevételével és feltételekkel megállapított – korlátainak bevezetésére vonatkozóan a 25–26. cikk csupán választhatóan előírható rendelkezéseket tartalmaz, így arra vonatkozóan nem tartalmaz iránymutatást, hogy bír(jon)-e jelentőséggel a minta szerinti termék rendeltetése akár az oltalomképességi feltételek, akár az oltalom terjedelmének vizsgálatakor. Az is igaz, természetesen, hogy a „*lényegében a termék műszaki megoldásának vagy funkciójának a következménye*” („*dictated essentially by technical or functional considerations*”) kitétel már előre vetíti az egyik olyan esetet, ahol az érintett termék funkciója szerephez juthat.

II. 1.2. Az ipari minták nemzetközi lajstromozásáról szóló *Hágai Megállapodás*⁵ anyagi jogi szabályokat nem ír elő, csupán a több részes államban (illetve az Európai Közösségben) történő párhuzamos oltalomszerzést könnyíti meg azzal, hogy – a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) Nemzetközi Irodájának közbeiktatásával – egyetlen nemzetközi bejelentéssel (egyetlen nyelven, egyetlen díjtáblázat alapján) oltalom igényelhető valamennyi megjelölt részes félnél. A Nemzetközi Iroda csupán alaki vizsgálatot végez, érdemi oltalomképességi feltételeket nem vizsgál, a nemzetközi lajstromozásnak azonban az a rendkívül fontos joghatása megvan, hogy a megjelölt részes felek iparjogvédelmi hivatalai formai okok miatt nem közölhetnek elutasítást: ha a Nemzetközi Iroda közzétette a bejelentést, az alaki követelményeket teljesítettnek kell tekinteni. A hágai rendszer nem határozza meg, hogy az

³ A közösségi jogban ismert lajstromozás nélküli formatervezésiminta-oltalom egyik ihletője is a 25. cikk (2) bekezdése, azaz a következő rendelkezés: „Mindegyik Tag köteles biztosítani, hogy a textilminták oltalmi feltételei, különösen a költségek, vizsgálat vagy közzététel tekintetében, ne befolyásolják hátrányosan az oltalom megszerzésének lehetőségét.”

⁴ „5. quinquies Cikk: Az ipari mintákat az unió valamennyi országában oltalom illeti meg.”

⁵ A megállapodás genfi szövegét Magyarországon kihirdette a 2004. évi XC. törvény az ipari minták nemzetközi letétbe helyezéséről szóló 1925. évi Hágai Megállapodás 1999. július 2-án, Genfben felülvizsgált szövegének kihirdetéséről.

egyes részes feleknél regisztrációs vagy vizsgálati rendszert kell fenntartani a formatervezési minták oltalmára nézve, és a vizsgálati rendszereken belül sem szabja meg, hogy milyen mélységig (pl. újdonságkutatással vagy csupán néhány feltétlen kizáró okra nézve) kötelesek a hivatalok megvizsgálni a bejelentést amikor eldöntik, hogy a rájuk irányadó határidőn belül közölnek-e elutasítást a Nemzetközi Irodával.

A nemzetközi lajstromozási rendszer ettől függetlenül igenis érzékeny arra, hogy léteznek olyan jogok, ahol a bejelentéseket érdemi – újdonságkutatást is magában foglaló – vizsgálatnak vetik alá. Ennek egyik jele és következménye az, hogy a nemzetközi bejelentés formai követelményei között számos olyan elem található, amely egy regisztrációs rendszerben az iparjogvédelmi hivatal számára talán nem volna feltétlenül szükséges,⁶ az érdemi vizsgálatot folytató hivatalok – valamint bitorlási ügyek megítélésekor a bíróságok – azonban már nem tudnák nélkülözni őket. Annál is inkább így van ez, mivel – amint az a fentiekből is következik – a nemzeti (illetve közösségi) hivatalok nem írhatnak elő többletkövetelményeket a nemzetközi bejelentés alakiságaival és kellékeivel kapcsolatban: a rendelkezésre álló információk alapján kell, hogy képesek legyenek a rájuk irányadó szabályok szerinti vizsgálat elvégzésére.⁷ Ebből következően a nemzetközi bejelentés kötelező elemei között minden olyan adatnak szerepelnie kell, amelyre bármelyik megjelölhető részes fél hivatalának szüksége lehet a rájuk irányadó szabályok szerinti vizsgálat lefolytatásához.

A jelen cikk szempontjából mindez csupán azért bír jelentőséggel, mivel a Hágai Megállapodás genfi szövegének⁸ (amelynek az Európai Közösség és Magyarország egyaránt részese) 5. cikke a nemzetközi bejelentés kötelező tartalmi elemei között [(1) bekezdés (iv) pont] felsorolja a mintát megtestesítő, vagy a minta hasznosítási területét meghatározó termékre vagy termékekre való utalást,⁹ amelyet a Hágai Megállapodás Közös Végrehajtási Szabályzata (a továbbiakban: HKVSZ)¹⁰ 7. szabályának (3) bekezdése úgy pontosít, hogy azt is

⁶ Nem szabad persze szem elől téveszteni azt sem, hogy nemleges megállapítási ügyben már ezeknek a hivataloknak is rendelkezésükre kell, hogy álljon az összes adat.

⁷ Az elutasítás közlése esetén a bejelentő számára kötelezően biztosítandó nyilatkozattételi lehetőség nem hiánypótlási jellegű jogintézmény, és nem is alaki hiányosságok kiküszöbölésére szolgál: a nyilatkozatnak a hivatal érdemi aggályainak eloszlátását kell céloznia, amely adott esetben az elutasítás visszavonásához vezethet.

⁸ A teljesség kedvéért megemlíthető, hogy a hágai szöveg 5. cikkének (2) bekezdése is hasonlóképpen rendelkezik: „A bejelentés az alábbiakat tartalmazza: ... 2. azon terméknek vagy termékeknek a megjelölését, amelyen vagy amelyeken a mintát alkalmazni kívánják;”

⁹ „A nemzetközi bejelentést az előírt nyelven vagy az előírt nyelvek egyikén kell elkészíteni, és annak tartalmaznia kell vagy ahhoz csatolni kell ... (iv) annak a terméknek vagy termékeknek az előírt módon történő megjelölését, amelyekben az ipari minta megtestesül, vagy amelyekkel kapcsolatban az ipari mintát alkalmazni kívánják;”

¹⁰ Az ipari minták nemzetközi letétbe helyezéséről szóló 1925. évi Hágai Megállapodás 1960. november 28-án Hágában és 1999. július 2-án Genfben felülvizsgált szövegeihez kapcsolódó Közös Végrehajtási Szabályzat. Magyarországon kihirdette a 6/2005. (III. 11.) IM rendelet.

meg kell jelölni, a fenti két eset közül melyikről van szó, valamint hogy lehetőség szerint a nemzetközi osztályozási rendszer szerinti kifejezéseket kell használni.¹¹

A hágai rendszer alaki szabályainak ismertetett rendelkezéseiből az tűnik ki, hogy a nemzetközi dizájnajstromozási szabályok tekintettel vannak arra, hogy a megjelölt felek hivatalainak a vizsgálat céljaira (vagy egyéb, például nemleges megállapítási vagy megsemmisítési eljárásokban), illetve esetleg a részes felek bíróságainak a peres eljárásokban vagy a hivatali döntések felülvizsgálatakor szükségük lehet a minta szerinti termék megnevezésére.

II. 1.3. Az ipari minták nemzetközi osztályozásáról szóló *Locarnói Megállapodás*¹² alapján a szerződő államok arra vállalnak kötelezettséget, hogy iparjogvédelmi hivataluk a minták letétbe helyezéséhez, illetve lajstromozásához kapcsolódó dokumentációban az egyes mintákat – a megállapodás melléklete szerinti osztályozással – csoportokba sorolják, és ezt az osztályozást használják az adott mintával összefüggő hatósági adatközlés vagy közzététel során is. A Locarnói Megállapodás egyfelől a kutatást könnyíti meg, másfelől lényeges adminisztratív előnyökkel jár, mivel összehasonlíthatóvá teszi a különböző dizájnoltalmi rendszerekben található minták besorolását. A 49 részes államon kívül mások is – így az Európai Közösség, illetve a WIPO Nemzetközi Irodája – alkalmazzák a locarnói osztályozás rendszerét,¹³ amely így a formatervezési minták oltalmának egyik fontos „közös nevezőjévé” vált.

A minta szerinti termék megnevezése és locarnói osztályozása nem feleltethető meg egymásnak, a két kategória azonban szorosan kapcsolódik egymáshoz. A minta szerinti termék megnevezése mind a Hágai Megállapodás nemzetközi lajstromozási rendszerében, mind a közösségi formatervezési minták oltalma iránti eljárásban, mind pedig a hazai (nemzeti) formatervezési minták lajstromozására irányuló eljárásban a bejelentés kötelező eleme,¹⁴ a locarnói osztályozás azonban – ha a bejelentő ezt nem (vagy nem helyesen) teszi meg – az

¹¹ „A nemzetközi bejelentésnek tartalmaznia kell, vagy abban meg kell jelölni ... (iv) azt a terméket vagy termékeket, amelyben vagy amelyekben az ipari minta megtestesül, vagy amellyel vagy amelyekkel kapcsolatban az ipari mintát alkalmazni kívánják, annak megjelölésével, hogy a termékben vagy termékekben testetl-e meg az ipari minta, vagy a termékre vagy termékekre kívánják-e az ipari mintát alkalmazni; a terméket vagy termékeket lehetőleg azokkal a kifejezésekkel kell meghatározni, amelyek a nemzetközi osztályozás termékjegyzékében szerepelnek;”

¹² Magyarországon kihirdette az egyes iparjogvédelmi uniós megállapodások kihirdetéséről szóló 1973. évi 29. törvényerejű rendelet.

¹³ L. a közösségi formatervezési mintákról szóló 6/2002/EK rendelet (KDR) 40. cikkét és a KDR végrehajtását szolgáló 2245/2002/EK rendelet (KVHR) 3. cikkének (1) bekezdését („A termékeket a formatervezési minta bejelentési napján hatályos – módosított – locarnói megállapodás 1. cikkének megfelelően kell osztályozni.”)

¹⁴ L. a Hágai Megállapodás genfi szövegének 5. cikkében az (1) bekezdés (iv) pontját; a KVHR 1. cikke (1) bekezdésének d) pontját; valamint a formatervezési mintaoltalmi bejelentés részletes alaki szabályairól szóló 19/2001. (XI. 29.) IM rendelet (alaki rendelet) 1. §-a (1) bekezdésének a) pontját.

iparjogvédelmi hatóság feladata. Ezt – valamint a két kategória viszonylagos különállását – jelzi az is, hogy a közösségi és a hazai jogszabályok a mintaoltalmi bejelentés választható elemei között szerepeltetik a minta szerinti termékek locarnói osztályjelzetének (vagy osztályjelzeteinek) megjelölését.¹⁵

Mégis: mind a HKVSZ 7. cikke,¹⁶ mind a közösségi formatervezési mintákról szóló 6/2002/EK rendelet végrehajtását szolgáló 2245/2002/EK rendelet (a továbbiakban: KVHR) 3. cikkének (3) bekezdése,¹⁷ mind pedig a formatervezési mintaoltalmi bejelentés részletes alaki szabályairól szóló 19/2001. (XI. 29.) IM rendelet 3. §-ának (1) bekezdése¹⁸ kívánatosnak minősíti, hogy a minta szerinti termék megnevezése alapján a locarnói osztályozás egyértelműen elvégezhető legyen (illetve hogy egyetlen osztály elegendő legyen a termék leírására, és a használt kifejezés lehetőség szerint igazodjon a locarnói terminológiához).

A termékmegnevezés elmaradásának az alaki vizsgálat során való feltárása a bejelentéssel kapcsolatos hiánypótlási felhívást vonja maga után, amelynek eredménytelensége a bejelentés elutasításához (vagy a bejelentés visszavontnak tekintéséhez) vezet.¹⁹ Ugyanez nem mondható el a locarnói osztályozásról (hiszen ennek feltüntetése a bejelentésnek csupán választható eleme), de az osztályozási műveletet megkönnyíteni hivatott rendelkezésekről sem (még ha a közösségi szabályozás kötelezettségként írja is elő a locarnói besorolást lehetővé

¹⁵ L. a KVHR 1. cikkének (2) bekezdését [„A bejelentés tartalmazhat: ... c) a bejelentésben szereplő termékeknek a locarnói osztályozás szerinti megjelölését, azaz annak az osztálynak vagy osztályoknak és alosztálynak vagy alosztályoknak a megjelölését, amelyekbe a 2. cikk (2) bekezdésére is tekintettel a 3. cikkben említett, az ipari minták nemzetközi osztályozásának létesítésére Locarnóban, 1968. október 8-án aláírt megállapodás (a továbbiakban: a locarnói megállapodás) mellékletének megfelelően a termékeket besorolták;”] és az alaki rendelet 1. §-ának (2) bekezdését [„A mintaoltalmi bejelentés tartalmazhatja: ... c) a minta szerinti termékek az ipari minták nemzetközi osztályozásának (a továbbiakban: nemzetközi osztályozás) létesítésére vonatkozó Locarnói Megállapodásban meghatározott osztályjelzetét.”].

¹⁶ L. a 11. lábjegyzetet.

¹⁷ „A termékek megnevezését úgy kell megfogalmazni, hogy az egyértelműen kifejezze a termékek jellegét, és lehetővé tegye azt, hogy minden egyes terméket a locarnói osztályozás szerint csak egy osztályba soroljanak be, lehetőség szerint azokat az elnevezéseket használva, amelyek a megállapodásban megadott termékjegyzékben is szerepelnek.”

¹⁸ „A minta szerinti termék megnevezését – lehetőség szerint – a nemzetközi osztályozásban szereplő elnevezés használatával kell megadni. A minta szerinti termék megnevezésének az osztályozásban szereplő elnevezéstől való eltérése esetén vagy ilyen elnevezés hiányában is ki kell fejeznie a termék rendeltetését, illetőleg az állhat a termék más, közismert nevéből is. Ha a termék megnevezése több felhasználási területre is utalhat, azt pontosítani kell a felhasználási terület, illetve a nemzetközi osztályozás szerinti osztályjelzet megadásával.”

Ezek közül az első a rendelkezést már a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény 38. §-ának (3) bekezdése is tartalmazza, sőt, ott még az osztályjelzet feltüntetése is „lehetőség szerint” teljesítendő kívánalomként van meghatározva. A Magyar Szabadalmi Hivatal gyakorlata azonban ennek az elmaradását nem tekinti elutasítási oknak.

¹⁹ L. a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény (Fmtv.) 36. §-ának (2) bekezdését, 43. §-át és a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény 68. §-át; a KVHR 10. cikkének (3)–(4) bekezdését; illetve a HKVSZ 14. szabályának (1) és (3) bekezdését.

tevő megnevezést): ebben az esetben alapvetően arról van szó, hogy a bejelentésnek az eljáró hivatalt abba a helyzetbe kell hoznia, hogy a nemzetközi osztályozást el tudja végezni.

A minta szerinti termék megnevezésének funkciójával és lehetséges joghatásaival – azon túl, hogy a hazai mintaoltalmi lajstrom kötelező elemét képezi²⁰ – a cikk következő részei foglalkoznak részletesen, de érdemes megvizsgálni azt, hogy maga a Locarnói Megállapodás hogyan nyilatkozik a nemzetközi osztályozás joghatásairól, valamint hogy a – megállapodásban nem részes – Európai Közösség jogforrásai, illetve a hazai jogszabályok hogyan tekintenek a nemzetközi osztályozásra.

A megállapodás 2. cikkének (1) bekezdése egyértelművé teszi, hogy a nemzetközi osztályozásnak csupán adminisztratív szerepe van, és egyik szerződő felet sem kötelezi arra, hogy annak ezen túlmenő – az oltalom természetét vagy terjedelmét befolyásoló – szerepet tulajdonítsanak. Ugyanebben a bekezdésben azonban az is szerepel, hogy az államok ettől függetlenül jogosultak arra, hogy bármi olyan joghatást fűzzenek a nemzetközi osztályba soroláshoz, amelyet megfelelőnek találnak.²¹

A közösségi formatervezési mintákról szóló 6/2002/EK rendelet (a továbbiakban: KDR) 40. cikke a Locarnói Megállapodás mellékletét kifejezetten alkalmazni rendeli, a 2245/2002/EK rendelet 3. cikkének (2) bekezdése azonban egyértelműen kimondja, hogy az osztályozás „kizárólag ügyintézési célokat szolgál”. A magyar jogalkotó sem élt azzal a felhatalmazással, amelyek alapján az osztályozásnak joghatást biztosíthatott volna, bár az is igaz, hogy több minta bejelentése esetén a minta egységének biztosítására a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény (a továbbiakban: Fmtv.) 38. §-ának (1) bekezdése szerint az egyik út az, ha „a minták szerinti termékek a nemzetközi osztályozás azonos osztályába tartoznak”.²²

A hivatkozott jogszabályhelyek nyilvánvalóvá teszik, hogy a formatervezési minták nemzetközi osztályozása nem tekinthető hasonlóknak a védjegyek árujegyzékéhez, a Locarnói Megállapodás rendszere pedig – a védjegypárhuzamnál maradván, funkcióját és joghatásait tekintve – sokkal inkább a Bécsi Megállapodásával²³ rokon, semmint a nizzai osztályozásával.

²⁰ Az Fmtv. 34. §-ának (2) bekezdése kimondja: „A mintaoltalmi lajstromban fel kell tüntetni különösen ... d) a minta szerinti termék megnevezését.”

²¹ „Az ebben a megállapodásban előírt kötelezettségek fenntartásával a nemzetközi osztályozás önmagában csak ügyviteli jellegű. Ugyanakkor minden ország a neki megfelelő jogi jelleget tulajdoníthatja neki, nevezetesen a nemzetközi osztályozás nem kötelezi a külön unió országait abban a tekintetben, hogy milyen legyen az országban a minta oltalmának jellege és terjedelme.”

²² Tekintettel arra, hogy a hágai rendszerben csupán az alaki vizsgálat zajlik központosítottan, az oltalom elismeréséért és érvényesíthetőségéért (valamint az oltalomra vonatkozó szabályok elfogadásáért) pedig már az egyes megjelölt felek a felelősek, a Hágai Megállapodás értelemszerűen nem határoz meg semmilyen többlethatást a locarnói osztályozáshoz kapcsolódóan.

²³ Az 1973. június hó 12-én Bécsben kötött és 1985. október hó 1-jén módosított, a védjegyek ábrás elemeinek nemzetközi osztályozását létrehozó Bécsi Megállapodás.

Ugyanakkor az is világosan látszik, hogy a minta szerinti termék megnevezésére nézve – mint amely optimális esetben egybeesik a nemzetközi osztályozásban használt megjelöléssel, de nem képez azzal azonos kategóriát még alaki szempontból sem – ugyanez a megállapítás már nem feltétlenül áll; legalábbis a formatervezési mintákra vonatkozó nemzetközi jogi, közösségi és hazai normákból nem következik az, hogy a minta szerinti termék megnevezése kizárólag adminisztratív célokat szolgálja: amint azt látni fogjuk, több olyan kérdés is felmerülhet a bejelentés vizsgálata során, ahol nem mindegy, hogy mi szerepel a benyújtott dokumentumokban a mintát megtestesítő vagy annak hasznosítási területét meghatározó termék megjelöléseként.

Nem tartozik szorosan a Locarnói Megállapodás témaköréhez, de ezen a ponton célszerű azt is megemlíteni, hogy az Fmtv. indoklása a minta szerinti termék megnevezése esetében is kizárja az árujegyzék-analógiát.²⁴ Ennek a cikknek azonban éppen az a célja, hogy bemutassa: annak ellenére van komoly jelentősége a termék megnevezésének, hogy minden – a formatervezési mintákra vonatkozó – szabályozási alapvetés termékfüggetlennek tekinti az oltalomképességi feltételeket és az oltalom terjedelmét.

II. 2. KÖZÖSSÉGI JOGI ÉS HAZAI SZABÁLYOK

Ebben a részben a formatervezési minták oltalmáról szóló 98/71/EK irányelv (a továbbiakban: irányelv), az ezzel harmonizáló KDR (és a KVHR), valamint az irányelvi szabályoknak szintén teljes mértékben megfelelő Fmtv. olyan rendelkezéseinek elemzése kerül sorra, amelyek esetében a minta szerinti termék rendeltetése azonosítható szerephez jut.

II. 2.1. A minta és a termék fogalma

Az oltalom és a minta szerinti termék kapcsolatának vizsgálatát a legcélszerűbb az oltalmazható formatervezési minta meghatározásánál kezdeni. Az iparjogvédelmi oltalmi formák esetében még a *stricto sensu* oltalomképességi feltételek vizsgálata előtt tisztázni kell, hogy a bejelentés tárgya (amire az oltalmat igényelték) egyáltalán abba a kategóriába tartozik-e, amelyekre a választott oltalmi forma szabályai alkalmazhatók: szabadalom esetében vizsgálni kell, hogy találmányról van-e szó, a védjegyoltalom bizonyos feltételeknek megfelelő (grafikai ábrázolhatóság stb.) megjelölést előfeltételez, a formatervezési mintánál pedig a kérdés az, hogy mintának minősíthető-e az a bejelentésben foglalt ismertetés szerinti információhalmaz (ábrázolás, leírás stb.), amelyre kizárólagos jogot kívánnak szerezni.

²⁴ „A minta szerinti termék az a termék, amelyre a mintát alkalmazzák, illetve amelyben a minta megtestesül [l. a 6. § (2) bekezdését]. Mivel a minta mindig valamely termék megjelenése, nem függetleníthető, nem vonatkoztatható el a terméktől. Másfelől a mintaoltalom – szemben a védjegyoltalommal – nem korlátozódik szükségképpen (még főszabályként sem) a mintaoltalmi bejelentésben megnevezett termékre; nincs olyan kapcsolat a minta és a mintaoltalmi bejelentésben megjelölt termék között, mint a védjegy és árujegyzéke között.”

A bejelentés tárgya – leegyszerűsítve – abban az esetben minősül mintának, ha az egy termék(rész) külső kialakításának jellegzetességeit foglalja magában.²⁵ Ebből a sajátosság-ból következik az a tétel, amelynek részleges cáfolatát a jelen írás célozza, és amely a formatervezési minták jogának alapvető arculatát adja (valamint amelyből számos más szabály fakad), vagyis hogy a dizájnoltalom kizárólag egy adott termék megjelenését, annak külső jegyeit, formai kialakítását helyezi jogi védernyő alá, függetlenül a minta szerinti termék konkrét felhasználási (hasznosítási) módzataitól.

Ez a sajátosság azonban, amely az oltalmat egy termék külső megjelenéséhez köti, azt is óhatatlanul magával hozza, hogy az oltalom tárgya minden esetben egy termékben (vagy annak egy részében) testesül meg, azaz a minta nem választható el attól a terméktől, amely a minta egyes jellemzőinek a tárgyasulását jelenti. Erre figyelemmel tartalmaz az irányelv és ezen keresztül a KDR, illetve az Fmtv. a „termék” fogalmára nézve is meghatározást,²⁶ és nyilvánvalóan ez indokolja a minta szerinti termék megnevezésére vonatkozó, fentebb ismertetett alaki követelményeket is: a bejelentés nem állhat csupán egy – mégoly részletes – ábrasorból, hanem nyilatkozni kell arról is, hogy a minta tipikus esetben milyen termékben testesül meg.

Mindebből természetesen még nem lehet arra a következtetésre jutni, hogy a termék megnevezése (illetve az erre irányuló kötelezettség) automatikusan felülírja annak az elvnek az érvényesülését, miszerint az oltalom nem termékre, hanem formaijellegzetesség-együttesre vonatkozik, az azonban nyilvánvaló, hogy ha az a dolog, amelyben a bejelentés tárgyát képező minta megtestesül, nem esik abba a körbe, amelyet a dizájn jogszabályok „termék” gyanánt elismernek, a bejelentés – oltalmazható minta hiányában²⁷ – elutasításra fog kerülni.²⁸ Kicsit sarkított példa, de talán jól megvilágítja a problémát: ha valaki egy szinkronúszási alakzatot kívánna oltalom alá helyezni, joggal merülne fel a kétség, hogy az emberi testek által a medencében kiadott forma „terméknek” tekinthető-e – mert ha nem, úgy a bejelentés tárgya nem tekinthető mintának, és így kizárólagos jog sem szerezhető rá.

²⁵ Az irányelv, a KDR és az Fmtv. a „minta” fogalmát tartalmilag azonos módon definiálja. Az Fmtv. 1. §-ának (2) bekezdése így szól: „Mintának minősül valamely termék egészének vagy részének megjelenése, amelyet magának a terméknek, illetve a díszítésének a külső jellegzetességei – különösen a rajzolat, a körvonalak, a színek, az alak, a felület, illetve a felhasznált anyagok jellegzetességei – eredményeznek.”

²⁶ Igaz, ez a definíció nem tartalmaz sok megkötést azon kívül, hogy a termék „ipari vagy kézműipari árucikk” legyen, ideértve a csomagolást, a „kikészítést” és a nyomdai betűformákat is, de kizárva ebből a körből a számítógépes programokat.

²⁷ Természetesen önmagában az, hogy valami mintának minősül, még nem elég az oltalomhoz, az újdonság és az egyéni jelleg megléte azonban csak akkor vizsgálható, ha a bejelentés tárgya mintának tekinthető.

²⁸ Ugyanennek egy enyhébb esete, ha a bejelentésből nem derül ki, hogy a mintát milyen termékben való objektívalódásra szánták: ilyenkor hiánypótlás szükséges annak igazolására, hogy létezik olyan termék, amelyet a jogszabályok is ilyenként ismernek el, és amely a minta „hordozójaként” funkcionál. Jó példa erre, ha valaki egy növény ábráját tartalmazó bejelentést nyújt be, amelyből nem derül ki, hogy egy valódi dísznövényről van-e szó (amely nem esik a dizájn jogszabályok „termék” fogalma alá) vagy pedig egy műanyagból készült ornamantikáról, amely adott esetben (például ha egy fantázianövényről van szó) kiérdemelheti a lajstromozást.

Továbbgondolva: mindebből az az érdekesség következik, miszerint nem részesülhet oltalomban az a minta, amelyhez nem tartozik legalább egy minimális – akárcsak a küszöböt jelentő dekoratív – funkcióval rendelkező termék. Még akkor is így van ez, ha a termék rendeltetése az oltalomképeség és az oltalom terjedelme szempontjából – legalábbis első ránézésre – közömbös.

II. 2.2. Egyéni jelleg és a mintaoltalom terjedelme: alkotói szabadságfok

A formatervezési minták oltalmának előfeltétele, hogy a minta új és egyéni jellegű legyen – függetlenül attól, hogy egy adott iparjogvédelmi hivatalnak a rá irányadó jogszabályok alapján vizsgálnia kell-e ezeknek a meglétét, vagy csupán megsemmisítési eljárásban lehet a hiányukra hivatkozni.²⁹

Az egyéni jelleg megítélésakor mind az irányelv, mind a KDR, mind pedig az Fmtv. figyelembe veendő szempontként emeli ki, hogy a minta szerzője milyen alkotói szabadságfokkal alakíthatta ki a mintát.³⁰ Az Fmtv. 3. §-ának (2) bekezdése mindezt még azzal cizellálja, hogy ennek a tényezőnek az értékelésekor „különösen a termék természetére és az ipari, illetve kézműipari ágazat sajátosságaira tekintettel” kell eljárni.

Ezeknek a szabályoknak a tükröképei találhatók az irányelv, a KDR és az Fmtv. azon rendelkezéseiben, amelyek a mintaoltalom terjedelmét szabályozzák: nem csupán a korábban nyilvánosságra jutott mintákhoz képesti egyéni jelleg megítélésakor kell ugyanis figyelemmel lenni arra, hogy egy adott ágazatban, illetve egy adott rendeltetéssel bíró termék esetében milyen kényszerekkel kell a tervezőnek szembenéznie, hanem akkor is, amikor két mintát annak érdekében hasonlítunk össze, hogy eldöntsük: bitorolja-e az egyik a másikat.³¹

Nem nehéz belátni, hogy miért van szükség az alkotói szabadságfok fogalmának bevezetésére a formatervezési minták jogában: nem ítéltető meg azonos mércével az olyan típusba tartozó termékek egyedisége vagy egymáshoz való hasonlósága, ahol bizonyos minimális elvárásoktól eltekintve semmi sem korlátozza a tervező fantáziájának szárnyalását, az olyan ágazatba tartozó mintákéval, ahol a rendeltetés betöltéséhez elengedhetetlenül szükséges, hogy a termék egyes – statikai, szilárdsági, biztonsági stb. – követelményeknek megfeleljen. Példákkal élve: egy ülőbútornak akkor is illik állva maradnia, ha a használója teljes

²⁹ A közösségi rendszerben a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal a lajstromozási eljárásban csupán azt vizsgálja, hogy a bejelentés tárgya mintának minősül-e, illetve nem ütközik-e a közrendbe vagy közérkölsbe. A hazai rendszerben ezzel szemben a Magyar Szabadalmi Hivatalnak minden oltalomképeségi feltételre és kizáró okra le kell folytatni a vizsgálatot (igaz: a relatív kizáró okok esetében csak erre irányuló észrevétel beérkezése esetén).

³⁰ L. az irányelv 5. cikkének (2) bekezdését, a KDR 6. cikkének (2) bekezdését és az Fmtv. 3. §-ának (2) bekezdését.

³¹ L. az irányelv 9. cikkének (2) bekezdését, a KDR 10. cikkének (2) bekezdését és az Fmtv. 20. §-ának (3) bekezdését.

testsúlyát ráhelyezi, egy szívószálnak pedig – tetszik vagy nem – olyan csőnek kell lennie, amelyen keresztül folyadék juttatható az emberi szájba. Ezzel szemben – azonkívül, hogy rögzíthető legyen valamilyen nyakba akasztható láncra – egy medál formájára, anyagára vagy egyéb sajátosságaira nézve nemigen találunk olyan elvárást, amely jelentős mértékben megkötné a minta szerzőjének kezét.

Megfigyelhető az is, hogy a két esetben – ti. az egyéni jelleg vizsgálatakor, illetve az oltalom terjedelmének megállapítása során – más és más a „tétje” az alkotói szabadságfok nagyságának (vagy éppen alacsony fokának). A lajstromozási eljárás során (illetve a minta érvényességének vizsgálatakor) a szűk alkotói mozgástér a kisebb eltérést mutató minták lajstromozhatóságát/érvényességét erősítheti meg. Ezzel szemben a bitorlási perekben – ahol ugyanazt a tesztet nem az iparjogvédelmi hatóság, hanem a bíróság alkalmazza, és nem a jog érvényessége a kérdés,³² hanem az, hogy az ügy tárgyát képező minták azért mutatnak-e csupán csekély eltérést, mert az adott terméktípusba tartozó tárgyaknak olyan követelményeknek is meg kell felelniük, amelyek teljesítése esetén bizonyos jegyek óhatatlanul is hasonlóságot fognak mutatni – az alacsony alkotói szabadságfok a bitorlási kereset elutasításának irányába terelheti az ügyet.

Ebből egyébként – afféle „rév-vám” összefüggésben – az is következik, hogy egy olyan ágazatban, ahol valamennyi termék – bizonyos szektorális törvényszerűségek miatt – nagymértékben hasonlít (azaz kicsi az alkotói szabadságfok), az egyéni jelleg adott esetben „el-nézőbbben” alkalmazott tesztje „gyengébb” (kisebb terjedelmű) oltalmat is eredményez, hiszen nehezebben állapítható meg a bitorlás egy azonos rendeltetésű termék által.

Érdekes folyománya ennek az is, hogy a bitorlási kérdések vizsgálatakor elméletileg a mintaoltalmat állítólagosan megsértő termék funkciójának (illetve „ágazati besorolásának”) kellene, hogy jelentősége legyen, hiszen hiába kötött az oltalom alatt álló minta szerzőjének a keze akkor, ha nem csupán formatervezett, de egyben „használható” terméket akar létrehozni, hogyha egy ahhoz nagyon hasonló termék kerül a piacra, amellyel szemben ugyanezeket a „műszaki elvárásokat” nem támasztja senki (például mert az pusztán dekoratív célokat szolgál). Ebben az esetben méltánytalan az oltalom alatt álló minta szerzőjének a rendelkezésére álló alkotói szabadságfok alapján meghatározni az oltalom terjedelmét, hiszen az éppen az állítólagosan bitorló termékben megtestesülő minta hasznosítójának a pozícióját erősíti. A három jogszabály egybecsengő rendelkezései mégis „a szerző” alkotói szabadságfokának vizsgálatát rendelik el, pedig az csak akkor vezet helyes eredményre, ha a minta és feltételezett „bitorlója” azonos rendeltetést tudhat magáénak.³³

³² A képet természetesen árnyalja, hogy egyes esetekben (l. a közösségi rendszerben a megsemmisítésre irányuló viszontkereset vagy a hazai rendszerben a megsemmisítés tárgyában hozott hivatali döntés felülvizsgálatát) a bíróságok is vizsgálhatnak érvényességi kérdéseket, a nemleges megállapítási eljárásban pedig az iparjogvédelmi hivatal hoz döntést „bitorlási típusú” kérdésben.

³³ Igaz persze az is, hogy semmilyen rendelkezés nem tiltja, hogy a bíróság figyelembe vegye az állítólagos bitorló termékkel összefüggésben fennálló alkotói szabadságfokot is.

Az egyéni jelleg megítélésekor ugyanez a probléma másképp merül fel: a jogszabályok ugyanúgy a szerző alkotói szabadságfokának figyelembevételét írják elő, itt viszont az a kérdés, hogy az összevetés alapjául szolgáló, az elsőbbség napját megelőzően nyilvánosságra jutott minta tekintetében fennálló alkotói szabadságfoknak mekkora jelentőséget kell(ene) tulajdonítani. Ha a korábbi minta funkciója szigorú feltételeket diktált, a bejelentésben szereplő mintáé azonban nem, az előbbi nyilván nem hozható fel az oltalomképeség védelmében. Fordított esetben a kérdés már egy fokkal komplexebb: fontos-e, hogy egy korábbi minta esetében tág volt a mozgástér annak megítélésekor, hogy egy viszonylag determinált formavilágú minta egyéni jellegét megítéljük? A helyes válasz erre a kérdésre valószínűleg nemleges.³⁴

Az alkotói szabadságfok természetesen sem a minta egyéni jellegének, sem a mintaoltalom terjedelmének megítélésekor nem az egyetlen tényező, amit vizsgálni kell; az azonban a fentiek alapján nem szorul különösebb magyarázatra, hogy a minta szerinti termék megnevezése alapján feltételezhető funkció mindkét vizsgálat során komoly szerephez juthat, és adott esetben a mintaoltalom érvényességére vagy egy bitorlási per kimenetelére is hatással lehet.

II. 2.3. Újdonság és egyéni jelleg: szakmai körök

Az oltalomképeségi feltételek vizsgálata, illetve – lajstromozás nélküli formatervezésminta-oltalom esetén – az oltalom kezdetének megállapítása során rendkívül fontos, hogy a szóban forgó minta mikor kerül nyilvánosságra („has been made available to the public”). Ennek az időpontnak a meghatározása során a jogalkalmazónak azt is vizsgálnia kell, hogy a mintát megismertető események „a rendes üzletvitel során ésszerűen az érintett ágazaton belül az Európai Közösségben működő szakmai körök tudomására juthattak-e”.³⁵ Ha ugyanis bizonyíthatóan nem ez a helyzet, akkor a „bárki számára hozzáférhetővé válás” tényét figyelmen kívül kell hagyni.³⁶

³⁴ A fenti megfontolások természetesen csak akkor jutnak jelentőséghez, ha az összevetett termékek „természete” vagy a velük összefüggő „ipari, illetve kézműipari ágazat” különbözik egymástól.

³⁵ L. az irányelv 6. cikkének (1) bekezdését, a KDR 7. cikkének (1) bekezdését és az Fmtv. 4. §-ának (1) bekezdését. A KDR-beli rendelkezésekkel kapcsolatos szigetországi bírói megfontolások egyébként minden nehézség nélkül ráolvashatóak az irányelv folytán hasonló rendelkezéseket tartalmazó Fmtv.-re is. „4. § (1) A mintát nyilvánosságra jutottnak kell tekinteni, ha közzététellel, egyéb közlés útján, kiállítással, kereskedelmi forgalomba hozatallal vagy bármilyen más módon bárki számára hozzáférhetővé vált, kivéve, ha ezek az események a rendes üzletvitel során ésszerűen nem juthattak az érintett ágazaton belül az Európai Közösségben működő szakmai körök tudomására.”

³⁶ Az Fmtv. 4. §-ának (1) bekezdése – tükrözve a közösségi szabályokat is – így szól: „A mintát nyilvánosságra jutottnak kell tekinteni, ha közzététellel, egyéb közlés útján, kiállítással, kereskedelmi forgalomba hozatallal vagy bármilyen más módon bárki számára hozzáférhetővé vált, kivéve, ha ezek az események a rendes üzletvitel során ésszerűen nem juthattak az érintett ágazaton belül az Európai Közösségben működő szakmai körök tudomására.”

Az Egyesült Királyság joggyakorlatában találkozhatunk egy olyan jogesettel, amely – a közösségi jogot, közelebbről a KDR egyes rendelkezéseit értelmezve – rendkívül tanulságos válaszokkal szolgál a közösségi formatervezési minták nyilvánosságra jutásával kapcsolatban, különös tekintettel a fentebb említett szakmai körök azonosítására.³⁷ A *Green Lane*-ügy tényállásában tüskés műanyag gömbökkel találkozunk, amelyeket a felperes – DRYERBALLS védjeggyel ellátva – szárítógépek hatásfokát növelő termékeként forgalmazott. A mintára 2004. augusztus 24-i bejelentési dátummal közösségi formatervezésiminta-oltalmat is szereztek. Az alperes cég ezzel szemben 2002-től kezdve forgalmazta az Európai Közösség területén a tüskék kialakításában enyhén eltérő, de egyebekben a felperesi mintával kísérteties hasonlóságot mutató sünlabdáit – rendeltetésként a „masszázs gömb” funkciót jelölve meg. A jogvita 2006-ban keletkezett, amikor az alperes már nem csupán masszázscélokra ajánlotta termékét, hanem marokerősítőként, kutyajátékként, „mosólabdaként” (!) és könnyen elkapható játékként is forgalmazni kezdte.

A felperes állítása szerint – a tájékozott használóra tett eltérő összenyomás tesztjét alkalmazva – kétségtelen, hogy az alperes által forgalmazott gömbök az oltalom alatt álló minta oltalmába ütköznek, ha az alperes kiterjeszti a megjelölt használati lehetőségek körét; a masszázs funkcióban árult labdák pedig csak a KDR 22. cikkében foglalt előhasználati jog fennállása miatt maradhatnak a piacon (szigorúan az előzetes használat mértéke által meghatározott korlátokon belül). Az alperes – 2002-től fennálló piaci jelenlétére hivatkozással – a felperesi minta újdonságát és egyéni jellegét (és ezzel oltalomképességét) vonta kétségbe. A felperes ezen a ponton hozta fel azt az érvet, amelynek bírói értékelése – egyezség híján – a per megoldásának kulcsát adhatta volna, és amely miatt a fellebbviteli bíróság úgy döntött, hogy mindenképpen nyilatkozik az ügyben: álláspontja szerint a tüskés gömbök 2002-től való forgalmazása azért nem tekinthető újdonság- és egyéniségrontónak, mert az alperesi labdák a rendes üzletvitel során nem jutottak ésszerűen az érintett ágazaton belül az Európai Közösségben működő szakmai körök tudomására. Ennek a kijelentésnek az alapját az a feltevés szolgáltatta, hogy az érintett „szakmai körök” a lajstromozott minta rendeltetése által meghatározott hozzáértő csoportot jelentik, nem pedig – szabadalmi jogi kifejezéssel élve – az újdonságrontó „technika állása” tekintetében releváns professzionális berkeket.

Az elsőfokú bíróságnak a fellebbviteli fórum által (hipotetikusan) helybenhagyott megállapítása értelmében ez a feltevés téves: a KDR 7. cikkében említett szakmai körök az anterioritás ágazatába tartoznak, azaz annak vizsgálatakor, hogy a nyilvánosságra jutás megtörténte megállapítható-e az elsőbbség időpontját megelőzően, annak van jelentősége,

³⁷ Green Lane Products Ltd. vs. PMS International Group, (2008) EWCA Civ 358. Az ügy eljárásjogi érdekessége, hogy az angol szabadalmi bíróság fellebbviteli fórumaként működő bíróság elé kerülő ügyben a felek az ítélethozatal előtt egyezségekre jutottak (és kérték a bíróságot, hogy mellőzze a határozathozatalt), a bíróság pedig nem látta szükségesnek, hogy a közösségi jog értelmezésének kérdéseit előzetes döntéshozatali eljárásban az Európai Bíróság elé tárja, az eljáró bírák többsége mégis indokoltnak találta, hogy az ügygel kapcsolatos megfontolásaikat és következtetéseiket a nyilvánosság elé tárják.

hogy a minta újdonságát vagy egyéni jellegét megkérdőjelező termék piaci szektorának szereplői tudomást szerezhettek-e a korábbi hozzáférhetővé válásról.³⁸

Az eljáró angol bíróságok alapvetően a kérdéses cikk szövegezéséből, valamint a rendelkezésnek a KDR preambulumból és előkészítő munkálataiból (*travaux préparatoires*) kiolvasható céljából kiindulva alakították ki álláspontjukat, amely a felperesi érvek elutasításához vezetett, és amely a felperesi oltalom érvényességét is megkérdőjelezi.³⁹ A fellebbviteli tanács megállapítja, hogy a szakmai körökre utaló kivétel (azaz hogy a korábbi hozzáférhetővé válást a szakmai körök tudomására jutás hiánya annullálja) a textilipari lobbri hatására került a szövegbe, jogpolitikai célja pedig az volt, hogy megakadályozza a hamisított termékek forgalmazóit abban, hogy harmadik országokban történő korábbi nyilvánosságra jutásra hivatkozzanak akkor, amikor áruik közösségi mintákba ütköznek. A bíróság szerint ebből egyenesen következik, hogy a hivatkozott anterioritások tekintetében kell vizsgálni, hogy az érintett európai szakmai körök tudomást szerezhettek-e volna róla, nem pedig az oltalom alatt álló minta ágazatában működő piaci szereplők értesüléseit alapul véve. Az alperesi képviselő által hozott példa szerint: ha a mintát teáskannaként lajstromozták, az újdonságrontónak vélt korábbi minta pedig kolumbiai szövet, akkor Európában csakis a textilipari ágazat korifeusai mondhatják meg, hogy az a kontinensen nyilvánosságra jutott-nak tekinthető-e – a „teáskannakörök” ugyanis nyilván sohasem értesülnének az egzotikus kelmék felbukkanásáról.

Ha jobban megfigyeljük, ezekből a megállapításokból az is következik, hogy a „szakmai köröknek” az oltalomképeségi feltételek kapcsán felmerülő ismereteit érintő vizsgálat során éppen a minta szerinti termék rendeltetése az, amelyik irreleváns, hiszen az „*alleged prior art*” határozza meg, hogy melyik európai ágazatot kell ebben a tekintetben referenciaként használni. Mégis: az ágazatonként eltérő szakmai köröknek a normaszövegben való említése már önmagában is jelzi, hogy egyes kérdésekben bizony nem mindegy, hogy a vizsgált mintát megtestesítő terméket mire használják – még ha az adott esetben nem is az oltalom alatt álló dizájn, hanem csupán potenciálisan újdonságrontó hasonmása. A minta szerinti termék rendeltetésének jelentőségét pedig a lajstromozás nélkül oltalomban részesülő közösségi formatervezési minták esetében már nem lehet letagadni: a KDR 11. cikkének értelmében az ilyen mintaoltalom kezdete a nyilvánosságra jutás időpontjával egyezik meg, amelynek megállapításakor ismét jelentőséghez juthat az érintett ágazat európai szakmai köreinek tudattartalma – ezáltal egyértelműen a közösségi minta szektorához kapcsolódóan.⁴⁰

³⁸ A „szakmai körök” egyebekben mindenkit magukban foglalnak, akik az érintett ágazatban – az Európai Közösség területén – kereskedelmi tevékenységet folytatnak, ideértve a tervezőket, előállítókat, reklámtévékenységet folytatókat, forgalmazókat és értékesítőket.

³⁹ A részletes analízis során mind a KDR, mind a Locarnói Megállapodás fentebb tárgyalt alaki követelményeit is elemezve azt a feltételezést is elutasítják, amelynek értelmében a minta szerinti termék megnevezése bármilyen hatással lehetne az oltalom által biztosított kizárólagos jog terjedelmére.

⁴⁰ A lajstromozás nélküli közösségi mintaoltalom esetében természetesen nem beszélhetünk „megnevezésről”, hiszen bejelentés sem létezik – jogvita esetében mégis azonosítani kell az érintett termék rendeltetését.

II. 2.4. Újdonság és egyéni jelleg: összetett termék alkotóeleme

Az összetett termékekre⁴¹ – pontosabban azok alkotóelemeire – vonatkozó speciális rendelkezések szintén megtalálhatóak az irányelvben, illetve az azzal harmonizált KDR-ben és Fmtv.-ben. Ezek közül az újdonság és az egyéni jelleg egyik konjunktív előfeltétele kifejezett utalást tartalmaz a termék „rendeltetésszerű használatára”: az alkotóelem önálló mintaként csak akkor oltalomképes, ha az összetett termékbe való beillesztését követően, a rendeltetésszerű használat során is látható marad.⁴² Az értelmező rendelkezés⁴³ a rendeltetésszerű használat definícióját megadja, a fogyasztó, illetve a végső felhasználó (*end user*) általi használatként határozva meg azt – ide nem értve a karbantartást és a javítást, amelynek során nyilvánvalóan az alkotóelem olyan részletei is napvilágra kerülhetnek, amelyek a „mindennapos” használat során nem, azaz amelyek formatervezési szempontból irrelevánsak.

Ebben az esetben megint azzal szembesülünk, hogy amennyiben az oltalomképességi feltételeket vizsgáló vagy a minta érvényessége kérdésében döntést hozó hatóság (illetve egyes esetekben bíróság) asztalán egy összetett termék alkotóelemét képező termékre alkalmazott, vagy az ilyen termékben megtestesülő minta fekszik, nem lehet eltekinteni attól, hogy górcső alá vegyük: mi a minta szerinti termék rendeltetésszerű használata, azaz: a fogyasztó, illetve a végső felhasználó milyen körülmények között és feltehetően mire fogja – a tervező szándékai szerint – használni azt? Ez a használat dönti ugyanis el, hogy az alkotóelem újnak és egyéni jellegűnek minősíthető-e: egy sarokszekrény hátsó felére illeszthető speciális kampó vagy a bútorok összeszereléséhez szükséges dübel – legyen az bármilyen szemet gyönyörködtető – nem részesülhet formatervezésiminta-oltalomban.

De mi dönti el azt, hogy a fogyasztó, illetve a végső felhasználó (és nem az egyéni jelleg megállapításának alapfeltételét jelentő teszt alkalmazásakor, illetve az oltalom terjedelmének vizsgálatakor is fontos szerephez jutó „tájékozott használó”) tipikusan mire használja a minta szerinti terméket? Talán nem hat meglepetésként, hogy – a legtöbb esetben egyértelmű besorolást lehetővé tevő „józan belátást” megalapozva, illetve szükség esetén azt segítve-kiegészítve – a bejelentés tartalma, közelebbről a minta szerinti termék megnevezése szolgál elsődleges iránymutatásul a minta szerinti termék rendeltetésszerű használatának beazonosításához szükséges funkció meghatározásakor; a rendeltetés pedig ilyen módon ezen a ponton is fontos „beugrószerephez” jut abban a darabban, ahol elviekben nem is szerepel a színlepon.

⁴¹ L. az irányelv 1. cikkének c) pontját, a KDR 3. cikkének c) pontját, valamint az Fmtv. 1. §-ának (4) bekezdését. Ez utóbbi így rendelkezik: „Összetett terméknek minősül az olyan alkotóelemekből álló termék, amelyek eltávolításával a termék szétszedhető és utána újból összeállítható.”

⁴² A másik konjunktív feltételt az képezi, hogy az alkotóelem látható külső jellegzetességei önmagukban is feleljenek meg az újdonság és az egyéni jelleg – egyéb – követelményeinek.

⁴³ L. az irányelv 3. cikkének (4) bekezdését, a KDR 4. cikkének (3) bekezdését és az Fmtv. 5. §-ának (2) bekezdését.

II. 2.5. Kizáró okok: műszaki rendeltetés

Mind a közösségi, mind a hazai rendszerben az oltalomból kizáró okok között szerepel, hogy az a külső jellegzetesség, amely kizárólag a termék műszaki rendeltetésének következménye, nem részesülhet mintaoltalomban.⁴⁴ Nem igényel különösebb magyarázatot, hogy ennek a kizáró oknak a vizsgálatkor nem kerülhető el a minta szerinti termék rendeltetésének figyelembevétele. Igaz, hogy ebben az esetben csupán egy „negatív”, kizáró típusú analízis történik: amennyiben megállapítható, hogy az oltalom alá helyezni kívánt minta nem olyan elemekből áll, amelyek semmi más célt nem szolgálnak, mint hogy a termék működőképes legyen (illetve el tudja látni a funkcióját), a „műszaki rendeltetés” kizáró oka szempontjából lefolytatott vizsgálat befejeződik, azt pedig – ennek a tesztnek a „lefuttatása” során – a továbbiakban senki sem firtatja, hogy mire is szolgál egyébként a minta szerinti termék. Ha viszont felmerül a gyanú, hogy a formatervezés valójában funkcionális célokat szolgál, a termék rendeltetése rögtön fontos vizsgálati faktorrá válik, hiszen az dönti el, hogy milyen szükséges műszaki funkciókat tud az állítólagos dizájn ellátni valójában.

Érdekes határterületét képezi ennek a kérdésnek az ergonómiai jellegzetességek köre. Ha egy nyugágy kialakítása egyszerre „eredeti” és kényelmes (és érzékelhető, hogy a vonalvezetést a komfortmegfontolások is erősen befolyásolták, hovatovább ezek a tényezők meghatározó súlyt képeztek a tervezés során), milyen megítélés alá esik az utóbbi sajátosság a „műszaki rendeltetés” szempontjából?

II. 2.6. Kizáró okok: szerkezeti összekapcsolhatóság

A szerkezeti összekapcsolhatóságot – illetve a rendeltetés betöltéséhez szükséges elhelyezkedést – biztosító elemek külső jellegzetességeinek az oltalomból való kizárása ugyancsak felveti a minta szerinti termék funkciójára vonatkozó vizsgálat kérdését, még ha csupán érintőlegesen és közvetett formában is. A kizáró ok alapját képező eset akkor valósul meg, ha a minta, amelyre az oltalmat igénylik – egy másik termékkel való funkcionális kapcsolatából következően – szükségképpen egy adott méretben és formában kell, hogy megtestesüljön annak érdekében, hogy a közös operabilitás megvalósulhasson.⁴⁵ Az egyes puzzle-darabkák nyilvánvaló és öblöcskéi ilyen módon (még ha feltételeznénk is újdonságukat és egyéni

⁴⁴ L. az irányelv 7. cikkének (1) bekezdését, a KDR 8. cikkének (1) bekezdését és az Fmtv. 6. §-ának (1) bekezdését. Ez utóbbi így szól: „Nem részesülhet mintaoltalomban a külső jellegzetesség, amely kizárólag a termék műszaki rendeltetésének következménye.”

⁴⁵ L. az irányelv 7. cikkének (2) bekezdését, a KDR 8. cikkének (2) bekezdését és az Fmtv. 6. §-ának (2) bekezdését. Ez utóbbi így szól: „Nem részesülhet mintaoltalomban a külső jellegzetesség, amelyet szükségképpen pontosan ugyanabban a formában és méretben kell megvalósítani ahhoz, hogy a termék, amelyre a mintát alkalmazzák, illetve amelyben a minta megtestesül (a továbbiakban: a minta szerinti termék), szerkezetiileg összekapcsolható legyen egy másik termékkel, vagy elhelyezhető legyen benne, körülötte vagy rajta oly módon, hogy mindegyik termék betölthesse rendeltetését.”

jellegüket) nem oltalomképesek, de ugyanez áll minden olyan jellegzetességre (kallantyúra, borításra, sínre), amely az összetartozó termék összeillesztését szolgálja.

Ez a kizáró ok az előző pontban tárgyalttal rokon (bizonyos mértékig annak egy speciális alfajaként is felfogható), hiszen a minta szerinti termék funkciójának vizsgálata azért szükséges, hogy eldönthető legyen: az oltalom alá helyezni kívánt karakterisztikum esetében olyan jellegzetességről van-e szó, amely az esztétikai élmény fokozását (is) szolgálja, vagy pedig technikai okok húzódnak meg a kialakítás jellemzői mögött, és az adott görbület, ív vagy egyéb elem csupán egy másik termékkel való összekapcsolás kontextusában értelmezhető?

Érdekesebb aspektusát villantja fel a kérdésnek a kizárás alóli kivételt megfogalmazó szabály, a szakzsargonban „LEGO-klauzula” néven emlegetett rendelkezés.⁴⁶ Ebben a kizáró ok alóli kivételben ugyanis azt ismeri el a jogalkotó, hogy az összekapcsolódást lehetővé tevő kialakítási jegyeknek – még ha ezek az esztétikai élményhez adott esetben nem is közvetlenül járulnak hozzá, és szerepük kizárólag funkcionális – áttételesen lehet olyan hatásuk, amely egy „előre gyártott elemekből álló rendszerben” a komplex termék külső kialakítására gyakorol döntő befolyást azzal, hogy dinamikusan változtathatóvá teszi az összekapcsolható termékek összeállítását, vagy biztosítja a többféle kombinációban párosítható elemek kicserélhetőségét. Ebben az esetben az összekapcsolt termékek (illetve ezek variációinak – akár végtelen számú lehetőséget felvonultató – sorozata) olyan sajátosságot mutatnak fel, amelynek révén a kapcsolódásra szolgáló elemek jellegzetességei túlmutatnak a pusztá funkcionálitáson, és formatervezési szempontból is értékelhetővé válnak: a fogyasztó akarat szerinti alakíthatóságot. Legyen szó akár bútorrendszerről, akár a kivételnek nevet adó építőjátékról, a többféle összeállítás lehetősége vagy a kölcsönös kicserélhetőség a „*varietas delectat*” igazságtartalma miatt olyan érték, amelyet a termékek értékesíthetőségét fokozni hivatott dizájn oltalmi rendszerének honorálnia kell.

Abban a kérdésben azonban, hogy a mintában szereplő valamely kialakítási elem a szerkezeti összekapcsolhatóságot szolgálja-e, és ha igen, akkor ez a moduláris rendszerek inherens dinamizmusához szükséges-e, csupán akkor tud a lajstromozás tárgyában döntésre jogosult hivatal (vagy a megsemmisítés tárgyában ítéletet hozó bíróság) állást foglalni, ha figyelembe veszi a minta szerinti termék megnevezéséből kiolvasható rendeltetést. Ha ugyanis a mintában összekapcsolhatóságot biztosító jellegzetességek fedezhetőek fel, a funkció vizsgálata minden valószínűséggel legalább utalást tartalmaz arra nézve, hogy a kizáró ok alkalmazásának veszélyét elhárító kombinációs potenciál jelen van-e a fogyasztóhoz jutó termékben.⁴⁷

⁴⁶ L. az irányelv 7. cikkének (3) bekezdését, a KDR 8. cikkének (3) bekezdését és az Fmtv. 6. §-ának (3) bekezdését. Ez utóbbi így szól: „A (2) bekezdés nem alkalmazható a mintára, ha azt a célt szolgálja, hogy előre gyártott elemekből álló rendszerekben lehetővé tegye a többféle összeállítást, illetve a kölcsönösen kicserélhető termékek kapcsolódását.”

⁴⁷ Természetes, hogy a II.2.6. pontban foglaltak csak akkor jutnak jelentőséghez, ha a szerkezeti összekapcsolhatóságot lehetővé tevő elemeknek döntő jelentőségük van egy minta oltalomképessége szempontjából, azaz a bejelentés szerint elsősorban ezek hivatottak az újdonságot és az egyéni jellegét képviselni.

II. 2.7. Egyéni jelleg és az oltalom terjedelme: a tájékozott használó

Az a tény, hogy az egyéni jelleg vizsgálatakor és az oltalom terjedelmének latolgatásakor döntő tényező, hogy a minta az elsőbbség időpontja előtt nyilvánosságra jutott mintákhoz képest, illetve a feltételezett bitorló mintája az oltalom alatt álló mintához képest a tájékozott használóra eltérő összbnyomást tesz-e,⁴⁸ sok esetben ugyancsak szükségessé teszi, hogy a hatóság, illetve a bíróság visszanyúljon a minta szerinti termék rendeltetéséhez.

Anélkül, hogy a formatervezési minták joga és a védjegy jog által alkalmazott két virtuális „modellszemély” – a tájékozott használó és a fogyasztó – hosszas komparatív elemzésébe bocsátkozna, ez a cikk sem nélkülözheti annak megállapítását, hogy a hatósági és a bírósági gyakorlat a két kategóriát nem tekinti ekvivalensnek. Az „eltérő összbnyomás” (hiánya) és a védjegy jogi „össztéveszthetőség” fennállásának megítélése során a jogalkalmazó eltérő tesztet használ, amely – azon túl, hogy a formatervezési minták esetében az összbnyomás vizsgálata során az oltalom természetéből következően nem kerül sor a védjegy jogból ismert cizelláltabb részelemzésekre – elsősorban annak köszönhető, hogy a „tájékozott használó” (*informed user*) kategóriája nem azonos a védjegy jogból ismert, a különböző megjelölésekkel ellátott termékek világában eligazítani kívánt „fogyasztó” (*consumer*) fogalmával – ez utóbbival inkább a formatervezési mintát megtestesítő termék rendeltetésszerű használatára kapcsán említett fogyasztó vagy végső felhasználó (*end user*) rokon.

A „dizájn jog” tájékozott használója az oltalom alatt álló formatervezési minta által érintett ipari ágazatban bizonyos értékelhető jártassággal rendelkezik, sőt: a minta szerinti termék szűkebb piaci szegmensének alapvető trendjeit is ismeri. Olyan speciális ismeretek birtokában van, amelyek az átlagos vásárlónál tájékozottabbá teszik, azaz amelyek segítségével az adott esetben első látásra hasonlónak tűnő minták között is fel tud fedezni a formatervezés szempontjából lényeges különbségeket. Az átlagos körütekintéssel eljáró fogyasztótól tehát az különbözteti meg, hogy szektorspecifikus információkkal van felvértezve, így egyik terméktípus mintáit látva sem mondja azt, hogy „nagyjából minden autó/aljzat/nyakörv egyforma”, hanem inkább az adott termékkör iránt kifejezett érdeklődést mutató rétegfogyasztókkal tartozik azonos képzeletbeli ligába.⁴⁹

⁴⁸ L. az irányelv 5. cikkének (1) bekezdését és 9. cikkének (1) bekezdését, a KDR 6. cikkének (1) bekezdését és 10. cikkének (1) bekezdését, valamint az Fmtv. 3. §-ának (1) bekezdését („A mintának egyéni jellege van, ha az elsőbbség időpontja előtt nyilvánosságra jutott bármely mintához képest a tájékozott használóra eltérő összbnyomást tesz”) és 20. §-ának (2) bekezdését („A mintaoltalom kiterjed mindazokra a mintákra, amelyek a tájékozott használóra nem tesznek eltérő összbnyomást”).

⁴⁹ Noha egyik jogszabályban sincs a két kategória viszonyára nézve kifejezett utalás, annyi azért valószínűsíthető, hogy a tájékozott használók csoportjába a nyilvánosságra jutás „szakmai köreinél” laikusabb személyek is beletartoznak. A két kategóriát már az előzőekben említett Green Lane-ügyben is elválasztották egymástól: a szakmai körök az újdonságvizsgálat első lépése során jutnak jelentőséghez, a tájékozott fogyasztó pedig csak a „létező dizájnkorpusz” rögzítését követően kerül a vizsgálat fókuszába.

Mindebből az következik, hogy az egyéni jelleg vizsgálatakor az elsőbbség időpontját megelőzően nyilvánosságra jutott mintákhoz képesti kisebb eltérés is tehet egy „vájtfülűre” eltérő összbnyomást (és ezzel oltalomképesse egy mintát); a bitorlás megítélése során azonban – mivel a hozzáértők már kisebb eltéréseket is szignifikánsnak értékelhetnek – adott esetben az átlagfogyasztók által az oltalom alatt álló mintához az összetéveszthetőségig hasonlóknak tartott mintáról is kiderülhet, hogy nem ütközik az oltalom tárgyával, mivel a tájékozott használó szemében a két termék összességében nem tekinthető egymás ikertestvérének.

Ezek a sajátosságok addig nem is okoznak különösebb problémát, amíg az egymással összehasonlított termékek azonos termékkategóriába tartoznak. Ilyenkor az egyéni jelleg vagy a bitorlás kérdése annak alapján eldönthető, hogy mik a szóban forgó terméktípus általános jellemzői (ideértve az előzőekben tárgyalt alkotói szabadságfokot is), illetve hogy az összevetett minták egyes részleteinek eltérései eltérő összbnyomást eredményeznek-e, ha egy olyan személy veszi őket szemügyre, aki nem csupán körültekintő a vásárláskor, de jártas is a termék használatában. A minta szerinti termék rendeltetése ilyenkor is fontos; ez határozza ugyanis meg, hogy milyen szempontrendszert kell alapul vennie a hatóságnak vagy a bíróságnak, amikor a tájékozott használó bőrébe bújik.⁵⁰

A tájékozott használóra gyakorolt eltérő összbnyomás tesztjének alkalmazása azonban értelmezési problémákba ütközhet akkor, amikor az összevetett minták szerinti termékek funkciói, illetve a termékeket hasznosító iparágak távol esnek egymástól.

A védjegyoltalom és a formatervezésiminta-oltalom főbb jellemzőit összehasonlítva azt látjuk, hogy a formatervezési minták árujegyzék-függetlensége a dizájn tágabb oltalma irányába mutat, míg a tájékozott használó és a védjegyjogi fogyasztó fogalmi különbségei a védjegyoltalom – más szempontból – szélesebb hatókörét alapozzák meg. Az árujegyzék hiányából következően a formatervezési minta „jó hírnevének” sincs jogilag értékelhető jelentősége, azaz a széles körű reputáció nem eredményez többletoltalmat. Ezek a különbségek nyilvánvalóan a kétféle oltalom funkcióinak eltéréseiből táplálkoznak: a védjegynek alapvetően megkülönböztető, árujelzői funkciója van, és az oltalom nem az alkotótevékenységet díjazza, a formatervezési minták oltalma ellenben a valamilyen egyéni jellegzetességet felmutató esztétikai „fejlesztés” jogi jutalma, ahol a „vonzó” összbnyomása a főszerep. Ebből következően önmagában nem cél az azonos vagy hasonló minták párhuzamos fennállásának – mint amely a védjegyjogban azonos vagy hasonló megjelöléseknél távol eső árujegyzékek esetén főszabály szerint megvalósulhat – ösztönzése, hiszen a mintaoltalmi jogosult célja nem csupán a megkülönböztetés, hanem az általa megalkotott formára vonatkozó, ágazatfüggetlen kizárólagos jog megszerzése.

⁵⁰ A tájékozott használó szempontrendszere az alkotói szabadságfok kérdéskörével határos: a hozzáértő számára eltérő összbnyomás vizsgálatakor annak van jelentősége, hogy melyek az adott terméktípus „szokásos” jellemzői (illetve hogy ezekből melyek „haladhatók meg” egy kreatívabb megközelítéssel), és melyek azok, ahol az alkotói tevékenység szabadabban kibontakozhat.

Mégis: amikor a gyakorlatban – az oltalomképességi feltételek vizsgálatakor vagy a bitorlási perben – teljesen eltérő rendeltetésű termékeket vetünk össze, a fenti egyszerű képlet számos ponton árnyalásra szorul, és éppen a tájékozott használó fogalma – és ezen keresztül a minta szerinti termék rendeltetése – az, amelyik a formatervezésiminta-oltalom termék-kategóriákon átívelő, „funkcionálisan univerzális” jellegét relativizálja.

Mondhatjuk ugyan, hogy a méretbeli nagyságrendeknek nincs szerepük az oltalom terjedelmének megállapításakor, és a karosszériákra szerzett dizájnoltalom értelemszerűen kiterjed a modell- és játékautókra is (bár már itt is felmerül a kérdés, hogy melyik termék tájékozott használójának percepcióját kell zsinórmértékként használni),⁵¹ de előfordulhatnak olyan esetek is, ahol az összevetett – egyébként hasonló külső jellegzetességeket felmutató – termékeknek nem csupán a mérete, de a rendeltetése is olyannyira különbözik, hogy óhatatlanul felmerül a kérdés: valóban bitorolhatja-e egyik minta a másikat? Az egyik terméktípus tájékozott használója ugyanis könnyen alapvetően különbözőnek ítélhet meg egy másik ipari ágazatba tartozó mintát, ha azok csupán a légüres térben, 3D modellként tűnnek azonosnak, életbeli méretükkel és funkciójukkal azonban már nem összehasonlíthatók.

Ötvösöket és bálányákat vagy lakberendezőket és műbútorasztalosokat kell megkérdeznünk, hogy egy formatervezett díszfésű és a fésű jellegzetes alakját – még ha a térben teljesen másként elhelyezkedve is – ugyancsak felmutató, nappaliba való ülőgarnitúra eltérő összbnyomást tesz-e rájuk? Esetleg mindegyiküket?⁵² Az Fmtv. 20. §-ának (1) bekezdése az oltalom terjedelméről szólva a megjelenést befolyásoló és a lajstromban elhelyezett ábrázolásokból (illetve a változtató nyilatkozatokból) megállapítható külső jellegzetességekre helyezi a hangsúlyt, amelyet sem az irányelv, sem a KDR nem említ meg (ezek megelégszenek az eltérő összbnyomás tesztjének az alkotói szabadságfokra való utalással kiegészített alkalmazásával). Azt jelenti-e ez, hogy az előbb említett virtuális társaság tagjait – legalábbis Magyarországon – a lajstromívek elé kell ültetni, hogy állásfoglalásukat az ott található ábrázolások alapján alakítsák ki, figyelmen kívül hagyva a funkció- és méretbeli eltéréseket? Az eltérő összbnyomás tesztje ilyen körülmények között talán túlzottan is laboratóriumi és az élettől elrugaszkodott lenne. Komoly érvek szólhatnak amellett, hogy egy bizonyos – magas – szintű rendeltetésbeli eltérés esetén az egyébként hasonló minták koegzisztenciája elképzelhető legyen. Valószínűleg ez lenne az eredménye a minta szerinti termékek lajstromon kívüli, életnagyságban való összevetésének is, bármelyik használói kör elé is helyeznénk a két tárgyat.

⁵¹ A modellautók esetében történő védjegyhasználatról foglalkozott az Európai Bíróság a C-48/05 számú, Adam Opel előzetes döntéshozatali ügyben, és ott – az árujegyzék-azonosság mellett – a védjegyvoltalom funkcióinak sérelmét határozta meg a bitorlás megállapításának előfeltételeként. Külön elemzésre érdemelne, hogy ha ugyanezt analóg módon alkalmazzuk a formatervezési mintákra, akkor milyen elemeknek kell megvalósulniuk egy minta más nagyságrendben kivitelezett mása esetében ahhoz, hogy a mintaoltalom funkcióinak sérelme megállapítható legyen.

⁵² Hacsak nem lajstromozás nélküli közösségi formatervezésiminta-oltalomról van szó, elméletileg még az is közömbös, hogy a hasonlóság utánzás vagy független tervezés következménye-e.

A gyakorlat, ha ezt az utat követi, olyasfajta vélelmet állít itt fel, amely szerint az egymástól nagyon távol eső ipari területeken mind az egymás termékeinek utánzása, mind a piaci verseny kevésbé jellemző. Felmerül viszont a kérdés, hogy valóban helyes-e, ha a minta jogosultjának (illetve megsemmisítési eljárásban a kérelmezőnek) kell bizonyítania az eltérő összbenyomás hiányát, és ezzel megdöntenie a vélelmet, és hogy mi a helyzet akkor, ha egy minta – még ha a tételes jog nem is ismeri ezt a kategóriát – igenis, hogy jó hírnévnek örvend? Ez utóbbi esetben is ugyanolyan aggálytalanul megállapítható, hogy nem a minta reputációjának meglovagolása a cél egy másik ágazatban?

De vajon szabad-e a formatervezési mintákkal foglalkozó gyakorlatnak modelleznie a védjegy jog egyes kategóriáit, és olyan megfontolásokat érvényesíteni, amelyek az írott normákból nem olvashatóak ki?

Ezeknek a kérdéseknek csak a felvetése – de nem a megválaszolása – lehet csupán ennek a cikknek a tárgya. A minta szerinti termék megnevezése és az oltalom között fennálló kapcsolat szempontjából elegendő annyit látni, hogy az érintett ágazatok irányzataiban jártas tájékozott használó megfelelő „kalibrálása” mind az egyéni jelleg vizsgálata, mind az oltalom terjedelmének meghatározása során jelentőséghez juttatja azt a célt, amelyre az oltalomban részesíteni kívánt, illetve az oltalom alatt álló (és adott esetben feltételezetten bitorló) mintát megtestesítő termék szolgál.

III. KÖVETKEZTETÉSEK

III. 1. ÁLTALÁNOS KONKLÚZIÓK

A II. részben leírtak alapján talán már nem túl nagy merészség azt az általános kijelentést megkockáztatni, hogy a formatervezési minták oltalmának egyes kérdéseit nem lehet függetleníteni a minta szerinti termék rendeltetésétől, amely a terméknek a bejelentésben és a lajstromban szereplő megnevezésében, valamint a minta locarnói osztályozásában is manifesztálódik.

Mindez abból is adódik, hogy a formatervezési minták tervezői nem „univerzális” fogalmakban gondolkoznak az alkotási folyamat során, és a minta alapvetően egy adott felhasználási módra, azaz egy konkrét termékhez hozzárendelve jön létre. Természetesen – mivel a mintaoltalom kizárólag a külső megjelenésre korlátozódik – ez a tény önmagában semmilyen korlátot nem jelent akkor, amikor a kizárólagos jog hatókörét nézzük, és amíg – akár az oltalomképességi feltételek vizsgálatakor, akár egy bitorlási perben vagy egy nemleges megállapítási eljárásban – a bejelentés (illetve az oltalom) tárgyát képező minta és az ellentartott minta azonos termékkörbe tartozik. Azt ilyenkor sem lehet kimondani, hogy a funkció ne bírna jelentőséggel a mérlegelés során (elég csak az alkotói szabadságfok kategóriájára vagy a műszaki rendeltetésből adódó kialakítások kizártságára gondolni), de a jogalkalmazási nehézségek nem ezekben az esetekben jelentkeznek.

A szabályozás logikájának belső ellentmondásai főként akkor bukkannak elő, amikor az iparjogvédelmi hatóság vagy a bíróság által összevetett mintákhoz kapcsolható termékek funkciója (azaz felhasználási területe, de sok esetben mérete vagy akár anyaga is stb.) jelentős eltérést mutat. Ilyen esetekben már kétséges lehet, hogy a mérlegeléshez (legyen az az alkotói szabadságfok megítélése vagy a tájékozott használó kategóriájának modellezése) melyik terméket (illetve rendeltetést) kell referenciaként használni, valamint hogy – az oltalom szempontjából nézve – a konkrét ügyben szereplő minták hasonlóságának fontosságát mennyiben csökkenti, hogy egymástól távol eső területekről származnak. A II.2.2. pontban láttuk azt is, hogy az alkotói szabadságfok esetében a közösségi és a hazai jogszabályok még iránymutatással is szolgálnak abban a tekintetben, hogy melyik mintánál kell ezt a tényezőt vizsgálni, ennek a rendelkezésnek a mechanikus alkalmazása egy bitorlási perben akár még méltánytalan eredményre is vezethet.

Nem szabad azonban elfelejteni azt sem, hogy az „utánzás” megvalósulásának vizsgálata csak a lajstromozás nélkül oltalom alatt álló közösségi formatervezési minták esetében lehetséges, a lajstromozott dizájnoltalom – legalábbis elméletileg – olyannyira abszolút természetű, mint egy egészséges szabadalom. Ebből következően nem árt az óvatosság, ha a gyakorlatban – a mintaoltalmi normákban foglalt „flexibilitásokat” alkalmazva – azt tapasztaljuk, hogy a minta szerinti termék megnevezése az ügy kimenetelét is befolyásolhatja, hiszen ez egyértelműen a relatív (vagy legalábbis „szelektív”) jellegű oltalom irányába mutat. Amíg a jogalkotó nem csökkenti az előzőekben vázolt belső súrlódásokat, az abszolút természetű oltalom koncepciójával teljes mértékben össze nem egyeztethető hatósági vagy bírósági döntésekre csak igen alapos alátámasztással, a funkcionális szempontoknak teret adó konkrét jogszabályi rendelkezésekre való egyértelmű hivatkozással lehet mód.

III. 2. GYAKORLATI SZEMPONTOK

Az előzőekben kifejtettek alapján most már meg lehet kísérelni, hogy a bevezetőben feltett kérdésekre megtaláljuk a válaszokat. Az Audit talán nem fenyegeti nagy veszély, ha a bejelentésben nem utal a játékiparra, hiszen a formatervezésiminta-oltalom „árujegyzék-független” természetéből következően minden további nélkül felléphet az új karosszéria jellegzetes elemeit felhasználó modellautó-gyártók ellen – különös tekintettel arra, hogy a kicsinyített autók használói éppen a valódi gépkocsikhoz való hasonlóság miatt vásárolják ezeket a termékeket. A gumisün ezzel szemben – a *Green Lane*-ügy tanúsága szerint – könnyen oltalomképtelenné minősíthető, ha a kísértetiesen hasonló, szárítógépekbe helyezhető tüskés gömbök a ruhatisztítás „szakmai körei” számára már korábban ismertté váltak. Összetettebb a kérdés, ha a fogorvosok számára a felhőkarcolók ablakmosói által használt eszköz nem vethető össze egy ugyanolyan nyelvű fogkefével, és így a rájuk gyakorolt összbenyomás is eltérő – ilyenkor elképzelhető ugyanis, hogy a tájékozott használó tesztje miatt nem állapítható meg a bitorlás. Ami pedig az ülőalkalmatosság és a szék alakú fül-

bevaló kapcsolatát illeti: az egyéni jelleg vizsgálatánál a hivatalnak az alkotói szabadságfok figyelembevételének kötelezettsége miatt „elnézőbben” kell megítélnie ugyanazt a mintát, ha szék gyanánt jelentik be, mint ha ékszerként (az más kérdés, hogy egy fülbevaló tervezői minden valószínűség szerint nem fognak „szék” megjelöléssel kísérletezni a bejelentésben, amely egyébként egy bitorlási perben akár vissza is üthetne).

Annak ellenére tehát, hogy a minta szerinti termék megnevezésének adott esetben komoly jelentősége lehet mind az oltalomképeség, mind az oltalom terjedelme szempontjából, nem valószínű, hogy érdemes lenne olyan kézikönyv megírására vállalkoznia bárkinek is, ami a mintát megtestesítő termék megnevezésére nézve adna stratégiai tanácsokat a bejelentőknek. A tervezői logika nem eszerint működik (a minták ugyanis nem termékfüggetlen módon születnek), a lajstromozás során elért „engedékenységnak” pedig gyakran megvan a bőjtje az oltalom terjedelmének meghatározáskor (ugyanúgy, mint az alacsony megkülönböztetőképeséggel bíró védjegyek esetében).

Végül – kitekintésként – meg kell jegyezni, hogy a lajstromozás nélküli közösségi minták tekintetében valamennyi tárgyalt kérdés kicsit másképp merül fel, hiszen esetükben sem bejelentésről, sem lajstromról, sem pedig locarnói osztályozásról nem beszélhetünk. Ennek ellenére a legtöbb olyan, fentebb elemzett rendelkezést alkalmazni kell, amelynél a rendeltetés vizsgálatára szükség van (ezek értelemszerűen bitorlási vagy megsemmisítési eljárásokban kerülnek elő). Adminisztratív megjelölés híján mi határozza meg, hogy milyen funkciót kell a minta szerinti termékhez rendelni? Ilyenkor nyilván annak van elsősorban jelentősége, hogy az oltalom kezdetét jelentő nyilvánosságra jutás milyen körülmények között (divatbemutaton, bútorigari kiállításon, autókatalógusban stb.) történt, illetve hogy ezeken az eseményeken miként azonosították az adott terméket.⁵³

⁵³ A legtöbb lajstromozatlan közösségi dizájn esetében természetesen nem okoz különösebb gondot a hozzá kapcsolódó termék rendeltetésének megállapítása, egy-két különleges esetben azonban (főleg ha innovatív, kevésbé ismert terméktípusról van szó) előfordulhat, hogy nem első pillantásra egyértelmű, hogy mire szolgál a kérdéses árucikk.

*Dr. Vida Sándor**

AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG GYAKORLATÁNAK HATÁSA A MAGYAR VÉDJEGYJOGRA

Amikor három évvel ezelőtt néhány szemelvénnel szolgáltam az Európai Bíróság precedensjogának a magyar védjegyjogi gyakorlatra kifejtett hatásáról,¹ beszámolómat azzal zártam, hogy majd 2017-ben vagy 2023-ban (amikor a védjegy törvény 20 vagy 25 éves lesz) lesz érdemes újabb áttekintést írni.

Attól tartok, hogy a hazai jogalkalmazás fejlődésének ütemét alaposan alábecsültem, hiszen rövid idő alatt megismertem néhány olyan határozatot, amelyek közzétételével hiba lenne távoli évfordulóra várni.

Sőt, nemcsak figyelemre méltó bírósági határozatok láttak napvilágot, de talán nem elharmarkodott azt is állítani, hogy a bírósági, valamint a Magyar Szabadalmi Hivatal munkájában is egyre gyakrabban mutatkoznak olyan stílusváltásnak a jelei, amikor is az Európai Bíróság precedensjogának hatása nemcsak közvetve érzékelhető, hanem jogértelmező ítéleteire közvetlenül történik hivatkozás. Ebben nemcsak formai változást, de a jogász munkamínőségének emelkedését is vélem felfedezni, sőt, azt akár az Európára való nyitottság jeleként is lehet értékelni.

E rövid bevezető után rátérek a példákra.

Megkülönböztetőképesség

A védjegyként használni kívánt megjelöléssel szemben alapvető követelmény a megkülönböztetőképesség. Ez az egész világon így van. Az olyan megjelölés, amely nem rendelkezik megkülönböztetőképességgel, nem alkalmas arra, hogy az azzal megjelölt árukat vagy szolgáltatásokat más azonos vagy hasonló áruktól, szolgáltatásoktól megkülönböztesse, s így nem is képes a védjegy alapvető funkciójának ellátására. Ezért jogi oltalomra sem tarthat igényt.

Érthető ezért, hogy a megkülönböztetőképesség hiánya abszolút lajstromozást gátló ok, s a védjegybejelentések ilyen okból való elutasítása sem ritka.

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda

¹ Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évf., 5. sz., 2007. október, p. 52.

Tényállás

A bejelentés tárgya az INTENSIVE CLEAN szóösszetétel volt, amelyet a 3., 5. és 21. áruosztályba tartozó termékekre, alapvetően fogkrémre, fogkefére kívántak védjegyként bejegyeztetni.

A bejelentést a Magyar Szabadalmi Hivatal elutasította azzal az indokolással, hogy a bejelentett megjelölés rendeltetésjelző. Az árujegyzékben feltüntetett áruknak ugyanis az a rendeltetése (arra a célra készültek), hogy használatuk révén minden „intenzív tiszta” legyen. Utalt még az elutasító határozat az EK Elsőfokú Bíróságának a COMPANYLINE-ügyben (T-19/99)² hozott ítélete 26. pontjára, amelyben a bíróság kifejtette, hogy két kifejezés grafikai vagy szemantikai módosulás nélküli összekapcsolása nem jelent olyan többletet, amely alkalmassá tenné a megjelölés egészét arra, hogy e többlet által azt meg lehessen különböztetni más vállalkozások szolgáltatásaitól. Ezenfelül az a körülmény, hogy a szó ebben a formában akár egybe, akár külön írva nem szerepel a szótárakban, semmiképpen sem változtat a megjelenítésen.

A bejelentő megváltoztatási kérelmében többek között sérelmezte, hogy a Magyar Szabadalmi Hivatal határozata figyelmen kívül hagyta az Európai Bíróságnak a szóelemek összetétele tárgyában hozott két irányadó határozatát, amely a szokásostól eltérő jelleget tekint mércének, amint az a BABY DRY-, valamint a POSTKANTOOR-ítéletből³ világosan kiolvasható. Sérelmezte azt is, hogy a Magyar Szabadalmi Hivatal határozatát az EK Elsőfokú Bíróságának olyan eseti határozatára alapította, amelynek másodfokú elbírálására nem került sor. Ezenfelül pedig ezt a határozatot az eljáró bíróság az angol nyelvet ismerő átlagos fogyasztó szem előtt tartásával hozta, az átlagos magyar fogyasztóra ezzel szemben az angol nyelv ismerete nem jellemző.

A Fővárosi Bíróság a megváltoztatási kérelemben felhozott érvekkel behatóan foglalkozott, s a megváltoztatási kérelmet elutasította. Az elutasító határozat indokolásából ehelyütt csak azokat a szempontokat ismertetem, amelyek az Európai Bíróság precedensjogát valamilyen módon értékelik, függetlenül attól, hogy a Fővárosi Bíróság egyéb, figyelemre méltó megállapításokat is tett.

Az adott ügyben a Fővárosi Bíróság nem látta alkalmazhatónak a BABY DRY- és a POSTKANTOOR-ítéletből kiolvasható kitanítást. A magyar bíróság ugyanis azt találta, hogy az adott szóösszetétel esetében a szokásostól eltérő jelleg nem állapítható meg. Megállapította ugyan, hogy nem lehet eltekinteni attól – amire a kérelmező utalt –, hogy az adott esetben nem angol nyelvű fogyasztói kört kell figyelembe venni. Azonban „a gyakrabban használt és egyszerűbb angol szavak esetén kijelenthető, hogy az egyébként angol nyelvismerttel nem rendelkező fogyasztó is találkozott már hasonló termékek esetén a *clean*, azaz

² Dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata. Miskolc, 2006, p. 74.

³ Mindkettőt ism.: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 3. (113.) évf., 1. sz. 2008 február szám, p. 89.

tiszta, valamint a magyar nyelven eltérő írásmódú, de ugyancsak ismert *intensive* szóval A különböző áruk által piacra került, számos termék csomagolásán megtalálható (*clean*) kifejezés révén az átlagos fogyasztó tudatában a megjelölés a fenti képzettársítás révén is az *intenzív tiszta* jelentéssel bír”.

A kérelmező sérelmezte továbbá a jogi hierarchia szempontjából – mondja a határozat – a Magyar Szabadalmi Hivatalnak az EK Elsőfokú Bírósága által hozott COMPANYLINE-határozatára való hivatkozását.⁴ E vonatkozásban a Fővárosi Bíróság azt mondta, hogy „az Európai Bíróság ítélezési gyakorlata *erga omnes* hatályú a CILFIT-esetben⁵ kifejtettek óta. Ezen ítélet szerint az Európai Bíróság korábbi döntéseire a nemzeti bíróság akkor is hivatkozhat, ha a szóban forgó ügy kérdése és tényállása szigorúan véve nem teljesen azonos azokkal, amelyeket az Európai Bíróság eldöntött. ... Az Európai Bíróság ítéletei azok, amelyek kötik a nemzeti bíróságot, míg az EK Elsőfokú Bírósága esetén erről nincs szó. Ugyanakkor a közösségi védjegyhatóság döntéseinek felülvizsgálatára irányuló eljárásokban határozatot hozó Elsőfokú Bíróság döntéseiben megfogalmazottak, ha nem is kötelezőek, azonban egyes jogkérdésekben értelmezésük iránymutató lehet a védjegyügyek elbírálása során. ... A Magyar Szabadalmi Hivatalnak jelen esetben a COMPANYLINE-ügyben hozott döntésre való utalása nem tekinthető tévesnek ...” (1. Pk. 26.079/2009).

⁴ A kérelmező álláspontja az volt, hogy csak az Európai Bíróság jogértelmező előzetes döntéseinek vagy másodfokon hozott ítéleteinek tulajdonítható olyan jogi hatás, ami precedensként való felhívásukat indokoltta teheti.

⁵ C-283/81 – A releváns szövegrész:

A tagállambeli bíróság ... csak akkor indulhat ki abból, hogy a feltett kérdés eldöntésével kapcsolatban nem áll fenn ésszerű kétely, ha meggyőződött arról, hogy a többi tagállam bíróságai és az Európai Bíróság is ugyanezen bizonyossággal bírnak. Csak akkor tekinthet el az állami bíróság a kérdés előterjesztésétől, ha ezen előfeltételek teljesülnek, s csak akkor válaszolhatja azt meg saját hatáskörében (ítélet, 16. pont).

Hogy ezen lehetőség fennáll-e, azt csak a közösségi jog sajátosságainak és az értelmezése során felmerülő különös nehézség figyelembevétele mellett lehet megítélni (ítélet, 17. pont).

Először azon körülményt kell szem előtt tartani, hogy a közösségi jog előírásai több nyelven készülnek, és hogy minden nyelvi változat azonos mértékben kötelező hatályú, a közösségi jog értelmezésének ezért egyik alaplépése a különböző nyelvi változatok összehasonlítása (ítélet, 18. pont).

A különböző nyelvi változatok pontos egyezése mellett figyelembe kell venni, hogy a közösségi jog saját, önálló terminológiát alkalmaz. Kihangsúlyozandó, hogy a közösségi jog jogi fogalmai nem mindig és feltétlenül bírnak azonos jelentéstartalommal, mint a különböző nemzeti jogrendek fogalmai (ítélet, 19. pont).

Végezetül a közösségi jog minden előírását összefüggésében és a közösségi jog összességének tükrében kell vizsgálni, szem előtt tartva az érintett szabályozás célját és előrehaladottsági fokát az alkalmazás pillanatában (ítélet, 20. pont).

A 177. cikk (3) bekezdésében foglalt kötelezettség határát jelentheti, ha az Európai Bíróságnak az adott kérdésben már van korábbi döntése, függetlenül az eljárás természetétől, még akkor is, ha a konkrét kérdések nem egyeznek pontosan (ítélet, 14. pont).

Megjegyzés

A határozat jogerős. Fellebbezés helyett a bejelentő – versenytársaihoz hasonlóan, akik *ultra clean*, *super clean*, *active clean* szóelemeket is tartalmazó védjegyeket jegyeztettek be – inkább új védjegybejelentést nyújtott be. Nevezetesen a DONTODENT INTENSIVE CLEAN szóösszetétel bejegyzését kérte.

A határozat egyébként mutató példája annak, hogy a magyar bíróság miként alkalmazza az Európai Bíróság precedensjogát. Különösen figyelemreméltó e vonatkozásban a CILFIT-ítéletre való hivatkozás, amely egyúttal ez utóbbi ítélet „rangját” is jelzi a közösségi jognak a nemzeti bíróság által való alkalmazásánál.

Összetéveszthetőség

A későbbi megjelölésnek a korábbi védjeggel való összetéveszthetősége tipikus felszólalási, illetve törlési ok.

Tényállás

A BOSCO SPORT nemzetközi védjegy magyar része ellen a korábbi SPORT védjegy jogosultja felszólalást nyújtott be. A korábbi védjegy a 30. áruosztályban volt bejegyezve, s a felszólalás ugyancsak a nemzetközi védjegy 30. áruosztályban történő oltalma ellen irányult. A felszólalás egyrészt a későbbi elsőbbségű megjelölésnek a korábbi védjeggel való összetéveszthetőségén, másrészt a korábbi védjegy jóhírűségén alapult. Az összetéveszthetőség kérdésében a Magyar Szabadalmi Hivatal a felszólalásnak helyt adó jogerős határozatában az alábbiakat állapította meg.

A lajstromozni kért BOSCO SPORT megjelölés és a felszólaló korábbi védjegyeinek vizsgálatakor egyenként a szóban forgó védjegyek vizuális, hangzásbeli, illetve fogalmi hasonlóságát illetően az összetéveszthetőség átfogó értékelésénél a védjegyek által keltett összbenyomásra kell támaszkodni, különösen azok megkülönböztető és domináns elemeit figyelembe véve.

Az összetett védjegy, amelynek egy vagy több alkotóeleme megegyezik valamely másik jogosult védjegyével vagy hasonlít ahhoz, csak akkor tekinthető ehhez a védjegyhez hasonlóknak, ha ez az alkotóelem az összetett védjegy által keltett összbenyomás domináns eleme.

Az Európai Bíróság C-120/04 számú döntésének (THOMSON LIFE-ügy)⁶ 12. pontja szerint a vitatott rész hasonlóságának értékeléséhez a megjelölés és a korábbi védjegy mindegyikének együttes benyomását kell alapul venni, tanulmányozni, hogy az azonos (jelen esetben a

⁶ Vida i. m. (2) p. 160.

„sport”) rész az összetett megjelölésre olyan mértékben jellemző-e, hogy a többi összetevő nagyban háttérbe szorul a megjelölés által keltett együttes benyomásban.

A BOSCO SPORT megjelölés és a korábbi SPORT védjegyek vizuális és összképi vizsgálatában a hivatal megállapította, hogy a bejelentésnél a második szóelem hangsúlyossága betűméretében, annak kiemelkedő megjelenésében – míg az első szóelem kézírászerű, nehezen olvasható – jelentősen eltér. A megjelölésből a második elem a dominánsabb, mivel a nagyobb méretű és vastagabb típusú „sport” kifejezés szinte kiemelkedik a környezetéből. Megállapítható az összetéveszthetőség, mivel az azonos elem hangsúlyos a jogvita tárgyát képező megjelölésben, és nem csupán hozzájárul az összbenyomáshoz.

A BOSCO SPORT megjelölés és a SPORT korábbi védjegy hangzásbeli elemzése alapján a hivatal megállapította, hogy azok szintén nagymértékben hasonlóak, mivel a későbbi megjelölés tartalmazza a korábbi védjegyet. A BOSCO SPORT megjelölés első szóeleme hangsúlyosnak tekinthető hanghordozás, kiejtés szempontjából, ugyanakkor a megjelölés mindkét szóelemét kiejtve a fogyasztók hallás után jobban „kihallják”, értelmezik a „sport” kifejezést, amelyet már egy meghatározott korábbi védjeggyel azonosítanak. A megjelölés és a korábbi védjegy fogalmi vizsgálatából megállapítható, hogy mivel a „sport” kifejezés mindkettőben előfordul, mindkettőben sportos változatra, sporttevékenységre utal, gyakorlatilag a sporttal kapcsolatos asszociációt kelt. A megjelölésben a „Bosco” elem ugyan hozzájárul a BOSCO SPORT együttes összképéhez, ám itt a „sport” kifejezés a meghatározó, és az nem halványul el, nem szorul oly mértékben háttérbe, hogy alkalmatlanná váljon a védjegy emlékképének felidézésére.

Hangsúlyos tényező, hogy a SPORT SZELET védjegycsalád jó hírnévnek örvend Magyarországon, továbbá hogy a felszólaló a SPORT szóvédjegy jogosultja. Éppen ezért a „sport” kifejezés a jelen esetben, az összetett megjelölésben más összbenyomást határoz meg. Itt a megjelölésben szereplő második elem nem kizárólag a „hétköznapi” értelemben vett „sport” kifejezés jelentésével azonos, ugyanis e kifejezés a magyar fogyasztók szemében önálló megkülönböztető pozícióval felruházott, jó hírnévnek örvendő kereskedelmi megjelölésként meghatározó.

Az Európai Bíróság C-120/04 számú döntésének (THOMSON LIFE-ügy) 36. pontja szerint az összetéveszthetőség megállapítása tekintetében az szükséges, hogy a korábbi védjegy által megőrzött megkülönböztető pozíció által a vásárlóközönség ugyancsak ezen védjegy jogosultjának tulajdonítsa az összetett megjelölést hordozó áruk vagy szolgáltatások származását. A BOSCO SPORT összetett megjelölés által keltett összbenyomás a vásárlóközönségben azt a gondolatot keltheti, hogy a szóban forgó termékek gazdaságilag egymással kapcsolatban álló vállalatoktól származnak, ezért az összetéveszthetőség veszélyének a fennállását lehet megállapítani.

Összességében az elemzés átfogó értékelésénél a vizuális, hangzásbeli és fogalmi hasonlóságok tekintetében a megjelölés és a korábbi védjegy összbenyomásán alapulva, figyelembe véve különösen azok megkülönböztető és domináns elemeit, továbbá az átlagos fo-

gyasztó általi észleléseket, a hivatal döntően az összetéveszthetőség veszélyét állapította meg (A891.834/18 ügyszám).

Amint azt már korábban jeleztem, a felszólaló a SPORT védjegy jóhírűségére is hivatkozott. E vonatkozásban a határozat további indokokat is felsorol, ezeket azonban a logikai elhatárolás érdekében csak lábjegyzetben⁷ közlöm.

Megjegyzés

Nem volt könnyű dolgom, amikor azt kellett eldöntennem, hogy ezt a jogesetet az összetéveszthetőség vagy a jóhírűség kérdését felvető ügyek közé soroljam-e.

A Magyar Szabadalmi Hivatal határozatának indokolása szintén mutatja, hogy az összetéveszthetőség értékelésénél a jóhírűségre való utalás is megjelenik. A határozat súlypontját azonban az összetéveszthetőség vizsgálata képezi, s ugyanitt történik a hivatkozás az Európai Bíróság iránymutatásaira is. Úgy tűnik tehát, hogy a jóhírűség kérdését a Magyar Szabadalmi Hivatal is csak azt követően vizsgálta alaposabban, amikor az összetéveszthetőség fennforgását már megállapította.

Véleményem szerint is ez volt a helyes sorrend, a jóhírűség csak akkor releváns, ha az összetéveszthetőség megáll.

Metodikailag nézve ez a jogeset példa arra is, amikor a jogalkalmazónak módja nyílik arra, hogy a konkrét tényállást a jogszabály két különböző rendelkezése alapján bírálja el, kettős nyomatékot adva ezzel határozatának.

⁷ A hivatal két releváns körülményt vizsgált meg, egyrészt a korábbi elsőbbségű védjegy jó hírét, másrészt pedig azt, hogy a későbbi bejelentés ezt a jó hírnevet sérti vagy kihasználja, illetve a megkülönböztetőképességet sérti vagy kihasználja.

A jó hírnév igazolása körében felszólaló számos bizonyítékot csatolt, amelyek közül relevanciával a magyar fogyasztók körében végzett közvélemény-kutatás bírt. (A Gfk Hungaria által a SPORT védjegy ismertsége tárgyában végzett vizsgálat szerint a megkérdezettek 61%-a ismerte ezt a védjegyet.) A hivatal ennek értékelése kapcsán megállapította, hogy a 30. áruosztályba sorolt termékek tekintetében jelentős reputációval rendelkeznek a felszólaló korábbi elsőbbségű védjegyei.

A jó hírnév, illetve a megkülönböztetőképesség sérelme vagy tisztességtelen kihasználása vagy vizsgálata során a hivatal releváns körülményként értékelte azt, hogy a piaci forgalomban a célcsoportok azonosak, illetve jelentős mértékben fedik egymást.

A jó hírnév védjegy kiterjedtebb, az árujegyzéknél szélesebb védelmének indoka pedig az, hogy a jó hírnévhez kapcsolódóan a reputáció egyfajta életérzést ad a fogyasztóknak, és ebből a szempontból kellett azt megvizsgálni, hogy az árujegyzékbe tartozó áruk esetében felvetődhet-e a reputációtánszfer, az imázstánszfer lehetősége.

A felszólaló által csatolt bizonyítékok alapján, valamint figyelembe véve a fogyasztói szokásokat, a hivatal arra a megállapításra jutott, hogy az árujegyzék termékei tekintetében megvalósulhat a reputációtánszfer.

A jó hírnév vizsgálata

A belföldi piacon jó hírnevet szerzett védjegyek a jogvédelem vonatkozásában szélesebb körű oltalmat élveznek, mint az egyszerű, közönséges védjegyek. A védjegyek világában e kiváltságos helyzet azt jelenti, hogy az oltalom olyan osztályokra is kiterjedhet, amelyek a jó hírű védjegy árujegyzékében nem szerepelnek, ha a későbbi megjelölés/védjegy azonos vagy összetéveszthető a korábbi, jó hírű védjeggyel. A szélesebb körű védjegy jogi oltalomnak azonban három további vagylagos feltétele is van: a későbbi megjelölés/védjegy használata alapos ok nélkül, ha azzal *a)* sértené a jó hírű védjegy megkülönböztetőképességét, *b)* sértené annak hírnevét, *c)* azt tisztességtelenül kihasználná.

Ennek a szélesebb körű oltalomnak alapvetően gazdasági indokai vannak: a jó hírnév megszerzése a védjegy jogosulttól komoly műszaki és kereskedelmi erőfeszítéseket követel, s a jó hírnév megszerzése még így sem garantált. Ezeknek az erőfeszítéseknek az eredményét a védjegy jog is honorálja [Vt. 4. § (1) bekezdés *c)* pont, 12. § (1) bekezdés *c)* pont].

A jó hírű védjegy szélesebb körű oltalmának feltételeivel kapcsolatos előírásokra tekintettel, amelyeket a magyar jogszabályalkotó az EK védjegy jogi irányelvéből vett át, nem is gyakori, hogy a Magyar Szabadalmi Hivatal vagy a bíróság elismerje valamely védjegyről, hogy az jó hírű.

A következőkben ismertetett ügy még az első feltételig sem jutott el: már magának a jó hírnévnek a fennállása is vitatott volt.

Tényállás

A bejelentő a közönségéstől eltérő írásmódú ZIPPO nemzetközi szóvédjegyet lajstromoztatta a 7. és a 8. osztályba tartozó emelőberendezések és más szerszámok tekintetében.

A védjegy magyar része ellen az öngyújtóiról ismert ZIPPO védjegy jogosultja észrevételt nyújtott be,⁸ és kérte a magyarországi oltalom megtagadását.

A Magyar Szabadalmi Hivatal ennek alapján megtagadta a magyarországi oltalmat. Elutasító határozatának indokolásában megállapította, hogy a kérelmező megjelölése és az elmentartott védjegy árujegyzékében szereplő termékek egymáshoz nem hasonlóak, azonban úgy találta, hogy „ennek a feltételnek a fennállása nem is szükséges, hiszen a megjelölés és a védjegyek között olyan mértékű hasonlóság fedezhető fel, amely az árujegyzékek további vizsgálatát nem teszi szükségessé”.

Utalt arra, hogy az EK védjegy jogi irányelve 5. cikk (2) bekezdésben foglaltakat alkalmazó tagállamnak a következők szerint kell értelmeznie a cikk tartalmát. A jó hírnévvel ren-

⁸ Az észrevétel benyújtása 2003. március 31-én történt. (2004. május 1. után viszonylagos lajstromozást gátló ok miatt már csak felszólalást lehetett benyújtani.)

delkező védjeggyel azonos vagy ahhoz hasonló megjelölés harmadik személy által történő használata esetében a védjegyvoltalom az olyan termékek, illetve szolgáltatások vonatkozásában is védelmet biztosít, amelyek nem hasonlóak azokhoz a termékekhez, illetve szolgáltatásokhoz, amelyekre nézve a védjegyet lajstromozták.

A magyarországi oltalmat megtagadó határozat ellen a bejelentő megváltoztatási kérelmet terjesztett elő, amelyben többek között hivatkozott az EK Elsőfokú Bíróságának a TDK-ügyben⁹ (T-477/04) hozott határozata 49. pontjára, amelyben az a jóhírűség kritériumait megállapította.

A Fővárosi Bíróság a Magyar Szabadalmi Hivatal elutasító határozatát megváltoztatta, és elrendelte a bejelentett védjegy bejegyzését.

A határozat megállapítja, hogy a Magyar Szabadalmi Hivatal a jóhírűség körében csupán rögzítette, hogy az észrevételt tevő védjegy jó hírű.

Adott esetben a magyarországi piac a releváns, a jóhírűségnek itt kell fennállnia. A bíróság megítélése szerint ugyanakkor a jóhírűség nem került bizonyításra.

Az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (a továbbiakban: Áe.) 26. § (2) bekezdése lehetőséget adott arra, – ahogy jelenleg a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.) 50. § (3) bekezdése is – hogy a hatóság által hivatalosan ismert és köztudomású tényeket nem kell bizonyítani.

Hivatalosan ismert ténynek az minősül, amelyről a Magyar Szabadalmi Hivatal ügyintézői munkaköri beosztásuknál fogva tudomással bírnak. Amennyiben a tényállás megállapítása során a Magyar Szabadalmi Hivatal valamely tény fennállását hivatalos tudomására alapítja, ez esetben utalni kell határozatában arra az eljárásra, ahonnan ez a hivatalos tudomás ered.

Köztudomásúnak pedig azok a tények, körülmények minősülnek, amelyek adott helyen, szélesebb körben, az emberek nagyobb csoportja előtt ismertek, és azokat mindenki valószínűleg fogadja el.

Jelen esetben a Magyar Szabadalmi Hivatal nem jelölte meg, hogy az észrevételt tevő védjegyeit hivatalos tudomása vagy a köztudomás alapján tartja-e jó hírűnek, abból a tényből pedig, amelyre utalt, hogy az észrevételt tevő „számos védjeggyel rendelkezik Magyarországon”, önmagában erre következtetni nem lehet.

Az EK Elsőfokú Bírósága a TDK-ügyben (T-477/04. 48. pont) kifejtette, hogy a jó hírnév feltétele az, hogy a védjeggyel ellátott árukon vagy szolgáltatásokon keresztül az érintett vásárlóközönség jelentős része ismerje a korábbi védjegyet. E feltétel vizsgálata során tekintetbe kell venni az ügy minden releváns elemét, többek között a védjegy által birtokolt piaci részesedést, a védjegy használatának intenzitását, földrajzi kiterjedését és tartamát,

⁹ Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évf. 6. sz., 2007. december, p. 96 – az elsőfokú bíróság ítélete ellen benyújtott fellebbezést az Európai Bíróság utóbb elutasította.

valamint a vállalkozás által a védjegy reklámozása érdekében megvalósított beruházások jelentőségét (49. pont). Jelen esetben a Magyar Szabadalmi Hivatal egyetlen ilyen körülményt sem vizsgált.

Ezen túlmenően a bíróságnak nincs hivatalos tudomása arról, és nem is tartja köztudomású ténynek, hogy a ZIPPO védjegy az adott áruosztályban Magyarországon jó hírű volna, így a bíróság megítélése szerint a Vt. 4. § (1) bekezdés c) pontjában foglaltak – bizonyított-ság hiányában – nem képezhetik a lajstromozás akadályát (1. Pk. 22.260/2008).

Megjegyzés

A Fővárosi Bíróság végzése az Európai Bíróságnak a CHEVY-ügyben¹⁰ (C-375) hozott ítéletével is összhangban, a megváltoztatási kérelem alapján kérte számon a Magyar Szabadalmi Hivataltól a jóhírűség megállapításának körülményeit.

Helyesebb lett volna persze, ha a megváltoztatási kérelem előterjesztője a CHEVY-ítélet 24. pontjára, nem pedig az EK Törvényszéke egy eseti döntésére hivatkozik. Az eredmény természetesen akkor is ugyanez lett volna, a jogi hierarchia szempontjából azonban a bírósági határozat is elegánsabb lehetett volna.

Egyébként a hazai joggyakorlatból magam csak két olyan esetet ismerek, amikor is a Magyar Szabadalmi Hivatal felszólalás alapján – az európai joggyakorlatra utalással – a védjegy jóhírűségét megállapította: az egyik a ZARA-ügy¹¹ volt. (Az ügy csupán a bitorlási perben került a Fővárosi Bíróság, illetve a Fővárosi Ítéltábla elé, amelyek a jó hírűség tárgyában a Magyar Szabadalmi Hivatal által hozott jogerős határozatot „*res judicata*”-ként kezelték.) A másik az előzőekben ismertetett SPORT-jogeset volt.

Végül arról sem szabad elfeledkezni, hogy a védjegy jóhírűségének kérdése más országok nemzeti bíróságainál is többször vet fel jogértelmezési, illetve jogalkalmazási kérdéseket, jelzik ezt az Európai Bírósághoz érkező megkeresések.¹²

Védjegycsalád oltalma

Sem a Vt., sem a közösségi védjegyrendelet nem rendelkezik a védjegycsalád oltalmáról. Nem meglepő ezért, hogy a felszólalási eljárások során mind a Magyar Szabadalmi Hivatal, mind a bíróságok hosszú ideig vonakodtak elismerni a védjegycsaládot mint viszonylagos kizáró okot.¹³

¹⁰ *Vida*: i. m. (2), p. 169.

¹¹ Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 4. (114.) évf. 3. sz., 2009. június, p. 94.

¹² *Vida*: i. m. (2), p. 169, 227; Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 4. (114.) évf. 3. sz., 2009. június, p. 75.

¹³ *Dr. Süle Ákos*: A védjegycsalád mint relatív kizáró ok. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 4. (114.) évf. 2. sz., 2009. április, p. 57.

Változást jelentett, amikor az EK Törvényszéke egy eseti döntésben¹⁴ meghatározta a védjegy „-sorozat” vagy „-család” fogalmát. Eszerint ez „különösen akkor lehetséges, ha a védjegyek teljes egészében tartalmazzák ugyanazt a megkülönböztető elemet, és másik grafikai vagy szóelemmel egészülnek ki, így különböztetve meg egyiket a másiktól, vagy ha azok az eredeti védjegyből kivont azonos elő- vagy utótagot ismétlik meg.”

Az eljárásjogilag tipikustól eltérően (azaz felszólalásban való hivatkozás egy korábbi védjegycsaládra) az alábbiakban ismertetendő ügyben ez a hivatkozás a megkülönböztetőképesség elbírálása során merült fel.

Tényállás

A sajtokra ábrás védjegyek formájában bejegyzett PANNONIA megjelölést a bejelentő szóvédjegyként is oltalmazni kívánta. A Magyar Szabadalmi Hivatal megkülönböztetőképesség hiányára tekintettel elutasította a bejelentést. A Fővárosi Bíróság a határozatot megváltoztatta, és elrendelte a védjegy bejegyzését. A határozat indokolása többek között az alábbiakat mondja.

„A megkülönböztetőképesség meglétét erősítik a kérelmezőnek a bejelentés időpontjában már fennállt PANNONIA védjegyei: az 1990. december 5-i elsőbbségű, 131 435 lajstromszámú, illetőleg az 1989. szeptember 19-i elsőbbségű, 128 836 lajstromszámú védjegyek. E védjegyeken a PANNONIA szóelem domináns szerepet tölt be: a 128 836 védjegyben ez az egyetlen szóelem, amelyet csak speciális írásmódja, illetőleg az alul-felül keretező széles, színes szegély tesz ábrássá. A 131 435 lajstromszámú védjegyben pedig a 'Pannónia' szóelem nagy betűmérettel, középponti helyen elhelyezkedve szerepel, így szintén domináns szerepet tölt be. A jelen eljárás alapját képező bejelentéssel egy napon bejelentett ábrás PANNONIA megjelölés 166 420 lajstromszámon már védjegyoltalom alá került. E védjegyben a vastagított szárú, középpontban elhelyezkedő PANNÓNIA szóelem alatt 'A sajtok királynője' kiegészítés olvasható, a szóelem fölött lankás vidék rajzos ábrája látható, parasztházzal. A domináns elem itt is a PANNÓNIA SZÓ.

A kialakult európai bírósági gyakorlat szerint védjegycsaládnak azok a hasonló védjegyek tekinthetők, ahol a védjegyek egy meghatározott közös elemet teljes egészében tartalmaznak, és más-más, grafikai vagy szóelemmel kiegészülve különböztethetők meg egymástól. A kérelmező korábbi védjegyeinek megkülönböztetőképessége nem vitatható, mint ahogy az sem, hogy azok domináns elemét képezi a PANNÓNIA szóelem. Nem állítható, hogy e korábbi elsőbbségű védjegyek megkülönböztetőképességét a kiegészítő, díszítő vagy egyéb ábrás elemek hordozzák. Ha pedig a korábbi védjegyekben domináns szerepet betöltő PANNÓNIA szóelem megkülönböztetőképessége felől a bejelentések időpontjában (1989, 1990) nem merült fel aggály, akkor nem magyarázható semmivel az a hivatali álláspont sem, hogy

¹⁴ BAINBRIDGE bejelentési ügyben hozott ítélet (T-194/03) 123. pont. A másodfokon eljáró Európai Bíróság (C-234/06), amikor a fellebbezést elutasította, a védjegycsalád fogalmára nem tért ki.

2000-ben miért kell a megkülönböztetőképesség hiányára, a leíró jellegre hivatkozással elutasítani a PANNÓNIA szóbeli megjelölés védjegykénti lajstromozását – hiszen akkorra a Magyar Szabványjegyzékből, illetve a tejipari szakirodalomból már kikerültek a PANNÓNIA, mint fajtanévre való hivatkozások” (1. Pk. 26.585/2008).

Megjegyzés

Amint látható, a határozat az EK Törvényszéke meghatározásának lényegét átveszi.

A teljesség kedvéért meg kell jegyezni, hogy a védjegy bejelentője korábbi szerzett jogaira való hivatkozás mellett nagyszámú reklámanyaggal, reklámfilmekkel, jelentős üzleti forgalommal, valamint közvéleménykutatással¹⁵ (ez utóbbiból a Fővárosi Bíróság 43,9% ismertséget fogadott el) bizonyította a bejelentett megjelölés ismertségét – a határozatnak ezekre a megállapításaira azonban ehelyütt nem térek ki. Erről mégis azért kell megemlíkezni, mert az EK Törvényszéke s vele összhangban az Európai Bíróság a védjegycsalád jogi oltalmának feltételeként jelölik meg a „családtagok” ismertségét. Ez pedig ebben az ügyben adva volt.

Végül nem hagyható figyelmen kívül, hogy bár az eljárás „egyfeles”, azaz nem kontradiktórus eljárás volt, a védjegybejelentésnek a Magyar Szabadalmi Hivatal által történt elutasítása jelentős részben a bejelentő versenytársának észrevételei alapján történt. (Az észrevétel benyújtása persze a Vt. 2004. évi módosítása előtt történt.)

A védjegy használatának igazolása

A C CITY HOTEL megjelölés közzétételét követően a 000615336 lajstromszámú CITY INN közösségi védjegy jogosultja nyújtott be felszólalást.

A bejelentő védekezését elsődlegesen arra alapította, hogy a felszólaló közösségi védjegyének használata nincs kellően bizonyítva.

A Magyar Szabadalmi Hivatal 2010. február 11-én kelt jogerős határozatával a felszólalást kellő használat hiányára tekintettel is elutasította. A következőkben a határozatnak csak az idevonatkozó részét ismertetem kivonatatosan.

¹⁵ A közvéleménykutatást a Taylor Nelson Sofres Hungary marketingkutató cég végezte. A feltett kérdések között a 2. úgy hangzott: „Hallott-e valaha a PANNÓNIA védjegyről?” Erre a megkérdezettek 77%-a azt felelte, hogy az egy sajt védjegye.

A tényleges használat ismérvei vonatkozásában a Magyar Szabadalmi Hivatal határozata utal az Európai Bíróság Ansul-ügyben (C-40/01) hozott előzetes döntése 37–38. pontjában foglaltakra, valamint a La Mer Technology-ügyben (C-259/02) hozott előzetes döntés 24., 25. és 27. pontjaiban foglaltakra.¹⁶

A továbbiakban a határozat utal az EK Törvényszéke által a HIWATT-ügyben (T-39/01) hozott ítéletre, amelynek 37. pontja szerint „a tényleges használat (követelménye) nemcsak a pusztán a védjegynek a lajstromban való fenntartását célzó mesterséges használatot zárja ki, hanem azt is jelenti, hogy a védjegynek jelen kell lennie annak a területnek a jelentős részén, amelyen oltalmat élvez, eleget téve lényegi funkciójának”. A határozat ehhez kapcsolódóan azt mondja, hogy „amennyiben elfogadnánk azt a nézetet, hogy a közösségi védjegy használatát elegendő egyetlen tagállamban igazolni, a közösségi védjeggyel együtt járó használati kényszer enyhébb lenne, mint a nemzeti védjegyre vonatkozó: ha például a megjelölést három tagállamban is lajstromozták nemzeti úton, a védjegyet mindháromban ténylegesen használni kell ahhoz, hogy oltalma fennmaradjon a területükön. Ezzel szemben az a vállalkozás, amelyik megjelölése számára közösségi védjegy megszerzésével biztosítja a használat monopóliumát e három ország (és még huszonnégy további EU-tagállam) területén, megőrizhetné e monopóliumot azzal is, ha pusztán egyikükben használja ténylegesen a védjegyet.”

Az irányadó tényállás szerint a felszólaló Nagy-Britanniában CITY INN néven 6 szállodát működtet, a 2008. évben 353 000 vendégéjszakát értékesített, valamint 406 000 fontot költött reklámozásra.

Végül a határozat azt mondja, hogy az Európai Bíróság által a PAGO-ügyben (C-301/07)¹⁷ hozott előzetes döntésében kifejtettek az adott ügyben az eltérő tényállásra tekintettel nem alkalmazhatóak. Nevezetesen, bár a döntés 32. pontjában megfogalmazott elv szerint „egyetlen tagállam területe is úgy tekinthető, hogy az a Közösség területének jelentős részét képezi, analógia útján a tényleges használatra vonatkoztatva is alkalmazható. A ’jelentős rész’ kifejezés azonban nem azonos a ’Közösségben’, valamint a ’Közösség egészében’ kifejezésekkel. A hivatkozott ügy amellett, hogy a jóhírűség és nem a tényleges használat igazolására vonatkozott – azaz a KVR egy teljesen eltérő cikkének alkalmazásán alapult – az alaptényállásban is jelentősen eltért a jelen eljárásban felmerült helyzettől, mivel a közösségi védjegy Ausztrián belüli jó hírnevét állapították meg egy osztrák nemzeti védjeggyel szemben felmerült ütközés tekintetében. Az említett ügyben tehát nem két különböző tagállamban megvalósuló használat merült fel. Másképpen fogalmazva, a közösségi védjegy lokális jóhírűsége egybeesett azzal a territóriummal, ahol a valós védjegykonfliktus felmerült” (M 0911137 ügyszám).

¹⁶ Mindkettőt ismerteti: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évf. 2. sz., 2007. április p. 45.

¹⁷ Ismerteti: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf. 2. sz., 2010. április, p. 83.

Megjegyzések

1. Aligha állok egyedül azzal a véleménnyel, hogy a határozatnak a PAGO-/C CITY HOTEL-ügy közötti különbségekre vonatkozó megállapításai a legérdekesebbek.

2. A határozat összhangban van a Magyar Szabadalmi Hivatal elnökhelyettesének a közösségi védjegy oltalma territorialitása kérdésében írott tanulmányával.¹⁸ A tanulmány fő gondolatai elvontabb, de lényegileg egyező formában a Magyar Szabadalmi Hivatal honlapján magyarul és angolul kvázi hivatalos állásfoglalásként is olvashatók.¹⁹ Következik ebből, hogy az elvi kérdést, a közösségi védjegy használata territorialitásának kérdését a Magyar Szabadalmi Hivatal fontosnak tartja.

3. Az is figyelemre méltó, hogy az adott jogesetről szóló részletes összefoglaló magyarul és angolul ugyancsak szerepel a Magyar Szabadalmi Hivatal honlapján.²⁰

4. Nem állok egyedül azzal, hogy csodálkozom, hogy a felszólaló az elutasításba bele nyugodott. Pedig ez olyan védjegyügy lehetett volna, amellyel akár az Európai Bíróságig is el lehetett volna menni. Most már viszont olyan konkrét precedensről van szó, amellyel mindenkinek számolnia kell.

A védjegyoltalom kimerülése

A jogkimerülés (Vt. 16. §) intézményét a hatályos védjegy törvény vezette be, első lépésben Magyarország területére korlátozva, majd a 2004. évi EU-csatlakozás kapcsán az Európai Gazdasági Térségre (EGT) kiterjesztve.²¹

A Vt. indokolása az EK védjegy jogi irányelvének 7. cikkére utal, s azt mondja, hogy a jogkimerülés (vagy a jogelhasználódás) az Európai Bíróságnak az áruk szabad mozgása és a területális iparjogvédelmi oltalom közötti viszonyt értelmező határozataiból alakult ki, az irányelv pedig e döntések esszenciáját sűríti magába. Az irányelv 7. cikke szerint a védjegyoltalom nem jogosítja fel a védjegy tulajdonosát a védjegy használatától való eltiltásra olyan árukkal kapcsolatban, amelyeket a védjeggyel ő maga hozott forgalomba az EGT-n belül.

A tapasztalatok szerint a jogkimerülésre általában a bitorlási per alperese hivatkozik,²² s ez volt a helyzet az alábbiakban ismertetendő PALMOLIVE CLASSICO védjegy bitorlása miatti perben is.

¹⁸ Dr. Ficsor Mihály: A közösségi védjegy tényleges használatának területi terjedelme. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5.(115.) évf. 1. sz., 2010. február, p. 5.

¹⁹ Az MSZH nyilatkozata a közösségi védjegy tényleges használatának területi terjedelmével kapcsolatban: http://www.mszh.hu/hirek/kapcsolódó/mszh_nyilatkozat.pdf; – statement of the HPO; <http://www.hpo.hu> from February 5, 2010.

²⁰ <http://mszh.hu/hirek/kapcsolódó/C-City-Hotel-ügy-összefoglaló.pdf>.

²¹ 2004. évi LXIX tv. 8. § (1) bekezdés.

²² Például az IMPULSE-ügy. FB 1. P. 28.319/2003. Védjegyvilág, 2005, 1–2. szám, p. 38.

Tényállás

A védjegyjogosultat a Barcsi Vámhivatal értesítette, hogy az alperes – egyéb termékek mellett – 1440 db 80 gr-os PALMOLIVE CLASSICO megjelölésű szappan Magyarországról való kiléptetését kezdeményezte. Ezt követően a felperes megállapította, hogy olyan áruról van szó, amelyet mintegy 10-15 évvel korábban a mexikói piacra gyártott, s azokat nem a felperes hozta forgalomba az EGT területén, valamint, hogy azok nem is az ő hozzájárulásával kerültek ott forgalomba. Tekintettel pedig a gyártás óta eltelt időre, az áru degenerálódott volna miatt az a felperes egyéb termékeibe vetett bizalmat veszélyeztetné, de egyébként is jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy az áru forgalmazását ellenezze.

Az alperes elsődlegesen azt kérte, hogy a bíróság a Pp. 155/A § (3) bekezdése értelmében kezdeményezzen az Európai Bíróságnál előzetes döntéshozatali eljárást annak tisztázására, hogy az EGT területén belül jogszerűen forgalomba hozott termékeknek harmadik országba való kiviteléhez is meg kell-e követelni a védjegyjogosult hozzájárulását.

A Fővárosi Bíróság elutasította az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet. Álláspontja az volt, hogy „az Európai Bírósághoz fordulás olyan lehetősége a tagállami bírónak, amely a tagállami bíróság előtt folyamatban levő per mikénti elbírálása szempontjából jelentőséggel bíró közösségi jog kétségeése esetére alkalmazható. Ha a közösségi norma tartalma nem vet fel kétségeket, a tagállami bíró nem köteles az Európai Bíróságtól értelmezést kérni.” (1. P. 630.032/2005)

A Fővárosi Ítéltábla ugyancsak elutasította az előzetes döntéshozatali eljárás iránti kérelmet, s azt mondta, hogy „az alperes részéről értelmezni kért egyik kérdés ... az volt, hogy a jogkimerülés kiterjed-e az árunak az országból való kivitelére. Ezzel kapcsolatban a másodfokú bíróságnak az volt az álláspontja, hogy a perben nem ez a releváns kérdés, hanem az, hogy a jogkimerülés bekövetkezett-e. Amennyiben ugyanis a védjeggyel ellátott áru az EGT-n belüli forgalmazása jogszerű, akkor a továbbforgalmazás (kivitel) is a jogkimerülés körébe esik, ahhoz nem szükséges a védjegyjogosult külön engedélye.

... az utolsó fórumként eljáró Fővárosi Ítéltáblát terheli ugyan kezdeményezési kötelezettség, de mindenképpen vizsgálni kell az Európai Bíróság joggyakorlatában – így a 283/1981 ügynevezett CILFIT-ügyben²³ – kimunkált feltételek alkalmazhatóságát. ... az adott esetben ... az Európai Közösséget létrehozó Szerződés (EKSZ) 234-ik cikke szerint nincs szükség az alperes által indítványozott kérdések tekintetében a közösségi jogszabály értelmezésére.” (8. Pf. 20.345/2007)

Az Európai Bíróság előzetes döntése iránti megkeresés mellőzése miatt az alperes fellebbezése tárgyában a Legfelsőbb Bíróság is állást foglalt. Nevezetesen: „A Fővárosi Ítéltábla helyesen foglalt állást abban a kérdésben, hogy az EKSZ 234. cikk alapján a közösségi jogszabály értelmezése végett előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezésére – egyebek

²³ Vö. 5. pont.

között – akkor nincs szükség, ha megállapítható, hogy a vitás közösségi jogi rendelkezést az Európai Bíróság már értelmezte (CILFIT-ügy). A jelen ügyben érintett rendelkezés, az irányelv 7. cikke, a védjegyhez fűződő jogok kimerülését szabályozza. Ezzel azonos rendelkezést tartalmaz a Vt. 16. § (1) bekezdése is. Eszerint a védjegyjogosult az általa vagy engedélyese által az EGT tagállamainak területén forgalomba hozott áruval kapcsolatban nem tilthatja meg a védjegy használatát” (Pf. IV. 24.875/2007).

Megjegyzés

A CILFIT-ügy a külföldi szakirodalomban rendkívüli visszhangot keltett. *Dausés*²⁴ saját megjegyzésein felül 15 kommentárra utal, *Craig* és *de Burca*²⁵ kivonatolva (egyes pontokat szó szerint idézve) további 3 kommentárról emlékezik meg. De a hazai irodalom sem hallgat: *Kecskés*,²⁶ *Várnay*²⁷ mellett *Osztovits*²⁸ szkeptikus hangú elemzéssel hívja fel a figyelmet erre az ítéletre.

Szerintem már a kommentárok nagy száma is jelzi, hogy a CILFIT-ítélet az Európai Bíróság legfontosabb eljárásjogi precedensei közé tartozik, hiszen az azt megelőzően rigorózan alkalmazott *acte clair* (világos jogi norma) elv enyhítésével nagyobb mérlegelési szabadságot adott a tagállamok bíróságainak abban a kérdésben, hogy kérjenek-e vagy sem előzetes döntéshozatalt. A dán *Rasmussen*²⁹ szellemesen jegyzi meg, hogy az Európai Bíróság a CILFIT-ítélettel „adott is, el is vett” (*give and take*) a tagállamok bíróságaitól. Ezzel a lehetőséggel éltek a hazai bíróságok is: a Fővárosi Bíróság csak hallgatólagosan, a Fővárosi Ítéletábrla, valamint a Legfelsőbb Bíróság pedig közvetlen hivatkozással, amikor a jogkimerülés tekintetében feltett kérdés vonatkozásában mellőzték az Európai Bíróság megkeresését.

Jogsértés bizonyítása parallelimportnál

Az előzőekben ismertetett PALMOLIVE CLASSICO bitorlási ügyben³⁰ az alperes érdemi védekezése arra irányult, hogy az ő magatartásának állítólagos bitorló jellegét a felperesnek kell bizonyítania, ideértve azt is, hogy a felperesnek kell végigkövetnie azt a forgalmazói láncot,

²⁴ M. A. Dausés: Az előzetes döntéshozatali eljárás az EK Szerződés 177-es cikke szerint, 2. kiadás. Budapest, 2000, p. 96.

²⁵ P. Craig–G. de Burca: EU Law, 4. kiadás. Oxford, 2008, p. 476.

²⁶ Dr. Kecskés László: EU-jog és jogharmonizáció, 3. kiadás. Budapest, 2009, p. 452.

²⁷ Dr. Várnay Ernő–dr. Pap Mónika: Az Európai Unió joga, 2. kiadás. Budapest, 2005, p. 356.

²⁸ Dr. Osztovits András: A nemlétező *acte clair* tan az Európai Közösségek Bíróságának gyakorlatában. Magyar Jog, 2004, 5. sz., p. 292. A „nemlétező” jelzővel bizonyára a CILFIT-ítélet 14. és 16. pontja közötti meglehetősen eltérő szempontokra céloz, hiszen a többi tagállam bíróságai jogértelmezésének megismerése roppant nagy munkát jelent a nemzeti bíróság számára.

²⁹ H. Rasmussen, idézi Craig–deBurca: i. m. (25), p. 475.

³⁰ Egységesen tárgyalja az ítéletsorozat dr. Szigeti Éva: Exhaustion of Trademark Rights. AIPPI Proceedings (Hungary), 2009, p. 71.

amelynek végén az alperes áll, bizonyítva, hogy e lánc mely pontján vált jogszerűtlenné a sérelmezett termék forgalmazása.

A Fővárosi Bíróság ezt a védekezést sem fogadta el, s azt mondta, hogy „a felperestől nyilvánvalóan nem várható el annak bizonyítása, hogy más nem rendelkezik tőle származó hozzájárulással. Arra, hogy az áru jogszerűen került az EGT területére, az alperes hivatkozott, ezért őt terheli ezen állítás bizonyítása, ezen kötelezettségének pedig nem tett eleget.” (1. P. 630.032/2005)

A Fővárosi Ítéltábla ebben a vonatkozásban azt mondta, hogy „azzal az alperesi állítással szemben, hogy a felperesnek kell bizonyítania, miszerint a terméket a mexikói piacon hozta forgalomba, az Európai Bíróság a bizonyítási teher kérdését már korábbi ítéleteiben (C-414/99, C-416/99 DAVIDOFF és LEWI STRAUSS egyesített ügyek)³¹ eldöntötte. Kimondta, hogy minden esetben a hozzájárulás meglétére hivatkozó kereskedőt terheli annak bizonyítása, hogy rendelkezik a védjegyjogosult részéről ilyen hozzájárulással (8. Pf. 20.346/2007).

Megjegyzendő, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet elutasító végzésében a Legfelsőbb Bíróság is állást foglalt a bizonyítási teher kérdésében. Nevezetesen:

„Az irányelv 7. cikke [és a Vt. 16. § (1) bekezdés] alkalmazása kapcsán felmerülő azt a vitás kérdést, hogy a védjegyoltalom kimerülését megalapozó tények bizonyítása kit terheli, az Európai Bíróság a C-414/99. számú ügyben már egyértelműen értelmezte. E határozat szerint a hozzájárulásra hivatkozó kereskedőt terheli annak a bizonyítása, hogy a hozzájárulást a védjegyjogosulttól megkapta. E jogértelmezés megfelel a Pp. 164. § (1) bekezdésben foglaltaknak is. A felperes nem kötelezhető annak bizonyítására, hogy a vitás terméket nem ő hozta forgalomba az EGT területén, mert nemlegesség bizonyítására védjegybitorlási perben sem kötelezhető a védjegy jogosultja. Ezért önmagában abból eredően, hogy az alperes vitatja a felperes előadását, amely szerint a lefoglalt szappantermékeket a mexikói piacon hozta forgalomba, nem következik, hogy a felperest terhelne annak bizonyítása, hogy nem az EGT területén hozta a termékeket forgalomba. Ezt a jogértelmezést nem érinti az a körülmény sem, hogy az ún. DAVIDOFF-ügyben nem volt vitás a termék első forgalomba hozatalának helye. Ettől független az Európai Bíróságnak az a jogértelmezése, amely szerint a kereskedőt terheli annak bizonyítása, hogy a védjeggyel ellátott terméket a védjegyjogosulttól származó hozzájárulással hozta forgalomba az EGT területén. Más tényállás alapján, de lényegében ugyanezt állapította meg az Európai Bíróság a C-405/03. számú ügyben is.

A védjegyoltalom kimerülésével kapcsolatos bizonyítási teher tekintetében tehát a Fővárosi Ítéltábla helyesen utasította el az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárásának kezdeményezésére irányuló kérelmet (Pf. IV. 24.875/2007).

³¹ Ism. *Vida*: i. m. (2), p. 227.

Megjegyzés

Az ügy érdemében az alperesnek azt kellett volna bizonyítania, hogy a magyarországi forgalmazást illetően rendelkezik a felperes hozzájárulásával. Ebben a vonatkozásban – amint arra a Legfelsőbb Bíróság is rámutatott – a Pp. 164. § (1) bekezdésének a bizonyítási teherről rendelkező szabálya volt³² irányadó, amint az már az egyetemi tankönyvekből is ismerhető.

A közösségi jog sem tartalmaz eltérő rendelkezést a bizonyítási teherről,³³ sőt a Fővárosi Ítéltábla határozatában az Európai Bíróság két ítéletére is hivatkozik, amely „a bizonyítási teher kérdését eldöntötte”.

Zárszó

1. Bizonyára észlelte az olvasó, hogy a jelen beszámoló – akárcsak a három évvel ezelőtti – pozitív kicsengésű: mind a Magyar Szabadalmi Hivatal, mind a bíróságok általában követik az Európai Bíróság jogértelmező döntéseit, sőt nemegyszer az eseti döntésekben kifejezésre jutó elvi szempontokat.

Ezt persze nem mindenki látja így, s nem zárható ki, hogy a tökéletes jogharmonizáció még az egymást követő fórumokon sem sikerül. Ez persze más országokban is előfordul.

A LEGO-ítéletekkel kapcsolatos kritika („a védjegyjogi gyakorlat nem megfelelően harmonizált”)³⁴ lehet, hogy az adott esetben indokolt, lehet, hogy nem.

De még ha a bírálat a LEGO-ügyben esetleg jogos is volna, az előzőekben ismertetett határozatok arra engednek következtetni, hogy védjegyügyekben az európai normáknak megfelelően a harmonizált jogalkalmazás általában megfelelő.

Ez persze nem védőbeszéd a Magyar Szabadalmi Hivatal és a bíróságok mellett, azok arra nem tartanak igényt, s nincs is rá szükségük.

Csupán azt kívántam jelezni, hogy az általánosításokkal óvatosan kell bánni.

2. A teljesség kedvéért jelzem, hogy ismereteim szerint védjegyügyben magyar kezdeményezésre előzetes döntéshozatali eljárás nem indult még az Európai Bíróság előtt – eltérően az egyéb polgári jogi és közigazgatási jogi ügyektől.³⁵

³² Dr. Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárás, 9. kiadás. Budapest, 2008, p. 296; dr. Gyekiczky Tamás in: Polgári perjog. Általános rész (szerk.: dr. Wopera Zsuzsa). Budapest, 2008, p. 371.

³³ A Tanács 1206/2001/EK sz. rendelete a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködésről. Ennek alapján is arra a következtetésre kell jutni, hogy a bizonyítási teher kérdésében az a bíróság dönt, „amely előtt az eljárást megkezdik”.

³⁴ Dr. Lendvai Ákos: Megjegyzések a magyar Lego-döntésekhez – harmonizációs problémák a magyar védjegyjogban. II. rész. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 5. (115.) évf. 1. sz., 2010. február, p. 104.

³⁵ Dr. Szabó Péter: A Pp. előzetes döntéshozatali eljárásához kapcsolódó rendelkezéseinek felsőbbbíróági gyakorlata. Európai jog, 2009. 1. sz., p. 3.

*Dr. Palágyi Tivadar**

AZ ALIGÉNYPONTOK ÉRTÉKE GYÓGYSZER TÁRGYÚ SZABADALMAK ESETÉBEN

Az Ausztrál Szövetségi Bíróság (Federal Court of Australia, FCA) háromtagú Teljes Tanácsa nemrég hozott döntést a *H. Lundbeck A/S* (Lundbeck) v. *Alphapharm Pty Ltd* (Alphapharm)-ügyben, amelynek tárgya a Lundbeck escitalopramra vonatkozó szabadalma volt. Az antidepresszáns hatású escitalopramot Ausztráliában a Lundbeck LEXAPRO és CIPRALEX néven forgalmazta.

Az escitalopram a (+)-enantiomerje a citalopram néven ismert antidepresszánsnak, amelyet CELEXA és CIPRAMIL néven forgalmaznak Ausztráliában, és egy szintén a Lundbeck által birtokolt korábbi szabadalomban igényelték és publikáltak. A per tárgyát képező szabadalom escitalopramot, annak nem toxikus savaddíciós sóit és ilyen vegyületeket tartalmazó gyógyászati készítményeket igényel, továbbá egy igénypontot tartalmaz az escitalopram előállítására szolgáló két eljárásra.

A döntés három különálló eljárásban benyújtott fellebbezésekre vonatkozik, amelyek tárgya a Lundbeck escitalopramszabadalma vegyületre és gyógyászati kompozícióra vonatkozó igénypontjainak érvényessége, az eljárásigénypont bitorlása, valamint a szabadalom oltalmi ideje meghosszabbításának érvényessége.

I. Az elsőfokú döntés

Az elsőfokú döntést, amely nagy jelentőséggel bír a kémiai és különösen a gyógyászati anyagokra vonatkozó szabadalmak vonatkozásában, az FCA nevében Lindgren bíró hozta.

A Lundbeck escitalopramszabadalma kinyilvánította, hogy a (+)-enantiomer gyógyászati lag százszor hatékonyabb, mint a (-)-enantiomer. A racém citalopramot a Lundbeck fentebb említett korábbi elsőbbségű szabadalma nyilvánította ki.

Lindgren bíró egyidejűleg ítélezett az alábbi három kérdésben:

- (i) a szabadalom érvényessége és egyes igénypontjainak bitorlása;
- (ii) a szabadalmi hivatal elnökének azon döntése, amellyel törölte a szabadalom oltalmi idejének kiterjesztésére vonatkozó engedélyt; és
- (iii) a Lundbeck arra irányuló kérése, hogy bizonyos információk, amelyeket a Gyógyászati Áruk Hivatalának (Therapeutic Goods Administration, TGA) szolgáltatott abból a célból, hogy megkapja a (+)-citalopram forgalmazási engedélyét, ne legyenek felhasználhatók

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

az Egészségügyi Minisztérium által, amikor az a Lundbecktől eltérő személyek gyógyszerek lajstromozására irányuló kérelmét értékeli.

a) Az eljárási igénypont bitorlása

A szabadalom 6. igénypontja két eljárást határoz meg (+)-citalopram előállítására. A Lundbeck a két eljárás közül az egyiknek a bitorlása mellett érvelt. Ez az eljárás a citalopram egy diol prekursorából indul ki, majd ezt a diolt enantiomerekké rezolválja egy optikailag aktív sav enantiomerjével képzett savaddíciós só kialakítása útján. Ezután a diol megfelelő enantiomerjének egy labilis észterét képezik a primer hidroxilcsoporton, utána az észter gyűrűzárását végzik, és így a citalopram (+)-enantiomerjét kapják.

Az Alphapharm Ausztrálián kívüli területről (+)-citalopramot importált. Lindgren bíró megerősítette, hogy ez egy ausztráliai szabadalom eljárási igénypontjának bitorlását jelenti olyan termék ausztráliai hasznosítása esetén, amely egy eljárás Ausztrálián kívüli használatából származott, és ha ezt az eljárást Ausztrálián belül használták volna, bitorolták volna az ausztrál szabadalmat.

Az Alphapharm fő védekezése azon a tényen alapult, hogy az ő szállítója által használt eljárásban a diol prekursorban a cianocsoport helyett egy bróm szubsztituens volt jelen.

Lindberg bíró megállapította, hogy bitorolták az eljárási igénypontot annak ellenére, hogy különbség volt az igénypontban meghatározott eljárás és a ténylegesen követett eljárási lépések között.

b) Az oltalmi idő meghosszabbításának érvényessége

A Lundbeck szabadalma oltalmi idejének meghosszabbítását engedélyezték azon az alapon, hogy 2003. szeptember 16-án lajstromoztatta a (+)-citalopramot a gyógyászati termékek ausztráliai lajstromában (Australian Register of Therapeutic Goods, ARTG). Az ügy vonatkozásában a szabadalmi törvény azt írja elő, hogy az oltalmi idő hosszabbítására irányuló kérelmet hat hónapon belül kell benyújtani attól az időponttól számítva, amikor a (+)-citalopramot vagy annak egy sóját tartalmazó terméket először iktatták be az ARTG-be. A Lundbeck 2003. december 22-én kérte az oltalmi idő meghosszabbítását, és ezt 2004. május 27-én engedélyezték számára. A racém citalopramot azonban 1997. december 9-én iktatták be az ARTG-be. A szabadalmi hivatal elnökének nézete szerint a racemát olyan termék, amely (+)-citalopramot is tartalmaz, és ezért úgy döntött, hogy a 2003. december 22-én benyújtott oltalmi idő-hosszabbítási kérelmet az engedélyezett időn túl nyújtották be. Ennek megfelelően az elnök elrendelte a szabadalmi lajstrom olyan helyesbítését, hogy törlik belőle a vitatott szabadalom oltalmi idejének meghosszabbítására vonatkozó utalást.

A Lundbeck fellebbezett a hivatal elnökének a lajstrom helyesbítésére vonatkozó döntése ellen, azonban Lindberg bíró elutasította a fellebbezést annak ellenére, hogy a Lundbeck különböző érvelésekkel élt, amelyek szerint a racemátot nem lehet olyan vegyületnek tekinteni, amely az adott vonatkozásban „tartalmazza” a (+)-enantiomert.

c) Hasznosság

A 5. igénypont egységdózis alakban igényelt egy gyógyászati készítményt, amelyben a hatóanyag egységdózisonként 0,1-től 100 mg mennyiségben van jelen. Bizonyítást nyert, hogy a (+)-citalopram minimális hasznos dózisa 5 mg, és maximális dózisa 40 mg. Lindgren bíró ezért azon a véleményen volt, hogy az 5. igénypont olyan mennyiségeket is igényelt, amelyek a hasznos tartományon kívül esnek, így ez az igénypont hasznosság hiánya miatt érvénytelen.

d) Újdonság és feltalálói tevékenység

A rendelkezésére álló bizonyítékok tanulmányozása alapján Lindgren bíró azt a következtetést vonta le, hogy a (+)-citalopramra irányuló igénypont a racemát részét képező enantiomertől szerkezetileg valami eltérőt kíván; a bejelentő nem a (+)-citalopram tisztaságára gondolt, hanem arra, hogy az itt igényelt enantiomer eltér egy racemátban levőtől.

Ez a megállapítás fontos volt az igénypont újdonságának és feltalálói jellegének megfontolásához a racemát korábbi publikációjának fényében: Lindgren bíró azt gondolta, hogy az 1. igénypont új volt, és feltalálói tevékenységet is magában foglalt. Ez a következtetés persze nem jelenti szükségszerűen azt, hogy egy rezolvált enantiomerre vonatkozó igénypont a megfelelő racemát korábbi kinyilvánítása esetén újnak és feltalálói tevékenységen alapulónak fog minősülni.

Az eljárásigénypontot csak azon az alapon támadták meg, hogy az nélküli a feltalálói tevékenységet. Lindgren bíró azt találta, hogy a bizonyíték alapján szakember rutinból és a siker reményében nem gondolt volna sem az eljárási igénypont szerinti diol-prekurzoros út kipróbálására, sem a nagynyomású királis folyadékkromatográfia használatára a citalopram rezolválásának eszközeként. Ennek megfelelően a bíró szerint az igénypont feltalálói tevékenységen alapult.

e) A termékigénypontok bitorlása

A termékigénypontokkal kapcsolatban az *Alphapharm* elismerte, hogy importált többek között olyan nyersanyagokat, amelyek (+)-citalopram-oxalátot tartalmaztak, azon próbákat végzett, és ilyen vegyületet tartalmazó árukat gyártott. Bitorlás megállapítása ellen azonban törvényes védelmet igényelt.

Az idevágó rendelkezést a szabadalmi törvény 119A szakasza tartalmazza, amely szerint nem minősül egy gyógyászati szabadalom bitorlásának, ha az igényelt találmányt csupán az alábbi célok valamelyikére hasznosítják: (a) gyógyászati célra szánt termékek (ha azok nem orvosi vagy gyógyászati eszközök) beiktatása az ARTG-be vagy (b) hasonló szabályozó jóváhagyása egy külföldi ország törvénye alapján.

Lindgren bíró megjegyezte, hogy *Alphapharm* a (+)-citalopramot csupán arra a célra használta, hogy elnyerje e vegyületnek az ARTG-be való beiktatását. Ennek eredményeként elfogadta az *Alphapharm* ilyen védekezését.

f) A Lundbeck „védett információra” vonatkozó kérelme

A gyógyászati termékekre vonatkozó ausztrál törvény szerint a „védett információ” gyógyászati termékekkel kapcsolatos olyan tájékoztatás, amelyet az egészségügyi miniszter nem használhat fel más gyógyászati termékek lajstromozására irányuló kérelmek elbírálásakor.

Ilyen szempontból a Lundbeck kérelme valójában olyan nyilatkozatra irányult, hogy az általa szolgáltatott bizonyos információt „védett információnak” tekintik. Lindgren bíró azonban azt a következtetést vonta le, hogy a racém citalopram „tartalmazza” a (+)-enantiomert, és ez végzetes volt a Lundbeck kérésére nézve, mert a gyógyszerészeti termékekre vonatkozó törvény szerint az információ védelmének ideje a vonatkozó gyógyászati anyagot tartalmazó áru első lajstromozásának az időpontjától számítva nem haladhatja meg az öt évet, és a racém citalopramot öt évnél régebben lajstromozták az ARTG-ben.

II. A Teljes Tanács döntése

a) Az 1. igénypont

A Teljes Tanács döntésének nagy része az alábbi szövegű 1. igényponttal foglalkozott:

1.(+)-1-(3-Dimetilaminopropil)-1-(4'-fluorfenil)-1,3-dihidroizobenzofurán-5-karbonitril és annak nem toxikus savaddíciós sói.

A bíróság különösen azt vizsgálta, hogy az 1. igénypont mire vonatkozik: tisztított vagy elkülönített (+)-enantiomerre, a (+)-enantiomerre önmagában vagy egy keverék részeként, vagy egy racémátban jelen levő (+)-enantiomerre? A bíróság megállapította, hogy az 1. igénypont a tiszta vagy elkülönített (+)-enantiomerre vonatkozik.

Utólag megállapítható, hogy ennek az érvelésnek nagy része akadémikus lett volna, ha a bejelentő beiktatott volna egy vagy több függő aligénypontot egy minősítő jelzővel, amilyen például „lényegileg tiszta”, „lényegileg a (-)-enantiomertől mentes”, vagy a tisztaság konkrét mértékének megjelölésével.

A Teljes Tanács 2:1 többséggel megerősítette az első foknak azt a döntését, hogy az escitalopramra és annak nem toxikus savaddíciós sóira vonatkozó 1. igénypont új, és az újdons-

ságot nem rontja le sem a Lundbeck citalopramot igénylő korábbi szabadalma, sem az az újságikk, amely megjósolta, hogy a citalopram R-enantiomerje sokkal hatékonyabb lesz, mint az S-enantiomer, minthogy egyik anterioritás sem tartalmazott „világos és eltéveszthetetlen iránymutatást az enantiomerek előállítására”.

b) Az 5. igénypont

Hasonló probléma figyelhető meg az 5. igényponttal kapcsolatban. Ez egységdózis alakú gyógyászati készítményre irányult, amelyben a hatóanyag 0,1–100 mg/egységdózis mennyiségben van jelen. A bíróság megerősítette az elsőfokú bíróságnak azt a döntését, amely elvonja az 5. igénypontot hasznosság hiánya miatt, mert bizonyítást nyert, hogy az escitalopram minimális hasznos dózisa 5 mg, maximális hasznos dózisa pedig 40 mg. Érvényes lehetett volna egy további függő igénypont szűkebb egységdózis-tartománnyal.

c) A 6(b) igénypont

A Teljes Tanács megváltoztatta az első foknak azt a döntését, hogy az escitalopram előállítására szolgáló 6(b) eljárási igénypontot bitorolták azáltal, hogy az Alphaharm importált olyan escitalopramot, amelyet az igényelt eljárás szerint állítottak elő, de a 6(b) igénypont (II) és (II)' képletében megjelölt cián-diól helyett bróm-diolt alkalmaztak.

A Teljes Tanács mindhárom tagja egyetértésben állapította meg, hogy „a 6(b) igénypont szerzője nyilvánvalóan tudott annak a konvenciónak a létezéséről, hogy egy szubsztituálható elemet egy 'R' szimbólummal lehet helyettesíteni. Az a tény, hogy nem használta ezt a szimbólumot az 'NC' szimbólum helyett, azt jelenti, hogy a cián-diól lényeges része volt a 6(b) igénypontban kinyilvánított módszernek. Ebből következik, hogy egy olyan eljárás, amely a cián-diól helyett a bróm-diól szubsztitúcióját foglalja magában, nem bitorolja a 6(b) igénypontban kinyilvánított eljárást”.

d) Az oltalmi idő meghosszabbítása

Az oltalmi idő meghosszabbítására vonatkozó kérelemmel kapcsolatban a Teljes Tanács helybenhagyta az elsőfokú bíróság határozatát, amely szerint az ARTG-be már korábban lajstromozták a racemát citalopramra vonatkozó szabadalom oltalmi idejének meghosszabbítását, így a (+)enantiomer escitalopramot igénylő szabadalom oltalmi ideje nem hosszabbítható meg.

III. Következtetések

Lundgren bíró döntéséből következik, hogy egy gyógyászati anyagra vonatkozó szabadalom tulajdonosának nem csupán arra kell ügyelnie, hogy az oltalmi idő meghosszabbítására vonatkozó kérelem benyújtásának határidejét betartsa ha a gyógyászati anyagot vagy az azt tartalmazó árut első ízben lajstromozzák az ARTG-ben, hanem arra is, hogy bármilyen egyéb anyag, amely szándékoltnak vagy szándék nélkül jelen van a lajstromozott áruban, ne érvénytelenítsen a szabadalmas által birtokolt egyéb szabadalmak oltalmi idejének meghosszabbítására irányuló kérelmeket.

Az elsőfokú döntés kapcsán levonható további tanulság, hogy az egységdózisra vonatkozó igénypontokat tartalmazó találmányok bejelentőinek ügyelniük kell az igényelt dózistartományok hatékonyságára. Nem egészen világos, hogy mi a helyzet akkor, ha azonos dózistartomány még ismeretlen a szabadalmi bejelentés benyújtásának időpontjában; valószínű, hogy az ilyen igénypontok sebezhetők és megvonhatók, ha később kitudódik, hogy a bennük igényelt dózisok meghaladják a hatékony dózistartományt.

A Teljes Tanács döntésének c) részéből levonható tanulság, hogy amikor egy eljárási igénypont egy vagy több olyan lépést tartalmaz, amelyben egy kémiai szerkezet játszik szerepet, egy olyan szubsztituenst, amely nem befolyásolja lényegesen az eljárást, a lehető legáltalánosabban kell megjelölni, és emellett célszerű szűkebb oltalmi körű függő igénypontokat is beiktatni.

Az oltalmi idő meghosszabbításával kapcsolatos döntésből az a következtetés vonható le, hogy az ARTG-nél lajstromozott termékeket gondosan ellenőrizni kell abból a szempontból, hogy ne tartalmazzanak olyan komponenst, amelyet esetleg később akarnak majd lajstromoztatni az ARTG-nél.

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Albánia

A) Albánia 2010. február 11-én letétbe helyezte az Európai Szabadalmi Egyezményhez (ESZE) való csatlakozás okmányát, amivel annak 37. tagállama lett. A csatlakozás Albániában 2010. május 1-jén lépett hatályba.

Albánia 1996. február 1-jén lett az ESZE kiterjesztési állama. Ez a megállapodás 2010. május 1-jén lejárt, de a 2010. május 1. előtt benyújtott európai és nemzetközi szabadalmi bejelentésekre nézve továbbra is érvényben maradt.

B) Albánia 2010. február 17-én letétbe helyezte a Szabadalmi Jogi Szerződéshez (Patent Law Treaty) való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően ez a nemzetközi egyezmény Albániára nézve 2010. május 17-én lépett hatályba.

Amerikai Egyesült Államok

A) Az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegy hivatala 2009. december 7-én bejelentette, hogy meggyorsítja a környezetbarát találmányokra vonatkozó 25 000 függő bejelentés közül az első 3000-nek a vizsgálatát. Az ilyen szempontból számításba jövő bejelentéseknek „lényegesen javítaniuk kell a környezet minőségét azáltal, hogy hozzájárulnak egy alapvető életfenntartó természetes elem helyreállításához vagy fenntartásához”.

B) Egy kaliforniai körzeti bíróság 32,4 millió USD kártérítést ítélt meg a *Louis Vuitton Malletier SA* (Vuitton) számára annak következtében, hogy az *Akanoc Solutions Inc.* és a *Managed Solutions Group Inc.* weboldalakon bitorló fogyasztási cikket árusított a Vuitton nevének használatával. Ezek a cégek Kaliforniában folytattak üzleti tevékenységet, és vezetőjük Steven Chen volt. Az esküdszék megállapította, hogy a cégek Chennel együtt követtek el közvetett védjegy- és szerzőijog-bitorlást, és ezért a Vuitton javára az említett kártérítést ítélte meg.

Ausztrália

A) 5-6 évvel ezelőtt egyes szabadalomtulajdonosok, különösen a kis- és közepes vállalatok elégedetlenségüket nyilvánították az ausztráliai szabadalomszerzéssel kapcsolatos

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

költségek és nehézségek miatt. Ezért 2006-ban az ausztrál kormány felkérte az Ausztráliai Szellemijogvédelmi Tanácsot (Australian Council on Intellectual Property, ACIP), hogy folytasson kutatást ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban, és az eredményről készítsen jelentést. Az érintettekkel folytatott széles körű vita után az ACIP végleges jelentést készített, és azt 2010 januárjában adta át az ausztrál kormány számára. A kormány jelenleg tanulmányozza a jelentést. A jelentés kilenc ajánlást tartalmaz, amelyek célja, hogy segítsék a szabadalomtulajdonosokat, különösen a kisvállalkozókat szabadalmi jogaik költséghatékony és kereskedelmileg megvalósítható módon történő érvényesítésében.

Az 1–5. ajánlás alternatív vitamegoldó (*alternativ dispute resolution, ADR*) mechanizmusokat és ilyen eljárások lefolytatására alkalmas központok felállítását javasolja.

A 6. és 7. ajánlás szerint támogatni és javítani kell a szomszédos országokban a szabadalmi jogok érvényesítését, és Japánon és Kínán kívül a környező országokban is támogatni kell az ausztrál vállalatok üzleti tevékenységét.

A 8. ajánlás szerint az ausztrál vámhatóságokat tanácsadással is támogatni kell a szabadalmi jogok érvényesítésével kapcsolatos tevékenységükben.

A 9. ajánlás annak a kérdésnek a tanulmányozását javasolja, hogy nem lenne-e előnyös áttérni a jelenlegi, engedélyezés előtti felszólalási rendszerről az engedélyezés utáni felszólalási rendszerre.

B) Ausztrália Szövetségi Bírósága (Federal Court of Australia, FCA) egy újabb döntésében megállapította, hogy egy társaság igazgatója személyesen felelős egy szabadalom bitorlásáért, mert engedélyezte a bitorló cselekedeteket. A döntésben jelentős szerepet játszott különösen az a tény, hogy az illető nyilvánvalóan közömbös volt a szabadalombitorlás lehetőségével szemben.

Az *Inverness Medical Switzerland GmbH* (Inverness) *v. MDS Diagnostics Pty Limited* (MDS)-ügyben az Invernessnek sikerült bizonyítania, hogy az MDS bitorlta a szabadalmát azáltal, hogy Ausztráliában kereskedelmi tevékenységet folytatott terhelességi próbára használt készülékekkel, amelyeket QuickStream és QuickCard névvel forgalmazott, és amelyeket egy tengerentúli gyártó szállított. A bíróság dr. Appannát, a vállalat egyik igazgatóját személyesen felelősnek tartotta a bitorlásért.

Dr. Appanna elosztási jogokat és vámkezelési engedélyt szerzett a termékekre, és ezt követően közvetlenül szerepe volt a termékek ausztráliai beszerzésében és eladásában. Bár az MDS-nek voltak más igazgatói is, nem volt arra vonatkozó bizonyíték, hogy dr. Appannán kívül másik igazgató is aktív szerepet játszott volna a társaság igazgatásában.

A bíróság megállapította, hogy dr. Appanna szándékosan és tudatosan folytatott olyan magatartást, amely azt eredményezte, hogy a termékek MDS általi eladása az Inverness szabadalmainak bitorlását eredményezte. A bíróság azt is megállapította, hogy dr. Appanna „tudta, hogy az MDS eszközeinek az eladása bitorláshoz vezet. Hatalmában állt volna meggátolni ezeket a cselekményeket, és kötelessége lett volna beavatkozni”. Emellett tudott ar-

ról, hogy versenytermékek vannak a piacon. Ennek ellenére engedélyezte, hogy az MDS árusítsa a bitorló termékeket.

A döntés rávilágít arra, hogy egy vállalat igazgatója személyesen felelős lehet a cége által elkövetett szabadalombitorlásért. Ezért el kell kerülnie az olyan ténykedéseket, amelyek úgy értelmezhetők, hogy szándékosan vagy tudatosan végeznek egy másik fél szabadalmának a bitorlását eredményező cselekményeket.

Ausztria

A) Ausztriában 2010. január 1-jétől kezdve szabadalmak esetében a 6. évtől kezdve, használati minták esetében a 4. évtől kezdve kell évdíjat fizetni. Ez a rendelkezés minden olyan bejelentésre vonatkozik, amelynél az évdíjfizetés határideje a fenti napon vagy azt követően jár le.

B) 2010. július 1-jén Ausztriában bevezetik a lajstromozott védjegyek elleni felszólalási (*Widerspruch*) eljárást. Addig egy védjegyet csak az Osztrák Szabadalmi Hivatal Megsemmisítési Osztályán keresztül lehet törölni. Július 1-jétől kezdve viszont egy egyszerűbb eljárás áll rendelkezésre ahhoz, hogy egy védjegyet törölni lehessen.

A felszólalást a védjegy lajstromozásának nyilvánosságra hozatalától számított három hónapon belül lehet benyújtani. Ausztriai oltalmat is biztosító nemzetközi védjegyek esetében a felszólalási eljárás megindításának határideje annak a hónapnak az első napján indul, amely a védjegy nemzetközi lajstromozásának a nyilvánosságra hozatalát követi. Felszólalást korábbi elsőbbségű lajstromozott vagy bejelentett védjegyjogok tulajdonosai nyújthatnak be.

A felszólalást csak azzal lehet indokolni, hogy a megtámadott védjegy azonos egy korábbi elsőbbségű védjeggyel, és azonos árukra vagy szolgáltatásokra vonatkozik, vagy azzal, hogy a védjegyek azonossága vagy hasonlósága miatt fennáll az áruk vagy szolgáltatások összevetésének veszélye.

Bosznia-Hercegovina

Bosznia-Hercegovinában új védjegytvörvény és új ipariminta-törvény tervezetét terjesztették jóváhagyásra a parlament elé.

Az új védjegytvörvény tervezete bevezeti a felszólalási eljárást, és ezzel párhuzamosan eltörli a hatályos törvény szerinti vizsgálatot a feltétlen és viszonylagos lajstromozást kizáró okokra, ami lényegesen könnyíteni fogja a Boszniai Szabadalmi és Védjegyhivatal (BSZVH) munkáját.

A védjegybejelentések vizsgálatakor a BSZVH figyelembe veheti harmadik felek írásban közölt kifogásait, de a kifogást tevő nem minősül félnek az eljárásban.

A hatályos törvény szerint egy lajstromozott védjegyhez hasonló vagy azzal azonos védjegybejelentés esetén a hivatal elfogad beleegyező (*consent*) leveleket. A törvénytervezet ezt nem teszi lehetővé.

A hatályos törvény szerint hivatalból lehet kezdeményezni törlési eljárást. Az új törvény szerint érdekelt fél vagy az államügyész kezdeményezhet ilyen eljárást.

Egy ipari minta vizsgálatakor a BSZVH – miként a védjegybejelentéseknél is – figyelembe vehet harmadik felek által benyújtott kifogásokat, de az ilyen kifogás benyújtója itt sem minősül félnek az eljárásban.

Az iparimintatörvény-tervezet által bevezetett leglényegesebb változás az oltalmi idővel kapcsolatos. A hatályos törvény szerint a minta oltalmi ideje tíz év, és azt nem lehet megújítani. Az új törvény szerint egy minta oltalmi ideje öt év, de azt legfeljebb négy ízben további öt-öt évvel meg lehet hosszabbítani, vagyis a minta teljes oltalmi ideje 25 év lehet.

Bulgária

A Bolgár Nemzetgyűlés 2010. február 26-án elfogadta a védjegyek és földrajzi árujelzők törvényének módosítására vonatkozó tervezetet, amelyet 2010. március 9-én publikáltak a hivatalos közlönyben, és amely így három hónappal később, 2010. június 9-én lép hatályba.

Az új törvény eltörli az érdemi vizsgálat korábbi gyakorlatát, és bevezeti a felszólalási eljárást. Korábban a Bolgár Szabadalmi Hivatalnak (BSZH) hivatalból kellett vizsgálnia mind a feltétlen, mind a viszonylagos lajstromozást kizáró okokat.

Az új rendszer szerint a védjegybejelentéseket csak feltétlen lajstromozást kizáró okokra vizsgálják, és ha a bejelentés kielégíti ezt a követelményt, a hivatalos lapban meghirdetik. Harmadik felek a publikálás időpontjától számított három hónapon belül nyújthatnak be írásban felszólalást, ami megfelel a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal gyakorlatának.

A törvény átmeneti rendelkezései szerint a felszólalási eljárásra vonatkozó szabályok a törvény hivatalos közlönyben való meghirdetésétől számított 12 hónap eltelte után lépnek csak hatályba.

Az új törvény szerint a BSZH mind a védjegyek, mind a földrajzi árujelzők lajstromát köteles papíron és elektronikus formában is vezetni. Az elektronikus lajstromot a hivatal honlapján publikálják, és így az bárki számára hozzáférhető. A védjegyek és a földrajzi árujelzők lajstromozására vonatkozó kérelmeket elektronikus úton is be lehet nyújtani.

Az új rendszer célja, hogy rövidítse a védjegy-lajstromozási eljárást, és hogy azt teljesen összhangba hozza az Európai Unió vonatkozó előírásaival.

Chile

Az Európai Unió 2009. évi jelentésében Chilét törölte azoknak az országoknak a listájáról, amelyekben a szellemi tulajdon-jogok érvényesítése nehézségekbe ütközik. Ez azoknak az erőfeszítéseknek az elismerését jelenti, amelyeket Chile kormánya az utóbbi időkből ilyen téren tett. Így például létrehozta a Szellemi tulajdon-jogok Országos Intézetét, és a rendőrségnél felállított egy szellemi tulajdon-jogokkal foglalkozó osztályt.

A chilei kormány reméli, hogy az Európai Unió fentebbi döntése jobb belátásra bírja az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegy hivatalát is, amely Chilét már negyedik éve tartja azon országok listáján, amelyek a minimális követelményeket sem teljesítik a szellemi tulajdon-jogok oltalmazása terén.

Dánia

2009. augusztus 21-én a Tengerészeti és Kereskedelmi Bíróság döntést hozott a *Fortuna Publishers* (Fortuna) v. *Mayland-Burde A/S* (Mayland)-ügyben.

A Fortuna főleg naptárak kiadásával foglalkozó vállalat. 2000-ben a 16. áruosztályban lajstromoztatta az ábrás FAMILYPLAN védjegyet.

A Mayland többek között papírnaptárakat szállít, és számos lajstromozott védjegyre van, például a PLANNER, INDEX-PLANNER, COMBI-PLANNER, SINGLE-PLANNER, HANDY-PLANNER és PERSONAL-PLANNER.

2001-ben a Fortuna árusítani kezdett egy FAMILYPLAN védjegyű falinaptárt, amelynek lapjain a család minden tagja számára találhatók oszlopok. 2008-ban a Mayland forgalomba hozott egy THE FAMILY PLANNER jelölésű naptárt. A Fortuna ezt védjegybitorlásnak minősítette, és ennek megfelelően beperelte a Maylandet.

A bíróság megállapította, hogy a Fortuna FAMILYPLAN védjegyet, amelyet 2000-ben ábrás védjegyként lajstromoztak, deskriptív szóvédjegynek nézték. Ezért a két rendes szóból álló védjegyet jelentést nélkülözőnek gondolták. Ilyen esetben a védjegy jogok csak akkor tarthatók meg, ha a tulajdonos bizonyítani tudja, hogy a védjegyet a piacon jól elfogadták.

A bíróság azt is megállapította, hogy nincs elegendő tájékozottsága ahhoz, hogy hozzá tudjon szólni a védjegy piaci ismertségéhez vagy a Fortuna piaci részesedéséhez, eladásaihoz, forgalmához és eladási költségeihez. Ezért azt a következtetést vonta le, hogy nincs kellően bizonyítva a védjegy piaci megalapozottsága és jelentősége, aminek révén indokolt lenne a Fortuna FAMILYPLAN szóvédjegyre vonatkozó igénye. Ennek következtében a bíróság a Mayland javára döntött, és elrendelte, hogy a Fortuna fizessen 30 000 Dkr költséget.

A bíróság döntése azonban utalt arra, hogy eltérő következtetésre juthatott volna, ha a felperes komolyabb erőfeszítéseket tesz annak bizonyítására, hogy védjegyet jól elfogadták a piacon (például fogyasztókkal folytatott interjúk és az értékesítési költségeivel kapcsolatos egyértelmű tájékoztatás útján).

Dél-Korea

2009. október 1-jén Dél-Koreában bevezették a zöld technológiára vonatkozó találmányok szupergyors vizsgálatát, ami annyit jelent, hogy az ilyen találmányokat egy hónapon belül fogják vizsgálni.

A rendes szabadalmi bejelentések vizsgálata mintegy 18 hónapot vesz igénybe, de a bejelentők kérhetik a gyorsított vizsgálatot, amit három hónap alatt végeznek el.

Egyiptom

Az Egyiptomi Szabadalmi Hivatal 2010. február 1-jei hivatalos közleménye hírül adja, hogy a PCT I. és II. fejezete szerint a nemzeti szakasz megindításának harminc hónapos határidejét további három hónappal meg lehet hosszabbítani írásbeli kérelem benyújtása és késedelmi illeték lerovása fejében.

Az írásbeli kérelemben fel kell sorolni a hosszabbítás okait.

Elsőfokú Európai Bíróság

A BORCO-Markenimport Matthiesen GmbH & Co KG (BMM) a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál (BPHH) kérte az „A” védjegy lajstromozását a 33. áruosztályban alkoholos italokra. A kérelmet a BPHH 2006. május 31-én elutasította arra hivatkozva, hogy egy betű nélkülözi a megkülönböztető jellegét. A BPHH Negyedik Fellebbezési Tanácsa fenntartotta ezt a döntést, megállapítva, hogy egy olyan betű, amelyet nem módosítottak megfelelően, nem tekinthető megkülönböztető jellegűnek, és ezért nem lajstromozható védjegyként.

Ezt követően a BMM az Elsőfokú Európai Bírósághoz (European Court of First Instance, jelenleg General Court, GC) fordult, és fellebbezésében arra hivatkozott, hogy a közösségi védjegyszabályzat 4. szakasza alapján egy védjegy bármilyen jelből állhat, amely grafikusán ábrázolható, ideértve a betűket is. Azzal is érvelt, hogy az az elv, amely szerint a színek lajstromozhatók, a betűkre is alkalmazható.

A GC hatálytalanította a tanács döntését, és megállapította, hogy egy jelnek védjegyként való lajstromozása sohasem függött kreativitástól vagy képzelőerőtől. Ezért a BPHH-t utasította, hogy vizsgálja újra a BMM bejelentését.

Etiópia

Bár Etiópia nem tagja a Párizsi Unió Egyezményének, és viszonyossági egyezményei sincsenek, az Etióp Szabadalmi Hivatal elismeri a szabadalmi bejelentések elsőbbségét.

Európai Bíróság

A német gépkocsigyártó Audi cég közösségi védjegybejelentést nyújtott be a VORSPRUNG DURCH TECHNIK (magyarul: haladás a technika útján) védjegy lajstromozása iránt a 9., 12., 14., 16., 18., 25., 28., 35–43. és 45. áruosztályban. A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal az összes áruosztályban elutasította a lajstromozási kérelmet, kivéve a járművekre vonatkozó

12. áruosztályt, arra hivatkozva, hogy a védeni kívánt védjegy a közösségi védjegyrendelet 7(1)(b) szakasza alapján nélkülözi a megkülönböztetőképeséget.

A BPHH Fellebbezési Tanácsa helybenhagyta az elutasítást. Ezt az álláspontot azzal indokolta, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy üzenete szerint a műszaki haladás lehetővé teszi jobb áruk és szolgáltatások gyártását és nyújtását. Emellett olyan szókombináció, amely ilyen elcsépezt üzenetre korlátozódik, elvileg mentes bármilyen megkülönböztető jellegtől, és ezért nem lajstromozható, hacsak nem bizonyítják, hogy a vásárlóközönség azt védjegyként fogja fel.

Az Audi eredménytelenül fellebbezett az Elsőfokú Európai Bírósághoz is (General Court, GC). Ezért az Európai Bírósághoz (European Court of Justice, ECJ) nyújtott be fellebbezést, lényegileg arra hivatkozva, hogy az általa lajstromoztatni kívánt védjegy megkülönböztető jellegének megállapítására használt próba túlságosan szűk volt, mert nincs olyan jogi elv, amely szerint egy pozitív mellékjelentésű jel semmilyen vagy csak csekély megkülönböztető jelleggel rendelkezik.

Az ECJ 2010. január 21-én hozott döntése helyt adott az Audi kérésének, hatályon kívül helyezte a GC döntését, és megsemmisítette a BPHH Fellebbezési Tanácsának a határozatát.

Az ECJ rámutatott, hogy a saját maga által megalapozott joggyakorlat szerint egy védjegy megkülönböztető jelleggel rendelkezik, ha az árukat vagy szolgáltatásokat egy sajátos vállaltól származóként lehet azonosítani. A megkülönböztető jelleget a bejelentésben megjelölt árukra vagy szolgáltatásokra és a védjegynek a vonatkozó vásárlóközönség általi értékelésére vonatkoztatva kell meghatározni. Ami a hirdetőjelszavakként is használt jelzésekből összeállított védjegyeket illeti, azok lajstromozása nincs kizárva az ilyen használat által, és helytelen az ilyen védjegyek megkülönböztető jellegének megállapításánál olyan követelményeket támasztani, amelyek szigorúbbak, mint az egyéb típusú védjegyek esetén alkalmazottak. Ezért a megfellebbezett döntések helytelenül alkalmazták a 7(1)(b) szakaszt.

Azzal a megállapítással kapcsolatban, hogy egy szlogenként is használt védjegy nem leíró jellegű, az ECJ rámutatott, hogy az ilyen védjegy egy tárgyilagos üzenetet is kifejezhet, és jelezheti a fogyasztó számára a kérdéses áruk vagy szolgáltatások kereskedelmi származását. Különösen fennáll ez az eset, amikor a védjegy nem egy szokásos hirdetési üzenet, hanem bizonyos eredetiséggel rendelkezik, és értelmezés útján keveset kíván a fogyasztóközönségtől, vagy egy megismerési folyamatot indít el a fogyasztók körében.

Még ha feltételezhető lenne is, hogy a VORSPRUNG DURCH TECHNIK szlogen olyan tárgyilagos üzenetet hordoz, amely szerint a műszaki haladás jobb áruk és szolgáltatások gyártását és szolgáltatását teszi lehetővé, ez a tény nem támasztja alá azt a következtetést, hogy az ugyanilyen védjegy mentes bármilyen benne rejlő megkülönböztető jellegtől. Bármennyire egyszerű legyen is az ilyen üzenet, nem lehet úgy minősíteni, hogy kezdettől fogva és minden további elemzés nélkül kizárja annak a lehetőségét, hogy ez a védjegy képes a fogyasztók számára jelezni a kérdéses áruk vagy szolgáltatások kereskedelmi eredetét.

Európai Szabadalmi Hivatal

A) Az Európai Szabadalmi Szervezet (European Patent Organisation) Adminisztratív Tanácsa 2010. március 1-jén a dán Jesper Kongstad elnökle mellett a Francia Szabadalmi Hivatal jelenlegi elnökét, Benoît Battistellit választotta meg az Európai Szabadalmi Hivatal új elnökének, aki 2010. július 1-jén követi a jelenlegi elnököt, az angol Alison Brimelow-t.

Az Európai Szabadalmi Egyezmény (*European Patent Convention*) szerint a szavazatok háromnegyede, vagyis minősített többsége szükséges új elnök megválasztásához. A tagországok képviselői által leadott szavazatok aránya megfelelt ennek a követelménynek.

Battistelli hivatali ideje 2015. június 30-án jár le.

B) Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) Kibővített Fellebbezési Tanácsa G02/08 számú döntésében 2010. február 19-én kimondta, hogy a jövőben nem engedélyezhetők az ún. svájci típusú igénypontok, amelyeket mintegy 25 évvel korábban a G5/83 számú döntés alapján kezdett az ESZH engedélyezni.

Ez a változás nem visszamenőleges hatályú, és csupán olyan bejelentésekre érvényes, amelyek elsőbbsége három hónappal későbbi annál a napnál, amelyen a döntést az ESZH hivatalos lapjában publikálják; maga a publikálás is néhány hónapot vesz igénybe.

Figyelembe véve a 2000. évi Európai Szabadalmi Egyezmény 53(c) és 54(5) szakaszában foglaltakat, az olyan találmány igénypontját, amely egy ismert gyógyszer új betegség gyógyítására való felhasználására vonatkozik, a következőképpen kell megszővegezni: „ismert X vegyület vagy készítmény Y gyógyászati felhasználásra történő alkalmazásra”. Ez a „termék alkalmazásra” igénypontforma egyszerűbb, mint a svájci típusú, alábbi szövegű eljárási igénypont: „az ismert X vegyület vagy készítmény alkalmazása Y gyógyászati felhasználásra szolgáló gyógyszer előállítására”.

A fenti G02/08 döntés szerint az új igénypontforma oltalmi köre tágabb, mint a svájci típusú igényponté.

Az új igénypontforma nem zárja ki az olyan találmányok szabadalmazását sem, amelyek újdonsága csupán egy új dózistartományra vonatkozik.

A fenti döntés lényegileg nem változtatja meg azt a gyakorlatot, amely szerint szabadalmazható egy ismert vegyület új gyógyászati célra való felhasználása.

Fehéroroszország

2010. január 25-én a védjegy törvény olyan módosítása lépett hatályba, amelynek alapján az az időtartam, amely alatt nem kötelező a védjegy használata, öt évről három évre csökkent.

Franciaország

A) Egy 2009. október 9-i kormányrendelet a Párizsi Legfelsőbb Bíróságra (*Tribunal de grande instance*) ruházta a vitás szabadalmi ügyekben való bíráskodás kizárólagos jogát. Ezt megelőzően még hat további bíróság is ítélezhetett ilyen ügyekben.

A Legfelsőbb Bíróság 12 bírása négy, háromtagú tanácsban ülésezik.

A kormányrendelet kilencre csökkentette a szellemi tulajdon-védelmi ügyekkel foglalkozó bíróságok számát.

A 2009. november 1-je előtt benyújtott keresetek ügyében a vonatkozó körzeti bíróságok ítéleznek.

Az ismertetett bírósági reformtól azt várják, hogy javítani fogja a szabadalmi ügyekben hozott döntések összhangját, mert az ilyen ügyekben ítélező bírák könnyen érintkezésbe tudnak lépni egymással amikor új jogi problémákkal szembesülnek.

B) A Párizsi Elsőfokú Bíróság 2009. október 16-án két versenytárs vállalat doménneveinek ügyében hozott döntést, megerősítve azt az álláspontot, hogy a doménnevek oltalmazható megkülönböztető jelek, és megalapozhatják a védjegyek elsőbbségét.

A *Mistergooddeal* SA (*Mistergooddeal*), a www.mistergooddeal.com weboldal működtetője, berendezések, bútorok és egyéb áruk végkiárusítására volt szakosodva. A vállalat a 2000-es évek elején kezdett működni. 2000. január 25-én lajstromoztatta a *mistergooddeal.com* doménnevet, és ugyanezen a napon kérte mind a francia, mind a Községi Védjegy-hivatalnál a MISTER GOOD DEAL védjegy lajstromozását a 35. és 38. áruosztályban (főleg az interneten végzett értékesítési, reklámozási és kereskedelmi tevékenységekre).

2004-ben a *Mistergooddeal* tudomására jutott, hogy az MGD kérte a MR GOOD DEAL védjegy lajstromozását a 25., 28., 35. és 38. áruosztályban. A *Mistergooddeal* felszólalt az MGD védjegybejelentése ellen, kérve, hogy a védjegyet csupán a 25. és 28. áruosztályban (például ruházati cikkek, cipőkre, harisnyákra, sportcipőkre és fehérneműre) lajstromozzák.

Az Országos Iparjogvédelmi Intézet helyt adott a *Mistergooddeal* kérelmének, és elutasította az MGD-nek az MR GOOD DEAL védjegy 35. és 38. áruosztályban való lajstromozására irányuló kérelmét, de a védjegyet lajstromozta a 25. és 28. áruosztályban.

2008-ban az MGD levélben felszólította a *Mistergooddealt*, hogy szüntesse meg a MR GOOD DEAL védjegy bitorlását azzal, hogy webhálóján sportruházatot és sportcipőket árusít. A kérdéses termékeket azonban az MGD nem a MISTER GOOD DEAL védjeggyel árusította, hanem az illetékes gyártók (például a Nike és a Timberland) védjegyével.

A *Mistergooddeal* megfigyelte, hogy az MGD a www.mr-good-deal.fr weboldalon 2006 óta árusít sportruházati cikket különböző védjegyekkel, de ezt a tevékenységet 2008. február 8-án megszüntette. A *Mistergooddeal* védjegybitorlás miatt keresetet indított az MGD ellen, és 100 000 euró kártérítés és 10 000 euró költség megfizetését kérte.

A *Mistergooddeal* állítása szerint az MGD csupán online üzletében használta a MR GOOD DEAL védjegyet, és ezért azt törölni kell. Emellett azt is állította, hogy az ő MISTER GOOD DEAL védjegye jól ismert volt az MGD védjegyének lajstromozása idején.

A bíróság nem ismerte el, hogy a MISTER GOOD DEAL védjegy jól ismert volt, mert úgy találta, hogy nem kapott elegendő információt annak bizonyítására, hogy a védjegy megszerezte a jól ismert státuszt. Ennek következtében az MGD MR GOOD DEAL védjegye az egyéb áruosztályokban érvényben maradt.

A védjegybitorlás kérdésében a Párizsi Elsőfokú Bíróság megjegyezte, hogy az MGD jogosult volt az interneten árukat eladni MR GOOD DEAL védjeggyel. A bíróság nem kapott arra vonatkozó bizonyítékot, hogy az MGD megkísérelt volna online kereskedelmet folytatni a saját védjegye által nem védett árukkal.

A bíróság azonban megállapította, hogy az MGD védjegybitorlást követett el a *mr-good-deal.fr* doménnev használatával, mert ezzel bitorolta a Mistergooddeal korábbi védjegyjogait. Ennek eredményeként az MGD-nek a Mistergooddeal számára 10 000 euró kártérítést kellett fizetnie. A bíróság vizuális és fonetikai hasonlóságot állapított meg az *mr-good-deal.fr* doménnev és a MISTER GOOD DEAL védjegy között, ami valószínűleg megtévesztéshez vezetett. Ezért a bíróság szerint az MGD-nek nem kellett volna ilyen doménnevet választania.

A Párizsi Elsőfokú Bíróság az MGD ellenkérelmét is elutasította. Az MGD ugyanis azt állította, hogy 2004-ben lajstromozott védjegyét bitorolták, de ezt a bíróság elutasította, mert a Mistergooddeal védjegyét 2000-ben lajstromozták, és a *www.mistergooddeal.com* weboldalon árusított árukat más módon márkanevekkel adták el. A *mistergooddeal.com* doménnevet 2000-ben lajstromozták, aminek folytán a Mistergooddealnek elsőbbsége volt az MGD 2004-ben lajstromozott védjegyével szemben.

A Bíróság szerint az MGD-nek az az állítása, hogy a *mr-good-deal.fr* doménnevet 1999-ben, vagyis a Mistergooddeal 2000. évi védjegylajstromozása előtt lajstromoztatta, megalapozatlan volt, mert a doménnevet 2006-ig nem használta. Az MGD-nek arról az állításáról, hogy 1998 óta használja a Mister Good Deal cégnevet, a bíróság megállapította, hogy az iratok szerint ez az állítás is megalapozatlan.

Hollandia

A) A Hágai Fellebbezési Bíróság több mint öt évvel a fellebbezési eljárás megindítása után, 2009. október 6-án végső döntést hozott a *Zilka v. Rüegg*-ügyben. Az ügy azért húzódott ilyen sokáig, mert a fellebbezési bíróság lehetőséget adott a feleknek arra, hogy véleményyt nyilvánítsanak a Legfelsőbb Bíróság által a *Lely v. Delaval*-ügyben hozott döntéssel kapcsolatban. Az utóbbi döntésben a Legfelsőbb Bíróság kifejtette nézeteit az Európai Szabadalmi Egyezmény 69. szakaszának értelmezéséről és arról, hogy a 69. szakasz értelmezésére vonatkozó jegyzőkönyvet hogyan alkalmazzák Hollandiában. Ez megkívánja a találmány lényegének meghatározását annak érdekében, hogy meg lehessen állapítani a találmány olalmi körét.

A jegyzőkönyv kimondja, hogy a 69. szakaszt nem lehet sem túl szűken, sem túl tágan értelmezni, vagyis az oltalmi kör nem értelmezhető a szabadalmi igénypontok szó szerinti szövege alapján, de úgy sem, hogy az igénypontok csupán irányelvet szolgáltatnak, és az oltalmi kör arra is kiterjed, amire egy szakember a leírás és a rajzok alapján következtethet. A helyes értelmezés e két szélsőség között található.

A Legfelsőbb Bíróság döntése szerint a 69. szakasz értelmezését az igénypontok szövegezésének alapjául szolgáló találmányi gondolatra kell alapozni; ez az alapállás azonban nem jelzi, hogyan kell állást foglalni a két szélsőség között. A döntés azt is megállapítja, hogy az igénypontok szövegében található pontatlanság a szabadalmas hátrányára szolgált.

A Zilka és a Rüegg egyaránt kifejlesztett egy olyan terméket, amelyet hőcserélő készülékek salakmentesítésére lehet használni. A Zilka azt hiszi, hogy a Rüegg rendszere magában foglalja szabadalmának a lényegét, és ezért a Rüegg vagy szó szerint, vagy ekvivalencia alapján bitorolja szabadalmát. Így ez az ügy a találmány lényegének és az oltalmi kör terjedelmének a meghatározására is szolgált.

A Zilka azzal érvelt, hogy találmányának lényege egy robbanóanyagon alapuló rendszer hőcserélő készülékek salakmentesítésére, ahol a robbanóanyagot bármilyen kívánt pontra el lehet mozdtítani, és a robbanóanyagot bármilyen kívánt pillanatban fel lehet robbantani, mert annak hordozóját folyamatosan hűtik. A felek véleménye eltérő volt abban, hogyan kell értelmezni a „robbanóanyag-hordozó” kifejezést. A Zilka szerint az ő robbanóanyag-hordozóját olyan tágan kell értelmezni, hogy az magában foglalja a Rüegg termékét is, amely egy robbanékony gázzal megtöltött és egy lándzsához kapcsolódó ballon. A Rüegg úgy gondolta, hogy a Zilka robbanóanyag-hordozója lándzsa nélküli szilárd robbanóanyagot jelent.

A Hágai Fellebbezési Bíróság tanulmányozta a szabadalom szövegét és rajzait, és arra a következtetésre jutott, hogy a „robbanóanyag-hordozó” „robbanóanyagot” jelent, és a lándzsa egy különálló rész. A Zilka szabadalmával kapcsolatos technika állása sem támasztja alá a Zilka értelmezését, és egy szakember sem így értelmezné a kérdést. Ezért nem forog fenn szó szerinti bitorlás.

A 69. szakaszra vonatkozó jegyzőkönyv két szélsőség közötti helyzetével kapcsolatban a Zilka azzal érvelt, hogy bitorlás esetén a találmány lényegére vonatkozó összes jellemzőnek meg kell valósulnia a kifogásolt berendezésben, és hogy akkor is előfordulhat bitorlás, ha egy olyan jellemző hiányzik, amely műszaki szempontból irreleváns. Ezért a Zilka úgy gondolta, hogy a találmány lényege megtalálható a Rüegg rendszerében.

A fellebbezési bíróság megállapította, hogy a Zilka sok jellemzőt figyelmen kívül hagyott a találmány lényegének értelmezésekor. Így például figyelmen kívül hagyta a hűtőburkolatot, jóllehet az részletesen le van írva az igénypontokban, és ezért lényegesnek tűnik. A Zilka azt teszi, amit a 69. szakasz éppen tilt, nevezetesen eltávolít egy korlátozást az igénypontból annak érdekében, hogy tágítsa az oltalmi kört.

Ekvivalencia alapján sincs bitorlás, mert – bár mindkét rendszerrel ugyanazt az eredményt érik el – lényegileg eltérőek az alkalmazott módok. Egy szakember ezt a különbséget nem tekintené ekvivalensnek.

A fentiekre tekintettel a Hágai Fellebbezési Bíróság elutasította a bitorlási keresetet.

B) A Hágai Bíróság 2010. január 8-án egy szabadalmi ügyben figyelemre méltó *ex parte* végzést hozott.

Az *ex parte* jelző azt jelenti, hogy a szabadalmi jog tulajdonosának kérésére egy vélt bitorló ellen gyorsított eljárásban hozható végzés anélkül, hogy a vélt bitorlót meghallgatnák.

Bár az ilyen végzéseknek van jogi alapjuk, szabadalmi ügyekben nagyon ritka az *ex parte* végzés. Ennek az az oka, hogy az ügy függőségével és jogi megalapozottságával kapcsolatos követelmények szigorúbbak, mint a rendes *inter partes* gyorsított eljárásokban. A jogi megalapozottság vonatkozásában *prima facie* (első pillantásra) hihetőnek kell lennie, hogy a szellemi tulajdon-jog érvényes és bitorolt. Ha a szellemi tulajdon-jog egy szabadalom, rendszerint mind az érvényesség, mind a bitorlás kérdése alapos vizsgálatot és műszaki szakvéleményt igényel. Ez általában megvalósíthatatlanná teszi a *prima facie* követelmény kielégítését.

A vizsgált esetben a *Razor USA LLC* tulajdonosa az EP 1 511 541 számú európai szabadalomnak. Használati engedélyesként a *Street Surfing LLC* (SSL) jogosult volt fellépni a szabadalom bitorlóival szemben. A szabadalom tárgya egy különleges gördeszka, amelynek rugalmas kapcsolatban álló elülső és hátsó lapja van. Mind az elülső, mind a hátsó lap el van látva egy vagy több sajátosan elrendezett, önbeálló görgővel. A szabadalmazott gördeszka az ismert megoldásoknál kedvezőbb irányíthatóságú és gyorsulású.

Az SSL kereskedelmiileg használja a szabadalmazott gördeszkát. 2010. január 4-én *ex parte* végzést kért a bíróságtól egy bitorló ellen, aki szerinte a szabadalmazott gördeszkákat hasznosítja, ideértve az interneten keresztüli értékesítést is.

Az ügy kérelmezett rendkívüli sürgősségének feltételezésekor a bíróság döntő tényezőként vette figyelembe az SSL által elszenvedett behozhatatlan kárt. A jogi megalapozottság követelménye kapcsán a bíróság egy korábbi (*inter partes*) gyorsított eljárásra tudott utalni az SSL és azonos vélt bitorló között. Ebben a korábbi eljárásban ugyanez a bíróság 2009. december 2-án ideiglenesen megállapította, hogy műszakilag azonos termékek esetén mind a szabadalom érvényessége, mind a bitorlás ténye hihető volt.

India

A) A *Galaxy Hompro* (Galaxy) kérte a RECIBION védjegy lajstromozását, ami ellen felszólalt a *Merck KGaA* (Merck) arra hivatkozva, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy rendkívül hasonlít saját CEBION védjegyéhez, és ezért a fogyasztók megtévesztéséhez vezetne.

A hivatal azon a véleményen volt, hogy a két védjegy nem minősíthető megtévesztően hasonlóknak, és emellett fonetikusan és vizuálisan is eltér egymástól.

Ezután a Merck a Delhi Felső Bíróságnál (Delhi High Court) nyújtott be fellebbezést, amely végül átkerült a Szellemtulajdon-védelmi Fellebbezési Tanács (Intellectual Property Appellate Board, IPAB) delhi tanácsa elé.

A Merck azt állította, hogy különböző védjegyekkel gyártott gyógyászati készítményeket, amely védjegyek mindegyike „-bion”-nal végződik.

A felek meghallgatása után a tanács úgy döntött, hogy a „-bion” végződést általánosan használják; a fogyasztók hajlamosak arra, hogy figyelmen kívül hagyják a közös vonást, és arra figyeljenek, ami a két védjegyben eltérő. Ezért nem forgott fenn a megtévesztés valószínűsége, és a tanács – elutasítva a Merck fellebbezését – engedélyezte a védjegy lajstromozását.

B) Az édességgyártó amerikai *Mars, Inc.* (Mars) cég pert indított az indiai *T. Raghulal* cég ellen arra hivatkozva, hogy az jogtalanul használja csokoládétermékein az általa birtokolt CELEBRATIONS védjegyet. A Mars 1977 óta árusítja termékeit ezzel a védjeggyel, és abbahagyásra felszólító levelet küldött a Raghulalnak.

Az alperes azzal védekezett, hogy 1995 óta árusítja termékeit ezzel a védjeggyel, és 1997-ben kérte e védjegy lajstromozását.

A Delhi Felsőbíró (Delhi High Court) megállapította, hogy az alperesnek korlátoznia kell a védjegy használatát, és helyt adott a Mars ideiglenes intézkedés iránti kérelmének.

Izrael

Az Izraeli Szabadalmi Hivatal elnöke bejelentette, hogy 2009. december 27-től kezdve a hivatal a szabadalmak egy új kategóriáját: „zöld szabadalmakat” engedélyez.

Ilyen szabadalmakat a környezetvédelem szempontjából előnyös találmányokra lehet kapni. Az ilyen tárgyú szabadalmi bejelentéseket a hivatal soron kívül fogja elbírálni, és azok kapcsán nem kívánja semmiféle nyilatkozat benyújtását vagy többlettilték lerovását.

Japán

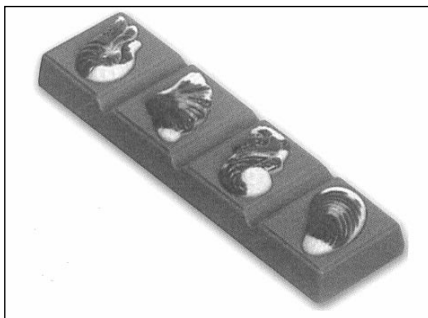
A) 2009. április 1-jei hatállyal úgy módosították a japán szabadalmi törvényt, hogy lehetővé vált egy szabadalmi bejelentés benyújtását követően, de a szabadalom megadása előtt „ideiglenes” használati engedély bejegyeztetése.

Korábban csak a szabadalom engedélyezése után lehetett használati engedélyt lajstromoztatni.

Az új rendszerben egy ideiglenes használati engedély lajstromozása lehetővé teszi egy szabadalmi bejelentő számára, hogy kizárólagos vagy nem kizárólagos használati engedélyt adjon egy vagy több harmadik fél számára. Az ideiglenes használati engedély a lincencvevőt védi a licenszszerződés megszűnése ellen abban az esetben is, ha a szabadalmi bejelentő fizetéseképtelenné válik.

B) Az alábbiakban a Japán Szellemitulajdon-védelmi Felsőbírószág (SZTFB) egy érdekes döntését ismertetjük, amelyben elismeri egy csokoládészeletre vonatkozó háromdimenziós védjegy kapcsán, hogy az kellően megkülönböztető jellegű, sajátos és új, és így lajstromozható.

Az ügy előzménye, hogy a belga *Chocolaterie Guylian N.V.* (Guylian) a Madridi Jegyzőkönyv útján a 30. áruosztályban háromdimenziós védjegytalpat kért az alábbi, úgynevezett „tengeri kagyló” csokoládészeletre.

A Japán Szabadalmi Hivatal (JSZH) Védjegyosztálya elutasította a bejelentést, és azt helybenhagyta a JSZH Fellebbezési Tanácsa is, arra hivatkozva, hogy a csokoládészelet konfigurációja a védjegy törvény 3.1(iii) szakasza alá esik, és emellett a 3.2 szakasz szerinti másodlagos jelentésre sem tett szert.

Ezután a Guylian az SZTFB-nél nyújtott be fellebbezést.

Ez a bíróság azzal kezdte el az ügy elemzését, hogy alkalmazható precedensként a Legfelsőbb Bíróság egy 1979. évi döntésére hivatkozott, amely meghatározta a védjegy törvény 3.1(iii) szakaszának a jelentését. E döntés szerint az „inherensen lajstromozhatatlan védjegyek” a védjegyek alábbi két típusát foglalják magukban:

1. típus: monopoljogra alkalmatlan védjegyek és
2. típus: megkülönböztetőképeséget nélkülöző védjegyek.

Az 1. típusba tartozó védjegyek nem alkalmasak arra, hogy egy konkrét fél számára kizárólagos jogot biztosítsanak, mert a kereskedelemben bármely fél használhatja azokat áruk jelzésére.

A 2. típusba tartozó védjegyek általánosan használtak, és nem alkalmasak egy forrás azonosítására, mert nélkülözik a megkülönböztetőképeséget.

Az említett precedens fényében a bíróság úgy gondolta, hogy az adott esetben döntő pontnak azt kell tekinteni, hogy egy csokoládészelet besorolható-e a fenti 1. vagy 2. típusba. Ezután a bíróság a lajstromoztatni kívánt háromdimenziós védjegy összetételét vette szemügyre, és meghatározta, hogy a Guylian csokoládészeletét a következő három elem kombinációja képezi:

- a) a téglatest alakú csokoládészeletet három egyenes mélyedés négy tömbre osztja;
- b) minden egyes tömbön egy minta van, amely egy garnélarakot, egy legyező alakú kagylót, egy meggömbült farkú csikóhalat és egy kagylót képvisel ebben a sorrendben; és
- c) mindegyik minta márványszerűen van színezve.

Ezután a bíróság azt vizsgálta, hogy a csokoládészelet az 1. típusba tartozik-e.

Annak bizonyítására, hogy a fogyasztók a felperes csokoládészeletét könnyen szokásosnak vagy egy termékábrázolás egyszerű változatának tekinthetik, az alperes Japán Szabadalmi Hivatal bizonyítékot nyújtott be annak szemléltetésére, hogy számos csokoládégártó árusít olyan csokoládétermékeket, amelyek egyenes mélyedésekkel több tömbre osztott szögletes, sima rudak, illetve olyan csokoládészeleteket, amelyeken hasonló minták, így garnélarakok, tengeri kagylók, csikóhalak stb. találhatók.

Az SZFTB megállapította, hogy a Guylian csokoládészeleteinek háromdimenziós alakja eltérő és egyéni, mert egyik benyújtott bizonyíték sem mutat a felperes csokoládészeleteihez hasonló alakot vagy konfigurációt a tengeri állatok négy fajtájának választékával és azok háromdimenziós alakjával és sorrendjével, sem pedig azok márványszerű mintázatával. Emellett a felperes csokoládészeleteinek a formáját és mintázatát cégének alapítása, vagyis 1958 óta használja, és ezért védeni kívánt csokoládészeleteinek elrendezése nem sorolható az 1. típusú védjegyek körébe.

Annak megállapítása céljából, hogy a védeni kívánt védjegyek nélkülözik-e a megkülönböztetőképeséget, a bíróság azt vizsgálta, hogy a benyújtott bizonyítékok között található-e olyan, amely a fentebbi a)–c) elemek kombinációját mutatja. Erre a kérdésre nemleges volt a válasz, vagyis a védeni kívánt elemek újak voltak.

Az SZFTB megállapította továbbá, hogy az a)–c) kombinált elemek által nyújtott általános benyomás annyira sajátos, hogy az általános fogyasztók azt azonosításra használhatják, amikor dönteniük kell, hogy a vétel alkalmával melyik csokoládét vásárolják meg.

Az alperes szerint a felperes által a mintázat elrendezésére használt módszer nem eredeti vagy új, amivel szemben a hivatal megállapította, hogy ez az elrendezés új, eltérő és sajátos, és feltételezhető, hogy a megkülönböztetőképeségnek ez a szintje lehetővé teszi az általános fogyasztó számára, hogy a csokoládészelet elfogyasztása után azt megkülönböztesse mind a tapasztalt íz, mind az új alak alapján más termékektől.

Így a bíróság megállapította, hogy a védeni kívánt védjegy nem tartozik a 2. típusba sem.

A fenti elemzés alapján az SZFTB arra a következtetésre jutott, hogy a védjegy nem sorolható a védjegy törvény 3.1(iii) szakasza alá, és ezért hatálytalanította a Japán Szabadalmi Hivatal általi elutasítást anélkül, hogy kitért volna annak vizsgálatára, hogy a csokoládészelet elrendezése másodlagos jelentésre tett-e szert.

Minthogy a Madridi Jegyzőkönyv alapján benyújtott védjegybejelentés nemzetközi lajstromozásának napja óta 18 hónapnál hosszabb idő telt el, a Madridi Jegyzőkönyvben lefekte-

tett korlátozások miatt a hivatalnak már nem volt lehetősége bármilyen további elutasításra. Ezért kénytelen volt elutasító határozatát visszavonni.

C) Az SZFTB 2009. november 30-án megváltoztatta a Japán Szabadalmi Hivatal egy olyan határozatát, amelyben elutasított egy törlési keresetet.

Az ügy előzménye, hogy az alperes *Franklin Loufrani* (Loufrani) egy *Smiley World* nevű céget hozott létre a „smiley face” (mosolygó arc) eladására és hirdetésére, illetve e kép használatának engedélyezésére az Egyesült Királyságban és Európában. A Loufrani 1996. május 16-án a JSZH-nál kérelmet nyújtott be a mosolygó arc és alatta a SMILE & SMILEY védjegy lajstromozása iránt a 30. áruosztályban. A védjegyet a JSZH 2002. november 22-én 4 622 477 számmal lajstromozta.

A *Yugen Kaisha Harvey Ball Smile Limited* (Yugen) a japán védjegy törvény 50(1) szakasza alapján 2007. november 28-án kérte a védjegy törlését. A védjegyet 2007. december 14-én előzetesen lajstromozták. A JSZH 2009. április 22-én szóbeli meghallgatás után elutasította a Yugen keresetét. A határozat az alábbi indokolást tartalmazta.

– A *Smiley Licencing Corporation* (Smiley), amely később nevét *Smiley World Limitedre* változtatta, 2000. október 30-án kizárólagos licencmegállapodást kötött Japán területére a *JAS International K K*-val (JAS). A JAS a kizárólagos használati engedélyt a megegyezés keltétől számított négy évre kapta a védjegyre, valamint allicencia adására. A 2003. április 28-án a JSZH-ban bejegyzett kizárólagos használati engedély azonban úgy hangzott, hogy az a védjegy oltalmi idejének lejártáig, vagyis 2012. november 22-ig érvényes. Ezzel szemben a kizárólagos használati jog lajstromozását 2007. május 9-én törölték.

– Ezért a JAS számára a kizárólagos használati engedély 2003. április 28-tól, vagyis a hivatali bejegyzés napjától a lajstromozás törléséig, vagyis 2007. május 9-ig állt fenn.

– A *K K Best Company* (Best) egy olyan termékkatalógust publikált és terjesztett, amely mutatta az általa 2006-ban használt védjegyeket; ez az előzetes lajstromozást megelőző három éven belül történt. 2003-ban a Best a védjegyhasználatért díjat fizetett a JAS-nak, és a JAS erről beszámolt a Smiley-nak.

– Így a Best a SMILEY védjegyet használva továbbra is gyártott és árusított édesipari termékeket a JAS-szal kötött nem kizárólagos licencegyezmény alapján 2003-tól 2007. májusig, amikor a kizárólagos használati engedély bejegyzését törölték. A Best által használt védjegyeket a vitatott védjeggyel azonosnak tekintették, és ilyenként általánosan el is fogadták.

– A fentiek miatt a Bestet tekintették alperesnek, amely a JAS-tól kapott nem kizárólagos allicencet a 30. áruosztályban megjelölt édesipari termékek vonatkozásában, ami ellen a szóbeli meghallgatást az előzetes lajstromozást megelőző három éven belül kérték.

– Ezért a JSZH azt a következtetést vonta le, hogy a szóban forgó védjegyet a védjegytvörvény 50. szakasza alapján nem lehetett törölni.

A hivatali határozat ellen a Yugen a Legfelsőbb Bíróságnál (LB) nyújtott be fellebbezést. Az LB 2009. november 30-án megváltoztatta a JSZH döntését a következő megállapítások alapján.

– Az alperest képviselő Smiley és a JAS közötti kizárólagos licencmegállapodás 2004. október 30-án a szerződés határidejének lejártá miatt megszűnt. Ezért a Best által birtokolt védjegy vonatkozásában megszűnt a nem kizárólagos licencjog.

– Bár a JAS 2004. szeptember 10-én, vagyis a kizárólagos licencengedély megszűnése előtt adott nem kizárólagos használati jogot a Bestnek, a JAS-szal kötött egyezmény a szerződés 2004. október 30-án történt lejártakor hatályát veszítette. Ezért megszűnt a Best nem kizárólagos használati engedélyesi pozíciója, bár tovább folytatta a védjegy használatát.

– Minthogy megszűnt a Best nem kizárólagos használati joga, az alperesnek kellett bizonyítania, hogy a Best valamilyen más eszköz révén szerzett nem kizárólagos jogot, ha az 50(2) szakasz alapján kívánta a nem kizárólagos engedélyes által történő használatot érvényesíteni.

– Nem tudták bizonyítani, hogy a Best újra szerzett nem kizárólagos licencjogot annak elvesztése után.

– A fentiek szerint a szabadalmi hivatal tévedett, amikor megállapította, hogy a védjegy Best általi folytatólagos használata a nem kizárólagos licenciatulajdonos általi megfelelő használatot képezett.

Összefoglalva az LB a következőket állapította meg.

– A védjegytvörvény 50(2) szakasza szerint egy alperes, aki el akarja kerülni védjegylajstromozásának törlését, ezt azáltal teheti meg, ha bizonyítja, hogy a lajstromozott védjegyet egy nem kizárólagos használati engedélyes használja.

– Ebben az esetben az volt a fő kérdés, hogy a Best, aki a védjegyet az előzetes lajstromozástól számított három éven belül használta, nem kizárólagos használati engedélyes volt-e.

– Minthogy a Best nem kizárólagos engedélyes státusza a szerződés 2004. október 30-i lejártakor megszűnt a JAS-szal kötött kizárólagos licencszerződés lejártá folytán, szükséges volt bizonyítani, hogy a törvény előírásai szerint a Best nem kizárólagos használati engedélyes volt.

– A JSZH tévedett, amikor anélkül, hogy megkísérelt volna megállapítani olyan tényeket, amelyek igazolták volna a Best pozícióját, és megvizsgálta volna azt a bizonyítékot, amely alátámasztotta ezt az állítást, arra következtetett, hogy Best volt a nem kizárólagos használati engedélyes.

A fentiek alapján az LB a következő döntést hozta.

„Ez a bíróság megállapította, hogy a kizárólagos licencmegállapodás az alperes által képviselt Smiley és a JAS között a szerződés határidejének lejártá folytán 2004. október 3-án hatályát veszítette. Ennek megfelelően megszűnt a Best nem kizárólagos használati engedélye. A vonatkozó védjegynek a Best általi használatát nem ismerjük el nem kizárólagos használati engedélyes általi megfelelő használatnak, és így az alperes elmulasztotta bizonyítani, hogy a vitatott védjegyet a védjegytvörvény 50(2) szakasza szerint a nem kizárólagos használati engedélyes használja.”

Ezért a bíróság megváltoztatta a JSZH döntését, és jogosnak találta a felperes indokait a törlés kérelmezéséhez.

Jemen

A jemeni *Qasem Thabet Saleh AL-Esaey* (Qasem) a 6. áruosztályban kérelmet nyújtott be a mintás CAT védjegy lajstromozása iránt. A védjegy hivatal a kérelemnek helyt adott, és a védjegybejelentést a kereskedelmi közlönyben publikálta.

A védjegybejelentés ellen felszólalt az amerikai *Caterpillar Inc.* a saját CATERPILLAR védjegyére hivatkozva.

A felszólalás alapján a hivatal megállapította, hogy a Qasem által lajstromoztatni kívánt védjegy nyilvánvaló másolata a felszólaló híres védjegyének, amelyet az utóbbi világszerte lajstromoztatott, és hosszú ideje használ. Ezért a hivatal elutasította a védjegybejelentést.

Kanada

A) A kanadai szabadalmi törvény 27(3) szakasza szerint az igényelt találmányt olyan módon kell leírni, hogy egy átlagos tudású szakember számára lehetővé tegye a találmány gyakorlatbavételét. Ez az egyszerűen hangzó követelmény hosszú évek óta változatlan formában áll fenn.

A Kanadai Szellemitulajdon-védelmi Hivatal (Canadian Intellectual Property Office, CIPO) az elővizsgálók és a közönség számára nemrég irányelvet publikált, amely a CIPO gyakorlatát és eljárásait tartalmazza a szabadalmi törvény követelményeinek végrehajtásához. Az irányelvnek, amely a hivatal Gyakorlati kézikönyveként (Manual of Patent Office Practice, MOPOP) ismert, nincs jogi ereje vagy hatása. Mostanáig a 9. fejezete, amely a szabadalmi törvény 27(3) szakaszára vonatkozik, a bejelentők számára kedvező volt, és általános megjegyzéseket tartalmazott, amelyek a törvénynek a szakma általi értelmezését tükrözték. A hivatal azonban nemrég a 9. fejezet felülvizsgálatát javasolta, ami kedvezőtlen eltávolodást jelent a korábbi gyakorlattól és a hatályos törvénytől is. Így például a hivatal – számos ellentmondó állásfoglalás mellett – nézete a következő:

(a) A kinyilvánítást magát úgy kell megszerkeszteni, hogy kitűnjék, vannak-e „lényeges vonások”, amelyeknek meg kell jelenniük az igénypontokban. Ezért alternatív kiviteli

alakok megadásának az elmulasztása azt eredményezheti, hogy az egyetlen kinyilvánított kiviteli alakot a találmány lényeges vonásának és az igénypontok megkövetelt jellemzőjének tekintik.

- (b) A bejelentőtől elvárják, hogy a találmányt problémaként és a probléma azonosított megoldásaként ismertesse.
- (c) Ha a bejelentő elmulasztja a bejelentésben kinyilvánítani a találmány hasznosságát, ez azt eredményezheti, hogy a bejelentést elutasítják, mert leírását nem tekintik teljesnek.
- (d) Ha a bejelentés bármelyik igénypont vonatkozásában a „józan jóslás tanán” (*doctrine of sound prediction*) alapszik, a bejelentőnek meg kell adnia a megalapozó elméletet és a tényszerű alapot, amely a józan jóslás alapjául szolgál.

A kézikönyv javasolt 9. fejezetének hátrányos hangneme aláhúzza a szabadalmi bejelentés elkészítésénél a gondos szövegezés továbbra is fennálló fontosságát. Ha a 9. fejezetet a jelenleg javasolt vagy ahhoz lényegileg hasonlóan módosított formában törvényesítik, a jelenleginél is célszerűbb lesz a bejelentés időpontjában további részletek beiktatása. A törvény mindig is előírta, hogy hiányzó információ benyújtása nem lehetséges az elővizsgálati eljárás alatt.

Miként korábban is, a leírásnak célszerűen tartalmaznia kell a találmány többféle megvalósításának alapos, sokszintű, funkcionális és sajátosan részletes leírását, és számos példát kell tartalmaznia a paramétertartományok megalapozásához.

A találmány minden egyes szempontjának és vonásának a hasznosságát a lehető legjobban meg kell alapozni a működési vagy felhasználási példákban. A leírásban kerülni kell az olyan fejezetet, amely a találmány sajátos vonásait vagy szempontjait hangsúlyozottnak tűnetheti fel, és kerülni kell „a találmány célja” vagy egyéb olyan szóhasználatot, amely azt eredményezheti, hogy az egyik vagy másik jellemző szándék nélkül „lényegesnek” tűnik fel.

Bár a bejelentők nyilván azt kívánják, hogy bejelentésük igénypontjait nehézségek nélkül engedélyezzék, fontos figyelembe venni, hogy a Gyakorlati kézikönyv nem bír törvényerővel. Amikor a hivatal gyakorlata eltér a törvénytől, a bejelentőknek ezt figyelembe kell venniük, és késznek kell lenniük a megfelelő válaszra.

B) A Kanadai Legfelsőbb Bíróság az *Apotex Inc. v. Sanofi-Synthelabo Canada Inc.*-ügyben hozott egy újabb döntésében több jelentős megállapítást tett a szabadalmak tárgyának kézenfekvőségével kapcsolatban. Erről az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2009. februári számában, a „Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről” című cikk Kanada részében számoltunk be. A döntést követően a Kanadai Szellemtulajdon-védelmi Hivatal szakmai körökkel konzultációkat tartott, majd 2009. november 2-án – mintegy válaszként a *Sanofi*-döntésre – gyakorlati útmutatót (*Practice Notice*) adott ki a kézenfekvőségről.

Az útmutató elismeri bevezetőjében, hogy nem tekinthető kézenfekvőnek az olyan igényelt tárgy, amely bármilyen mértékű leleményességből (*ingenuity*) származik. A *Sanofi*-döntéssel együtt számos egyéb kanadai bírósági döntés is megállapította, hogy a leleményesség

bármilyen foka (vagy akár egy szemernyi leleményesség is) elegendő a nem kézenfekvőség megalapozásához.

A Sanofi-döntésben a Kanadai Legfelsőbb Bíróság a kézenfekvőség négylépcsős megközelítését vezette be, amely az Egyesült Királyságból eredő próbán alapszik. Ezt a próbát az angol *Windsurfing International Inc. v. Tabur Marine (Great Britain) Ltd.*-ügyben alapozták meg, és a következő lépéseket írja elő:

1. a) azonosítani kell az elméleti szakembert;
b) azonosítani kell ennek a személynek az általános tudását;
2. azonosítani kell a kérdéses igénypont szerinti találmányi gondolatot, vagy ha ez nem végezhető el könnyen, meg kell azt szövegezni;
3. meg kell állapítani, hogy milyen különbségek vannak a technika állása és az igénypont (vagy a megszóvegezett igénypont) szerinti találmányi gondolat között;
4. az igényelt találmány ismerete nélkül meg kell állapítani, hogy ezek a különbségek olyan lépéseket képeznek-e, amelyek kézenfekvők lettek volna egy szakember számára, vagy feltalálói tevékenységet igényeltek-e.

Az útmutató megállapítja, hogy az 1–3. lépés szövegösszefüggést képez a 4. lépés azon kérdése számára, hogy az igényelt találmány kézenfekvő-e. A *Windsurfing*-megközelítés emlékeztet arra a tényszerű kérdésre, amelyet az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága tett fel a *Graham v. John Deere Co.*-ügyben 1966-ban. A *Windsurfing*-megközelítés azonban a kézenfekvőség elemzésébe bevezeti a „találmányi gondolat” fogalmát.

Az útmutató javaslata szerint azonosítani kell egy találmányi gondolatot, és azt figyelembe kell venni a kézenfekvőséggel kapcsolatos kérdések megválaszolásánál. A Sanofi-ügyben azonban a Legfelsőbb Bíróság határozottan megállapította, hogy ha a találmányi gondolatot nem lehet könnyen azonosítani, a megszóvegezett igénypontot kell összehasonlítani a technika állásával.

Az útmutató megállapítja, hogy a „találmányi gondolatot” nem a technika állásával való összehasonlítás útján kell meghatározni, hanem egy igényelt megoldást kell azonosítani a feltalálók által megoldani kívánt problémához viszonyítva. Ezért a találmányi gondolatra való indokolatlan összpontosítás gondatlanságból figyelmen kívül hagyhatja az igénypont bizonyos szempontjait azáltal, hogy az igénypontnak olyan részére összpontosít, amely közelebb állhat a technika állásához, mint a ténylegesen megszóvegezett igénypont. Mindebből következik, hogy a találmányi gondolatot nem lehet könnyen azonosítani, és hogy az igényponton alapuló kézenfekvőséget a Sanofi-ügyben alkalmazott *Windsurfing*-megközelítés 2–4. lépése szerint kell elvégezni.

A 4. lépés kérdésével kapcsolatban, vagyis hogy az igényelt találmány kézenfekvő-e, az útmutató megállapítja, hogy egy próba egyetlen formája valószínűleg nem alkalmazható minden esetben. Ezért az útmutató számos tényezőt tárgyal meg annak meghatározására, hogy egy igényelt találmány kézenfekvő-e.

Az útmutató megállapítja, hogy a Beloit Canada Ltd. v. Valmet Oy-döntésben a kézenfekvőség meghatározására alkalmazott próba használható lehet bizonyos körülmények között. A Beloit-döntésben a Szövetségi Fellebbezési Bíróság az alábbi megállapítást tette.

„A kézenfekvőség-próba nem annak meghatározására szolgál, hogy az illetékes feltalálók mit tettek vagy tettek volna a probléma megoldására. A feltalálók definíció szerint invenciózusak. A kézenfekvőség hagyományos próbaköve a szakember (*the technician skilled in the art*), akinek azonban szemernyi leleményessége vagy képzelőereje sincs; a levezetés és ügyesség mintaképe, aki azonban teljesen mentes az intuíciónál; a bal féltke diadala a jobb fölött. A megválaszolandó kérdés az, hogy ez a tipikus teremtmény ... a technika állásának és az általános tudásnak az alapján a találmány igényelt időpontjában közvetlenül és nehézség nélkül eljutott volna-e a szabadalom által tanított megoldáshoz. Ez egy nagyon nehezen teljesíthető próba.”

Ezért a hivatal az útmutatóban jelezte, hogy a kézenfekvőségnek ez a hagyományos megállapítási módja marad lényeges, legalábbis bizonyos körülmények között.

A gyakorlati útmutató megjegyzéseket tesz a „kézenfekvő kipróbálni” megfontolásokkal kapcsolatban, amelyeket a Legfelsőbb Bíróság a *Sanofi*-ügyben vezetett be. Eltérően a korábban javasolt gyakorlati útmutatótól, a mostani útmutató alapkérdésnek tekinti azt, hogy egyáltalán alkalmazhatók-e a „kézenfekvő kipróbálni” megfontolások. A *Sanofi*-ügyben a Kanadai Legfelsőbb Bíróság leszögezte, hogy ilyen megfontolások olyan területeken alkalmazhatók, ahol előrehaladás gyakran érhető el kísérletezéssel.

Az útmutató azonban bizonyos körülményeket azonosít, ahol a hivatal feltételezi, hogy alkalmazhatók a „kézenfekvő kipróbálni” megfontolások, és az útmutató is megállapítja, hogy a hivatal az alapkérdést magával a „kézenfekvő kipróbálni” próbával lényegénél fogva feltettnek tekinti. Ezért viták keletkezhetnek arról, hogy a „kézenfekvő kipróbálni” megfontolások megfelelő körülmények között keletkeztek-e.

A *Sanofi*-ügyben a Legfelsőbb Bíróság a következő, nem kimerítő tényezőket azonosította, amelyeket alkalmazni lehet olyan körülmények között, ahol helyénvalók a „kézenfekvő kipróbálni” megfontolások:

1. Többé-kevésbé magától értetődik-e, hogy a kipróbálandó dolognak működnie kellene? Van véges számú azonosított, megjósolható megoldás, amely ismert a szakemberek számára?
2. Milyen mértékű, jellegű és mennyiségű erőfeszítés szükséges a találmány szerinti megoldáshoz? Rutinpróbák elegendőek-e, vagy pedig a kísérletezés hosszadalmas és fárasztó, úgyhogy a próbákat nem lehet rutinjellegűnek tekinteni?
3. A technika állása tartalmaz-e arra vonatkozó ösztönzést, hogy megtalálják a szabadalom szerinti megoldást?

A bíróság azt is megállapította, hogy a feltalálók egyéni kísérletei mérvadók lehetnek annak meghatározásához, hogy egy igényelt találmányt kézenfekvő volt-e kipróbálni.

Az útmutató megtárgyal egyes ilyen megfontolásokat, de bizonyos kérdéseket nyitva hagy. Így például vitatkozni lehet afölött, hogy a feltalálók egyéni kísérletei milyen mértékben lényegesek az elővizsgálati eljárásban.

A Windsurfing-megközelítés 1a) lépése az elméleti szakember azonosítását kívánja. Nem világos azonban, hogy az elővizsgálók hogyan fogják ezt a kérdést megközelíteni. Az útmutató szerint az elővizsgálóknak nem kell kifejezetten szakemberekhez fordulniuk olyan körülmények között, ahol az elméleti szakember természete nem tűnik vitathatónak vagy meghatározónak a kézenfekvőség elemzésekor.

Ha vita keletkezik az elméleti szakember jellegéről, nem világos, hogy az ilyen vitában az elővizsgálók hogyan foglalnának állást, mert a hivatal nem feltétlenül foglal el helyes álláspontot az elméleti szakember megítélésében.

A Gyakorlati útmutatóban a hivatal jelzi, hogy az elővizsgálók nem fogják módszeresen felülvizsgálni azokat a bejelentéseket, amelyeket a gyakorlati útmutató kiadása előtt engedélyeztek. A hivatal azonban az útmutatót minden függő bejelentés vizsgálatakor alkalmazni fogja.

Kína

A) Az Államtanács Végrehajtó Bizottsága 2009. december 30-án jóváhagyta a szabadalmi törvény végrehajtási utasításának tervezetét. Wen Jiabao miniszterelnök 2010. január 9-én aláírta azt az államtanácsi rendeletet, amelynek alapján publikálták a végrehajtási utasítást, és így az 2010. február 1-jén hatályba lépett.

Az új végrehajtási utasítás javítja a kínai találmányok külföldi szabadalmi bejelentésére vonatkozó eljárást, finomítja a szabadalmi eljárást és a szabadalmak engedélyezésére vonatkozó feltételeket, meghatározza a genetikai forrásokra vonatkozó találmányokra előírt formai követelményeket, és szigorítja a szabadalombitorlás esetén alkalmazandó adminisztratív büntetéseket.

Az új rendeletek publikálását szorosan követte a Szellemitulajdon-védelmi Hivatal által kidolgozott vizsgálati irányelvek publikálása 2010. január 21-én. Ezek szintén 2010. február 1-jén léptek hatályba.

A fentiek szerint tehát átdolgozták a szabadalmi bejelentések intézéséhez szükséges mindhárom jogi előírást: a szabadalmi törvényt, a végrehajtási utasítást és a vizsgálati irányelveket.

2009. december 28-án a Legfelsőbb Népbíróság közzétette a szabadalombitorlási viták jogi értelmezését, amely húsz szabályt tartalmaz, és 2010. január 1-jén lépett hatályba. E jogi értelmezést szabadalombitorlási ügyekben kell alkalmazni. A jogértelmezés húsz szakaszt tartalmaz. Ezek közül egyesek jól megalapozott elveket tartalmaznak szabadalmi ügyekben kevesebb tapasztalattal rendelkező alsófokú bíróságok számára, míg további szakaszok új joggyakorlatot vezetnek be.

A jogértelmezés 1–7. szakasza az igénypontok értelmezésére vonatkozik. E szakaszok megvilágítják, hogy a fölösleges (redundáns) megjelölés elvét eltörölték, és nem lehet figyelmen kívül hagyni az igénypontok lényegtelen jellemzőit. Egy termék vagy eljárás csak akkor bitorol egy igénypontot, ha az igénypont összes jellemző vagy ekvivalens vonása megvalósul benne.

A jogértelmezés 3., 5. és 6. szakasza egyértelművé teszi, hogy Kínában is törvényes az elv: az elővizsgálati eljárás lezárása után is figyelembe kell venni az oltalmi kör korábbi korlátozásait. A bitorlási eljárásban azonban nem lehet figyelembe venni az olyan műszaki megoldásokat, amelyeket a bejelentő módosítással törölt, vagy amelyek csupán a leírásban vannak, de nem szerepelnek az igénypontokban.

A jogértelmezés 4. szakasza szerint a bitorlás elbírálásakor a bíróságoknak az igénypontok funkcionális vonásait, így az „eszköz valamihez” jellemzőt úgy kell értelmezni, hogy azok csupán a leírásban kinyilvánított kiviteli alakokra vonatkoznak. Ez eltérést jelent a hivatal által korábban alkalmazott joggyakorlattól, amely szerint az elővizsgálati és a megsemmisítési eljárásokban ilyen jellemzőkre nézve újdonságrontónak tekintettek minden olyan eszközt, amely alkalmas a funkció megvalósítására. Valószínű, hogy a Szellemi tulajdon-védelmi Hivatal ennek megfelelően módosítani fogja az „Elővizsgálók Irányelvei”-t, hogy az tükrözze a bíróságok által alkalmazott szűkebb értelmezést.

A jogértelmezés 8–11. szakasza a lajstromozott minták vagy mintaszabadalmak bitorlására vonatkozik. Egy lajstromozott mintát bitorol egy azonos vagy hasonló minta vagy termék. A hasonlóságot az általános vizuális benyomás alapján kell meghatározni, függetlenül belső és funkcionális vonásoktól, de különös figyelmet fordítva azokra a vonásokra, amelyek a rendes használat során közvetlenül megfigyelhetők.

A 12–18. szakasz egyéb bitorlási és jogérvényesítési kérdésekre vonatkozik.

A 19. szakasz szerint a jogértelmezés a 2009. október 1-jén vagy azt követően végzett cselekedetekre alkalmazandó.

A 20. szakasz megállapítja, hogy a mostani jogértelmezés és a korábbi jogértelmezések közötti ellentmondás esetén a mostani érvényes.

B) A *Bayer CropScience AG* (Bayer) nemrég eredményesen folytatott bitorlási pert egy kínai szabadalom alapján két kínai cég ellen Jiangsuban. Ez azt bizonyítja, hogy Kína különböző tartományaiban is lehetőség van szellemi tulajdon-jogok érvényesítésére, nem csupán a nagyobb városokban, pl. Pekingben vagy Sanghajban.

A Bayer azt állította, hogy két kínai vállalat, a *Jingsu Tianrong Csoport* és a *Yixing Huadong Agrokémiiai Társaság* jogtalanul gyártja és árusítja egyik termékét kínai farmereknek, valamint exportálja azt egyéb ázsiai országokba. A termék mefenpir-dietil, amelyet adalékanyagként használnak széfeneként annak érdekében, hogy elősegítsék herbicidek lebomlását, és ezzel meggátolják a termények károsodását.

A Bayer 2008-ban a Wuxi Közbenső Népbíróságnál indított bitorlási pert. Ez a Bayer javára döntött, de a két alperes 2009. márciusában a Jiangsui Felsőbírósághoz fellebbezett.

Az alsófokú bírósági döntés azonban hatályossá vált, amikor a két kínai cég visszavonta fellebbezését, ami annak volt az eredménye, hogy a Jiangsui Felsőbíróság közvetítése révén a felek megegyeztek. A megegyezés szerint a két kínai társaság megszüntette a bitorló cselekedeteket, kártérítést fizetett, és nyilvánosan bocsánatot kért.

Közösségi védjegy

2010. január 15-én a Benelux Szellemijogjainak védelméért felelős Hivatal olyan döntést hozott, hogy egy közösségi védjegy használata egyetlen országban a közösségi védjegyzárórendelet 15. szakasza értelmében nem elegendő ahhoz, hogy valódi használatot alapozzon meg az Európai Közösségben.

Ez a döntés gondokat okozhat olyan közösségi védjegyek tulajdonosai számára, amelyeket a közösségnek csak egy országban használnak. Az ilyen tulajdonosok szembesülhetnek azzal, hogy egy országban öt évig tartó használat után közösségi védjegyüket megvonhatják, mert a hivatal az ilyen használatot nem tekinti valódinak. Ez annyit jelent, hogy a hivatal közvetve azt is állíthatja, hogy egy benelux védjegyet nem használnak ténylegesen, ha csupán egy Benelux országban használnak. Ennek megfelelően az ilyen benelux védjegyek 5 év után szintén veszélyben lehetnek, mert a Benelux Szellemijogjainak védelméért felelős Hivatal az ilyen védjegyek használatát egyetlen országban úgy tekintheti, hogy az nem minősül használatnak a Benelux országokban.

Az ügy háttere, hogy a *Hagelkruis Beheer B.V.* (az alperes) 2009. július 27-én kérte a hivatalnál az OMEL közösségi védjegy lajstromozását a 35., 41. és 45. áruosztályban. A bejelentést 2009. július 29-én publikálták. Az alperes Norvégiában, Svédországban és esetleg más skandináv országokban is tervezte az OMEL védjegy használatát. A közösségi védjegy lajstromozását csupán arra szánta, hogy az megalapozzon egy nemzetközi bejelentést (a Madridi Jegyzőkönyv szerint).

A *Leno Merken B.V.* (a felszólaló) tulajdonosa volt az ONEL közösségi védjegynek, amelynek lajstromozását 2002. március 19-én kérte, és azt 2003. október 2-án lajstromozták a 35., 41. és 42. áruosztályban.

A felszólaló 2009. augusztus 18-án a Benelux Szellemijogjainak védelméért felelős Egyezmény 2.14(1)(a) és 2.3(b) szakasza alapján felszólalt a védjegy lajstromozása ellen.

A felszólalót felhívták, hogy nyújtson be bizonyítékot az ONEL védjegy valódi használatáról. Azt nem vitatták, hogy a védjegyet a felszólaló valóban használta Hollandiában. Az alperes azonban azzal érvelt, hogy a védjegy használata egyetlen országban nem elegendő ahhoz, hogy a közösségi védjegyzárórendelet 15. szakasza értelmében azt valódi használatnak lehessen tekinteni. Ezzel szemben a felszólaló azzal érvelt, hogy az ilyen használat elegendő. Ezt a véleményét az Európai Bizottság és az Európa Tanács együttes állítására alapozta. Azzal is érvelt, hogy a közösségi védjegyzárórendszert mindig mint a földrajzi használat mértéke tekintetében rugalmas rendszert reklámozták, és hogy ez egyike volt a rendszer legerősebb

vonásainak: egy közösségi védjegy használatának egyetlen országban való bizonyítása által a tulajdonos oltalmat kap egy nagy területen, és az oltalmat megtarthatja viszonylag enyhe követelmények kielégítése fejében.

Minthogy a felek egyetértettek abban, hogy az ONEL közösségi védjegyet használták Hollandiában, a felszólaló kérte a Benelux Szellemitulajdon-védelmi Hivatalt, hogy állapítsa meg a védjegy valódi használatát a közösségen belül, és utasítsa el az alperes kérelmét az OMEL védjegy lajstromozása iránt.

Az alperes hangsúlyozta, hogy a két védjegyet nem használnák azonos területeken. Emellett teljes mértékben elutasította a felszólalónak azokat az érveit, hogy egy közösségi védjegy használata egyetlen országban elegendő ennek a védjegynek a megtartásához. Az alperes véleménye szerint a közösségi védjegyrendelet „a Közösségen belüli” használatot kíván, ami nem ugyanaz, mint a használat „egyetlen tagországban”.

A hivatal úgy döntött, hogy az Európai Bíróság (European Court of Justice, ECJ) eseti joga alapján a magyarázó megjegyzések, így a „közös megállapítások” jogilag nem kötnek. Leszögezte továbbá, hogy a „közös megállapításokban” kifejezésre jutó gondolatok jogilag megtámadhatók. Arra is rámutatott, hogy nemkívánatos eredményekhez vezetne, ha a Közösség területét ugyanolyan szintre helyezné, mint egyetlen állam területét. Az Európai Unió 27 tagállamot foglal magában, vagyis egy 500 milliónál nagyobb lélekszámú óriási területet, és erre tekintettel egyetlen országban való használat nem indokolja a közösségi védjegy által nyújtott széles körű oltalmat.

Így a Benelux Szellemitulajdon-védelmi Hivatal arra a következtetésre jutott, hogy a védjegy használata egyetlen országban nem elegendő a közösségi védjegyrendelet 15. szakasza szerinti valódi használat követelményének a kielégítéséhez. Ezért a felszólalást elutasította, és elrendelte az OMEL védjegy lajstromozását.

Libanon

A *Bacardi & Company Limited* (Bacardi), az ábrás MARTINI védjegy tulajdonosa a 32. és 33. áruosztályban beperelte a libanoni *Ice Group Sarl* (IGS) céget, mert az a 43. áruosztályban vendéglői szolgáltatásokra lajstromoztatta a MARTINI LOUNGE BEIRUT RESTAURANT védjegyet.

A bíróság a Bacardi javára döntött, és döntését a következőkkel indokolta.

1. A Bacardi 2005-ben lajstromoztatta Libanonban a MARTINI védjegyet, míg az IGS 2007-ben nyújtott be lajstromozási kérelmet. Ennek megfelelően az IGS kérelme ütközik a védjegybitorlásra vonatkozó 2385. számú rendelet 97., 98., 105. és 107. szakaszába.
2. Az IGS védjegyének lajstromozása sérti a Bacardi érdekeit és kárt okoz számára; emellett az IGS tisztességtelen előnyt élvez a MARTINI védjegy megkülönböztető jellegéből. Bár a két védjegy eltérő áruosztályokra vonatkozik, az alperes védjegye által fedett szolgáltatások jellege nagy valószínűséggel kapcsolatot jelez a Bacardi védjegyével.

3. A MARTINI LOUNGE BEIRUT RESTAURANT védjegy IGS általi lajstromoztatása egy világszerte hírnévnek örvendő híres védjegy utánzását jelenti.

A fentiek folytán a bíróság elrendelte, hogy a lajstromba jegyezzék be a sértő védjegy törlését, emellett az IGS távolítsa el minden termékéről a MARTINI védjegyet, két helyi újságban publikálja a bíróság döntését, és viselje a bírósági költségeket.

Macedónia

Macedónia kormánya 2010. január 22-én csatlakozott a Szabadalmi Jogi Szerződéshez (*Patent Law Treaty*).

Mexikó

A Mexikói Szövetségi Bíróság nemrég olyan döntést hozott, amelyben eltérő álláspontot fogadott el a két legfontosabb gyógyászati csoport: a Gyógyszeriparok és Gyógyszerkutatás Mexikói Egyesülete és a Gyógyszergyártók Országos Szövetsége. A vitában részt vett hatóságként az Ipari Tulajdon Mexikói Intézete (IMPI) és az Egészségügyi Kockázatok Elleni Szövetségi Védelmi Bizottság (COFEPRIS); az utóbbi az Egészségügyi Minisztériumhoz tartozik.

2003. szeptember 19. előtt nem volt összefüggés vagy szabályozás a gyógyászati hatóanyagok szabadalmi oltalma és az Egészségügyi Minisztérium termékforgalmazási egészségügyi lajstroma között. Ez számos nehézséget okozott, mert bárki kérhette egy szabadalommal védett hatóanyagot tartalmazó gyógyszer (forgalmazáshoz szükséges) egészségügyi lajstromozását, vagyis olyan fél is, aki nem volt szabadalomtulajdonos.

Ezeknek a problémáknak a megoldására 2003. szeptember 19-én a szövetségi hivatalos közlönyben publikálták a két fél közötti kapcsolatot, mégpedig azáltal, hogy a COFEPRIS szabályait kiegészítették egy 167bis szakasszal, a mexikói iparjogvédelmi törvényt pedig egy 47bis szakasszal, amelyek 2003. szeptember 20-án léptek hatályba.

Az egészségügyi törvény új szakasza megállapítja, hogy egy gyógyszer forgalmazásához szükséges egészségügyi lajstromozásért folyamodó félnek olyan dokumentációt kell benyújtania, amely bizonyítja, hogy tulajdonosa vagy használati engedélyese az IMPI által a hatóanyagra engedélyezett szabadalomnak.

Az IMPI szabályainak új szakasza megállapítja, hogy az IMPI hivatalos közlönyében publikálni fogja a szabadalommal védett hatóanyagok listáját és az ilyen szabadalmak oltalmi idejét. Ez a lista meg fogja adni a hatóanyag generikus megnevezése és kémiai neve közötti összefüggést. A lista azonban nem foglalja magában a hatóanyag előállítására szolgáló eljárási szabadalmakat.

Az IMPI 2003. szeptember 20. óta publikálja ezeket a listákat. A fenti döntést a gyógyszergyártó svájci Novartis cég által az IMPI ellen indított perben hozta a bíróság; a

Novartis ugyanis azt kifogásolta, hogy az IMPI a szabadalmak listájában nem publikálta a ciklosporinra vonatkozó szabadalmat, mert ez a hatóanyag 1978 óta ismert volt.

A bírósági döntést hivatalosan még nem publikálták, de információk források szerint a bíróság a szabadalmi törvény végrehajtási utasításának 47bis szakaszát úgy értelmezte, hogy az nem elég világos; ezért utasítani fogja az IMPI-t, hogy ne csak a hatóanyagok szabadalmait, hanem azokat a készítményszabadalmakat is publikálja, amelyek nem csupán hatóanyagokra vonatkoznak.

Moldova

A Moldovai Szellemtulajdon-védelmi Hivatal küldöttsége 2010. február 8-án együttműködési megállapodást írt alá a 2010. és 2011. évre az Európai Szabadalmi Hivatallal, egyúttal felhívta a figyelmet a moldovai iparjogvédelem további fejlesztésének szükségességére.

Az együttműködés egyik fő célja a moldovai nemzeti törvényhozás harmonizálása a nemzetközi és az európai szabadalmi rendszerekkel, valamint a hivatal intézményi kapacitásának az erősítése.

Az együttműködési megállapodás biztosítja a már elkezdett közös témák folytatását, különösen a moldovai szabadalmi rendszer megerősítését. Moldova ezt a rendszert az Európai Szabadalmi Hivatal tagállamai által használt legjobb gyakorlat szerint kívánja újjáépíteni, és szakembereit ennek megfelelően kívánja képezni.

Montenegró

A) 2009. augusztusi számunk „Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről” című cikkében Montenegróval kapcsolatban írtunk arról, hogy az Európai Szabadalmi Szervezet és Montenegró kormánya egyezményt írt alá az európai szabadalmak hatályának Montenegróra való kiterjesztéséről. Most arról kaptunk hírt, hogy az egyezmény 2010. március 1-jén hatályba lépett, ami annyit jelent, hogy az ezen időpontot követően benyújtott nemzetközi és európai szabadalmi bejelentések esetében az oltalmat kiterjesztési illeték fizetése ellenében ki lehet terjeszteni Montenegróra is.

B) A Montenegrói Szellemtulajdon-védelmi Hivatal 2010. február 10-én elkezdte a védjegy-lajstromozási bizonylatok kiadását. A vonatkozó lajstromozási kérelmeket a hivatal 2008. májusi megnyitása után lehetett benyújtani.

A hivatal a védjegy-lajstromozási kérelmeket feltétlen és viszonylagos lajstromozást kizáró okokra vizsgálja.

Németország

A) A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof) 2009. január 20-i döntése tisztázza a számítógéppel kapcsolatos találmányok vizsgálatánál figyelembe veendő követelményeket, és helyesbíti a Szövetségi Szabadalmi Bíróság (Bundespateentgericht) számítógépre vonatkozó találmányokkal kapcsolatos korlátozó gyakorlatát.

A szóban forgó szabadalmi bejelentés tárgya „Módszer orvosi adatok feldolgozására”, ahol a tünetekre és a diagnózisra vonatkozó adatokat betáplálják egy olyan programba, amely egy adatbázisból kiválaszt és kiad információt vizsgálat céljára. Az adatbázisból megfelelő vizsgálati és mérési protokollt olvasnak ki és visznek át egy olyan készülékbe, amelyet a vizsgálat során arra használnak, hogy megjelenítse a jegyzőkönyvet és/vagy ellenőrizze a vizsgálat kivitelezését (például a képek felbontását egy komputertomográfban).

A Szövetségi Szabadalmi Bíróság elutasította a bejelentést, mert az – egészként vizsgálva – nélkülözte a műszaki jelleget, és megállapította, hogy a találmány kitanítását nem lehetett megvalósítani annak kiválasztása és eldöntése nélkül, hogy mely szempontok tartoznak a fizikus szellemi tevékenységéhez; a fennmaradó műszaki elemek (a digitális protokoll átvitele) viszont nem voltak elegendők ahhoz, hogy megalapozzanak egy szabadalmazható találmányt.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság megváltoztatta ezt a döntést, és megállapította, hogy egy számítógépprogram vagy egy számítógépen alapuló módszer szabadalmazáshoz szükséges műszaki jellege meg van alapozva azért, hogy az adatok feldolgozása, tárolása és átvitele műszaki készülék segítségével történik. Műszaki és nem műszaki vonások elegyét tartalmazó igényponttól a műszaki jelleget nem szabad megtagadni mérlegelés alapján. A műszaki jelleg követelménye mellett egy számítógépprogramra vagy számítógépet igénybe vevő eljárásra vonatkozó szabadalmi bejelentésnek olyan vonásokat is tartalmaznia kell, amelyek műszaki eszköz segítségével oldanak meg egy konkrét műszaki problémát, ahhoz, hogy meg lehessen kerülni a „számítógépprogram mint olyan” kizárást (szabadalmi törvény 1. szakasz, 3. bek., 3. pont). A nem műszaki vonásokat csak olyan mértékben kell figyelembe venni, amennyire azok hozzájárulnak a műszaki probléma megoldásához. Egy ilyen kitanítás csak akkor szabadalmazható, ha a konkrét műszaki probléma megoldása új, és feltalálói tevékenységen alapszik. Számítógéppel kivitelezett találmányok esetében azonban ezen túlmenően bizonyítani kell, hogy az igénypont magában foglal olyan szabályozó elemeket, amelyek műszaki eszközökkel oldanak meg egy konkrét műszaki problémát.

A számítógéppel megvalósított találmány csak akkor szabadalmazható, ha a megoldást a találmány érdemi elővizsgálatakor újnak és feltalálói tevékenységen alapulónak találják.

B) A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság négy új döntést hozott a Deutsche Post AG által a versenytársai ellen a POST megjelölés használata miatt indított bitorlási perekben.

A német védjegy törvény 14. és 23. szakasza szerint a monopóliumjogot kell figyelembe venni annak megállapításakor, hogy egy jelnek harmadik felek általi használata jogtalanul

történik-e. A német postai piac liberalizálásának fényében a bíróság megállapította, hogy a versenytársak kellően érdekeltek a „Post” kifejezés használatában, amennyiben azt egyéb kifejezésekkel kombinálva használják, hogy elhatárolást hozzanak létre a felperes jeleihez viszonyítva.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság úgy döntött, hogy a POST szóvédjegy, amelyet a Deutsche Post AG birtokol, nem rendelkezik nagyfokú megkülönböztetőképességgel, minthogy a „Post” kifejezés világosan deskriptív a kérdéses áruk és szolgáltatások vonatkozásában. Ezért megerősítette az alsófokú bíróság azon megállapítását, hogy a szóban forgó jelek eltérőek, így a felperes védjegyeire és/vagy kereskedelmi nevére alapozott igények nem meg-alapozottak.

C) A csokoládékészítményeket gyártó *Ferrero-Rocher* (Ferrero) cég csokoládétüskékkel ellátott csokoládékészítményére Németországban lajstromoztatni kívánta a háromdimenziós FERRERO védjegyet. A hivatali elutasítás után fellebbezett a Szövetségi Szabadalmi Bíróságnál, amely azonban egyetértett a hivatali állásponttal, megállapítva, hogy a kérdéses csokoládéalak nem exkluzív a termék jellegére nézve, és a kívánt műszaki eredmény elérése szempontjából sem lényeges. Emellett a BPG megállapította, hogy az édesség alakja deskriptív a 30. áruosztály termékeire nézve, és így nem rendelkezik belülről fakadó megkülönböztető jelleggel, amit a termék csak kereskedelmi megalapozottság útján tudna megszerezni.

A Ferrero által lefolytatott piackutatás azt az eredményt hozta, hogy a megkérdezett fogyasztók legalább 62%-a Ferreróhoz kötné a háromdimenziós védjegyet. A bíróság azonban úgy gondolta, hogy ez a szám túl alacsony ahhoz, hogy a piaci forgalmazás révén bizonyítani tudná a szükséges megkülönböztetőképesség megszerzését, és így elutasította a Ferrero lajstromozási kérelmét.

Ezután a Ferrero a Szövetségi Legfelsőbb Bírósághoz fellebbezett. A Szövetségi Szabadalmi Bíróság egyetértett abban, hogy az édesség alakja nem kizárólagos a termék jellegére nézve, és nem is lényeges a kívánt műszaki eredmény eléréséhez; emellett valóban deskriptív a kérdéses termékekre nézve. Véleménye azonban nem egyezett a piackutatás eredményének jelentőségével kapcsolatban, mert megállapította, hogy egy 62%-os ismertségi tényező elegendő a termék megkülönböztetőképességének elismeréséhez.

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság szerint nem volt szükség a háromdimenziós védjegy lajstromozhatósága terén szigorúbb követelmények állítására. Ezért úgy döntött, hogy a háromdimenziós védjegy lajstromozható.

Norvégia

2009. december 18-án módosították a norvég szabadalmi törvény 3. szakaszának 5. bekezdését, amely most kimondja, hogy egy szabadalom által nyújtott kizárólagos jog nem vonatkozik „a szabadalmazott gyógyszer olyan próbáira, kísérleteire és hasonlókra, amelyek

ahhoz szükségesek, hogy forgalmazási engedélyt lehessen kapni egy gyógyszerre egy olyan államban, amely szerződő fele a Kereskedelmi Világszervezet megalakítására 1994. április 15-én létrehozott Egyezménynek”.

Tágnak mondható a gyógyászati szabadalom által nyújtott jogok alól adott ezen kivétel szövege. Érdeemes megjegyezni, hogy ez a kivétel a WTO bármelyik tagországában a forgalombahozatali engedély megadása érdekében végzett próbákra és kísérletekre vonatkozik, és nem csupán az Európai Gazdasági Térség (European Economic Area) tagországaiban végzett ilyen ténykedésre. Ezzel a norvég jogalkotás összhangba került például a dán, a finn és a német jogalkotással. A kivétel egyaránt vonatkozik a generikumokra és az újonnan kifejlesztett gyógyszerekre, valamint a humán és az állatgyógyászati szerekre. Azt is megengedi, hogy a gyógyszert kis mennyiségben előállítsák ahhoz, hogy le lehessen folytatni a szükséges próbákat.

Az új törvény azonban nem engedi meg, hogy készleteket tároljanak a szabadalom oltalmi ideje alatt egy (generikus) gyógyszer másolatából azzal a céllal, hogy ezt a másolatot piacra vigyék, mielőtt az eredeti gyógyszer oltalmi ideje lejár. A kivétel csupán gyógyszerekre vonatkozik, de nem vonatkozik például a próbákban vagy kísérletekben felhasználható szabadalmazott módszerekre vagy eszközökre.

Olaszország

A) Olaszországban a szabadalmi és a használatiminta-bejelentésekkel kapcsolatban bevezették a belső elsőbbség intézményét, aminek következtében a bejelentés napjától számított egy éven belül lehetőség van új bejelentés benyújtására az eredeti elsőbbség megtartásával, az eredeti bejelentés egyidejű visszavonása mellett.

B) Németországban oltalom áll fenn a „Bayerisches Bier” (bajor sör) földrajzi árujelzőre. A bajor sör nem a Bajorországban érvényes sajátos geológiai vagy földrajzi feltételek révén, hanem hagyomány és jártasság alapján élvez hírnevet. Az oltalmat számos európai országban kétségbe vonták a holland sörgyártó Bavaria NV számára több európai országban lajstromozott BAVARIA védjegy miatt, de végül a kérdést tisztázta az 1347/2001 (EC) számú európa tanácsi rendelet. Ezután a Bajor Sörgyártó Cégek Szervezete (Bayerischer Brauerbund) pert indított a Bavaria NV ellen a BAVARIA védjegy törlése és használatának megszüntetése céljából.

Olaszországban az elsőfokú bíróság helyt adott a keresetnek. A torinói fellebbezési bíróság azonban, amelynek kétségei voltak a „Bayerisches Bier” földrajzi árujelző számára adott oltalom érvényességével kapcsolatban, a következő kérdéseket intézte a Európai Bírósághoz (European Court of Justice, ECJ).

1. Az 1347/2001 számú európa tanácsi rendelet érvénytelen-e esetleg egyéb törvények érvénytelensége következtében?

2. Amennyiben az 1. kérdés elfogadhatatlan vagy megalapozatlan, az 1347/2001 számú rendeletet úgy kell-e értelmezni, hogy a „Bayerisches Bier” elismerése nem bír hátrányos hatással harmadik felek korábban meglevő olyan védjegyeinek érvényességére vagy használhatóságára, amelyekben megjelenik a „Bavaria” szó?

Az ECJ a következő válaszokat adta.

Ad 1.: az első kérdés megfontolása nem tárt fel semmi olyan tényezőt, amely alkalmas lenne az 1347/2001 számú európa tanácsi rendelet érvényességének befolyásolására.

Ad 2.: az 1347/2001 számú rendeletet úgy kell értelmezni, hogy annak nincs hátrányos hatása harmadik felek olyan, korábban lajstromozott védjegyeinek érvényességére és használatának lehetőségére, amelyekben megjelenik a „Bavaria” szó, és amelyeket jóhiszeműen lajstromoztattak azon időpont előtt, amikor a „Bayerisches Bier” földrajzi árujelző lajstromozási kérelmét benyújtották, feltéve, hogy nincs semmiféle ok ezeknek a védjegyeknek az érvénytelenítésére vagy megvonására.

Az ECJ visszautalta az ügyet az olasz bíróságoknak annak meghatározása céljából, hogy a BAVARIA védjegyet eredetileg valóban érvényesen lajstromozták-e.

Omán

A) Az ománi kormány rendeletben szabályozta a szabadalmak évdíjának fizetését.

A szabadalmak oltalmi ideje a bejelentés napjától vagy a nemzetközi bejelentés napjától számított húsz év. Az évdíjfizetés alapidőpontja a bejelentés napja, illetve PCT-bejelentések esetén a nemzetközi bejelentés napja. Évdíjat a 2. évtől kezdve kell fizetni, de az évdíjfizetés nem engedélyeznek türelmi időt.

B) Az ipari minták maximális oltalmi ideje a bejelentés napjától számított 15 év.

Oroszország

A francia *Cardif Assurance Vie* (Cardif) biztosítótársaság CARDIF nemzetközi védjegyét a 35., 36. és 45. áruosztályban ki akarta terjeszteni Oroszországra. Az Orosz Szabadalmi Hivatal elutasította a védjegybejelentést, mert az elővizsgáló szerint a lajstromoztatni kívánt név fonetikusán a nagy-britanniai Cardiff város nevét reprodukálja. Az elővizsgáló szerint ez a megjelölés félrevezetheti a fogyasztókat a szolgáltatás helyét illetően, mert a bejelentő székhelye Franciaországban van.

A bejelentő a Szabadalmi Viták Kamarájához fellebbezett. Előtte kutatást végzett a főbb európai nyelvek szótáraiban, és megállapította, hogy a „Cardif” szó nem rendelkezik független szótári jelentéssel, mert a szótárak csak arról adtak tájékoztatást, hogy van egy Cardiff nevű város Nagy-Britannia területén mintegy 290 000 lélekszámú lakossággal, azonban a viszonylag kis lélekszám és a város egy másik ország területén való fekvése következtében az orosz lakosság általában nem tud ennek a walesi városnak a létezéséről. Így egy átlagos

orosz fogyasztó a Cardif megjelölést új szóként értelmezi az igényelt szolgáltatások vonatkozásában.

A kamara arra a következtetésre jutott, hogy a „Cardif” megjelölést az átlagos orosz fogyasztó nem fogja a francia bejelentő székhelyének tekinteni, így a védjegy nem tudja őt félrevezetni.

A Szabadalmi Viták Kamarája által figyelembe vett másik szempont az volt, hogy a CARDIF védjegy a világ egyik legnagyobb biztosítótársaságaként ismert bejelentő cégnevének egy megkülönböztető része. A bejelentő 2003 óta van jelen az orosz piacon, 1973-ban alapították, és egyike a BNP Paribas csoport részét képező három biztosítótársaságnak. A Cardif 27 országban működik, és egyaránt nyújt biztosítási szolgáltatásokat egyéneknek és vállalatoknak.

A fentiekre tekintettel a kamara elrendelte a CARDIF védjegy lajstromozását.

Peru

A fonalak, textíliák és ruházati cikkek előállításával és kereskedelmével foglalkozó tajvani *Chi Yong Trading Co.* (Chi) 2009-ben bitorlási pert indított a perui *Dolphins EIRL* (Dolphins) ellen, azt állítva, hogy a Dolphins bitorolja ASATEX védjegyét hasonló védjeggyel ellátott varrócérna nagy mennyiségű importja által.

A Dolphins 2009. július 21-én három tonna cérnát importált. Két nappal később a Chi a Perui Szabadalmi és Védjegy hivatalnál bitorlási keresetet nyújtott be. A hivatal tisztviselői még ugyanazon a napon nagy mennyiségű árut foglaltak le a vámhivatalnál, ami igen gyors intézkedésnek minősíthető, mert a vonatkozó jogszabályok 30 napon belüli intézkedést írnak elő.

Az ügy még függőben van, de ha megállapítják a bitorlást, a termékeket meg fogják semmisíteni, a bitorlót el fogják tiltani az ASATEX védjegy használatától, és egyúttal kötelezni fogják a védjegy tulajdonos költségeinek megtérítésére.

Portugália

A Portugál Szellemijelölés-védelmi Intézet nemrég helyt adott egy felszólalásnak, amelyet az Agricultural and Processed Food Products Export Development Authority (APEDA) nyújtott be a BASMATI védjegy lajstromozása ellen. Ez az indiai cég tulajdonosa a BASMATI földrajzi árujelzőnek, amelyet a Gangesz síkságának egy meghatározott területén termesztett, sajátos aromájú rizsre engedélyeztek.

Az APEDA nem lajstromoztatta a BASMATI védjegyet Portugáliában, ezért a BASMATI név világszerte élvezett hírnevére alapozta felszólalását. A felszólalást a védjegybejelentő nem támadta meg.

Az intézet helyt adott a felszólalásnak, és a portugál szellemi tulajdonvédelmi törvény 223/1c és 238/4 szakasza alapján elutasította a bejelentést, megállapítva, hogy nem lajstromozhatók az olyan védjegyek, amelyek a vásárlóközönséget félrevezetik az áruk jellege, minősége, hasznossága vagy földrajzi eredete vonatkozásában. A Portugál Szellemitulajdonvédelmi Intézet azt is megállapította, hogy a bejelentő védjegyének lajstromozása gátolhatná a Basmati rizs jövőbeni lajstromozását a törvényes tenyésztők által.

Puerto Rico

Az új védjegy törvény 2009. december 16-án lépett hatályba. A legfontosabb újdonságok a következők.

- A védjegy megújításakor be kell nyújtani a védjegy benyújtásának 5. és 6. évfordulója közötti folyamatos használatra vonatkozó nyilatkozatot.
- A védjegy megújítására hat hónapos türelmi időt engedélyeznek.
- Eltörölték az amerikai egyesült államokbeli védjegyoltalomra alapozott lajstromozást, de az erre vonatkozó rendeletet még nem hagyták jóvá, és így pillanatnyilag nem világos, hogy mi történik az ilyen alapon benyújtott és függő lajstromozási kérelmekkel.

Románia

A román parlament 2010. március 17-én elfogadta a védjegyekre és földrajzi árujelzőkre vonatkozó új törvény tervezetét, amelyet az elnök március 29-én erősített meg.

Az új törvényt 2010. április végén publikálták a hivatalos közlönyben, ami egyúttal a törvény hatálybalépésének az időpontja is.

Spanyolország

2009. decemberében módosították a spanyol gyógyszer törvényt. Az új szabályozás szerint az egészségügyi minisztérium felelős annak eldöntéséért, hogy egy generikus gyógyszer finanszíroz-e az országos egészségügyi rendszer, és igenlő esetben az ipari ár és a kereskedelmi ár megállapításáért. A módosítás előtt az előállító laboratórium volt köteles a minisztérium számára megadni mindazokat a műszaki, gazdasági és pénzügyi adatokat, amelyek az ármegállapításhoz szükségesek voltak. Az árat bizonyos általános követelmények alapján (amelyeket még nem állapítottak meg) közvetlenül rögzíti a minisztériumok közötti árbi-zottság.

Az új rendelet kapcsán szabadalmazások részéről felmerült az a kérdés, hogy a generikus gyógyszerek ármegállapítási eljárása a vonatkozó gyógyszer szabadalmának bitorlását jelenti-e.

A Barcelonai Kereskedelmi Bíróság nemrég erre a kérdésre vonatkozóan két ügyben is döntött. Mindkét döntés megállapítja, hogy generikus laboratóriumok részvétele az adminisztrációs ármegállapítási eljárásban azáltal, hogy megadják az egészségügyi minisztériumnak a kívánt pénzügyi és gazdasági adatokat, önmagában nem minősíthető olyan bitorlási cselekedetnek, amelyet a szabadalomtulajdonos megakadályozhat. Ez a tájékoztatás ugyanis nem tekinthető a szabadalommal védett termék „gyártásának, felajánlásának, bevezetésének, piacon való használatának, importjának vagy birtoklásának”. Ezért nyilvánvaló, hogy generikus gyógyszerek ármegállapítása nem tekinthető a termék minisztérium számára történő „ajánlásának”, az csupán egy adminisztratív eljárás eredménye, amely hivatalból indul a generikus termék forgalombahozatala előtt.

Szaúd Arábia

A *Research in Motion Limited* (Research), amely a 9. áruosztályban az ábrás BLACKBERRY védjegy tulajdonosa, pert indított a *MULBERRY Company (Design) Ltd.* (Mulberry) ellen, mert az utóbbi Szaúd-Arábiában nyújtott be kérelmet a mintás MULBERRY védjegynek a 9. áruosztályban optikai árukra, így napszemüvegekre, lencsékre, dobozokra és láncokra történő lajstromozása iránt.

Az elsőfokú bíróság úgy találta, hogy a két fél védjegyei két okból nem tekinthetők megtevesztően hasonlóknak: (1) a „berry” (magyarul: bogyó) szó önmagában általános, és így bárki által használható, és (2) a MULBERRY ábrás védjegyben szereplő fa fontos eleme a védjegynek, mert disztinktívebbé teszi azt. Így a „mulberry” szöveg és a fa rajzának kombinációja könnyen megkülönböztethető a BLACKBERRY védjegytől. Ezért a bíróság elutasította a Research keresetét.

Szerbia

Az új védjegy törvény Szerbiában 2009. december 24-én lépett hatályba, és Szerbia és Montenegró 2005. január 1-jétől hatályos védjegy törvénye helyébe lépett.

Az új védjegy törvény fontos vonása, hogy bevezette a Szellemi tulajdon-védelmi Hivatal döntései ellen a fellebbezés lehetőségét. Korábban a hivatal döntései véglegesek voltak; az egyetlen lehetőség abban állt, hogy adminisztratív bírósági eljárást lehetett indítani a Szerb Legfelsőbb Bíróság előtt. Az új törvény szerint egy fellebbezési tanácsot hoznak létre, amelynél az érdekelt felek a hivatali döntést követően 15 napon belül nyújthatnak be fellebbezést.

A Szerb Legfelsőbb Bíróság továbbra is megmarad mint utolsó igénybe vehető fórum a szellemi tulajdon-jogok birtokosai számára, akik a fellebbezési tanács döntése ellen 30 napon belül itt fellebbezhetnek.

A szintén 2009. december 24-én hatályba lépett új ipariminta-törvény hasonló fellebbezési rendszert vezetett be.

Szingapúr

A tajvani *Mitac* cég 2003-ban és 2005-ben két különböző, ábrás MIO védjegyet lajstromoztatott Szingapúrban többek között GPS-készülékekre, számítógépekre, mp3-lejátszókra és mobiltelefonokra. A *Singapore Telecommunications* (Singtel) 2008-ban nyújtott be Szingapúrban kérelmet a MIO BOX, MIO TV, MIO VOICE és MIO PLAN védjegy lajstromozása iránt a 9. és 37. áruosztályban, így többek között komputermodemekre és számítógépeszközökre.

A Mitac azt állította, hogy a Singtel bitorolta MIO védjegyét. A Singtel azonban azzal érvelt, hogy a védjegyek nem voltak vizuálisan azonosak vagy megtévesztően hasonlóak. Emellett a kétféle MIO védjegy eltérő árukra és szolgáltatásokra vonatkozott, és ezért nem volt valószínű az összetévesztés. Ezt a Mitac tagadta, és kitartott amellett, hogy az áruk átfedésben voltak.

A Felsőbíróóság arra a következtetésre jutott, hogy a két fél által használt MIO védjegyek egyáltalán nem voltak azonosnak tekinthetők: jóllehet mindegyik védjegy tartalmazta a „mio” szót, a Mitac védjegyeiben az M betű stilizált és megkülönböztethető volt, hozzájárulva a védjegyek eltéréseihez. Emellett egy átlagos fogyasztó szemszögéből a MIO védjegyek azért sem voltak hasonlóak, mert írásmódjuk és betűtípusuk is eltérő volt.

A bíróság további megkülönböztető tényezőnek tekintette a védjegyek számára igényelt áruk különbségeit, továbbá azt, hogy a Singtel a gyártók, például a Nokia és az Ericsson nevét is feltüntette az általa árusított készülékeken.

Szlovákia

A) Szlovákia 2010. február 16-án letétbe helyezte a Singapore-i Védjegyegezményhez való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően a nemzetközi egyezmény Szlovákiában 2010. május 16-án lépett hatályba.

B) Szlovákiában 2010. január 1-jén új védjegy törvény lépett hatályba, amely az 1997. évi törvény helyébe lépett. A 2010. január 1-jén függő valamennyi védjegy jogi eljárást az új törvény alapján folytatják le.

Az új törvény célja, hogy a szlovák törvényhozást összhangba hozza a vonatkozó európai uniós szabályokkal. Így többek között új terminológiát vezettek be; például az „összetéveszthetőség” helyett a „hasonlóság” kifejezést használják a lajstromozás megtagadásának okaként és a védjegy bitorlás alapjaként.

Az új törvény pontosan meghatározza a védjegy tulajdonosok jogait, és bevezeti a kártérítési jogot a védjegy bitorlási ügyekben elszenvedett károkért.

Az új törvény szerint a védjegybejelentők jogosultak a főbejelentést egy vagy több albejelentésre osztani annak érdekében, hogy bizonyos árukat vagy szolgáltatásokat kivonhassanak a főbejelentésből.

Szudán

Szudán kormánya 2009. november 16-án letétbe helyezte a védjegyek nemzetközi lajstromozására vonatkozó Madridi Megállapodáshoz való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően a nemzetközi egyezmény Szudánra nézve 2010. február 16-án lépett hatályba.

Tajvan

A) A Tajvani Szellemitulajdon-védelmi Hivatal 2007. november 15-én érvénytelenítette a „Szerkezet és gyártási eljárás chip kapszulázására” című szabadalmi bejelentést. Ezután a bejelentő fellebbezést nyújtott be a Gazdasági Minisztérium Fellebbezési Bizottságánál, amely helybenhagyta a hivatali döntést. Ezt követően a bejelentő fellebbezett a Tajpei Felső Adminisztratív Bíróságnál, amely azonban szintén elutasította a bejelentést.

A bírósági döntés megállapította, hogy a vitatott szabadalmi bejelentés eljárása már befejeződött amikor a hivatal kiadta az engedélyező határozatot. A bejelentő azonban nem fizette be a lajstromozási illetéket és az esedékes évdíjat az engedélyező határozatban megjelölt határidőig.

A szóbeli tárgyaláson a bejelentő a következő érveket adta elő.

a) A vitatott szabadalmi bejelentés módosítási kérelmét a bejelentés napjától számított 15 hónapon belül nyújtotta be, ezért a bejelentés vizsgálatát folytatni kellett volna.

b) A fellebbezési törvény 2. szakasza szerint a fellebbező jogai sérültek azáltal, hogy az alperes hivatal nem adott ki két hónapon belül elutasító határozatot a módosító kérelem ellen.

c) A szabadalmi törvény 29-1 szakasza szerint a bejelentés napjától számított 12 hónapon belül lehet igényelni a hazai bejelentés elsőbbségét. Minthogy a vitatott szabadalmi bejelentésre 12 hónapon belül adtak ki engedélyező határozatot, a bejelentőt megfosztották az elsőbbség igénylésének jogától.

A bejelentő érveire a bíróság a következőket válaszolta.

A szabadalmi vizsgálati irányelvek leszögezik, hogy az engedélyező határozat kiadása után nem lehet helyt adni módosítási kérelemnek. A bejelentőnek fellebbeznie kellett volna a bejelentés módosítására irányuló kérelem elutasítása ellen. A fellebbezési törvény 2. szakasza alapján a hivatal által kiadott késedelmes elutasítás csak arra jogosította fel a bejelentőt, hogy nyújtson be fellebbezést, és nem vezetett volna szükségszerűen az elutasítás érvénytelenítésére. Végül a bíróság megjegyezte, hogy a törvény 29-1 szakasza szerint nem kell elsőbbségi jogot engedélyezni, ha a korábbi szabadalmi bejelentéssel kapcsolatban az elővizsgálati eljárást már befejezték.

A fenti okok alapján a bíróság elutasította a fellebbezést.

B) A Tajpei Felső Adminisztratív Bíróság 2007. július 18-án fenntartotta a Tajvani Szellemitulajdon-védelmi Hivatal azon döntését, amellyel elutasította a „Hőeloszló ventilátor

sztátorának kombinációs szerkezete” című, 1994. január 18-án benyújtott használatiminta-szabadalomra vonatkozó megsemmisítési keresetet, valamint az e döntés ellen a Gazdasági Minisztérium Fellebbezési Tanácsához a hivatali határozat ellen benyújtott fellebbezést.

A vitatott szabadalom tulajdonosa a bíróság döntése ellen tovább fellebbezett a Legfelsőbb Adminisztratív Bírósághoz, amely megállapította, hogy a vitatott szabadalom ellen keresetet nyújtottak be, de minthogy az 1. számú keresetet ugyanolyan tényekre és bizonyítékokra hivatkozva nyújtották be, mint a 2. számú keresetet, a *non bis idem*-elv (nem lehet kétszer jogi eljárást indítani azonos ok miatt) alapján, amelyet a 2. számú kereset benyújtása idején a szabadalmi törvény tartalmazott, felesleges volt a 2. sz. kérelem vizsgálata. Ezért a Legfelsőbb Adminisztratív Bíróság, miután részletes indokolással elutasította az 1. számú keresetet, a 2. számú keresetet a *non bis idem*-elv alapján utasította el. Így a megtámadott szabadalom érvényben maradt.

C) Az indiai *Tata Group* (Tata) nemzetközileg híres TATA védjegye alapján törlési keresetet indított a tajvani *TA Office Products, Inc.* (TOP) ellen, amely cég számára lajstromozták a kínai írásmódú, ábrás TATA védjegyet. A Tajvani Szellemitulajdon-védelmi Bíróság a TOP javára döntött. Döntését a következőkkel támasztotta alá.

1. Mindkét fél védjegyét hasonlóknak kell tekinteni, mert mindkettő tartalmazza a „tata” szót, viszont az alperes védjegye egy boltívet és egy emberalakot is ábrázol, aminek következtében csökken a két védjegy hasonlósága.

2. A felszólaló által benyújtott dokumentumok bizonyíthatják, hogy a TATA védjegy nemzetközi hírneve folytán disztinktív. Ezzel szemben az alperes bizonyítékai megalapozzák azt az állítást, hogy védjegye a vonatkozó üzleti területen Tajvanon már védjegyének 2006. március 15-i benyújtása előtt is híres volt.

3. A felperes nem tudja bizonyítani, hogy az átlagos tajvani fogyasztók tudnak védjegyének létezéséről.

4. Bár a felperes külföldi védjegylajstromozásokat igazolt a 16. áruosztályban, nem bizonyította védjegyének tényleges használatát. Emellett nem áll fenn üzleti versengés a két fél között, mert termékeik és szolgáltatásaik üzleti csatornák, helyek és fogyasztók stb. vonatkozásában eltérők.

5. Egy harmadik fél, a *Tran Na Office Apparatus Co. Ltd.* 1987-ben oltalmat kapott a kínai írásmódú TATA védjegyre, és védjegyjogait 2002-ben átruházta a TOP-ra. Így a két védjegy hosszú ideig létezett egyidejűleg, amiből következik, hogy a kifogásolt védjegy nem okozza az átlagos fogyasztók megtévesztését a védjegyekkel és azok forrásával kapcsolatban.

6. Számos TATA védjegy létezik latin betűs és kínai írásmóddal, amelyeket Tajvanon mások különböző áruosztályokban 1974 óta lajstromoztattak. Így egy TATA szóvédjegy nem tekinthető Tajvanon disztinktívnek.

A fentiek következtében a bíróság megállapította, hogy a kínai írásmódú ábrás TATA védjegy és a TATA védjegy egymástól megkülönböztethető, és valószínűleg nem okozzák az

átlagos fogyasztók megtévesztését. Emellett a felperes TATA védjegye és annak nemzetközi hírneve még nem ismert a tajvani fogyasztók számára.

D) A finn *Nokia Corporation* (Nokia) híres NOKIA védjegye alapján törlési keresetet indított a japán *Fujitsu Co., Ltd.* (Fujitsu) által a 11. áruosztályban lajstromoztatott NOCRIA védjegy ellen.

A védjegy hivatal döntését és az utóbbi ellen benyújtott fellebbezés alapján a Gazdasági Minisztérium Fellebbezési Tanácsa által hozott döntést a Tajvani Szellemtulajdon-védelmi Bíróság a következő indokollással változtatta meg.

1. Bár a két védjegy kiejtése eltérő, mindkettő tartalmazza az N, O, I és A betűt.
2. A NOKIA védjegy különböző üzleti csatornákon van használatban, és az általános fogyasztó összetévesztheti a Fujitsu légkondicionáló termékeit a Nokia termékeivel.
3. Attól eltekintve, hogy a NOKIA védjegyet Japánban, Thaiföldön, Ausztráliában, Svájcban, Norvégiában és Európában lajstromozták, a bíróságnak az ügyben függetlenül kell döntenie saját vizsgálati alapelvei szerint, az első bejelentői elvet figyelembe véve, amely különbözhet egyéb külföldi országok joggyakorlatától.
4. A két fél által benyújtott bizonyítékok alapján csak arra lehet következtetni, hogy az általános fogyasztók a 2006. február 16-án lajstromozott NOCRIA védjegyet 2006 júniusában kezdték megismerni Tajvanon. Másrésztől egyik bizonyíték sem támasztja alá, hogy mindkét védjegy egyidejűleg érvényben volt abban az időpontban, amikor a NOCRIA védjegyet hivatalosan először lajstromozták.

A Tajvani Szellemtulajdon-védelmi Bíróság a fentiek alapján azon a véleményen volt, hogy a NOKIA és a NOCRIA védjegy hasonló megjelenésű, és a légkondicionáló termékek területén hasonló árukat jelöl. Figyelembe véve továbbá, hogy a híres NOKIA védjegy különböző piacokon van forgalomban, a NOCRIA védjegy használata a termékek eredetével kapcsolatban megtévesztheti az általános fogyasztót. A bizonyítékok figyelembevétele mellett nem állítható, hogy Tajvanon mindkét védjegy sok éven keresztül egyidejűleg érvényben volt. Ezért a bíróság a védjegy törvény 23(1) és 13. szakasza alapján a NOCRIA védjegy megvonása mellett döntött.

Ukrajna

Ukrajna 2010. február 24-én letétbe helyezte a Singapore-i Védjegyegegyezményhez való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően a nemzetközi egyezmény Ukrajnára nézve 2010. május 24-én lépett hatályba.

VÁLOGATÁS AZ IPARJOGVÉDELMI SZAKÉRTŐI TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY P. FELPERESNEK AZ M. KFT. ALPERES ELLEN SZERZŐDÉS ÉRVÉNYTELENSÉGE IRÁNT INDÍTOTT PERÉBEN

ISZT-1/2008

I. A tényállás

A Fővárosi Bíróság a 6.P.../2002/42. számon, P. és társa felperes M. Kft. alperes ellen szerződés érvénytelensége és járulékai iránt indított perében a Magyar Szabadalmi Hivatal mellett működő Iparjogvédelmi Szakértői Testületet rendelte ki szakértői vélemény elkészítésére.

A ...B jelű szabadalom alapját képező szabadalmi bejelentést az alperes P... számon 1994. 05. 20-án jelentette be mint szolgálati találmányt, és a szolgálati találmány feltalálóiaként a felpereseket jelölte meg egyenlő feltalálói részarány mellett. A szabadalmi bejelentés megadása meghirdetésének dátuma a Szabadalmi Közlönyben 1999. 06. 28.

A felperesek és az alperes 1994. 06. 01. dátummal díjazási szerződést kötött, amelynek tárgya a P... bejelentési ügyszámú „Eljárás elektronikusan rögzített, előnyösen video- vagy televízió-képinformáció közvetlen mozgófilmre történő felvételére” című találmány, illetve szabadalom hasznosításának díjazása.

A Fővárosi Bíróság .../36 sz. közbenső és részítéletével jogerősen megállapította, hogy a felperesek és az alperes között 1994. 06. 01-én megkötött díjazási szerződés semmis, ezért a felek közötti elszámolás során azt kell vizsgálni, hogy milyen összegű díj járt volna a felpereseknek a per tárgyát képező szabadalom hasznosítása fejében a vizsgált időszakban abban az esetben, ha a felperesek mint a szabadalom jogosultjai jogosultként, az alperes pedig a szabadalom tárgyát gazdasági tevékenysége keretében használni kívánó hasznosítóként kötött volna hasznosítási szerződést.

II. A feltett kérdések

A Fővárosi Bíróság szakértőt kirendelő végzése szerint a szakértői vizsgálatnak a következő kérdésekre kell feleletet adnia.

- I. A per tárgyát képező ...B jelű szabadalom tekintettel a hasonló tárgyú, ...A számú szabadalomra mennyiben tekinthető teljesen önálló, a korábbitól független szabadalomnak, illetve a korábbi találmány „szokásos” megújításáról, továbbfejlesztéséről van-e szó (az alperes 40. sorszám alatti beadványában megjelölt kérdés)?
- II. Amennyiben a korábbi találmány továbbfejlesztéséről van szó, milyen mértékű díj tekinthető arányosnak a felek által nem vitatottan érvényes, 1991. 12. 20-án kelt

- „Megállapodás” elnevezésű dokumentum szerinti díjazáshoz, illetve a szabadalmi díjak kialakult gyakorlatához képest 1994. 06.01. és 2001. 12. 31. között (az alperes 40. sorszám alatti beadványában megjelölt kérdés)?
- III. A formai okok miatt érvénytelenné nyilvánított, 1994. 06. 01-én megkötött szerződés találmányi díjazása tartalmilag megfelel-e a piaci viszonyoknak, és az abban alkalmazott, nyereségre alapuló, a feltalálókat megillető 25-25 százalékos részesedés mint szabadalmi díj, illetve egyéb tartalmi elemeiben – időtartam stb. – reális, a piaci viszonyoknak megfelelő volt-e (a Fővárosi Bíróság 43/I sorszámú felhívásában továbbított, a felperes /43. sorszám alatti beadványának A/ pontjában megjelölt kérdés)?
- IV. Ha és amennyiben a bíróság formai okok miatt nem találta volna érvénytelennek a szerződéseket, van-e az új találmányra vonatkozó, 1994. 06. 01-én megkötött szerződésnek olyan tartalmi eleme, amely a piaci viszonyoknak, szabadalmi jogszabályoknak és szokásoknak ellentmondana (a Fővárosi Bíróság 43/I sorszámú felhívásában továbbított, a felperes 43. sorszám alatti beadványának A pontjában megjelölt kérdés)?
- V. Állapítsa meg, hogy a perbeli felperesi találmánnyal kapcsolatban milyen díjra tarthatnak igényt a felperesek 1994-től 2001. októberig, amikor az alperes bejelentette, hogy a találmányt nem kívánja alkalmazni (a Fővárosi Bíróság 42. sorszám alatti, szakértőt kirendelő végzésében megjelölt kérdés).

III. A szakértői testület eljárása

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a 270/2002. (XII.20.) Korm. rendelet által meghatározott feladatkörben, szervezeti és eljárási rendben, valamint a tényállásra irányadó jogszabályok – főként a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.) – rendelkezései alapján alakította ki az alábbiakban kifejtésre kerülő álláspontját.

A jelen szakértői vélemény megállapításai és következtetései a szakértői kirendelés és a megküldött perbeli iratok által ismertetett tényeken, valamint az ügy szerinti szabadalomra vonatkozó – a közhitelű nyilvántartásban és az iparjogvédelmi hatósági ügyiratban szereplő – hivatalos adatokon alapulnak, s csak azokra nézve helytállóak.

Ez a szakértői vélemény a peres eljárás lefolytatására hivatott hatóságokat és bíróságokat nem köti.

IV. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a szakértői kirendelés kapcsán az alperes, a felperesek és végül a Fővárosi Bíróság által feltett iparjogvédelmi vonatkozású kérdésekre nézve kialakított álláspontját – a válaszok megfelelő strukturálásával – az alábbiakban fejti ki.

1. A szakvélemény elkészítése során a szakértői testület a vizsgált szabadalmi leírásokban szereplő azon jellemzőket, amelyekkel kapcsolatban a szabadalmi leírások a szakterületen elfogadottól eltérő definíciót nem tartalmaznak, a szakterületen elfogadott értelmezéssel vette figyelembe.

2. A ...B jelű szabadalom alapját képező szabadalmi bejelentést az alperes P... számon 1994. 05. 20-án jelentette be mint szolgálati találmányt, és a szolgálati találmány feltalálói-ként a felpereseket jelölte meg egyenlő feltalálói részarány mellett. A szabadalmi bejelentés megadása meghirdetésének dátuma a Szabadalmi Közlönyben 1999. 06. 28.

A ...B számú szabadalom bejelentési napja 1994. 05. 20., tehát a szabadalommal és a szabadalom hasznosításával kapcsolatban az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a bejelentés időpontjában hatályos 1969. évi II. törvény rendelkezéseit vette figyelembe.

3. A felperesek és az alperes 1994. 06. 01. dátummal díjazási szerződést kötött, amelynek tárgya a P... bejelentési ügyszámú „Eljárás elektronikusan rögzített, előnyösen video- vagy televízió-képinformáció közvetlen mozgófilmre történő felvételére” című találmány, illetve szabadalom hasznosításának díjazása.

A díjazási szerződés megkötésének tényleges időpontja nem egyértelmű, mert az alperes által az Á. Rt.-nek megküldött díjazásiszerződés-tervezet kísérlőlevelén 1994. szeptember 15. szerepel, az Á. Rt. első válaszlevelének dátuma 1994. október 4., az alperes által az Á. Rt.-nek megküldött „módosított” díjazásiszerződés tervezet kísérlőlevelének dátuma 1995. január 27., és az Á. Rt. második válaszlevelének dátuma 1995. február 14. A jelzett dátumokhoz képest a díjazási szerződésen korábbi, 1994. június 1-jei dátum szerepel.

A vizsgált díjazási szerződés a semmisségi okokon túl formailag, valamint tartalmi elemei tekintetében nem mond ellent a szerződés dátumának időpontjában hatályos, a szolgálati találmányért járó díjazásról és a találmányokkal kapcsolatos egyéb intézkedésekről szóló 77/1989. (VII. 10.) MT rendeletben foglaltaknak.

I. A per tárgyát képező ...B jelű szabadalom tekintettel a hasonló tárgyú ...A számú szabadalomra mennyiben tekinthető teljesen önálló, a korábbitól független szabadalomnak, illetve a korábbi találmány „szokásos” megújításáról, továbbfejlesztéséről van-e szó?

1. A találmányok tárgya olyan eljárás, amelynek során elektronikusan rögzített képi információt hagyományos mozgófilmre írnak át úgy, hogy az elektronikusan/mágnesesen rögzített képinformációt képernyőn megjelenítik, és a képernyőn megjelenített képet filmfelvevő kamerával filmre veszik. Annak érdekében, hogy az elektronikusan rögzített képinformáció minden egyes képének az azt alkotó mindkét félképet ugyanarra a filmkockára fel tudják venni, majd az elektronikusan rögzített képinformáció következő képét is fel lehessen venni egy következő filmkockára, a filmet továbbítani kell. Az elektronikusan rögzített képinformációk egyes teljes képei általánosságban sokkal gyorsabban következnek egymás után, mint ahogy a filmfelvevő kamera az egyes filmkockákat exponálni és továbbítani tudja, az egyes elektronikus képinformáció képeit többszörösen jelenítik meg, úgy, hogy egyrészt le-

hetőség nyíljon az összetartozó félképpárok egyszeri vagy többszöri ráexponálására a filmkockára, valamint elegendő idő maradjon a film továbbítására, hogy a következő félképpárt már következő filmkockára lehessen felvenni.

Az eljárások a technika állásához tartozó lejátszó berendezések (vagyis elektronikusan rögzített képinformációt visszaadni alkalmas berendezések) azon „köztudott” tulajdonságát használták ki, hogy a videolejátszók lassított lejátszási üzemmódra is alkalmasak, amelynek során a lassításkor nem egy-egy kép lejátszási ideje nő meg, hanem a lassítás azáltal jön létre, hogy egy-egy képet – és annak félképeit – egymás után, a lassítás ütemének megfelelően többször is megjelenítenek, megismételnék.

A perbeli találmány önálló vagy továbbfejlesztett műszaki jellegének megállapítása érdekében a szakértői testület az ...A számú és a ...B számú szabadalmi leírásokat a szakvéleményhez csatolt 1. számú mellékletben látható módon hasonlította össze. A melléklet bal oldali hasábjában az ...A számú szabadalmi leírás (a továbbiakban: „korábbi szabadalom”), jobb oldali hasábjában pedig a ...B számú szabadalmi leírás (a továbbiakban: „újabb szabadalom”) teljes szövege olvasható, az összetartozó szövegrészek összerendelten láthatók.

A leírások címét vizsgálva látható, hogy mindkét találmány rögzített képinformáció mozgófilmre történő felvételére szolgáló eljárásra vonatkozik. Az újabb szabadalom lehetőségként kiemeli, hogy a képinformáció *video- vagy televízió-képinformáció*, valamint kiemeli, hogy a képinformáció filmre történő felvétele *közvetlenül* történik.

A találmány területének, a műszaki háttérnek és a technika állásának bemutatása a két szabadalmi leírásban néhol szó szerint azonos. Az újabb szabadalom leírásában az alkalmazási területnél jelenik meg először a megoldást a korábbi szabadalomtól megkülönböztető tulajdonság, a „*kontúr átmenet és a jel/zaj viszony javítása*”.

Az újabb szabadalom leírása a technika állásának bemutatása során ismerteti a korábbi szabadalmat annak főigénypontja alapján, valamint kritikaként tartalmazza következőket:

„Az eljárás hátránya az, hogy az összetartozó félképek ismételése csak speciális felépítésű lejátszó berendezéssel valósítható meg, továbbá az eljárás a lejátszó berendezést is erősen igénybe veszi.”

Ehhez képest a korábbi szabadalom leírásában maguk a felperesek deklarálták, hogy:

„A találmány szerinti eljárás foganatosítása nem igényel különleges eszközöket. Az eljárás foganatosítására alkalmas eszközcsoport önmagában és elrendezésében is ismertnek tekinthető; video műsorforrást, változtatható sebességű videolejátszót, szinkronjel-generátort, időalap-korrektort (TBC), videomonitort, kameravezérlőt és filmfelvevő kamerát tartalmaz.”

A két kijelentés egymásnak ellentmondó.

Az újabb szabadalom leírása találmányi célkitűzésként felsorolja:

- a) az egyszerű felépítésű, így kedvező árú lejátszó berendezést,
- b) a különböző fényérzékenységű film felhasználhatóságát, valamint
- c) a kontúrátmenet, valamint a jel/zaj-viszony javítását.

A találmány alapjául szolgáló felismerésként mindkét szabadalmi leírás tartalmazza, hogy az elektronikus képinformáció vagy elektronikusan rögzített képinformáció a névleges sebességtől eltérő (lassabb) sebességgel játszható le, majd az újabb szabadalom leírása további felismerésként magát a megoldást nyilvánítja ki, ami végrehajtása esetén megvalósítja az előzőleg deklarált célkitűzéseket.

A korábbi szabadalmi leírás rajzot és arra támaszkodó részletes példát nem tartalmaz, az általános leírás azonban tartalmaz konkrét időadatokat, amelyekkel a találmány szerinti eljárás a technika állása szerinti berendezéseggyüttessel megvalósítható.

Az újabb szabadalom leírása a szabadalmi bejelentésekre vonatkozó alaki rendelkezéseknek megfelelően tartalmazza továbbá a találmány általános megfogalmazását a főigényponttal összhangban, az előnyös kiviteli alak leírását az aligényponttal összhangban, az ábrák felsorolását, valamint a találmány egy példakénti megvalósításának részletes ismertetését.

Az újabb szabadalom leírásának utolsó bekezdése általánosságban utal arra, hogy a találmány szerinti eljárás megvalósította a kitűzött célokat, mert egyrészt kiküszöbölte az ismert megoldások hiányosságait, másrészt az elektronikusan rögzített képinformáció közvetlen mozgófilmre történő felvételét egyszerű felépítésű és kedvező árú lejátszó berendezéssel, akár különböző fényérzékenységu film felhasználása mellett úgy valósítja meg, hogy a kontúrártmenet és a jel/zaj-viszony javul.

A szabadalmi leírás konkrétan megjelöli a kontúrártmenet javítását, a jel/zaj-viszony javítását, a különböző fényérzékenységu filmek használhatóságát, egyszerű és olcsó lejátszó berendezés alkalmazását. Ugyanakkor a leírás a kontúrártmenet fogalmát nem definiálja, nem tér ki arra, hogy a technika állásához tartozó ismert megoldások esetében miért nem lehetett megfelelő kontúrártmenetet és jel/zaj-viszonyt elérni, így viszonyítási alap híján a kontúrártmenet és a jel/zaj-viszony találmány szerinti eljárásnak köszönhető javulása nem értelmezhető.

A találmány szerinti eljárás ábrák segítségével történő részletes ismertetése kitér egy, az eljárás fogyanatosítására szolgáló rendszertechnikai elrendezésre. Az elrendezés működésének ismertetése alapján (a félképek nem váltakozó, hanem csoportosított ismétlése) az a következtetés vonható le, hogy lejátszó berendezésként a találmány szerinti eljárás szerint működő célberendezésre van szükség. Ehhez képest a korábbi szabadalom a már idézett módon deklarálja, hogy a korábbi találmány szerinti eljárás fogyanatosítása nem igényel különleges eszközöket, és az eljárás megvalósításához szükséges lassítás megvalósítását a „modern lejátszók vezérlése lehetővé teszi”.

2. A két szabadalom főigénypontjának összehasonlítása az alábbi eredményre vezet:

Az ...A számú szabadalom főigényponti jellemzői „A” prefixummal, a ...B számú szabadalom főigényponti jellemzőit „B” prefixummal szerepelnek.

Az újabb szabadalom B1 jellemzője (eljárás elektronikusan rögzített, előnyösen video- vagy televízió-képinformáció közvetlen mozgófilmre történő felvételére) annyiban szűkebb, mint a régebbi szabadalom A1 jellemzője, hogy tartalmazza, hogy a felvétel *közvetlenül* mozgófilmre történik. Az elektronikusan rögzített képinformáció és a rögzített elektronikus képinformáció műszakilag értékelhető eltérést nem jelent.

Az újabb szabadalom B2 jellemzője (az átjátszandó video- vagy televízió-képinformációt monitoron megjelenítik) megegyezik az A2 jellemzővel, mivel a video- vagy televízió-képinformáció is elektronikus képi információ.

Az újabb szabadalom B3 jellemzője (a megjelenített képinformációt előnyösen sötétkamrában filmfelvevő kamerával felveszik) alapvetően megegyezik az A3 jellemzővel, hiszen a sötétkamrában történő felvétel csupán opcionális, ami az igénypont értelmezése során figyelmen kívül hagyandó.

Az újabb szabadalom B4 jellemzője (a megjelenítést úgy végzik, hogy a képinformációt lejátszó berendezés sebességét egy előre meghatározott értékre állítják) a leírás alapján értelmezve megfelel az A4 jellemzőnek, amely szerint a lejátszásra kerülő videoanyag lejátszási sebességét a szabványos lejátszási sebesség többszörösének megfelelő reciprok értékre csökkentik, azaz a lejátszási sebességet felére, harmadára, negyedére stb. csökkentik.

A B5 jellemző (a filmfelvevő kamerát szabványos video- vagy televíziójellel szinkronizálják) megegyezik az A5 jellemzővel.

Az újabb szabadalom B6 jellemzője (a képinformáció minden egyes képét két félképre bontják) mint eljárási jellemző nem illeszkedik a sorba, és a találmány tárgyára és célkitűzésére tekintettel nem értelmezhető. A találmány tárgya eljárás elektronikusan rögzített képinformáció filmre vételére, ahol a leírás bevezető része szerint az elektronikusan rögzített képek mozgófilmre történő átvételének a technika állása szerint pont az az akadály, hogy a képek páros és páratlan sorokat tartalmazó két félképből állnak, és ha az ilyen félképekből álló képeket a szokásos módon veszik filmre, akkor a filmkockán adott esetben nem kerül egy adott kép mindkét félképe rögzítésre, ami képhibát, hiányos képinformációt okoz. A találmány ennek a hiányosságnak a kiküszöbölését célozza. Amennyiben a kép nem két félképből tevődik össze, a filmre történő felvételnél képinformáció-hiány, vagyis félkép-kimaradás nem történhet, különleges intézkedés, azaz a találmány szerinti eljárás a filmre vételhez nem szükséges.

Ettől függetlenül, a B6 jellemzőt az A2 jellemző magában foglalja, mert a képinformációt megjelenítő monitor a képet két félképként jeleníti meg.

Az újabb szabadalom B7 jellemzője (előbb az egyik *félképet*, majd a másik *félképet* többször megismétlik) összevethető az A7 jellemzővel, amely azt tartalmazza, hogy a *képeket* többszörösen megjelenítik. Mivel egy kép két félképből áll, egy kép többszörös megjelenítése a félképek többszörös megjelenítését is jelenti.

Az újabb szabadalom B8 jellemzője (előbb a többször ismételt első félkép, majd a többször ismételt második félkép filmre vétele, exponálás a filmfelvevő kamera blendéjének nyi-

tott állásában) összevethető az A8 jellemzővel, amely azt tartalmazza, hogy egy vagy több összetartozó fényképpárt fényképeznek le a kamerával. A két jellemzőnél a félképek sorolási módjában van eltérés.

A B9 jellemző (a filmfelvevő kamerában lévő film továbbítása a blende zárt állásában), megfelel az A9 jellemzőnek, amely szerint a filmet a képsímtételek ideje alatt továbbítják.

Az, hogy az exponálás a filmfelvevő kamera blendéjének nyitott, a film továbbítása pedig a blende zárt állásában történik, az A8 és A9 jellemzőben nem szerepel, azonban a filmfelvevő kamera alapvető, szokásos működését jelenti, így megkülönböztető jelleg nem mutatható ki.

A B10 jellemző (az eljárást az átjátszandó képinformáció képei felvételének befejezéséig folytatják) megfeleltethető az A10 jellemzőnek, mely szerint a fényképezési és filmtovábbítási lépéseket periodikusan ismétlik.

3. A két szabadalmazott eljárás közötti, a szabadalmi leírásokból megállapítható eltérést a szakvéleményhez 2. számú mellékletként csatolt összehasonlító ábra mutatja. Az ábra felső részén az újabb szabadalom 1. ábrája látható, ahol a félképek ismétlésének száma 2, az ábra alsó részén a korábbi szabadalom szerinti eljárással végzett filmfelvétel egy lehetséges esete látható, ahol a szabadalom A7 jellemzője, a képek többszörös megjelenítése minden egyes kép (és annak félképei) kétszeri megjelenítést jelent.

A korábbi szabadalom szerinti eljárással egy kép első és második félképét, tehát egy teljes kép mindkét félképét felveszik egy képkockára, majd a felvevőgép továbbítási sebességétől függően ugyanazt a már felvett teljes képet ismétlik egyszer vagy többször, ahol az ismétlések összesített időtartama értelemszerűen megegyezik a filmtovábbítás időtartamával. Amennyiben a felvételhez használt film érzékenysége szükségessé teszi, a főgépnyom pont által lefedetten az exponálás ugyanazon többszörösen megjelenített kép első és második félképének többszörös felvételével oldható meg a film továbbításával kapcsolatos megállapítás változatlansága mellett.

A képek félképei ismétlésének száma az újabb szabadalom 1. ábráján látható példa esetében is kettő. A korábbi szabadalomhoz képest a képek lejátszását úgy végzik, hogy ugyanannak a képnek előbb az első, majd a második félképét játsszák le kétszer, azután következik a második kép, annak első, majd a második félképét játsszák le kétszer és így tovább. Mivel egy filmkockán egy elektronikusan rögzített kép mindkét félképének szerepelnie kell, és egy-egy félképet kétszer jelenítenek meg egymás után, a bemutatott esetben az exponálást az előzőleg ismertetett esethez képest időben eltoltan kell végezni. Így az exponálás nem az első kép első félképének megjelenése időpontjában kezdődik, hanem a félkép első (és a bemutatott példában egyetlen) ismétlésének az időpontjában, majd az azt követően megjelenített második félkép első lejátszását követően ér véget. A film továbbítása az első kép második félképének az ismétlése, valamint a következő kép első félképének első lejátszása alatt történik.

Mivel az egyes félképek ismétlésének számát elméletileg semmi sem korlátozza, sokszor ismételt félképek mellett kisérzékenyséigű film relatív hosszú exponálása is lehetséges, és a filmtovábbításra is elegendő idő marad.

A megfelelő és összetartozó félképek filmkockára rögzítését biztosítja a mindkét megoldás esetében alkalmazott szinkronizálás, ami gondoskodik arról, hogy a filmfelvevő géppel történő exponálás, valamint a film továbbítása a félképek megjelenítésének megfelelő időpillanatában menjen végbe.

4. A két szabadalom fenti összehasonlításából egyértelműen kitűnik, hogy a perbeli szabadalom nem tekinthető önálló találmánynak.

Az iparjogvédelemben a továbbfejlesztés valamilyen létező megoldásnak olyan megváltoztatása, amelynek eredményeképpen a megoldás valamilyen meglévő igényt magasabb szinten elégít ki, vagy addig nem létező, új igény kielégítésére válik alkalmassá. A továbbfejlesztés tehát minőségileg más megoldást eredményez.

A perbeli szabadalom leírása szerint az újabb szabadalom az előzőnek olyan változata, amely

- a) kiküszöböli az ismert megoldások hiányosságait,
- b) egyszerű lejátszó berendezést igényel,
- c) különböző fényérzékenyséigű filmekkel használható,
- d) javítja a kontúrátmenetet és a jel/zaj-viszonyt.

a) Az ismert megoldások közül, amelyeket a szabadalmi leírás felsorol és elemez, értelem-szerűen az ...A számú szabadalomból megismert hiányosságok kiküszöbölése vizsgálandó. A ...B sz. szabadalmi leírás ezzel kapcsolatban összesen annyit jegyez meg, hogy az ismert eljárás hátránya az, hogy az összetartozó félképek ismétlése csak speciális felépítésű lejátszó berendezéssel valósítható meg, amelyet az eljárás erősen igénybe is vesz, más hátrányt nem nevesít.

b) Az ...A sz. szabadalmi leírás fő előnyként azt nevezte meg, hogy az eljárás megvalósítása nem igényel különleges eszközöket, vagyis létező és kereskedelmi forgalomban kapható lejátszó berendezést alkalmaz. Ezt a leírás azzal támasztja alá, hogy az ismert lejátszó berendezéseknél lassított lejátszáskor egy-egy kép lejátszási ideje változatlan marad, és a lassítás úgy jön létre, hogy egy-egy képet (és annak félképeit) egymás után a lassítás ütemének megfelelően többször is megjelenítenek, vagyis fele sebesséigű lejátszásnál minden képet kétszer jelenítenek meg, egyharmad sebesséigű lejátszásnál háromszor és így tovább.

A lassított lejátszás a lejátszó berendezések rendszeresített üzemmódja, ahol egy-egy kép ismételt lejátszása úgy történik, hogy a berendezés lejátszsa a kép első félképét, majd második félképét, majd ismét az első félképét, majd ismét a második félképét. Ezt alapul véve az ismert lejátszó berendezések valóban alkalmasak voltak a szabadalom szerinti eljárás foganatosítására, pontosabban az egyes képek ismételt lejátszására, így a korábbi szabadal-

mi leírás kijelentése, miszerint az eljárás nem igényel célberendezést, igazoltnak tekinthető. Azt, hogy az eljárás alkalmazása a lejátszó berendezést miért veszi erősen igénybe, az újabb szabadalmi leírás nem ismerteti.

c) Az alacsony fényérzékenységű film–gyorsabb filmfelvevő kamera, illetve nagy fényérzékenységű film–lassabb filmfelvevő kamera páros alkalmazását nem kizárólag az újabb szabadalom tette lehetővé, hiszen a képek ismétlési számának megnövelésével a korábbi szabadalom szerinti eljárásban is elegendő exponálási időt lehetett biztosítani a kép félképeinek egy filmkockára történő felvételére.

d) Sem a korábbi, sem az újabb szabadalom technika állását ismertető és elemző része nem teszi világossá, hogy a „kontúrártmenet” fogalom az eljárás vonatkozásában mit jelent, továbbá hogy a korábbi szabadalom esetében ez a kontúrártmenet miért nem felel meg, és az újabb szabadalom szerinti eljáráshoz miként köthető a kontúrártmenet javulása.

Közismert, hogy nagyobb fényérzékenységű film esetében a jel/zaj-viszony rosszabb, alacsonyabb fényérzékenységű film esetében pedig jobb, így alacsonyabb fényérzékenységű film használata önmagában javítja a jel/zaj-viszonyt. Ilyen film használatát a korábbi szabadalom szerinti eljárás sem zárja ki, lásd a c) pontot.

5. A felperes 2008. 01. 22-i keltű beadványa a)–e) pontjában nyilatkozik, hogy az újabb szabadalom használhatóbb, minőségileg jobb megoldást jelent, mint a korábbi.

Eszerint a korábbi szabadalom nem definiálta pontosan azt az eljárást, amivel az összetartozó félképpárok biztosan ugyanarra a filmkockára kerülnek az expozíció során, így a gyakorlatban előfordulhatott, hogy egy-egy filmkockára különböző videoképből származó képtartalom került. Ehhez képest a korábbi szabadalom főigénypontjának A5 jellemzője tartalmazza, hogy a filmfelvevő gépet szabványos videojellel szinkronizálják, amely szinkronizáció a szakterületen ismert módon biztosítja, hogy összetartozó félképpárok kerüljenek ugyanarra a filmkockára.

A ... B sz. szabadalmi leírás 3. ábrájának ismertetése, a példaképpen bemutatott rendszer-technikai elrendezés működésének bemutatása alapján a szinkronizálás az újabb szabadalom esetében is a szakterületen szokásos módon történik:

„... a 3 filmfelvevő kamera blendéjének nyitását és zárását a 32 be- kimeneti vonalcsoportján keresztül az 5 vezérlő berendezés másik 53 be- kimeneti vonalcsoportján megjelenő működtető- és vezérlőjel végzi, biztosítva azt, hogy a 3 filmfelvevő kamera blendéjének nyitott állásában k számú ismétlés ideje alatt egy-egy Ki kép összetartozó KiA, KiB félképe a filmen exponálásra kerüljön ...”

A felperesek előadása szerint az újabb szabadalom révén jelentősen javult a minőség és az átjátszási sebesség, ennek a szabadalom tárgyát alkotó eljárásból közvetlenül levezetett okát nem nevezték meg.

A csatolt összehasonlító ábrából az a következtetés vonható le, hogy amennyiben minden egyes képkocka mindegyik félképét kétszer-kétszer játsszák le – függetlenül attól, hogy az

egymást követő félképeket játsszák le kétszer egymás után, vagy előbb az egyik, majd a másik félképet játsszák le kétszer egymás után – a képkockák, a félképek száma, az exponálás és a továbbítás időtartama a két megoldás esetében megegyezik, így az újabb szabadalom szerinti eljárás átjátszás sebesség-növekedésének oka ismeretlen.

A vizsgált szabadalmi leírásból nem derül ki, hogy milyen meglévő igényt elégít ki magasabb szinten, vagy milyen új igény kielégítésére alkalmas, és azt milyen úton éri el. Így a szabadalmi dokumentumok összehasonlítása és elemzése alapján a ...B sz. szabadalom a korábbi szabadalom olyan „szokásos megújításának” tekinthető, amelyben a korábbi szabadalom néhány eljárási lépését más, ekvivalensnek tekinthető eljárási lépéssel helyettesítették.

II. Amennyiben a korábbi találmány továbbfejlesztéséről van szó, milyen mértékű díj tekinthető arányosnak a felek által nem vitatottan érvényes, 1991. 12. 20-án kelt „Megállapodás” elnevezésű dokumentum szerinti díjazáshoz, illetve a szabadalmi díjak kialakult gyakorlatához képest 1994. 06. 01. és 2001. 12. 31. között?

1. Az 1969. évi 2. tv. a 9. § (5) bekezdése szerint a szolgálati találmány feltalálóját díjazás illeti meg, amelyről külön jogszabály rendelkezik.

A szolgálati találmányért járó díjazásról és a találmányokkal kapcsolatos egyes intézkedésekről szóló korábbi 11/1983. (V.12.) MT rendelet 4. §-a a találmányi díj mértékének meghatározásához – növelhető, illetve csökkenthető – díjkulcsokat szabott meg (pl. a találmány hasznosítása esetén az ötévi hasznos eredmény nyolc százalékát), és példalózó felsorolást adott a díjkulcsnövelő és -csökkentő tényezőkről. E rendelet 2. §-ának (4) bekezdése azonban alapvetően a találmányi díjszerződésre hagyta a díj mértékének meghatározását, miközben a rendelet 1. §-ának (1) bekezdése megjelölte az általános arányossági követelményt (a feltalálót a „hasznos eredménnyel” arányos találmányi díj illette meg).

A jelen ügy elbírálása során mértékadó, a szolgálati találmányért járó díjazásról és a találmányokkal kapcsolatos egyéb intézkedésekről szóló 77/1989. (VII. 10.) MT rendelet 3. §-ának (1) bekezdése értelmében a feltalálót az előnnyel és az annak eléréséhez nyújtott feltalálói hozzájárulással arányos találmányi díj illette meg. E § (4) bekezdése pedig úgy rendelkezett, hogy a feltaláló díjazására a munkáltatóval, a hasznosító szabadalmastárssal, illetve a jogszerzővel kötött szerződése irányadó; a szerződésben, illetőleg a díjazásra kötelezett fél által alkalmazott általános szerződési feltételekben a rendeletről el lehetett térni.

Ennek alapján a felek által nem vitatottan érvényes, 1991. 12. 20-án kelt „Megállapodás” elnevezésű szerződésben meghatározott díjalap („szabadalommal összefüggő árbevétel”) és egyösszegű díjazás, valamint degresszív díjkulcs jogszerűsége akkor sem tehető vitássá, ha az Á. Rt. megbízásából készített és a Fővárosi Bíróság 41. sorszámú tárgyalási jegyzőkönyvéhez csatolt „Jelentés az M. Kft. teljes körű pénzügyi-gazdasági ellenőrzéséről” című dokumentum tartalmazza, hogy „a kifizetett találmányi díj nagyságrendje esetenként eléri vagy meghaladja az adott évben realizált adózás előtti eredményt”.

2. A rendelkezésre álló iratok alapján nem állapítható meg, hogy az alperes gazdasági tevékenysége keretében elektronikusan rögzített képinformáció mozgófilmre történő felvételét, vagyis „videóról filmre átjátszást” milyen időszakban végezte a korábbi szabadalom szerinti eljárással az 1991. 12. 20-án kelt megállapodás alapján, és milyen időszakban végezte az újabb szabadalom szerinti eljárással az 1994. 06. 01-jei keltű megállapodás alapján, különösen mivel a korábbi és az újabb szabadalom szabadalmi leírásának összehasonlítása és elemzése, továbbá a perben rendelkezésre álló iratok alapján az Iparjogvédelmi Szakértői Testület nem talált olyan kényszerítő okot vagy ténytet, ami az alperes számára elkerülhetlenné vagy nélkülözhetlenné tette az újabb szabadalom használatát, illetve hasznosítását, különös tekintettel a perbeli szabadalommal kapcsolatos díjszerződés megkötésének időpontjában a felperesek és az alperes között fennálló, érvényes, azonos tárgyú szabadalom hasznosítására és a találmánydíj-szerződésre.

Mivel a létező és használt lejátsszó berendezések és eszközök a félképek csoportosított ismétléses megjelentetése miatt vélemezten nem voltak eleve alkalmasak az újabb szabadalom szerinti eljárás megvalósítására, ezért új, az újabb szabadalom szerinti eljárás fogantatására alkalmas lejátsszó berendezés, illetve eszközcsoport kifejlesztésére volt szükség. Ez a követelmény amellet, hogy ellentmond az újabb szabadalomban deklarált célkitűzésnek, miszerint egyszerű felépítésű és kedvező árú lejátsszó berendezéssel kell a mozgófilmre történő felvételt megvalósítani, valószínűsíti, hogy a perbeli szabadalom szerinti eljárás üzemszerű alkalmazására csak az eljárás megvalósításához szükséges célberendezések legyártását és üzembe állítását követően került sor, addig az alperes a korábbi szabadalom szerinti eljárást hasznosította.

Az újabb szabadalom hasznosítása a semmis díjszerződés alapján a felek által nem vitatottan a 1994. 06. 01. és 2001. 09. 30. közötti időszakban zajlott.

Az MT-rendelet a találmányi díjjal kapcsolatban sem irányadó díjmértéket, sem kötelező vagy ajánlott díjszámítási módszert nem ír elő. A találmányi díjat a jelentkező előnnyel – ez, a nemzetközi gyakorlatban is széles körben alkalmazott fogalom alkalmasabb annak kifejezésére, hogy a találmányok nem csak pénzben kifejezhető eredményt hozhatnak – és az annak eléréséhez nyújtott feltalálói hozzájárulással arányosan kell meghatározni, ez kifejezhető akár egy összegben, akár az árbevétel százalékában, akár a nyereség százalékában vagy másképp. A „feltalálói hozzájárulás” bevezetése annak a szempontnak a figyelembevételét jelenti, hogy a találmány értékesítéséből származó előny részben a feltaláló, részben a munkáltató tevékenysége eredményének tekinthető.

A díjalap meghatározásánál az alperes mozgásterét szűkítette a tulajdonos Á. Rt. részéről a korábban említett levelezésben megjelölt kikötés: „... a feltalálók részesedését kizárólag a kft.-nek a találmányok elkülönített értékesítéséből befolyt adózás előtti vagy adózás utáni ténylegesen realizált nyereségéhez lehet kötni”. Ennek alapján az alperes számára egyösszegű vagy árbevétel-arányos díjfizetés nem jöhetett szóba.

Az alperes számára a tulajdonosi jogokat gyakorló Á. Rt. által a számára megjelölt díjalap elfogadható volt, az megfelelt a magyar és a nemzetközi licenciaforgalomban a díjazás meghatározásához figyelembe vett díjalap-megállapításnak, és a hasznosítási szerződés megkötésében ugyancsak érdekelt felperesek is elfogadták.

3. A találmányi díjat általában a találmány műszaki-szellemi színvonalának, gazdasági és egyéb jelentőségének figyelembevételével, a találmány tárgyának a hasznosításból származó hasznos eredmény arányában kell megállapítani, feltéve, hogy az eredmény kiszámítására lehetőség van. A találmánynak mint szellemi alkotásnak a műszaki-szellemi színvonalát – mint a találmányi díj mértékét befolyásoló tényezőt – a megalkotásakor fennállott körülmények alapján kell értékelni. A díjkulcs meghatározása során figyelembe kell venni az adott időszakban folytatott bírósági gyakorlatot, továbbá a díjkulcsnövelő és -csökkentő tényezőket.

A díjkulcs meghatározása nem mechanikus. A találmányi díj meghatározásakor a megoldás kidolgozásával és hasznosításával kapcsolatos összes tényezőt összefüggésükben és együttesen kell értékelni, és olyan díjkulcsot kell megállapítani, amelynek alapján a kiszámított találmányi díj arányban van a felperesek szellemi munkájának színvonalával, eredményével jelentőségével és hasznosságával. A díjkulcs százalékos meghatározására tekintettel az alperesnél jelentkező haszon a díjalapban jut kifejezésre. A felperesek azonban csak elévezett munkájukkal összhangban részesedhetnek ebből a hasznos eredményből. Azokban az esetekben, amikor a díjalap magasabb összeget tesz ki, a százalékos számítás eltolódást eredményezhet. Ezért a bírósági gyakorlat a díjkulcs megállapításánál arra is tekintettel van, hogy az így kiszámított összeg ténylegesen arányban áll-e a feltalálók munkájával. Ennek az összegnek a meghatározásánál azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy szolgálati találmány esetében a feltalálók munkaköri kötelezettségükben jártak el, munkájukért, a találmányi megoldás kifejlesztéséért munkadíjat kaptak, a szükséges fejlesztési költségeket az alperes viselte.

A szakértői testület díjkulcsnövelő tényezőként vette figyelembe, hogy a perbeli szolgálati találmány műszaki-szellemi színvonala mind belföldi, mind világviszonylatban átlagon felüli. A találmány jelentőségét növeli, hogy az alperes egyedülként tudta biztosítani videofelvételek hagyományos filmre történő átírását, és ezzel piacvezető szerepre tett szert. Díjkulcsnövelő tényező, hogy a megoldás kidolgozása, értékesítése nem tett szükségessé jelentős anyagi ráfordítást az alperes részéről.

Díjkulcs-csökkentő tényezőként vette figyelembe a testület, hogy az igény a megrendelők részéről a műszaki-szellemi színvonaltól függetlenül jelentkezett; hogy az alperesnél már korábban bevezetett szabadalom eredményei jelentős mértékben segítették a megoldás kidolgozását; hogy a találmány műszaki-szellemi színvonala a korábbi találmánnyal való nagyfokú hasonlóság miatt alacsony; továbbá a hosszabb díjazási időszakot.

Az elbírált esetben a díjkulcs meghatározására növelően és csökkentően ható tényezők egymást kiegyenlítik. A díjkulcs mértékének kialakításánál az Iparjogvédelmi Szakértői Testület azt is figyelembe vette, hogy sem a szabadalmi leírásban, sem az alperesnél nincs adat arra nézve, hogy az alperes által használt, korábbi szabadalom szerinti megoldás műszaki jellemzői az új szabadalom alkalmazása folytán mennyiben lettek jobbak, és az új szabadalom mennyiben járult hozzá a szolgáltatás eladhatóságához és a piaci jelenlét fenntartásához.

A semmis díjszerződésben rögzített díjkulcs a fentieknek nem felelt meg, a szerződő felek a per irataiból megismerhetetlen módon jutottak és állapotok meg a díjkulcs 50 százalékos mértékében. A szokatlanul nagy díjkulcs a találmány színvonalával, jelentőségével, „objektív értékével” arányban nem álló díjazást eredményezett.

Mindezekre tekintettel – és figyelembe véve a vizsgált időszakban a szolgálati találmányok feltalálóinak díjazásánál szokásosan és általánosan alkalmazott, a bírósági gyakorlat által is megerősített díjkulcsértékeket – a szakértői testület a díjkulcs mértékét 20 százalékban állapítja meg.

III. A formai okok miatt érvénytelenné nyilvánított, 1994. 06. 01-én megkötött szerződés találmányi díjazása tartalmilag megfelel-e a piaci viszonyoknak, és az abban alkalmazott, nyereségre alapuló, a feltalálót megillető 25-25 százalékos részesedés mint szabadalmi díj, illetve egyéb tartalmi elemeiben – időtartam stb. – reális, a piaci viszonyoknak megfelelő volt-e?

1. Az érvénytelenné nyilvánított, 1994. 06. 01-jén megkötött „Díjazási szerződés” 2.1 pontja pontatlan. Az „átírás videóról filmre” a „minden ezzel összefüggő utómunka termék” és „realizált adózatlan eredmény” fogalom nem egyértelmű, nem teszi lehetővé a találmány hasznosítási területének egyértelmű behatárolását és a díjalap pontos meghatározását, dokumentálását, kiszámításának módját.

Nem a piaci viszonyokat tükrözi, hogy a 2.2 pont 15 évre előre rögzíti a minimális díjkulcsot.

A szolgálati szabadalom jogosultja önállóan dönt a találmány hasznosításáról és a hasznosítás módjáról. Ha a jogosult „a találmánytól eltérő és az igényeknek jobban megfelelő megoldással elégíti ki a felmerülő piaci igényeket”, akkor nem hasznosítja a szabadalmat, hasznosítás híján a feltalálók – jogszabályban rögzített kivétellel – díjazásra nem jogosultak. Nem a piaci viszonyokat tükrözi, hogy a 6. pont a szabadalmas részére előírja a szabadalom hasznosítását.

Nem a piaci viszonyokat tükrözi a 9. pont, amennyiben a szabadalmi bejelentés végleges elutasítása esetén kötetendő újítási szerződés a szabadalom hasznosítása esetére megállapított díjazással azonos díjazást rögzít.

2. A szerződésben alkalmazott, nyereségen alapuló részesedés a találmányidő-szerződésekben és hasznosítási szerződésekben elfogadott, mindkét fél részéről ellenőrizhető és megismerhető díjalap. A feltalálót megillető 25-25 százalékos díjkulcs azonban a piaci viszonyok figyelmen kívül hagyásával megállapított, kirívóan magas érték. A felperesek magyarázata, miszerint a díjkulcs nagyságát egyrészt a díjalap meghatározása, másrészt a különleges kockázat indokolta, nem fogadható el. A szolgáltatati találmány feltalálójának munkaviszonyból vagy más jogviszonyból fakadó kötelessége a megoldás létrehozása, ezzel kockázatot nem vállal. A megoldás hasznosítása a szabadalmas döntési körébe tartozik, döntésének gazdasági következményeit, tehát a kockázatot egyedül viseli.

IV. Ha és amennyiben a bíróság formai okok miatt nem találta volna érvénytelennek a szerződéseket, van-e az új találmányra vonatkozó 1994. 06. 01-én megkötött szerződésnek olyan tartalmi eleme, amely a piaci viszonyoknak, szabadalmi jogszabályoknak és szokásoknak ellentmondana?

1. Az alperes M. Kft. 2008. 02. 27-én becsatolt 45. sorszámú beadványához mellékelte, a találmánnyal kapcsolatos szerződés előkészítési fázisában keletkezett dokumentumok, különösen az Á. Rt. 1994. 10. 04-i keltű, A. portfólióigazgató által jegyzett levele kifejezetten jelezte, és felhívta mind az elsőrendű felperes, mind az alperes figyelmét, hogy a szerződés tárgyát képező találmány nem szolgáltatati találmány, ebből fakadóan a szabadalmi bejelentés sem lehet szolgáltatati szabadalmi bejelentés, és a megadandó szabadalom sem lehet szolgáltatati szabadalom. Ezt a tulajdonosi álláspontot az Á. Rt. 2005. 02. 14-én kelt levelében kiemelten megismételte.

Ennek ellenére a benyújtott szabadalmi bejelentés a bejelentés időpontjában deklarált szolgáltatati jellegének megváltoztatására sem az alperes, sem a felperesek nem tettek lépéseket, és az 1994. 06. 01-jei dátummal ellátott szerződést is „díjazási szerződésként” nevezték, amelyben rögzítették, hogy a találmány bejelentője és majdani szabadalmasa az alperes, a felperesek pedig feltalálói minőségükben szerződő felek.

Az alperes által csatolt dokumentumok, jelesül a tulajdonos Á. Rt. levelei hivatkoznak a találmány bejelentésének időpontjában hatályos 1969. évi II. tv. 9. § (1) bekezdésére, mely szerint szolgáltatati találmány annak a találmánynak, akinek munkaviszonyból vagy más jogviszonyból folyó kötelessége, hogy a találmány tárgykörébe tartozó megoldásokat dolgozzon ki, és úgy nyilatkoznak, hogy a perbeli szabadalmat képező találmány *nem* szolgáltatati találmány.

A folyó perben a felperesek sem csatoltak be olyan bizonyítékot, amely a nevezett dokumentumok állítását megcáfolja, és amely bizonyítja, hogy a találmány tárgykörébe tartozó megoldás kidolgozása a felperesek munkaviszonyból vagy más jogviszonyból fakadó kötelessége volt. A perben rendelkezésre álló adatok alapján sem lehet megállapítani, hogy a vizsgált időszakban szerződések létrehoztak olyan viszonyt a felek között, amelynek keretében a perbeli találmány tárgykörébe tartozó megoldás kidolgozása volt a felperesek feladata.

A találmány szolgálati jellegét a bejelentés időpontjában érvényes szabadalmi törvény 9. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezés határozza meg, e tekintetben a törvény szabályozza a felek rendelkezési jogosultságát is. Arra nincs lehetőség, hogy a feltalálók szolgálati jellegűnek ismerjenek el olyan találmányt, amely a jogszabályban meghatározott feltételek szerint nem szolgálati találmány.

A perben rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy a találmány tárgyát képező műszaki megoldás létrehozása és kidolgozása a feltalálók nevéhez fűződik. A bejelentés időpontjában hatályos szabadalmi törvény 8. § (1) bekezdése értelmében a szabadalom a feltalálót vagy jogutódját illeti meg. Ennek alapján a szakértői testület megállapítja, hogy az alperes a feltalálóknak az elsőbbségi jog átruházására irányuló határozott és kifejezett felhatalmazása hiányában nem volt jogosult sem a szabadalmi bejelentés megtételére, sem a szolgálati jelleg feltüntetésére. Ezek alapján a szabadalom tényleges jogosultja nem az alperes, hanem a felperesek lettek volna.

2. Amennyiben a szabadalmi bejelentéssel, illetve a később megadásra került szabadalommal szabadalmasként a feltalálók rendelkeznek, úgy a felek között nem találmánydíj-szerződés („díjazási szerződés”), hanem hasznosítási szerződés megkötésére kerülhetett volna sor, ezért a felperesek díjazásának az alapja nem az 1969. évi II. törvény 9. §-ának a (4) bekezdése alapján alkalmazandó 77/1989. (VII. 10.) MT rendelet 1. §-a, hanem az Szt. 11. §-a, amely szerint a szabadalmi oltalom alapján a szabadalmas kizárólagosan jogosult a találmány hasznosítására, illetőleg arra, hogy a hasznosításra másnak engedélyt adjon. A szabadalom díjazás fejében történő engedélyezésének az eszköze a hasznosítási szerződés (Szt. 17. §).

Míg az 1969. évi 2. tv. a 9. § (5) bekezdésében a szolgálati találmányokkal kapcsolatban úgy rendelkezett, hogy a szolgálati találmány feltalálóját díjazás illeti meg, amelyről külön jogszabály rendelkezik, a nem szolgálati találmányok, illetve szabadalmak hasznosítására vonatkozó III. fejezetében csupán azt mondta ki, hogy hasznosítási szerződés (szabadalmi-licencia-szerződés) alapján a szabadalmas engedélyt ad a találmány hasznosítására, a hasznosító pedig köteles ennek fejében díjat fizetni. A törvény 20. § (1) bekezdése szerint a felek a törvény hasznosítási szerződésre vonatkozó rendelkezéseitől egyező akarattal eltérhetnek, ha a jogszabály az eltérést nem tiltja, (2) bekezdése szerint pedig a hasznosítási szerződésre a törvényben nem szabályozott kérdésekben a Ptk. rendelkezései az irányadók.

V. Állapítsa meg, hogy a perbeli felperesi találmánnyal kapcsolatban milyen díjra tarthatnak igényt a felperesek 1994-től 2001. októberig, amikor az alperes bejelentette, hogy a találmányt nem kívánja alkalmazni.

1. A perben eddig rendelkezésre álló iratok és adatok alapján nem tisztázottak azok a körülmények, amelyek a találmánydíj-fizetési kötelezettség megállapítása szempontjából nélkülözhetetlenek.

Nem állapítható meg, hogy az alperes gazdasági tevékenysége keretében elektronikusan rögzített képinformáció mozgófilmre történő felvételét, vagyis a „videóról filmre átjátszást” milyen időszakban végezte a korábbi szolgálati szabadalom szerinti eljárással az 1991. 12. 20-án kelt megállapodás alapján, és milyen időszakban végezte az újabb szolgálati szabadalom szerinti eljárással az 1994. 06. 01-jei keltű megállapodás alapján.

A perben eddig rendelkezésre álló iratok és adatok alapján a vizsgált szolgálati szabadalom hasznosítási időszakában a díjalap minden kétséget kizáró számszerű meghatározása nem lehetséges.

A testület álláspontja szerint ezért a felperesek – teljesítési igazolás birtokában – a per folytatása során számszerűsített díjalap 20 százalékát, fejenként 10-10 százalékát kitevő találmányi díjra tarthatnak igényt.

2. Az 1994. 06. 01-jén megkötött szerződés tehát a megkötésének időpontjában fennálló szabadalmi jogszabályoknak alapvetően ellentmondott, amennyiben szolgálati találmány és szolgálati szabadalom esetében a szabadalmas munkáltató és a szolgálati találmány fel-találói közötti találmányidő-j-szerződésként került megkötésre. Mivel a találmány nem volt szolgálati találmány, a szabadalmi bejelentés, majd a szabadalom jogosultja jogszerűen nem az alperes, hanem a felperesek lettek volna, és az alperessel nem találmányidő-j-szerződés, hanem hasznosítási szerződés megkötésére kerülhetett volna sor.

Egy találmány, illetve szabadalom hasznosításának nem törvényi előfeltétele a találmánnyal kapcsolatos hasznosítási szerződés, ismertetések, nyilatkozatok, értesítések és tájékoztatások írásba foglalása. Ugyancsak nincs törvényi előírás a hasznosítási szerződés ellenértékének meghatározása során a díjalap és a díjkulcs megválasztására.

A felek között a szabadalom hasznosításának engedélyezésével kapcsolatban szerződés nem jött létre. Viszont a hasznosítás nem volt jogellenes, mert a felperesek engedélyével történt. A találmány hasznosítása vagyoni előny forrása, ezért a hasznosítás engedélyezéséért az általános polgári jogi szabályok szerint ellenszolgáltatás jár [Ptk. 201. § (1) bek.]. Ha a hasznosítás díjfizetés nélkül történik, a hasznosító jogalap nélkül jut vagyoni előnyhöz a szabadalmas rovására. Ezért ha ajándékozási szándék nem állapítható meg, a tényleges hasznosító ezt az előnyt szerződéskötés nélkül is köteles a szabadalmas részére megtéríteni, azaz a Ptk. 361. §-ának megfelelő alkalmazásával köteles hasznosítási díjat fizetni (LB Pf. IV. 20757/1978.). A díj összege az, amelyet a felek hasznosítási szerződésben kiköthettek volna. Ezért a díjat általában a találmány műszaki-szellemi színvonalának, gazdasági és egyéb jelentőségének figyelembevételével, a találmány tárgyának a hasznosításából származó vállalati hasznos eredmény arányában kell megállapítani, feltéve hogy az eredmény kiszámítására lehetőség van.

A találmány, illetőleg szabadalom szerinti műszaki megoldás a találmány bejelentése időpontjában egyedülálló, a gyakorlatban viszonylag egyszerűen megvalósítható és hasznosítható műszaki megoldásnak minősült, amit a szabadalomengedélyezési eljárás is igazolt. A

találmány tárgya egy eljárás, az eljárás megvalósítását lehetővé tevő berendezéseggyüttes az adott műszaki területen működő gazdasági szereplők számára jelentős összegű vagy megvalósítási idejű beruházást nem tett szükségessé, így a találmány alkalmazása révén a találmánnyal érintett területen fellépő igények nagyságrendjének ismeretében haszon, ténylegesen realizált nyereség volt prognosztizálható.

A vizsgált időszakban a találmány tárgya szerinti műszaki területen csupán kisszámú gazdasági szereplő jöhetett szóba mint a találmány potenciális hasznosítója. Ez egyrészt korlátozta a felperesek mozgásterét, azon lehetőségét, hogy találmányuk hasznosítására a gazdasági élet más szereplőjével számukra előnyös hasznosítási szerződést kössenek, ugyanakkor pont ezen oknál fogva az alperes a hasznosított találmány révén a felek által sem vitatottan a vizsgált években gazdasági előnyhöz jutott, megrendelésekre, munkára és nyereségre tett szert.

A díjazás mértékének megállapítása során figyelembe kell venni, hogy a hasznosítás ellenében járó találmányi díjnak arányban kell állnia azzal a díjjal, amelyet – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licencforgalmi viszonyokra tekintettel – licencszerződés alapján a találmány hasznosítására adott engedély fejében a hasznosítónak fizetnie kellene.

Jogszábeli előírások, kötelező érvényű adatok hiányában a díj megállapításánál a hazai és a nemzetközi licencforgalomban alkalmazott, ökölszabályként („*rule of thumb*”) ismert szabályból indulhatunk ki, mely szerint a realizált nyereségből a licenciadó (felperesek) 25 százalékban (kivételes esetekben 30 százalékban), a licencvevő (alperes) pedig 75 százalékban (kivételes esetekben 70 százalékban) részesedik. Ennek a szabálynak az alapja egyrészt az eddig említett általános arányossági követelmény, másrészt az a tény, hogy a felek közül a licencvevő vállal olyan gazdasági kockázatot, ami kedvezőtlen esetben az ő oldalán veszteséggé is jelentkezik, és végez tényleges, érdemi tevékenységet, így méltányos módon a haszonból is nagyobb mértékben részesedik, mint a licenciadó, akinek jó esetben a szerződés alapján nyeresége/árbevétele keletkezik, rossz esetben azonban veszteséget nem szenved.

Abból a hipotézisből kiindulva, hogy a ...B számú szabadalom műszaki megoldása a hasznosítás időszakában abszolút egyedi, és a hasznosító félnek a fenti gondolatmenet szerint realizált nyereséget biztosít, a felperesek 1994. 06. 01. és 2001. 09. 30. között az alperesnél jelentkező, a találmány elkülönített értékesítéséből befolyt, adózás előtti ténylegesen realizált nyereség 30 százalékára tarthatnak jogosan igényt.

V. Összefoglalás

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület az alábbiakban összegzi a kirendelésben foglalt kérdésekre vonatkozó megállapításait, illetve határozott véleményét.

1. A per tárgyát képező ...B számú szabadalom – tekintettel a hasonló tárgyú ...A számú szabadalomra – a korábbi találmány „szokásos megújításának” tekinthető.

2. Mivel per tárgyát képező ...B számú szabadalom a korábbi ...A számú szabadalomra támaszkodik, az 1991. 12. 20-án kelt „Megállapodás” elnevezésű dokumentum szerinti díjazáshoz, illetve a szabadalmi díjak kialakult gyakorlatához képest a találmány elkülönített értékesítéséből befolyt adózás előtti ténylegesen realizált nyereség 20 százalékanak megfelelő díj tekinthető arányosnak.
3. Az érvénytelenné nyilvánított, 1994. 06. 01-én megkötött szerződés találmányi díjazása tartalmilag csak részben felel meg a piaci viszonyoknak. Az abban alkalmazott, nyereségen alapuló, a feltalálókat megillető 25-25 százalékos díjkulcsú részesedés mint szabadalmi díj a piaci viszonyoktól idegen, irreálisan magas mértékű volt.
4. Az új találmányra vonatkozó 1994. 06. 01-én megkötött szerződésnek volt olyan tartalmi eleme, amely a szabadalmi jogszabályoknak, piaci viszonyoknak és szokásoknak ellentmondott.
5. A felperesek a perbeli felperesi találmánnyal mint *szolgálati* találmánnyal kapcsolatban az alperesnél 1994. 06. 01. és 2001. 09. 30. között jelentkező, a találmány elkülönített értékesítéséből befolyt, adózás előtti ténylegesen realizált nyereség 20 százalékára tarthatnak jogosan igényt.
A felperesek a perbeli felperesi találmánnyal mint *nem szolgálati* szabadalommal kapcsolatban az alperesnél 1994. 06. 01. és 2001. 09. 30. között jelentkező, a találmány elkülönített értékesítéséből befolyt, adózás előtti ténylegesen realizált nyereség 30 százalékára tarthatnak jogosan igényt.

KIEGÉSZÍTŐ SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

P. FELPERESNEK AZ M. KFT. ALPERES ELLEN SZERZŐDÉS ÉRVÉNYTELENSÉGE IRÁNT INDÍTOTT PERÉBEN

ISZT-1/2008/2

I. Előzmények

1. A Fővárosi Bíróság eredetileg 6.P.../2002/42. számú végzésével rendelte ki az Iparjogvédelmi Szakértői Testületet szakértőként P. és társa felperesnek az M. Kft. alperes ellen szerződés érvénytelensége és járulékai iránt indított perében. A Fővárosi Bíróság a semmissé nyilvánított találmányi szerződés vonatkozásában találmányi díjazási kérdésben kért szakértői véleményt.

A szakértői testület elkészítette és a Fővárosi Bíróságnak megküldte az ügyre vonatkozó ISZT-1/2008. számú szakértői véleményét; azt 48. sorszámon csatolták a bírósági alapiratokhoz.

2. A Fővárosi Bíróság 59. sorszámú végzésével szakértői véleményének kiegészítésére hívta fel az Iparjogvédelmi Szakértői Testületet, és megküldte a testületnek az eljárás során – köztük az első szakértői kirendelést követően – keletkezett bírósági iratokat.

II. A feltett kérdések

A Fővárosi Bíróság – kiegészítőleg – az alábbiakban határozta meg az Iparjogvédelmi Szakértői Testület feladatait.

1. Az elsőrendű felperes az 52., a másodrendű felperes az 53. sorszám alatti, a bírósághoz 2008. szeptember 16. napján és szeptember 26. napján benyújtott észrevételeiben terjesztette elő ugyanazon kérdéseit. Válaszoljon az itt A–J. pont alatt megjelölt kérdésekre!

2. A felperesek F/58/2 alatt becsatolták a Magyar Feltalálók Egyesületének állásfoglalását, a szakértői testület az abban leírtakkal kapcsolatban nyilatkozzon, hogy egyetért-e a feltett 1–5. számú kérdésre adott válaszokkal vagy sem, döntését indokolja!

III. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület véleménye

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület eredetileg elkészített szakértői véleményében kifejtette, hogy a feltalálók által érvényesíteni kívánt díjkövetelés a találmányi díj mértéke szempontjából nem megalapozott; ezt az álláspontját a szakértői testület változatlanul fenntartja.

A felperesek azonban a díjkulcs tekintetében eltérő álláspontot képviselve vitatták eredetileg elkészített szakértői véleményében kifejtetteket, és további, kiegészítő kérdéseket tettek fel. A szakértői testület a felperesek előadásának figyelembevételével az alábbiakban fejti ki a találmányi díj mértékére vonatkozóan a kiegészítő kérdésekre válaszként kialakított véleményét.

1. kérdés

Az elsőrendű felperes az 52., a másodrendű felperes az 53. sorszám alatti, a bírósághoz 2008. szeptember 16. napján és szeptember 26. napján benyújtott észrevételeiben terjesztette elő ugyanazon kérdéseit. Válaszoljon az itt A–J. pont alatt megjelölt kérdésekre!

A) Mekkora bizonytalanság jellemzi a t. Szakértői Testület szakvéleményében írt díjmegállapításait, ha továbbra is úgy ítéli meg, hogy a szakértői eszközökkel vizsgálható és megválaszolható díjmérték megállapítható?

A szolgálati találmányokért járó díjazás mértékének meghatározása valós problémája a magyar iparjogvédelmi jogalkotásnak és jogalkalmazásnak, így a testület számára is nagy nehézséget okoz a találmányi díjperek kapcsán a licencianalógia módszerének alkalmazása, mivel a testület tagjai nem férnek hozzá a licenciaforgalmi viszonyok meghatározásá-

hoz elengedhetetlen szerződésekhez. Ezért a testület hazai adatok mellett vagy hiányában a rendelkezésre álló, egyes külföldi országokban kötelező jelleggel megadandó licencforgalmi adatokra támaszkodva, nemzetközileg elfogadott standardok alapján hozza meg az alkalmazható díj mértékére vonatkozó megállapításait annak tudatában, hogy a díjszerződésekre ható körülmények minden egyes esetben különböznek egymástól, így egy konkrét eset adatait nem lehet teljes körűen mértékadónak tekinteni egy másik konkrét esetre.

Mindazonáltal a nemzetközi szakmai fórumok által publikált adatok hosszú idő alatt összegyűjtött, nagyszámú konkrét esetből statisztikailag levezetett, szakmai konszenzuson alapuló százalékos értékek, amelyek támpontot adnak olyan esetekben, amikor a licencanalógia módszere konkrét információk hiányában nem alkalmazható.

Ennek fényében a felperesek kérdésében szereplő „bizonytalanság” nem értelmezhető.

B) Mely körülményeket mérhették fel az Á. Rt., az alperes, illetve a feltalálók részéről másképpen a szerződéses, a „B” jelű szabadalom díjmegállapítása körében, mint a Szakértői testület? (Ez azért lényeges kérdés, mert a piaci alku szereplőitől nem lehet átvenni szakértői eszközökkel egy nem összehasonlítható találmányhasznosítási díjszabás megállapítását. Véleményünk szerint a felek annak idején szélesebb körűen és alaposabban mérlegelték a kockázatokat és az előnyöket.)

A felperesek által feltett kérdés megválaszolása túlmutat az Iparjogvédelmi Szakértői Testület működését meghatározó jogszabályban foglaltakon. Alapvetően a felperesek a szakértői testület szakértői véleményével kapcsolatban megfogalmazott nyilatkozatának és a szakértői vélemény kijelentéseinek összevetése részletes választ adhat a felperes kérdésére.

A testület a rendelkezésére bocsátott tények, körülmények, dokumentumok, a vonatkozó jogszabályok és a hazai és nemzetközi, általánosan elfogadott gyakorlat alapján jutott a szakértői véleményben megfogalmazott véleményére.

Ami az alperes, illetve az Á. Rt. részéről történt mérlegelést illeti, az Iparjogvédelmi Szakértői Testületnek nem tiszte mások viselkedése okainak kutatása, minősítése vagy magyarázata. A kérdés feltevése annál kevésbé érthető, mivel a kérdéses időszakban éppen az elsőrendű felperes volt az alperes első számú vezetője, így a per dokumentumai szerint is mind az alperesi oldalon végzett szerződéskötési előkészületekről, mind az Á. Rt.-vel folytatott egyeztetésekről az elsőrendű felperesnek vannak teljes körű ismeretei.

A felperesek beadványában több helyen, többször szerepel, hogy:

„... a feltalálók könnyen értékesíthették volna a találmányt más filmlaboratóriumok számára ...”

„... ha és amennyiben a felperesek másnak ajánlották volna fel a találmányt ...”

A felperesek azonban helytelenül értelmezik, hogy ők a szerződéskötés időpontjában „piaci alku szereplői” voltak.

A perben szereplő találmány megalkotása és a ...B számú szabadalom engedélyezése időpontjában a régi, 1969. évi II. törvény volt hatályban, amelynek 9. § (1) bekezdése kimondta:

„Szolgálati találmány annak a találmánya, akinek munkaviszonyból vagy más jogviszonyból folyó kötelessége, hogy a találmány tárgykörébe tartozó megoldásokat dolgozzon ki.

A 9. § (2) bekezdése szabályozta a szolgálati találmányok tekintetében a szabadalmi igény-jogosultságot (a „szabadalom tulajdonviszonyait”). E bekezdés értelmében a szolgálati találmányra a szabadalom a munkáltatót (vagy más jogviszony alapján jogosultat) illette meg.

A (4) bekezdés szerint „A találmány szolgálati jellegével kapcsolatos viták bírói útra tartoznak.”, (5) bekezdése szerint „A szolgálati találmány feltalálóját díjazás illeti meg, amelyről külön jogszabály rendelkezik.”

A törvény egyértelműen meghatározta a felek közötti jogviszonyt, a tulajdonviszonyokat, így a feltalálók nem voltak abban a helyzetben, hogy „piaci alku szereplőiként” szabadon döntsenek találmányuk sorsáról, annak hasznosításáról.

A felperesek 2008. 09. 15-i beadványuk 2. pontjában ismertetik a találmány létrehozásának körülményeit és történetét. Ebből kitűnik, hogy a találmány kifejlesztése az alperes erőforrásainak és eszközeinek („kb. 2,5 millió forint pénzbeli ráfordítással és ... sok-sok gyakorlati munkaóra révén ...”) felhasználásával zajlott. A szakértői testület ezért nem tekinti díjkulcsnövelő tényezőnek azt, hogy a feltalálók a találmány gyakorlati megvalósításában közreműködtek.

A felperesek kijelentését, miszerint a felek annak idején szélesebb körűen és alaposabban mérlegelték a kockázatokat és előnyöket, a testület a rendelkezésére bocsátott dokumentumok alapján nem látja igazoltnak: példaképpen, az alperes 2008. október 2-i keltű beadványában szereplő – a felperesek által egyébként vitatott – eredménykimutatás szerint a szabadalmas egyes években a szabadalom adózás előtti eredményét meghaladó összegű találmányi díjat fizetett ki, ami a felek alapos előny-kockázat mérlegelésével kapcsolatban kétségeket támaszt.

C) Szakértői kérdésnek tekinthető-e szerződés és szolgálati jelleg hiányában egy díjmérték megállapítása, amely nehezen feltérképezhető hazai és külföldi piaci partnerek között, a polgári kötelmi jog alapelvei szerint a felek szerződéses szabadsága körében kezelendő.

A kormány az Iparjogvédelmi Szakértői Testület feladatait, működését és eljárását az Szt. 118. § (1) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján az Iparjogvédelmi Szakértői Testület szervezetéről és működéséről szóló 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendeletben határozta meg. A rendelet 1. §-ának (1) bekezdése értelmében a szakértői testület többek között az Szt. 16. §-ának (2) bekezdésében megjelölt ügyekben ad meghatározott kérdésekben szakértői véleményt bírósági vagy hatósági megkeresés, megbízás alapján. Az Szt. 16. §-ának (1) bekezdése értelmében a találmány szolgálati vagy alkalmazotti jellegével, a titokban tartott találmány szabadalmazhatóságával, valamint a szolgálati vagy alkalmazotti találmány feltalálóját megillető díjazással kapcsolatos viták bírósági útra tartoznak, (2) bekezdése szerint a testület szakértői véleményt ad a titokban tartott találmány szabadalmazhatóságával, valamint a szolgálati vagy alkalmazotti találmány feltalálóját megillető díjazással kapcsolatos ügyben is.

Ellentétben a kérdés állításával („szolgálati jelleg hiányában”), a perben szereplő szabadalom jogi helyzete szerint szolgálati szabadalom, így a találmányi díj mértékével kapcsolatban az Iparjogvédelmi Szakértői Testület véleményt adhat.

A kérdésben szereplő „felek szerződéses szabadsága” tekintetében a polgári kötelmi jog általános szabályai a szabadalmi törvény speciális rendelkezései fényében értelmezhetők.

D) Milyen szabadalmi díjak szerepeltek a „B” jelűhöz hasonló célú és minőségű, de más műszaki megoldású szabadalmak esetében külföldön a ’90-es években? (Sokkal magasabb összegű, biztosabb és fix licencdíjakkal kalkuláltak.)

A szakértői testület vizsgálódása során nem talált arra vonatkozó adatot, hogy milyen találmányi vagy hasznosítási díjazást kötöttek ki a felek a per tárgyát képező szabadalomhoz hasonló célú és minőségű, de más műszaki megoldású szabadalmak esetében külföldön a ’90-es években. Vizsgálódásai feltehetően azért sem vezettek eredményre, mert a szóban forgó műszaki megoldásra a fizikai hordozókat kiküszöbölő digitális vetítési technikák előretörése a szabadalom szerinti megoldás piaci jelenlétét marginalizálja.

A felperesek, akik a vonatkozó műszaki terület szakértőinek minősülnek, feltett kérdésükben állították, hogy „sokkal magasabb összegű, biztosabb és fix licenc díjakkal kalkuláltak”, ezt alátámasztó tényadatokat vagy bizonyítékokat azonban nem terjesztettek be. Ennek hiányában a vonatkozó állítást a testület nem tudja figyelembe venni.

E) Volt-e jogi korlátja annak, hogy a felperesek más számára adják át hasznosításra a „B” szabadalmat akár Magyarországon, akár külföldön abban az esetben, ha nem szolgálati a szabadalom?

Nem szolgálati („sima”) szabadalom esetében a szabadalom jogosultja szabadalmát saját belátása szerint hasznosíthatja, így adhatja át másnak hasznosításra.

Az 1969. évi II. törvény 9. § (2) bekezdése értelmében a szolgálati találmányra a szabadalom a munkáltatót (vagy más jogviszony alapján jogosultat) illette meg, a szabadalom hasznosításával kapcsolatban kizárólag a munkáltató hozhatott döntést.

Mivel a perben szereplő ...B számú szabadalom jogi helyzete szerint szolgálati szabadalom, ezért az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja szerint a szolgálati szabadalom hasznosítása kizárólag a munkáltató hatáskörébe tartozott, így a munkáltató kizárólagos diszkrecionális hatásköre volt a kockázatok és előnyök mérlegelése, ebbe a szolgálati találmány feltalálójának nem volt beleszólása.

F) Szerződés, illetve szolgálati jelleg hiányában szokásos-e díjmértéket megállapítania a Szakértői Testületnek vagy a Szabadalmi Hivatalnak?

Szolgálati találmány és szabadalom esetén, szerződés hiányában a szakértői testület a szabadalmi törvény hivatkozott felhatalmazása alapján jogosult arra, hogy szakértői véleményt adjon a találmány feltalálóját megillető díjazással kapcsolatban. A Magyar Szabadalmi Hivatalnak ilyen hatásköre nincs.

G) Szerződés és szolgálati jelleg hiányában milyen jogi alapja lehet a hasznosítónak a „B” találmány hasznosítására?

Az Szt. 11. §-ának (1) bekezdése értelmében a szabadalmi oltalom alapján a szabadalom jogosultjának – a jogszabályok keretei között – kizárólagos joga van arra, hogy a találmányt hasznosítsa, illetve hasznosítására másnak engedélyt (licenciát) adjon.

A hasznosítási szerződés (szabadalmilicencia-szerződés) alapján a szabadalmas engedélyt ad a találmány hasznosítására, a hasznosító pedig köteles ennek fejében díjat fizetni.

A szabadalmi törvény III. fejezete tartalmazza a hasznosítási szerződésre vonatkozó rendelkezéseket, azonban szabályozása diszpozitív: a 20. § (1) bekezdése szerint a felek a hasznosítási szerződésre vonatkozó rendelkezésektől egyező akarattal eltérhetnek, ha jogszabály az eltérést nem tiltja, továbbá a 20. § (2) bekezdése szerint a hasznosítási szerződésre a törvényben nem szabályozott kérdésekben a Polgári Törvénykönyv rendelkezései irányadók. A Ptk. főszabály szerint bármilyen formában lehetővé teszi a szerződési akarat hatályos kifejezését, tehát szóban, írásban, akár ráutaló magatartással is. Nemzetközi licenciaszerződésekre a külkereskedelmi ügyletekre vonatkozó szigorúbb alakszerűségi szabályok az irányadók.

Az Szt. 26. § (1) bekezdése értelmében szabadalombitorlást az követ el, aki a szabadalmi oltalom alatt álló találmányt *jogosulatlanul* hasznosítja.

Annak megállapítása során, hogy egy hasznosításnak van-e jogi alapja, nem írásos hasznosítási szerződés megléte, hanem a használat jogosulatlanságának hiánya a mérvadó.

H) Szolgálati jelleg hiányában mi hozza létre annak a lehetőségét, hogy valaki egy szabadalmat hasznosítson?

Akár szolgálati jellegű, akár nem szolgálati jellegű szabadalom esetén a szabadalom jogosultjának (szolgálati szabadalom esetén tehát a munkáltatónak) az engedélye teremti meg a lehetőséget a szabadalom hasznosítására.

I) Szolgálati jelleg hiányában az alperesnek milyen jogi alapja volt/van a „B” találmány hasznosítására?

A perben szereplő ...B számú szabadalom szolgálati szabadalom, a szolgálati jelleg hiányát jogerős bírósági végzés nem állapította meg, így az alperesnek mint munkáltatónak a szabadalmi törvényben megfogalmazott jogi alapja volt a szabadalom hasznosítására. Eszerint a munkáltatót a szolgálati találmány feletti rendelkezési jog attól függetlenül megilleti, hogy a találmányi díjról megállapodott-e a feltalálóval.

Az alperes azért is rendelkezett joggal a találmány hasznosítására, mert a találmányt – a rendelkezésre álló dokumentumok alapján az Á. Rt. erre vonatkozó álláspontjával ellentétesen – maguk a felperesek is szolgálati jellegűnek deklarálták, a megsemmisített díjszerződést is ilyenként fogalmazták meg és írták alá, és a szabadalom fennállása alatt a szabadalom szolgálati jellegét nem kifogásolták. Ráutaló magatartásuk és folyamatos együttműködésük

még abban az esetben is az alperes jóhiszeműségét igazolta volna, ha a kérdéses időszakban nem az elsőrendű felperes állt volna az alperes élén.

A szabadalmi oltalom megszűnését követően az addig szabadalommal védett megoldás közkinccsé vált, amit bárki hasznosíthatott és hasznosíthat, beleértve az alperest is.

J) Figyelembe véve a pótlólag feltárt díjkulcsnövelő tényezőket, a műszaki megoldásban bemutatott minőségi különbségeket, a feltalálók jelentős személyes hozzájárulását, továbbá az alperesi cégnél a szerződéskötés időszakában fennálló és most pótlólag bemutatott nem szokványos gazdasági, piaci helyzetet és ennek megfelelő célkitűzéseit, milyen mértékű korrekció vehető figyelembe a szakértői véleményben korábban megállapított 10-10, illetve 15-15 százalékos kulcsokhoz képest?

A testület megvizsgálta a perben álló felek szakértői véleménnyel kapcsolatos érvelését. A felperesek előadása alátámasztotta azt, a szakértői véleményben kifejtett véleményt, miszerint a perben szereplő ...B számú szabadalom erőteljesen az előző szabadalomra épül, annak továbbfejlesztéseként értékelhető.

A műszaki megoldásban bemutatott, hivatkozott minőségi különbségek minősítése nem tartozik az Iparjogvédelmi Szakértői Testület hatáskörébe, hanem műszaki szakértő kompetenciája.

A felperesek utalása a feltalálók személyes hozzájárulására nem értelmezhető, hiszen személyes feltalálói hozzájárulás nélkül találmány, illetve szabadalom nem jöhet létre. A feltalálói minőség önmagában sem növelő, sem csökkentő tényezőként nem értékelhető a találmányi díj mértékének megállapításánál.

Ugyancsak irreleváns a találmányi díj mértékének megállapítása szempontjából az alperes gazdasági helyzete, célkitűzései.

A másodrendű felperes előadása szerint „... tudomásom szerint 2001-ig senki sem jelentkezett a magyarországi piacon hasonló és versenyképes szolgáltatással”. Ez utalhat a megoldás kiemelkedő voltára, de éppúgy utalhat mérsékelt piaci keresletre a megoldás iránt.

A licencianalógia szabálya szerint a találmányi díjat úgy kell meghatározni, hogy arányban álljon azzal a díjjal, amelyet a hasznosítónak akkor kellene fizetnie, ha a találmány tárgyát szabadalmilicencia-szerződés alapján kellene megszereznie, figyelembe véve az adott műszaki területen kialakult árviszonyokat is. A kimutatás szerinti nettó árbevétellel összemérhető vagy azt meghaladó díj a fenti arányossági elvnek nem felel meg.

A díj megállapítása során figyelemmel kell lenni továbbá a munkáltatónak a találmány megalkotásához nyújtott hozzájárulására és a munkavállaló munkaviszonyból folyó kötelességeire is. A másodrendű felperes nyilatkozatából is kitűnik, hogy a találmány megalkotásához és kifejlesztéséhez a feltalálók az alperes, azaz a munkáltató erőforrásait vették igénybe: a másodrendű felperes fejlesztőmérnökként dolgozott az alperesnél, és a találmány kidolgozását az alperes ügyvezetőjének – az elsőrendű felperesnek – a tudtával és tevékeny támogatásával végezte.

A szakértői testület az újonnan előterjesztett előadásokban nem talált pótlólag feltárt díj-kulcsnövelő tényezőket, a találmány létrehozásában jelentős szerepet játszó erőteljes munkálatói háttérrel és támogatást díjkulcscsökkentő tényezőként vette figyelembe.

Mindazonáltal, tekintettel arra, hogy a találmányidő-j-szerződések az átlagosnál nagyobb kockázatot hordoznak mindkét fél számára, és figyelemmel a Legfelsőbb Bíróság egyik találmányidő-j-perben hozott ítéletében kifejtett álláspontjára (BH 1989/227.) – „A találmányi szerződések más díjszerződésekhez képest számos eltérő sajátossággal rendelkeznek. Az eltérés elsősorban abból származik, hogy a feltaláló díjkövetelése általában jövőbeli bizonytalan eseménytől, a szolgáltatási találmány értékelésétől függően kerül meghatározásra, és ez önmagában is kockázati elemeket tartalmaz. További sajátossága e szerződésnek, hogy a szolgáltatási találmánnyal, illetve az elnyert szabadalommal a jogszabály rendelkezése folytán a munkáltató, a szerződés egyik alanya rendelkezik, ezért az ellenszolgáltatás (a díj) mértékének meghatározásánál a hagyományos értelemben vett forgalmi értékviszonyok nem jöhetnek szóba.” – a testület korábbi szakértői véleményben megállapított díjkulcs csökkentését nem javasolja, mértékét változatlanul jelöli meg.

2. kérdés

A felperesek F/58/2 alatt csatolták a Magyar Feltalálók Egyesületének állásfoglalását, a szakértői testület az abban leírtakkal kapcsolatban nyilatkozzon, hogy egyetért-e a feltett 1–5. számú kérdésére adott válasszal vagy sem, döntését indokolja!

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület alapvetően egyetért a MAFE bevezetőjében megfogalmazott általános megjegyzéssel, amely felhívja a figyelmet arra, hogy a feltett kérdésekre adható válaszok nagymértékben függenek a perben szereplő szabadalom szolgáltatási jellegétől.

A felperesek által feltett kérdések hipotetikusak: eleve nem szolgáltatási szabadalmat alapul véve fogalmazták meg azokat.

Az ügy irataiból nem tűnik ki, hogy a felperesek mint feltalálók a szóban forgó szabadalom érvényessége alatt vagy akár azt követően, 2008. 11. 10-i beadványukat megelőzően vitatták a találmány szolgáltatási jellegét, vagy bíróságtól kérték a szolgáltatási jelleg hiányának megállapítását.

A szolgáltatási jellegre utal a felek között 1994. 06. 01-én létrejött, időközben semmissé nyilvánított díjazási szerződés 1. pontjának megfogalmazása is:

„1. Jelen szerződés tárgya a feltalálói per és szerzői jogvita alatt nem álló P... alapszámú ... találmány”

A szakértői testület állásfoglalását ezért a szabadalom szolgáltatási jellegének figyelembe vételével alakította ki.

1. kérdés

A zestület a MAFE választ a következőkkel egészíti ki: Helytálló az a megállapítás, hogy nem szolgáltatási szabadalom, tehát két független fél között létrejövő hasznosítási szerződés esetén 50 százalékos licencdíj *nem kizárt*. A válasz nem tartalmazza eléggé hangsúlyosan,

hogy a jelzett licenrdíjmérték nem általános, sőt, kirívóan magas, amit egy hasznosított szabadalomnak a hasznosító versenytársak közötti piaci fölényéhez és nettó árbevételéhez nyújtott hozzájárulásának kell – előre – igazolnia.

A MAFE a szolgálati szabadalom találmánydíj-szerződését mindössze egy alkufolyamat eredményeként minősíti, ám nem tér ki arra, hogy saját nyilvántartása vagy tagjainak adatai szerint a jelzett mértékű találmányi díj a vizsgált időszakban mennyire volt általánosan elfogadott és alkalmazott szolgálati találmányok esetén.

2. kérdés

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a válasszal csupán részben ért egyet. A szolgálati találmánnyal, illetve az elnyert szabadalommal a jogszabály rendelkezése folytán a munkáltató rendelkezik, ezért a találmányi díj mértékének meghatározásánál a hagyományos értelemben vett forgalmiérték-viszonyok nem jöhetnek szóba. Találmánydíj-szerződés esetén tehát a kérdésben említett gazdasági/piaci előnyöket a munkáltató méri fel, a szabadalmat azokhoz igazodóan hasznosítja, és a nagyobb mértékű hasznosítás eredményezi a több találmányi díjat, nem egy előkalkulált hasznosításhoz megállapított nagyobb díjkulcs.

Nem szolgálati szabadalom esetén kizárólag a piaci viszonyok döntenek el, hogy a felek milyen licencszerződést kötnek, a licenrdíjban a licencvevő gazdasági kilátásai, várakozásai tükröződnek – átlagosnál nagyobb haszon vagy monopolhelyzet lehetősége a licenrdíjat növelő tényező lehet, de nem szükségszerűen az.

3. kérdés

A szakértői testület a MAFE szolgálati szabadalomra vonatkozó válaszával lényegében egyetért. A nem szolgálati szabadalom vonatkozásában megjegyzi, hogy a kérdésben megfogalmazott esetben nem jogosulatlan felhasználásról van szó, hanem semmis szerződésről. A Ptk. 237. §-ának (2) bekezdése értelmében ha a szerződéskötés előtti helyzetet nem lehet visszaállítani, a bíróság a szerződést a határozathozatalig terjedő időre hatályossá nyilvánítja, és rendelkezik az ellenszolgáltatás nélkül maradó szolgáltatás megtérítéséről.

4. és 5. kérdés

Bár a MAFE választ alapvetően nem kifogásolja, a testület jelzi: a feltett kérdések olyan jogkérdések, amelyek megválaszolására nem rendelkezik kompetenciával, és visszautal a 3. kérdésre adott válaszára.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

FORMATERVEZÉSIMINTA-OLTALOM BITORLÁSÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ ÜGYBEN

ISZT-3/2008

I. A tényállás

A Magyar Szabadalmi Hivatal 2006. november 8-án kelt határozatával formatervezésiminta-oltalmat engedélyezett az S. I. Kft. (a továbbiakban: jogosult) részére,4 lajstromszámon. A minta szerinti termék megnevezése: „Pénztárgépszalag reklámhely-elrendezéssel”. A mintaoltalmi bejelentés napja és az oltalmi idő kezdete: 2005. június 27.

A mintaoltalomba foglalt 24 minta mindegyikének az ábrázolásán olyan síkbeli elrendezés látható, melynek szalagszerű befoglaló alakja van, és a szalagon feliratok, illetve egymáshoz kapcsolódó vagy különálló, ismétlődő, vonalas geometriai formák kerültek elrendezésre. A kérelmező előadása alapján az ezen geometriai alakzatok által határolt terület szolgál a reklámok elhelyezésére. A 17. sorszámu minta esetén a geometriai alakzat ismétlődő négyzet, míg a 18. számú minta esetén 8:5 oldalarányú téglalap, ahol a hosszabbik oldal a szalag futási irányára merőleges. A geometriai alakzatok egymástól térközzel elhatároltan ismétlődnek, és a szalag felületének körülbelül 60 százalékát foglalják le. Az alakzatok közötti sávokban grafikai elemek, valószínűleg a „Scrolly” felirat alakzatok által nem kitakart részletei láthatóak.

A jogosult rendelkezik továbbá a9 lajstromszámú, „Vonalkóddal ellátott pénztárgépszalag reklámhelyek” megnevezésű termékre vonatkozó formatervezésiminta-oltalommal is, melynek 2. és 3. mintáját bemutató ábrázolásokon, a szalag felületén lekerekített sarkú négyzetek, illetve a szalag hosszirányába álló téglalap van vékony vonallal elhatárolva, és a szalag széle, valamint az alakzatok között ismétlődő, a rendelkezésre álló helyet kitöltő „SCROLLY” felirat látható. A négyzetek, illetve a téglalap sarkában vonalkód került feltüntetésre.

A jogosult a minta hasznosítását egyebek mellett azáltal valósította meg, hogy a T. G. Zrt.-vel és az E. C. Rt.-vel szerződést kötött a minta szerinti pénztárgépszalag szállítására.

A jogosult a minta további hasznosítása keretében tárgyalást folytatott az O. Nyrt.-vel a minta szerinti pénztárgépszalagok szállításáról, azonban a tárgyalópartner elutasító magatartása miatt megállapodásra nem került sor. Ezt követően tapasztalta a jogosult, hogy az O. Nyrt. által használt bizonylatok, valamint a bankfiókokban a sorszámot tartalmazó cédulák hátoldalán reklámok kerültek elhelyezésre a mintához hasonló elrendezésben. A kérelmező M/8 és M/9 megjelöléssel csatolta az O. Nyrt. termékeiről készült fénymásolatot. A becsatolt képeken enyhén lekerekített téglalap alakú keretben strukturált feliratokat tartalmazó rész,

alatta elvékonyodó hullámvonal látható. A hullámvonal és a keret alsó éle közötti részben logóval ellátott feliratelem található. A kereteket tartalmazó pénztárgépszalag széle a képeken nem látszik, így az sem állapítható meg, hogy a keretek milyen kitöltési aránnyal fedik le a szalag felületét.

A megbízó a beadványában megfogalmazott tényállás alátámasztására – a fenti M/8 és M/9 dokumentumon túlmenően – az alábbi dokumentumokat csatolta be:

- M/1 jelöléssel a jogosult megbízónak adott meghatalmazását;
- M/2 jelöléssel a fentiek mellett a jogosult9 lajstromszámú formatervezésiminta-oltalmának lajstromkivonatát;
- M/3 és M/4 jelöléssel a jogosult gazdasági tevékenységét röviden összegző bemutatkozó anyagokat;
- M/5 jelöléssel a jogosult és a T. G. Zrt. között létrejött szerződést;
- M/6 jelöléssel a jogosult és az E. C. Rt. között létrejött szerződést;
- M/7 jelöléssel az E. üzletekben használt pénztárgép-reklámszalag fénymásolatát;
- M/10 jelöléssel a .../2008. bü. büntetőeljárásban keletkezett igazságügyi szakértői véleményt.

II. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testületnek feltett kérdések

A megbízó a megbízásban kérte az Iparjogvédelmi Szakértői Testületet annak megállapítására, hogy

1. az M/8 és M/9 jelöléssel benyújtott formai kialakítások bitorolják-e a jogosult formatervezésiminta-oltalmait, különös tekintettel a ... 4 lajstromszámú mintaoltalom 17. és 18. számú mintáira;
2. a4 lajstromszámú mintaoltalom bitorlása a 17. és 18. számú minták vonatkozásában megvalósulhat-e hasonló mértani forma alkalmazásával;
3. a tájékozott használóra tett összbemérés azonosságának megítélése során a „SCROLLY” feliratnak van-e megkülönböztető szerepe;
4. az M/8 és M/9 jelöléssel benyújtott ábrázolásokon látható keretek használatával megvalósul-e a jogosult mintaoltalmainak a bitorlása?

III. A szakértői testület eljárása

A testület a 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet által meghatározott feladatkörben, valamint szervezeti és eljárási rendben, a tényállásra irányadó jogszabály, a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény (a továbbiakban: Fmtv.) alapján alakította ki az alábbiakban kifejtésre kerülő álláspontját.

A jelen szakértői vélemény megállapításai és következtetései a megbízó által ismertetett tényállásra és becsatolt dokumentumokra, valamint az ügy szerinti mintaoltalmakra vonat-

kozó – a közhitelű nyilvántartásban és az iparjogvédelmi hatósági ügy irataiban szereplő – hivatalos adatokon, illetve az azokból megismerhető tényeken alapulnak, és csak erre a tényállásra nézve helytállóak.

Ez a szakértői vélemény a mintaoltalmakkal kapcsolatos jogvitás ügyekben eljáró hatóságokat nem köti.

IV. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja

A szakértői testület a megbízó kérdései nyomán kialakított álláspontját – a válaszok megfelelő strukturálásával – az alábbiakban fejt ki.

A testület a megbízó által feltett kérdések kapcsán előzetesen megállapította, hogy a becsatolt M/8 és M/9 ábrázoláson bemutatott formai kialakításokhoz – a megbízó álláspontjával összhangban – a4 lajstromszámú mintaoltalom 17. és 18. számú mintái, valamint a9 lajstromszámú mintaoltalom 2. és 3. mintái állnak a legközelebb. Ezért az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a kérdések megválaszolásakor elsőként ezen mintákkal kapcsolatban foglal állást.

Az Fmtv. 20. §-ának (1) bekezdése értelmében a mintaoltalom terjedelmét a termék egészének vagy részének megjelenését befolyásoló, a mintaoltalmi lajstromban elhelyezett ábrázolásból megállapítható külső jellegzetességek határozzák meg.

Ezért a testület a4 lajstromszámú mintaoltalomban szereplő 17. minta 1. ábráján, a 18. minta 1. ábráján, valamint a9 lajstromszámú mintaoltalomban szereplő 2. minta 1. ábráján és 3. minta 1. ábráján bemutatott külső jellegzetességeket vetette össze az M/8 és M/9 jelöléssel benyújtott ábrázolásokból megismerhető formai kialakításokkal.

Az Fmtv. 20. §-ának (2) bekezdése alapján a mintaoltalom kiterjed mindazokra a mintákra, amelyek a tájékozott használóra nem tesznek eltérő összbenyomást.

A4 lajstromszámú mintaoltalomban szereplő 18. minta és az M/9 alatt benyújtott formai kialakítás összevetése során a szakértői testület az alábbi azonosságokat találta az összbenyomás megítélése szempontjából figyelembe vehetőnek. Mindkét minta:

- periodikusan ismétlődő, téglalap alakú felületeket tartalmaz;
- ezen felületeket a téglalap magasságának 20 százalékát kitevő közők választják el egymástól.

A fenti hasonlóságok mellett az Iparjogvédelmi Szakértői Testület az alábbi eltéréseket állapította meg:

- a téglalapok oldalainak aránya a4 lajstromszámú mintaoltalomban szereplő 18. minta esetén 3:5, míg az M/9 ábrázoláson szereplő kialakításnál ez az arány 4:5.
- A4 lajstromszámú mintaoltalomban szereplő 18. mintán a téglalapok közötti felületen grafikai mintázat, valószínűleg egy felirat téglalapok által nem kitakart részei láthatóak, míg a téglalapok oldalai által határolt felület üres. Az M/9 ábrázoláson bemutatott formai kialakítás esetében a téglalapok közötti terület nem tartalmaz

mintázatot, ugyanakkor a téglalap belsejében strukturált szöveg, alatta elvékonyodó hullámvonal látható. A hullámvonal és a keret alsó éle közötti részben logóval ellátott feliratelem helyezkedik el. A téglalapok egyikében a szöveg és a hullámvonal között kör alakú grafikai elem van.

- A ...4 lajstromszámú mintaoltalomban szereplő 18. mintán a téglalapok sarkai, eltérően az M/9 ábrázolástól, nem lekerekítettek.

A tájékozott használóra gyakorolt összbenyomás azonos, illetve különböző voltának eldöntése céljából a testület az ábrázolásokon bemutatott formai kialakításokat az azokat alkotó jellegzetességek összessége által keltett vizuális hatás alapján vizsgálta. Ennek célja annak megállapítása, hogy a fent szereplő azonosságok, illetve eltérések milyen mértékben játszanak szerepet az összbenyomás kialakításában.

Kétségtelen, hogy mindkét minta domináns, első ránézésre szembetűnő jellegzetessége az ismétlődő téglalapforma. Ugyanakkor a tájékozott használó tájékozottságát pont az adja, hogy nem a pillanatnyi benyomás alapján alkot képet a termék megjelenéséről, hanem annak alapos ismeretében, a mintát alkotó jellegzetességek összességének figyelembevételével alakul ki benne az összbenyomás. Ezért a tájékozott használó figyelmét nem kerülheti el a téglalapok oldalainak arányában tapasztalható eltérés, a sarkok lekerekítettsége és a téglalapokat kitöltő jellegzetes struktúra. Az összbenyomás azonosságának megállapításához nem elegendő, ha a két minta egy vagy több szembetűnő jellegzetessége megegyezik. A tájékozott használóra tett összbenyomás azonossága csak abban az esetben állapítható meg, ha mindazon jellegzetességek, amelyek az oltalom alatt álló mintán az összbenyomás kialakításában meghatározó szerepet játszanak, a vizsgált termék megjelenésében is fellelhetőek. Ilyen értelemben nemcsak a minta ábrázolásakor ténylegesen megrajzolt vonalak, szimbólumok számítanak jellegzetességeknek, hanem például az is, hogy a téglalapok által határolt terület homogén, grafikai elemeket nem tartalmaz.

Az Fmtv. 20. §-ának (1) bekezdése értelmében a jelen esetben a jogosult kizárólagos hasznosítási joga nem terjed ki minden olyan termékre, ahol a pénztárgépszalag hátoldalán ismétlődődő geometriai alakzatokban reklámok kerülnek elhelyezésre, hanem mindössze azokra a mintákra, amelyek a lajstromban szereplő ábrázolásból megismerhető formai kialakítással azonos összbenyomást tesznek a tájékozott használóra.

Az Fmtv. 20. §-ának (3) bekezdése alapján a mintaoltalom terjedelmének megállapításakor figyelembe kell venni, hogy a szerző – különösen a termék természetére és az ipari, illetve kézműipari ágazat sajátosságaira tekintettel – milyen alkotói szabadságokkal alakíthatta ki a mintát.

Ezért a szakértői testület megvizsgálta, hogy a szerző a minta megalkotásában milyen alkotói szabadságot élvezett. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület az alkotói szabadság vizsgálatá kapcsán azt mérlegelte, hogy az összbenyomás kialakításában szerepet játszó jellemzők esetében milyen mértékben korlátozták a szabad formaalkotást a termék rendeltetéséből, illetve a szakterület sajátosságaiból adódó hatások. Amennyiben az alkotó rendelkez-

zésére álló mozgástér szűk, azaz a termék formai kialakítása a fenti szempontok által erősen behatárolt, az összbenyomást már kisebb különbségek esetén is eltérőnek kell tekinteni.

A testület álláspontja szerint a minta szerinti termék rendeltetését azáltal tölti be a leghatékonyabban, ha a pénztárgépszalagok hátoldalán a reklámok minél jobb helykitöltéssel, de egymástól mégis elhatároltan kerülnek elhelyezésre. Ezt a célt a periodikusan ismétlődő, egymástól elkülönülő, téglalap alakú reklámhelyek maradéktalanul kielégítik. A szakértői testület ezért az összbenyomás megállapításakor nagyobb hangsúlyt helyezett a részletekben fennálló különbségekre, mint az ismétlődő téglalapformában fellelhető azonosságra.

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület az általa követett gondolatmenet jobb megvilágítása érdekében tájékoztatásul megjegyzi, hogy az ismétlődő formai elemek összbenyomás kialakításában betöltött súlya növekedne például a ...4 lajstromszámú formatervezésimintaoltalomban szereplő 2., illetve 5. mintán alkalmazott, nem nyilvánvaló geometriai alakzatok esetében, és még inkább meghatározó lenne, ha az oltalom alatt álló formai kialakítás egyedi, önmagában nem ismert új alakzatot hordozna. Ilyen esetekben a korábban feltárt eltérések kisebb súllyal esnének latba az összbenyomás meghatározásakor.

Az Fmtv. 23. §-ának (1) bekezdése értelmében a mintaoltalom bitorlását követi el, aki az oltalom alatt álló mintát jogosulatlanul hasznosítja.

A fentiekben részletezett azonosságokat és eltéréseket figyelembe véve, a testület megállapította, hogy a ...4 lajstromszámú mintaoltalom 18. mintájához képest az M/9 jelöléssel becsatolt ábrázoláson bemutatott formai kialakítás a tájékozott használóra eltérő összbenyomást tesz, ezért az M/9 jelű ábrázoláson bemutatott megjelenésű terméknek a jogosult engedélye nélküli hasznosítása nem eredményezi a mintaoltalom bitorlását.

A ...4 lajstromszámú mintaoltalom 17. mintája annyiban tér el a 18. számú mintától, hogy az ismétlődő geometriai alakzat téglalap helyett négyzet, és így egy további jellegzetességben különbözik az M/9 ábrázolásokon bemutatott termék megjelenésétől. A fenti gondolatmenet és következtetés így erre a mintára is érvényes.

A ...9 lajstromszámú mintaoltalom 2. mintája és az M/9 ábrázolásokon bemutatott formai kialakítás összevetése során a szakértői testület az alábbi, az összbenyomás szempontjából figyelembe vehető azonosságokat állapította meg:

- mindkét formai kialakítás ismétlődő, derékszögű négyszög alakú geometriai elemeket tartalmaz;
- a négyszögelemek sarkai lekerekítettek.

A fenti azonosságok mellett fennálló eltérések:

- az ismétlődő alakzat formája, oldalainak aránya eltér;
- a ... 9 lajstromszámú mintaoltalom 2. mintáján a geometriai alakzat és a szalag széle között ismétlődően a „SCROLLY” felirat látható;
- a geometriai alakzatot kitöltő formai elemek (egyik esetben vonalkód, míg a másikban strukturált szöveg elvékonyodó hullámvonallal) jelentősen különböznek.

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület az összehasonlítás alapján megállapította, hogy a két mintát alkotó jellegzetességek jelentős hányada különbözik. A tájékozott használó figyelmét a „Scrollly” felirat nyilvánvalóan nem kerüli el, így a felirat a tájékozott használóra tett összbemnyomás szempontjából figyelembe veendő. A tájékozott használó az összbemnyomás kialakításakor az ismertetett különbségeket érzékeli, ezért a9 lajstromszámú mintaoltalom 2. mintája az M/9 ábrázolásokon bemutatott formai kialakítástól tájékozott használóra eltérő összbemnyomást tesz. Ugyanez igaz a mintaoltalom 3. számú mintájára is, ahol a geometriai alakzat oldalainak arányaiban még szembetűnőbb eltérés mutatkozik az M/9 ábrázoláson szereplő formai kialakítástól.

A testület az M/8 ábrázoláson beterjesztett formai kialakítással kapcsolatban nem tartotta szükségesnek az oltalom alatt álló mintákkal való ismételt elemző összehasonlítást, mert az lényegében az M/9 ábrázolás egy részletének felel meg, és így a korábbiakban tett megállapítások erre a kialakításra is érvényesek.

A fentiek szerinti következtetések kapcsán a szakértői testület szükségesnek tartja megjegyezni, hogy az M/9 ábrázoláson a mintákat hordozó termék egésze nem látható, így az sem egyértelmű, hogy a grafikai elemeket befoglaló geometriai alakzatok egy szalagon helyezkednek-e el. Ebből az is következik, hogy nem állapítható meg a minta szerinti termék egészéhez viszonyítva az ábrázoláson látható jellegzetességek aránya. Ugyanez igaz az M/8 jelű ábrázolásra is azzal a megjegyzéssel, hogy a testület az ábrázolások sarkaiban elhelyezkedő, nem összefüggő, fekete területeket nem tudta értelmezni, és így azokat nem értékelte az ábrázoláson bemutatott termék megjelenésének jellegzetességeként.

Összefoglalva

A megbízó által feltett kérdésekkel kapcsolatban az Iparjogvédelmi Szakértői Testület megállapította, hogy azok iparjogvédelmi tartalma szorosan összefügg, ezért egyrészt megválaszolásuk nem igényel önálló okfejtést, másrészt önmagukban, az összefüggések teljes feltárása nélkül nem vizsgálhatóak (2–4. kérdések). A testület ezért a feltett 1–4. kérdés vizsgálatát a jogszabályi háttér által meghatározott fogalmi rendszerben végezte el. Az alábbiakban a szakértői testület a következtetések eredményét a megbízó által feltett kérdések szerinti struktúrában foglalja össze.

- 1. Az M/8 és M/9 jelöléssel benyújtott formai kialakítások bitorolják-e a jogosult formatervezésminta-oltalmait, különös tekintettel a4 lajstromszámú mintaoltalom 17. és 18. számú mintáira.?*

Az M/8 és M/9 jelöléssel benyújtott ábrázolásokon szereplő formai kialakítások a4 lajstromszámú mintaoltalom 17. és 18. mintájától tájékozott használóra eltérő összbemnyomást tesznek, ezért azoknak a jogosult engedélye nélküli hasznosítása nem eredményezi a mintaoltalom bitorlását. Ugyanez igaz a9 lajstromszámú mintaolt-

talom 2. és 3. mintáira. Mivel a mintaoltalmakban a fentiekén túl oltalmazott minták a vizsgált kialakításoktól még további jellegzetességekben térnek el, az Iparjogvédelmi Szakértői Testület ezekkel kapcsolatban nem tartotta szükségesnek a vizsgálat újbóli lefolytatását.

2. *A4 lajstromszámú mintaoltalom bitorlása a 17. és 18. számú minták vonatkozásában megvalósulhat-e hasonló mértani forma alkalmazásával?*

Önmagában a hasonló mértani formák alkalmazása nem eredményezi a mintaoltalom bitorlását. Egy termék hasznosítása csak abban az esetben minősülhet bitorlásnak, ha annak megjelenése és az oltalom alatt álló minta ábrázolásából megismerhető külső jellegzetességek által a tájékozott használóra tett összbnyomás megegyezik. Önmagában egy-egy jellegzetesség azonossága alapján nem ítéltető meg a bitorlás.

3. *A tájékozott használóra tett összbnyomás azonosságának megítélése során a „SCROLLY” feliratnak van-e megkülönböztető szerepe?*

A „SCROLLY” felirat jól látható, szembetűnő jellegzetessége a9 lajstromszámú mintaoltalom 2. mintájának és a9 lajstromszámú mintaoltalom 3. mintájának. A tájékozott használó figyelmét nem kerül el a mintát alkotó ilyen jellegzetességek. Ezért az összbnyomás megállapításakor a „SCROLLY” feliratot a fenti minták vonatkozásában figyelembe kell venni.

4. *Az M/8 és M/9 jelöléssel benyújtott ábrázolásokon látható keretek használatával megvalósul-e a jogosult mintaoltalmainak a bitorlása?*

A mintaoltalom bitorlása a tájékozott használóra tett összbnyomás alapján ítéltető meg. A keretek használata alapján, a további jellegzetességek figyelembevétele nélkül a mintaoltalom bitorlása nem állapítható meg.

Összeállította: Posteinerné Toldi Márta

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

ADATBÁZIS KAPCSOLÓDÓ JOGI (SUI GENERIS) VÉDELME

SZJSZT-05/10/

Magánmegkeresés

A megkereső által feltett kérdések

1. Az Szjt. 84/A. § (1) bekezdésével kapcsolatosan

1.1. Ismertette az MTI adatbázisai működésének lényegét és az azzal összefüggő szerződéses gyakorlatot, hogyan értelmezhető, milyen tartalom tekintetében állapítható meg az Szjt. 84/A. § (1) bekezdése szerinti jelentős részre vonatkozó jogsértés [utalva a 26. § (8) bekezdése szerinti hozzáférési módra]?

1.2. Lehet-e egyáltalán elvileg szó az adatbázis egészét érintő jogsértés megvalósulásáról olyan adatbázisok esetében, ahol a tartalom folyamatos megújulása és bővülése az egész működés értelme, lényege?

2. Az Szjt. 84/A. § (3) bekezdésével kapcsolatosan

2.1. Megvalósítják-e a jogosulatlan felhasználásnak az Szjt. 84/A. § (3) bekezdésében foglalt fordulatát azon honlapok működtetői, amelyek hozzájárulás nélkül, rendszeresen, a felhagyásra vonatkozó felszólítás ellenére vesznek át hír- és képanyagokat – különböző mennyiségben – az MTI szerződéses partnereitől, és teszik hozzáférhetővé saját honlapjukon?

2.2. Hogyan kell értelmezni az „ismételten” és a „rendszeresen” fogalmat, ami már jogsértésként értékelendő, továbbá jogos érdeksérelemnek, illetve károkozásnak minősül-e az a körülmény, hogy ezek a „felhasználók” ellenérték nélkül jutnak olyan szolgáltatáshoz vagy annak egyes elemeihez, amelyeket az MTI szerződéses partnerei fizetés ellenében kapnak meg? Tekinthető-e ez a magatartás az adatbázis-előállító jogos érdekei indokolatlan károsításának?

2.3. Hogyan kell értékelni azt a körülményt, hogy a hozzájárulás nélküli felhasználók feltüntetik-e a valós forrást avagy sem?

3. Egyetértenek-e azzal az állásponttal, hogy a Btk. 329/A. § (1) bekezdésében – védett jogi tárgyként – megjelölt adatbázis-előállítói teljesítmény megsértése alatt minden olyan eset értendő, amelynél az Szjt. 84/A. §-a az előállítói hozzájárulást a jogszerű felhasználás feltételévé teszi?

4. Egyetértenek-e azzal az állásponttal, hogy az adatbázis előállítóját megillető *sui generis* védelemre alapozott jogérvényesítés esetében a szabad felhasználás egyik eseteként megfogalmazott, az Szjt. 36. § (2) bekezdésére való hivatkozás téves értelmezés, mert az adatbázisok védelme körében a speciális, szabad felhasználási szabályokat kell alkalmazni?

5. Hogyan értékelhető szerzői jogi szempontból a hírgyűjtő site-ok működése, megvalósul-e ebben a körben szerzői jogi jogsértés, avagy kizárólag általános polgári jogi szempontból értékelhető – szerződésen kívüli károkozásként – az adatbázis előállítója szempontjából a kialakult és elterjedt üzleti gyakorlat?

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Az eljáró tanács az alábbiakat kívánja előrebocsátani.

1. A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. § (1) bekezdése szerint „a Szakértő Testület nevében az eljáró tanács a feltejt kérdések és a benyújtott iratok alapján alakítja ki a szakértői véleményt, a tények megállapítására nem végez külön bizonyítást ...”. Az eljáró tanács szakvéleménye meghozatalakor a megkereső által rendelkezésre bocsátott adatok, iratok alapján hozta meg szakvéleményét.

2. A megkeresésben meghatározott kérdések megválaszolásához szükséges a tény- és híryananyagot tartalmazó közlemények, illetve az ezeken túlmutató cikkek megfelelő elkülönítése.

A tény- és híryananyagot tartalmazó közlemények szerzői jogi státusáról a Szerzői Jogi Szakértő Testület több ízben is állást foglalt már. Az eljáró tanács ezen a helyen hivatkozni kíván SZJSZT 25/00-es szakvéleményére, amely – egyebek mellett – az alábbiakat rögzíti. „Ebből a szempontból különbséget kell tennünk a 'hír' szó két jelentése között. A szó egyik jelentése valamely esemény megtörténte, valamely fejlemény bekövetkezésére vonatkozó információt takarja, amiről általában különböző módon lehet tájékoztatást adni, amit jobbra eltérő módon lehet megfogalmazni, közölni, továbbítani akár a média útján akár a hétköznapi érintkezés keretében. A szó második jelentése éppen a megfogalmazott információ, s ebben a jelentésében a szó leggyakrabban éppen a hírügynökségek, a sajtó és az elektronikus média által megfogalmazott és továbbított információra utal.” ... „A tények, adatok megismerésére és közlésére senkinek sincs kizárólagos joga. Amit a szerzői jog véd, az az információ egyéni, eredeti módon való megfogalmazása. Erre, mint ahogy arra fent utalt az eljáró tanács, a hír puszta megfogalmazása esetén általában csak a komplexitásnak egy bizonyos minimális szintjét elérő információ esetén van mód. Az azonban más kérdés, hogy egyéni, eredeti megfogalmazásra minden esetben lehetőség nyílik, ha nem csupán egy hír (információ) közléséről van szó, hanem kommentárt is fűznek hozzá, rámutatnak jelentőségére, bizonyos más tényekkel, fejleményekkel való összefüggésére, előzményeire, várható következményeire stb.” A hivatko-

zott szakvélemény utóbb idézi a Berni Unió Egyezmény felülvizsgálatára összehívott 1967. évi stockholmi diplomáciai értekezlet I. sz. Főbizottságának jegyzőkönyvét, amely rögzíti: „Az Egyezmény nem védi a napi hírekre és a különféle tényekre vonatkozó puszta információt, mert az ilyen anyagban nincsenek jelen azok a tulajdonságok, amelyek szükségesek egy mű létrejöttéhez. Ebből következik a fortiori, hogy az egyes hírek és tények maguk nem védettek. Másrészről azonban az újságírók cikkei és a hírekről tudósító egyéb 'zsurnalisztikai' művek védelem alatt állnak, amennyiben irodalmi vagy művészeti alkotásnak minősülnek.”

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a hivatkozott szakvélemény megállapításainak helyességét nem csorbítja, sőt megerősíti az a körülmény, hogy a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 2003. évi felülvizsgálata során az Szt. 36. §-ának a tény- és híryanagot tartalmazó közleményre vonatkozó utalását a jogalkotó hatályon kívül helyezte, és – igazodva az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv 5. cikk 3. bekezdése c) pontjához – egyrészt az Szt. 1. § (5) bekezdésében kifejezetten kivette a szerzői jogi védelem hatálya alól a sajtótermékek közleményeinek alapjául szolgáló tényeket vagy napi híreket, és másrészt a 36. § (2) bekezdése új szabad felhasználási esetet vezetett be a napi eseményekhez köthető, értelemszerűen szerzői jogi védelmet élvező sajtócikkekre. Az SZJSZT idézett állásfoglalását később megerősítette a 28/03-as, illetve – az Szt. 2003. évi módosítását követően született, így a módosítás tartalmára is tekintettel lévő – 11/07-es szakvélemény is.

Az eljáró tanács ezt követően megállapította, hogy az MTI adatbázisa önmagában szerzői jogi védelmet nem élvező tényközléseket és önálló szerzői jogi védelmet is élvező cikkeket is tartalmaz. Az, hogy az adatbázis egyes konkrét elemei a fenti két kategória melyikébe tartoznak, csak egyedi vizsgálat alapján dönthető el.

Az eljáró tanács tisztában van azzal, hogy a hírek mai magyarországi felhasználási gyakorlata sok tekintetben károsan érinti a hírelőállítók üzleti érdekét, amint ezt az MTI üzleti modelljének leírása is igazolta. Az üzleti érdekek sérelmének egy részére, de csak egy részére a szerzői, illetve kapcsolódó jog is választ adhat. Ezen túl azonban figyelemmel kell lenni – egyebek mellett – az általános polgári jogi felelősségi viszonyokra, illetve esetleg a versenyjog szabályaira, amelyek a konkrét tényállástól függően jogi védelmet, illetve kompenzációt nyújthatnak az üzleti érdekeiben sértett hírügynökségeknek.

3. Az eljáró tanács megvizsgálta, hogy a megkeresésben jelölt adatbázisok előállítóját, vagyis az MTI-t, megilletik-e az Szt. XI/A. fejezete szerinti kapcsolódó jogi (*sui generis* védelemből eredő) engedélyezési jogok. A megkeresés szerint az MTI legjelentősebb adatbázisa az ún. „Sajtóadatbank” (SAB), ami napi mintegy ötszáz cikkel bővülve mára mintegy hárommillió napi hírt tartalmaz kódolt formában. Az MTI ezenkívül további tematikus archívumokat üzemeltet. A megkeresés szerint ezek az adatbázisok megfelelnek az Szt. 60/A. §-ának, mivel „meghatározott rendszer és módszer szerint vannak elrendezve, a felhasználó számára számítástechnikai eszközökkel biztosított az egyedi hozzáférés”. Az eljáró tanács

megjegyzí, hogy ezen állítást – a megfelelő hozzáférés hiányában – nem ellenőrizhette, a szakvélemény elkészítése során azonban nem merült fel olyan körülmény, amely ezt az állítást megkérdőjelezte volna.

4. Az eljáró tanács a fentiek alapján abból a feltevésből indul ki, hogy az MTI az Szjt. 84/A. § (6) bekezdése szerint adatbázis-előállítónak minősül. Ha tehát feltesszük az előző pont szerint, hogy a megkeresésben leírt adatbázisok megfelelnek az adatbázis Szjt. 60/A. § szerinti fogalmának, és az MTI adatbázis-előállítónak minősül, azt kell megvizsgálni, hogy fennállnak-e a szóban forgó adatbázisokra a kapcsolódó jogi védelem feltételei.

5. Az eljáró tanács szakvéleményét csak a hatályos magyar jogszabályokra alapíthatja. Ugyanakkor az Európai Bíróság a C-14/83 (Von Colson és Kamann v. Land Nordrhein-Westfalen-) ügyben hozott ítélet 26. bekezdésében kimondta: a tagállamoknak az irányelvből származó azon kötelezettsége, hogy elérjék az irányelvben előírányzott eredményt, és minden szükséges intézkedést meghozzanak e kötelezettség teljesítésének biztosítására, kötelező érvényű a tagállamok minden jogértelmezést végző szervére. Ezért a Szerzői Jogi Szakértő Testület véleményének is figyelembe kell vennie a hatályos irányelvek rendelkezéseit, és ahol a magyar jogszabály többféle értelmezést is enged, az irányelvi szabálynak leginkább megfelelő értelmezést kell elfogadnia. Az eljáró tanács szakvéleménye megfogalmazásakor ugyancsak figyelemmel volt az Európai Bíróság ítélezési gyakorlatára.

6. Az Szjt. 84/A. §-ának (5) bekezdése szerint az adatbázis-előállító akkor rendelkezik az ún. *sui generis* jogokkal, ha az adatbázis tartalmának megszerzése, ellenőrzése vagy megjelenítése jelentős ráfordítást igényelt. Az Európai Bíróság az elmúlt években több iránymutató döntésében elemezte a „*jelentős ráfordítás*” fogalmát. A British Horseracing Board v William Hill (C-203/02)-ügyben (a továbbiakban: BHB) az Európai Bíróság kimondta, hogy „*az adatbázis tartalmának megszerzésével kapcsolatos ráfordítás fogalmát akként kell értelmezni, mint amely a meglévő tartalmi elemek keresésére és az említett adatbázisban történő összegyűjtésére felhasznált pénzeszközök leírására szolgál* (kiemelés az eljáró tanácstól), kivéve azon pénzeszközöket, amelyeket e tartalmi elemek létrehozására használtak fel.”¹ Ezzel összhangban döntött az Európai Bíróság később a Fixtures Marketing v Veikkaus- (C-46/02), a Fixtures v Organismos- (C-44/02), illetve a Fixtures v Svenska (C-338/02)-ügyben is.

7. Az SZJSZT a 29/04-es számú ügyben kifejtette: „Az egyszerű időszaki kiadványok esetében a kiadó ráfordításai nem már meglévő cikkek/tanulmányok felkutatására, tárolására és feldolgozására irányulnak, hanem az egyes cikkek/tanulmányok közönséghez juttatására. Ebben az esetben az, hogy e tevékenység során – a könnyebb érthetőség és kezelhetőség érdekében

¹ L. az ítélet 33. pontját (az angol nyelvi változat szerint 31. pont).

– az időszaki kiadvánnyal adatbázis is létrejön, ez olyan következmény, amely külön jelentős ráfordítást nem igényel.

Nem zárja ki semmi azonban azt, hogy a kiadó később – például minden évfolyam végén vagy nagyobb időszak összefoglalásaként – jelentős ráfordítással új adatbázissá formálja (kiemelés az eljáró tanácstól) a már meglévő cikkek/tanulmányok gyűjteményét. Erre példa lehet, ha szakemberek közreműködésével tárgyszavak szerint teszi kereshetővé a tartalmi elemeket, vagy ha elektronikus adatbázist épít belőlük (ahol mind az egyébként analóg formában született cikkek digitalizálására, mind a keresést lehetővé tevő számítástechnikai eszköz kialakítására és az adatbázis megjelenítésére is jelentős ráfordítást eszközölhet).²

A megkeresés szerint az MTI „2008-ban 4,5 milliárd Ft éves bevétellel gazdálkodott, mely összeget részben az állami költségvetésből kapott juttatás (közel 2,5 milliárd), részben saját bevételei adják. A napi híreket (napi hírfolyam) részben munkaviszonyban, részben tartós megbízási jogviszonyban foglalkoztatott tudósítók közreműködésével készíti el, ahogy ezt a Hírigy-nökségi tv. 24. §-a előírja. Ugyanilyen alkalmazási konstrukcióban foglalkoztat szerkesztőket, fordítókat, számítástechnikai szakembereket és nem utolsósorban szerkesztőségi újságírókat – összesen mintegy 300 érdemi munkatársról van szó – akik az összes, MTI által működtetett adatbázis előállításában és fejlesztésében vesznek részt.” Az eljáró tanács felhívja a figyelmet, hogy a megkeresés az MTI bevételeiről tesz említést, miközben az Szjt. szabályai szerint a *sui generis* védelem feltétele a jelentős, kifejezetten az adatbázis tartalmának megszerzése/ellenőrzése/megjelenítése céljából eszközölt ráfordítások kimutatása. Ha feltételezzük, hogy az MTI bevételét teljes egészében tevékenységének finanszírozására fordította, az említett ráfordítások – tekintettel az Európai Bíróság fenti iránymutató döntéseire is – akkor is csak részben lennének olyanak tekinthetőek, amelyek a *sui generis* védelem szempontjából figyelembe vehetőek. A foglalkoztatott tudósítói hálózat fenntartása, továbbá a szerkesztés, fordítás és a szerkesztői újságírók foglalkoztatása ugyanis jellemzően olyan költséget jelent, amelynek célja az adatbázisba foglalt és később eltárolt elemek létrehozatala, nem pedig a létrehozott elemek adatbázisba összegyűjtése, ellenőrzése, megjelenítése.

8. Az adatbázis tartalmának ellenőrzése kapcsán az Európai Bíróság ugyancsak a már említett BHB-ügyben mondta ki, hogy „valamely adatbázisba összegyűjtött adatok vagy elemek létrehozásának szakaszában az ellenőrzési műveletekre felhasznált pénzeszközök ... e létrehozatalhoz kapcsolódó ráfordításnak minősülnek, következésképpen az irányelv 7. cikkének (1) bekezdése keretében nem lehet azokat figyelembe venni ezen adatbázis létrehozásával kapcsolatos ráfordítás jelentős jellegének értékelésekor.”² Az eljáró tanács megítélése szerint az MTI által összegyűjtött információknak a hírek megírása során végzett ellenőrzési költsége ezért nem vehető figyelembe a *sui generis* jog vonatkozásában.

² L. a BHB-döntés 36. pontját.

9. Az eljáró tanács összegzésként felhívja a figyelmet, hogy a megkeresésben említett bevételekből eszközölt ráfordítások – tekintettel az Európai Bíróság fenti iránymutató döntéseire – csak részben tekinthetők olyanoknak, amelyek a *sui generis* védelem szempontjából figyelembe vehetők.

10. Az Európai Bíróság – a másik oldalról megközelítve a kérdést – ugyanakkor azt is kimondta a BHB-ügyben, hogy *„az a körülmény, hogy valamely adatbázis létrehozása olyan főtevékenység gyakorlásához kapcsolódik, amelynek keretében az adatbázist létrehozó személy egyben ezen adatbázist alkotó tartalmi elemek létrehozója is, mint olyan nem zárja ki azt, hogy ez a személy igényelhesse a sui generis jog által biztosított védelmet, feltéve, hogy bizonyítja, hogy e tartalmi elemeknek ... megszerzése, ellenőrzése, illetve előállítása mennyiségi vagy minőségi szempontból jelentős, és az e tartalmi elemek létrehozására felhasznált pénzeszközöktől független* (kiemelés az eljáró tanácstól) *ráfordítást igényelt.*”³

11. Az eljáró tanács ezen a helyen hivatkozni kíván az SZJSZT 31/08 számú szakvéleményre, amely összegezte, hogy konkrét adatok hiányában mely elemek figyelembevételével lehet következtetni a jelentős ráfordítás meglétére, és annak folyamánként a *sui generis* oltalomra. A hivatkozott szakvélemény szerint *„A ráfordítások számbavételéhez támpontot nyújthat az Európai Bizottság Belső Piac és Szolgáltatások Főigazgatóságának 2005. december 12. napján kelt, az adatbázisok jogi védelméről szóló 96/9/EK Irányelv első kiértékeléséről szóló munkaanyaga, amely az európai adatbázis előállítóktól kapott információk alapján előfordulási gyakoriságuk szerinti sorrendbe szedte az adatbázisokkal kapcsolatos jellemző ráfordításokat*”. Az adatbázisok *sui generis* jogát a magyar szerzői jog rendszerébe bevezető 2001. évi LXXVII. törvény 8. §-ához fűzött indokolása szerint – követve az adatbázis-irányelv 7. cikkének megoldását – a ráfordítás lehet mennyiségi vagy minőségi szempontból is jelentős, a ráfordításon továbbá nemcsak a pénzügyi, hanem az energia-, munka- vagy akár időráfordítást is értendő.

Az eljáró tanács véleménye szerint – bár a rendelkezésre álló adatok alapján ez teljes bizonyossággal nem állapítható meg – valószínűsíthető, hogy a fent említett jellemző ráfordítások az MTI adatbázisa megjelenítése során is felmerültek. Bár e kérdésben végleges válasz csak a tényleges ráfordítások ismeretében adható, az eljáró tanács a továbbiakban abból indul ki, hogy az MTI adatbázisa még a tartalmi elemek létrehozatalára eszközölt ráfordítások levonása után is jelentős ráfordítás eredményeként jött létre, így jogosult a *sui generis* oltalomra.

³ L. a BHB-döntés 37. pontját.

Az eljáró tanács válasza a megkeresésben meghatározott kérdésekre

Ad 1.1. Absztrakt szinten nem állapítható meg, hogy a tartalom mekkora része (pl. hány százaléka) testesíti meg az adatbázis jelentős részét. Ennek elsődleges oka, hogy az Szjt. 84/A. § (1) bekezdésének „jelentős rész” fordulatát maga a jogszabály, illetve annak miniszteri indokolása nem határozza meg. Az Európai Bíróság e tekintetben is iránymutató BHB-döntése szerint ugyanakkor a „jelentős rész” kifejezés mennyiségi, illetve minőségi szempontból is értelmezhető.

Mennyiségi szempontból jelentős az érintett rész, ha a kimásolt/újrahasznosított rész (tartalmi elemek száma) az eredeti adatbázissal összevetve jelentősnek tekinthető.⁴

Minőségi szempontból jelentős az érintett rész, ha a kimásolt/újrahasznosított rész megszerzésével, ellenőrzésével, illetve előállításával kapcsolatos ráfordítások aránya a teljes adatbázis költségéhez viszonyítva jelentős volt, függetlenül attól, hogy egyébként az érintett rész mennyiségi szempontból miként értékelhető, vagy a hasznosított elem önmagában milyen értéket képvisel.⁵ Ezt erősítette meg az Európai Bíróság *Apis v Lakorda*-ügyben hozott döntésében (C-545/07) amikor kimondta: ha valamely felhasználó valamely olyan adatbázis mennyiségi szempontból jelentős részét másolja ki és/vagy hasznosítja újra, amelynek a létrehozása jelentős eszközráfordítást igényelt, akkor a kimásolt és/vagy újrahasznosított részre eső ráfordítás – ezzel arányosan – szintén jelentős.

A fentiekből következően mindig azt szükséges vizsgálni, hogy a kimásolással/újrahasznosítással érintett rész, illetve annak ráfordítása milyen arányban áll a teljes adatbázis méretével vagy ráfordításával.

Ad 1.2. Az a körülmény, hogy az MTI adatbázisa folyamatosan – a napi hírek számától függően akár több százszor is – módosul, nem eredményezi azt, hogy maga az adatbázis is időben folyamatosan megújuló védelem alatt állna. Az Szjt. 84/D. § (2) bekezdése szerint ugyanis a védelmi idő csak akkor kezdődik újra, ha az eredeti adatbázis módosításaként létrejött új adatbázis már önmagában is jelentős ráfordítással létrehozottnak tekinthető. Az, hogy adott kimásolási/újrahasznosítási tevékenység az egész adatbázist, vagy annak „csupán” mennyiségi vagy minőségi szempontból jelentős részét érinti-e, mindig a hasznosítással érintett eredeti adatbázis adott, konkrét állapota ismeretében dönthető csak el. Mivel azonban az engedélyezési jog terjedelme, illetve a jogosítatlan felhasználás szankciói szempontjából annak nincs jogi jelentősége, hogy a kimásolási/újrahasznosítási tevékenység az adatbázis egészét vagy – az időközbeni bővítések következtében esetleg – annak „csupán” jelentős részét érinti, az eljáró tanács úgy látja, hogy a két állapotot nem szükséges ennél jobban szétválasztani egymástól.

⁴ L. a BHB-döntés 72. pontját.

⁵ L. a BHB-döntés 73. pontját.

Ad 2.1. Az Szjt. 84/A. § (3) bekezdése szerint az „adatbázis előállítójának engedélye nélkül ismételt és rendszeresen nem másolható ki, illetve nem hasznosítható újra az adatbázis tartalmának jelentéktelen része sem, ha ez sérelmes az adatbázis rendes felhasználására, vagy indokolatlanul károsítja az adatbázis előállítójának jogos érdekét.”

A hivatkozott tényállási elem két egymással összekapcsolt feltételre bontható. Az első fordulat szerint a jelentéktelen rész kimásolására/újrahasznosítására irányuló tevékenység akkor tartozik az engedélyezési jog körébe, ha az ismétlődő, rendszeres. Ha tehát a jelentéktelen részekre irányuló kimásolási/újrahasznosítási tevékenység – ahogyan az a kérdésben áll – rendszeres, úgy az első tényállási elem teljesül. Az eljáró tanács meg kívánja jegyezni, hogy önmagában a kimásolási/újrahasznosítási tevékenység abbahagyására vonatkozó felszólításnak – ebből a szempontból – jogi jelentősége nincsen, hiszen ha az adott felhasználás az engedélyezési jogba tartozik, úgy felszólítás nélkül is oda tartozik, ha pedig az engedélyezési körön kívül esik, ezen a körülményen a felszólítás ténye sem változtat.

A hivatkozott tényállás második eleme szerint még a rendszeres kimásolás/újrahasznosítás is csak akkor helyezi az adott felhasználást az engedélyezési jog határán belülre, amennyiben az sérelmes az adatbázis rendes felhasználására, vagy indokolatlanul károsítja az adatbázis előállítójának jogos érdekét.

A jogosult „jogos érdekének” sérelme mint feltétel – követve a Berni Unió Egyezmény 9. cikk (2) bekezdésének logikáját – az Szjt. 33. § (2) bekezdésében, vagyis a szabad felhasználás általános feltételeként alkalmazandó ún. háromlépcsős tesztet rögzítő szakaszban is szerepel. Miközben az nyilvánvaló, hogy – következően az Szjt. 83. §-ának rendszertani elhelyezéséből, a hivatkozott szakaszban alkalmazott „szomszédos jogi jogosult” kifejezésből, továbbá a 84/E. § (3) bekezdésének „más” jogszabályra való hivatkozásából – az adatbázis-előállító *sui generis* jogára az Szjt. IV. fejezetében meghatározott egyes szabad felhasználási esetek nem vonatkoznak, az azonos fordulat alkalmazása nyilvánvalóan hasonló tartalmat jelent. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a háromlépcsős tesztre vonatkozó általános rendelkezést – de nem a meghatározott szabad felhasználási eseteket – az Szjt. 84/C. §-ában meghatározott szabad felhasználások esetén is kifejezetten alkalmazni rendeli az Szjt. 84/C. § (4) bekezdése. A háromlépcsős tesztet részletesen elemző 17/06-os SZJSZT-szakvélemény ennek kapcsán idézte a BUE felülvizsgálatára összehívott 1967. évi stockholmi diplomáciai konferencia 9. cikk (2) bekezdéséhez fűzött magyarázatát, amely szerint „*a mű felhasználásának (kiaknázásának) minden olyan formáját, amely számottevő gazdasági vagy gyakorlati fontossággal bír vagy bírhat, elvileg fenn kell tartani a szerző javára ...*”. Az idézett szöveg alapján látható, hogy a jogosult jogos érdeke elsősorban akkor sérül, ha a konkrét felhasználás számottevő vagy gyakorlati fontossággal bír, bírhat.

Az Európai Bíróság a fentiekkel összhangban foglalt állást akkor, amikor a BHB-döntésben megállapította, hogy az adatbázis rendes felhasználására sérelmes cselekmények, vagy amelyek indokolatlanul károsítják az adatbázis előállítójának jogos érdekeit „*olyan jogosu-*

latlan magatartásokra vonatkoznak, amelyek a kimásolási cselekmények halmozott hatásai alapján a sui generis jog által védett adatbázis tartalma egészének vagy jelentős részének újbóli létrehozására és/vagy az újrahasznosítási cselekmények halmozott hatásai alapján valamely ilyen adatbázis tartalma egészének vagy jelentős részének a nyilvánosság részére történő rendelkezésére bocsátására irányulnak (az eljáró tanács kiemelése), és amelyek így súlyosan sértik az ezen adatbázist létrehozó személy ráfordítását.”

Az eljáró tanács megítélése szerint annak ugyanakkor nincs jogi jelentősége, hogy a kimásolás/újrahasznosítás alapjául közvetlenül az MTI adatbázisa vagy az MTI adatbázisának – esetleg annak részének – többszörözött példánya szolgál. Ennek alapvető oka, hogy bár az Szjt. 84/A. § (2) bekezdés második mondata alapján az adatbázis „műpéldányának” jogszerű terjesztése kimeríti a terjesztési jogot, ez – az Szjt. 23. § (5) bekezdésből következően – kizárólag a fizikai úton végzett terjesztés (dologi példány terjesztése) esetére korlátozódik, és nem vonatkozik a nyilvánossághoz közvetítés eseteire. Ezt az értelmezést támasztja alá az Európai Bíróság BHB-ügyben hozott ítélete is amikor megállapítja, hogy „a kimásolás és az újrahasznosítás fogalmát nem lehet csak az eredeti adatbázisból történő közvetlen kimásolásra vagy újrahasznosításra korlátozni, mivel ezáltal az adatbázis létrehozóját védelem nélkül hagynánk az olyan jogosulatlan másolási cselekményekkel szemben, amelyeket már az eredeti adatbázis valamely példányából hajtottak végre”.⁶

Összegezve, az eljáró tanács megítélése szerint nem sérti az MTI *sui generis* jogát az a gyakorlat, amikor adatbázisának összességében is jelentéktelen részét oly módon használják fel engedélye nélkül, amely nem eredményezi a teljes adatbázis vagy a teljes adatbázis jelentős részének újbóli létrehozatalát vagy újrahasznosítását. A napi több száz hírből néhánynak akár ismétlődő átvétele sem sérti ezért az MTI *sui generis* jogát. Ugyanakkor ezen a helyen visszautalunk a bevezetőben már hivatkozott egyéb jogágak által – a konkrét tényállástól függően – nyújtott védelemre és kompenzációra.

Ad 2.2. Az eljáró tanács a kimásolás/újrahasznosítás rendszerességéről csak konkrét eset kapcsán foglалhat állást. A vizsgálat során az eljáró tanácsnak egyéb szempontok mellett figyelemmel kell lennie a forrásul szolgáló adatbázis frissülési gyakorlatára, az egyes kimásolási/újrahasznosítási cselekmények között eltelt időközökre, továbbá a kimásolással érintett részek mennyiségére is. Ha a vizsgálat azt igazolná, hogy az adatbázis tartalmának jelentéktelen részét, de visszatérően és oly módon másolnak ki/hasznosítanak újra, hogy az összességében már az adatbázis jelentős részét érintené, a jogsértés megállapítható lenne, feltéve, hogy beáll az előző, 2.1. válaszhoz írt „halmozott hatás”, és az adott hasznosítás nem minősül szabad felhasználásnak az Szjt. 84/C. §-a alapján.

⁶ L. a BHB-döntés 54. pontját.

Bár az Szjt. 84/C. § (1) bekezdése lehetőséget ad arra, hogy az adatbázisnak akár jelentős részét is az előállító engedélye nélkül kimásolják magáncélra, ez a rendelkezés az MTI adatbázisa esetében – lévén, hogy az számítástechnikai eszközzel működtetett – nyilvánvalóan nem alkalmazható. Az Szjt. 84/C. § (2)–(3) bekezdése azonban az MTI esetében is lehetőséget ad – az ott meghatározott feltételek mellett – az adatbázis akár jelentős részének jogszerű szabad felhasználására is.

Az eljáró tanács fel kívánja hívni a figyelmet arra is, hogy – szemben a megkeresésben rögzítéssel – az MTI szerződött partnerei, illetve azok a vállalkozások, amelyek az MTI kifejezett engedélye hiányában használják az MTI adatbázisának egyes tartalmi elemeit, nem vesznek igénybe azonos vagy akár csak összevethető szolgáltatásokat. Az MTI szerződött ügyfelei ugyanis olyan értéknövelő szolgáltatásokhoz jutnak hozzá előfizetésük idejére (pl. kiemelkedő frissülési gyorsaság, hírarchívum egészéből való saját kiválasztás, tematikus lekérdezések stb.), amelyek teljességgel elérhetetlenek az MTI-vel szerződéses viszonyt ki nem alakító vállalkozások számára.

Az eljáró tanács ezen túl hivatkozni kíván a „jogos érdek” sérelmére vonatkozó fenti levételre, amelyet ezen a helyen megismételni nem kíván.

Az eljáró tanács a fentiek alapján úgy összegzi álláspontját, hogy önmagában az a tény, hogy egy vállalkozás az MTI kifejezett hozzájárulása hiányában hasznosítja az MTI adatbázisának jelentéktelen részét, amelyhez az MTI partnerei térítés ellenében jutnak hozzá, nem elegendő az MTI jogos érdeke sérelmének, így a kapcsolódó jog megsértésének a megállapításához.

Ad 2.3. A megkereső a forrás feltüntetésére vonatkozó 2.3. kérdését kifejezetten az Szjt. 84/A. § (3) bekezdésével összefüggésben tette fel. Az eljáró tanács megállapítása szerint a hivatkozott hasznosítási mód esetén nincs jogi jelentősége a forrás feltüntetésének.

Az eljáró tanács a megkeresésben leírt tényállás okán a fentinel részben bővebb körben is megvizsgálta a forrás feltüntetésére vonatkozó kérdést. Az eljáró tanács megállapította, hogy az adatbázis-előállítókat megillető *sui generis* jogok kapcsán a forrás megjelölése mint követelmény csak egy esetben, az Szjt. 84/C. § (2) bekezdésében kerül meghatározásra, ebből pedig az következik, hogy a forrás megjelölésének hiánya is csak ebben az esetben értékelhető jogilag.

A megkeresésben leírt tényállás alapján azonban az is elképzelhető, hogy a megkereső kérdése nem az adatbázis-előállítók jogára, hanem a napi eseményekkel összefüggő szerzői művekre vonatkozó Szjt. 36. § (2) bekezdésére vonatkozik. Ennek kapcsán az eljáró tanács fel kívánja hívni a figyelmet arra, hogy a szerzői művekre vonatkozó szabad felhasználási eset semmilyen összefüggésben nincs azzal, hogy az adatbázis előállítóját milyen engedélyezési jogok illetik meg az Szjt. XI/A. fejezete alapján. Az eljáró tanács ugyanakkor csak konkrét esetben tudja megvizsgálni, hogy adott cikk szerzői műnek minősül-e, ha igen, akkor

megfelel-e az Szjt. 36. § (2) bekezdésében meghatározott feltételeknek (napi eseményhez kapcsolódás; időszerű gazdasági vagy politikai témát feldolgozó írás), ha igen, akkor tett-e a szerző (szerzői jogosult) a szabad felhasználást tiltó nyilatkozatot, és ha nem, akkor a szerző és a forrás feltüntetése megfelelő volt-e. A forrás feltüntetésének esetleges elmaradása ugyanakkor még ebben az esetben sem eredményezné a – forrásul szolgáló – adatbázis előállítója jogának megsértését, ennek következménye ugyanis kizárólag az, hogy az adott felhasználás a szűken értelmezett szerzői jogi jogosult (a cikk szerzőjének) jogát sértene.

Az eljáró tanács ezen a helyen fel kívánja hívni a figyelmet arra, hogy a szerzői művekre vonatkozó, illetve az adatbázisok *sui generis* joga esetén alkalmazandó szabad felhasználási esetek – szemben a szomszédos jogi jogosultak esetén alkalmazandó korlátozásokkal – nem állnak tökéletes fedésben egymással. A sajátos jogi szabályozás következményeként még az az eset is előállhat, hogy miközben a szerzői műre (például a napi eseményekkel összefüggő cikkekre) alkalmazható a szabad felhasználás valamely formája, a *sui generis* oltalom alatt álló adatbázis előállítója engedélyezési joggal rendelkezik.

Ad 3. Az eljáró tanács véleménye szerint a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 329/A. § tényállásának alkalmazása – az ott meghatározott egyéb feltételek teljesülése esetén – minden olyan magatartás esetén felmerül, amikor az adatbázis jelentős részének vagy jelentéktelen részének ismételt kimásolásához/újrahasznosításához az Szjt. rendelkezései értelmében az adatbázis előállítójának engedélyét kellett volna beszerezni. Az iránymutató bírósági gyakorlat szerint (EBH2006. 1494, BH2007. 116, BH2000. 288) a Btk. 329/A. §-a olyan kerettényállás, amelyet más jogszabály, a szerzői jogi törvény tölt ki konkrét tartalommal. A büntető jogkövetkezmény ebből következően csak akkor alkalmazható, ha részint bekövetkezik a szerzői jogi törvény szerinti szerzői, illetve kapcsolódó jog megsértése, másrészt ezen felül megállapítható a Btk. 329/A. §-a szerinti tényállási elemek (vagyonosi hátrány okozása vagy haszonszerzési cél) valamelyike is.

Ad 4. Az eljáró tanács – miként arra a 2.3. pont esetén is hivatkozott már – egyetért azzal az állásponttal, hogy a szerzői műnek minősülő cikkek szabad felhasználására vonatkozó Szjt. 36. § (2) bekezdése egyrészt, illetve a *sui generis* oltalmat élvező adatbázisok szabad felhasználására vonatkozó rendelkezések másrészt csak elkülönítetten vizsgálhatóak. Mivel az adatbázis-előállítókat illető *sui generis* jog elsősorban nem szerzői jogi, hanem befektetésvédelmi, illetve ösztönző természetű, ezért a *sui generis* védelmet élvező adatbázisokra vonatkozó szabad felhasználási szabályok is önállóan, a legtöbb vonatkozásban elszigetelten kerültek meghatározásra az Szjt.-ben. A szigorú elhatárolás következik a 84/A. § (8) bekezdéséből, a 84/B. § (4) bekezdéséből, a 84/E. § (3) bekezdés „más” jogszabályra való hivatkozásából, illetve a hivatkozott rendelkezések rendszertani elhelyezéséből is. A két halmoz (vagyis a szerzői jog és a *sui generis* védelem) közötti átjárás pedig mindösszesen egy

helyen érhető csupán tetten: az Szjt. 84/C. § (4) bekezdése szerint a szabad felhasználásra vonatkozó általános szabályokat tartalmazó Szjt. 33. §-a (a háromlépcsős teszt) megfelelően alkalmazandó a 84/C. §-ban meghatározott esetekben is. Ebből – *a contrario* – az is következik, hogy ahol a jogszabály kifejezetten nem teremti meg a szabad felhasználási szabályok közös alkalmazását, ott erre nem is kerülhet sor.

Ad 5. A megkereső utolsó kérdése az ún. hírgyűjtő oldalak működésével függ össze. A hírgyűjtő oldalt üzemeltető vállalkozás az internet különböző területein meghatározott témákban megjelenő cikkek elérhetőségeit egy helyen összegyűjtve kínálja olvasásra látogatóinak. A látogatónak felkínált cikkről a hírgyűjtő oldal jellemzően csupán annak címét, illetve a hír rövid bevezetőjét veszi át, az érdeklődő látogató pedig a cikk – technikai értelemben hipervivatkozásként működő – címére kattintva az írás eredeti helyén olvashatja el magát a tartalmat. A hírgyűjtő oldalak sajátossága, hogy a hivatkozott cikkekre mutató hiperlinkek csupán – az oldal, illetve végső soron a monitorozott oldalak frissülési gyakorlatához igazodóan – rövidebb ideig érhetőek el.

A hírgyűjtő oldalak – a megkeresés szerint – időről időre hasznosítják az MTI által létrehozott híreket is, jellemzően azonban nem közvetlenül, hanem más szervezetek közbeiktatásával, vagyis az olvasót nem a hír eredeti forrásához, az MTI-hez, hanem az MTI-hírt – jogszerűen vagy épp engedély nélkül – átvevő oldalra irányítják.

Az eljáró tanács előzetesen meg kívánja jegyezni, hogy az alábbi, általános jellegű válasza nem vonatkozik konkrétan sem az MTI adatbázisára, sem pedig a megkeresésben megnevezett hírgyűjtő oldalakra. Ezek vonatkozásában az eljáró tanács megfelelő vizsgálati anyagok hiányában megállapítást ugyanis nem tehet.

A *sui generis* oltalomra jogosult adatbázis előállítója szempontjából elsősorban azt kell megvizsgálni, hogy a hírgyűjtő oldalak fenntartói megvalósítanak-e engedélyhez kötött felhasználási cselekményt, azaz kimásolják-e/újrahasznosítják-e az adatbázis tartalmát, és ha igen, akkor a kimásolással/újrahasznosítással érintett rész jelentősnek minősül-e.

Az eljáró tanács megítélése szerint azzal, hogy a hírgyűjtő oldal az adatbázis tartalmának egyes címeit és hírelőzeteseit az Szjt. 26. § (8) bekezdésben meghatározott módon nyilvánossághoz közvetíti, megvalósíthatja az adatbázis elemeinek újrahasznosítását.

Az eljáró tanács megítélése szerint a hírgyűjtő oldal azzal, hogy egy adatbázisban tárolt címet, illetve bevezetőt átvész – az alkalmazott műszaki eljárástól függően – megvalósíthatja a kimásolás fogalmát. Az Szjt. 84/A. § (1) bekezdés a) pontja szerint a kimásolás nem más, mint az adatbázis tartalmáról másolat készítése. Ha tehát a hírgyűjtő oldal az átvett tartalom megjelenítéséhez a hivatkozott cikk címéről másolatot készít, úgy az megvalósítja a kimásolás fogalmát.

Ennek a kimásolásnak, illetve az újrahasznosításnak a jogszerűsége azonban a 2.1. pont szerint ítéltető meg. Az eljáró tanács a kimásolt rész jelentőségének megítélésével össze-

függő véleményét a jelen szakvéleményben korábban már kifejtette, ezen a helyen annak megismétlése szükségtelennek látszik.

Az eljáró tanács álláspontja szerint a fentiekből az következik, hogy az a hírgyűjtő oldal, amely nem valósítja meg az eredeti adatbázis „*tartalma egészének vagy jelentős részének a nyilvánosság részére történő rendelkezésére bocsátását*”, nem sérti meg az adatbázis-előállító jogát azzal, hogy tartalmának nem jelentős részét kimásolja/újrahasznosítja.

*Dr. Gyertyánfy Péter, a tanács elnöke
Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja
Mlinarics József, a tanács szavazó tagja*

HOMLOKZATI TERV SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-06/10

A BRFK VI. kerületi Rendőrkapitányságának megkeresése

A megkereső által feltett kérdések

1. Az indoklási részben ismertetett magatartás tanúsításával – azaz a védőháló az Andrássy út 52. szám alatt található ingatlan homlokzata előtt történő felhasználásával – valósulhatott-e meg bűncselekmény?
2. Tekintettel arra, hogy az Andrássy út 3. szám alatt szintén felállításra került az inkriminált ponyva, így kérdéses az is, hogy az itt történő felhasználása jogsértő volt-e.
3. Amennyiben igen, a két alkalommal történt felhasználással egyenként mekkora vagyoni hátrány keletkezett?
4. A vagyoni hátrány összege hogyan állapítható meg?
5. A jogsértés kinek a szerzői jogait sérti?
6. Kit terhel az elkövetés felelőssége?
7. A szakértő egyéb észrevételei.

Az eljáró tanács szakvéleménye a megkereső által feltett kérdésekre

Ad 1–ad 6.

A Btk. 329/A. § törvényi tényállása szerint aki másnak a szerzői jogról szóló törvény alapján fennálló szerzői vagy ahhoz kapcsolódó jogát haszonszerzés céljából vagy vagyoni hátrányt okozva megsérti, vétséget követ el.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) rendelkezései szerint a szerzői jog sérelme akkor valósul meg, ha az Szt. szerint szerzői jogi oltalom alatt álló mű szerzőjének vagyoni vagy személyhez fűződő jogát megsértik. (A Btk. 329/A. § vagyoni bűncselekmény, tehát az Szt. szerinti személyhez fűződő jogi sérelem fennállását az ügyben nem szükséges vizsgálni. Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a feljelentés túlnyomó többségében személyhez fűződő jogi sérelmeket sorol fel, azokon alapul.)

A szerzői vagyoni jog sérelme akkor megállapítható, ha az oltalom alatt álló mű felhasználása engedély nélkül történik, és az nem minősül a Szt.-ben nevesített szabad felhasználásnak.

Az eljáró tanács a rendelkezésre álló iratok, fénymásolt fotók és grafikák alapján megállapította, hogy a szóban forgó védőháló a V. I. Zrt. által készített felújítási homlokzati textúrát stilizáltan bemutató grafika felhasználásával készült. Ez a homlokzati grafika nem a felújítás előtti eredeti, Schmall Henrik által tervezett homlokzatot ábrázolja, hanem a feljelentő által a felújítás céljára készített tervdokumentáció részét képező grafika, amely az eredeti homlokzattól csak minimális mértékben tér el.

Az Szt. 1. § (2) bekezdés *k)* pontja értelmében szerzői jogi védelem alá tartozik az építészeti alkotás és annak terve. A szóban forgó homlokzati grafika a felújítási építészeti terv részét képezi, és önmagában csak abban az esetben áll szerzői jogi oltalom alatt, ha egyéni, eredeti szellemi alkotás.

Az eljáró tanács a rendelkezésre álló, átadott dokumentáció alapján megállapítja, hogy az eltérések nem eredményeznek új, egyéni-eredeti szellemi alkotást, ugyanis azok az eredeti épületen (és ezek szerint az eredeti tervekben) is szereplő motívumok (díszítőelemek, kőfejek, domborművek) minimális variációi. Új, az eredeti homlokzaton nem szereplő lényeges építészeti elemet a grafika nem tartalmaz. Pusztán az eredeti homlokzaton is szereplő motívumokat variálja olyan módon, hogy azzal a felújítás előtti homlokzati látképet, az építészeti alkotás egészét csak jelentéktelen mértékben változtatja meg.

Mindezek alapján az eljáró tanács úgy ítéli meg, hogy a védőhálózhoz felhasznált grafika nem éri el a szerzői jogi oltalomhoz szükséges egyéniség, eredetiség szintjét, így az Szt. 1. § (3) bekezdése alapján nem áll szerzői jogi oltalom alatt.

Az Andrassy út 52. szám alatti épület eredeti terveit Schmall Henrik (1846–1913) alkotta, akinek a művei, tekintettel a védelmi idő lejártára, már nem állnak szerzői jogi védelem alatt az Szt. 31. § (1) bekezdése alapján.

Összefoglalva: mivel a szóban forgó grafika nem áll szerzői jogi védelem alatt, szerzői jogi jogsértés nem történt. Így Btk. 329/A. § szerinti bűncselekmény a fenti grafika felhasználásával készített védőháló elhelyezésével sem az Andrassy út 52. szám alatt, sem az Andrassy út 3. szám alatt nem valósulhatott meg.

Mindezek alapján értelemszerűen a megkereső által 3–6. sorszám alatt feltett kérdésre sem szükséges választ adni.

Ad 7.: Az eljáró tanács egyéb észrevételei

Feltéve, de nem megengedve, hogy a védőháló elkészítéséhez felhasznált, a felújított épület homlokzati textúráját stilizáltan bemutató grafika mégis szerzői jogi oltalom alatt állna, az eljáró tanács a következő megjegyzéseket teszi.

A védőháló az Andrassy út 52. szám alatti épületen történő elhelyezése abban az esetben sértené a grafika szerzőjének (esetleges származékos jogosultjának) szerzői jogát, ha a védőháló elkészítéséhez, amely szükségképpen a grafika Szjt. 18. §-a szerinti többszörözésével jár, nem kértek volna engedélyt. Bár konkrét adat az engedély megadására az eljáró tanácsnak nem áll rendelkezésére, a tényállásból és a feljelentésből (amely egyáltalán nem szól az Andrassy út 52. szám alatt megvalósult felhasználásról) mindenesetre vélelmezhető, hogy a védőháló ehelyütt történő felállítása a szerzői jogosult engedélyével történt. Így szerzői jogi jogsértés, illetve bűncselekmény ez esetben sem valósulhatott volna meg.

Bár pontos adat az eljáró tanácsnak nem áll rendelkezésére, az iratokból arra lehet következtetni, hogy az említett védőháló Andrassy út 3. szám alatti elhelyezése azt követően történt, hogy az Andrassy út 52. szám alatti ingatlan homlokzatának felújítása a szóban forgó grafikák szerint befejeződött. Ebben az esetben a védőhálón felhasznált grafika lényegében már egy létező, szabadban, nyilvános helyen állandó jelleggel felállított építészeti alkotás részének látképe. Ennek felhasználása az Szjt. 68. § (1) bekezdés alapján a szerző hozzájárulása és díjazása nélkül megvalósítható mint szabad felhasználás. Szerzői jogi jogsértés és a Btk. 329/A. § szerinti bűncselekmény tehát ez esetben sem valósult volna meg.

Dr. Szinger András, a tanács elnöke

Dr. Szilágyi István, a tanács előadó tagja

Dr. Győri Erzsébet, a tanács szavazó tagja

Összeállította: Dr. Kiss Zoltán

HÍREK, ESEMÉNYEK

A SZELLEMI TULAJDON VILÁGNAPJA ÉS A MILLENNIUMI DÍJAK – 2010

Az ENSZ genfi székhelyű Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) 2000. évi közgyűlésén döntött arról, hogy április 26-át a világ társadalmi fejlődéséhez és haladásához meghatározó módon hozzájáruló műszaki alkotók és művészek munkásságának és eredményei védelmének szentelt világnappá nyilvánítja, amely tisztelgés az emberi tudás és képzelőerő, a kreativitás előtt.

Ebből az alkalommal adja át évente a szellemitulajdon-védelem hazai intézménye, a Magyar Szabadalmi Hivatal az ezredfordulón alapított Millenniumi Díját kiemelkedő hazai szellemi alkotóműhelyeinknek. A díjakat Bendzsel Miklós, a Magyar Szabadalmi Hivatal elnöke 2010. április 22-én adta át a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen rendezett világnapi eseményen az alábbi intézményeknek.

Magyar Mérnöki Kamara

A szakmai önképzés és az egyesületi élet iránti igény hívta életre 1867-ben a magyar mérnökök első egyesületét, amely egészen a második világháború végéig szolgálta a hazai mérnöktársadalom szakmai fejlődését, de igazából klasszikus értelemben vett érdekvédelmet nem folytatott.

A mérnöki hivatás szakosodása 1878-ban indította arra *Haász József* újvidéki királyi mérnököt, hogy mérnöki kamara létrehozását kezdeményezze, azonban még csaknem 45 évnek kellett eltelnie addig, míg végre a magyar országgyűlés elfogadta „*A mérnöki rendtartásról*” szóló törvényt. Hogy idáig eljuthatott a magyar mérnökség ügye, abban meghatározó szerepe volt *Zielinski Szilárd*nak, a hazai vasbetonépítés úttörőjének. A megfelelő politikai háttértámogatást a parlamenti képviselő, jeles műegyetemi professzor, *Herrmann Miksa* jelentette. Az így megalakult kamarának, amelynek Zielinski, majd Hermann lett az elnöke, 1924 januárjában már több mint 3500 tagja volt.

2003 szeptemberében – előzetes egyeztetések után – 11 ország, közöttük Magyarország képviselői megalapították a Mérnöki Kamarák Európai Tanácsát. A Magyar Mérnöki Kamara megnövekedett feladatait a 2001-ben elnökké választott *Kováts Gábor* vezetésével fokozatosan romló körülmények között próbálta megoldani. 2009-ben a tisztújító küldöttgyűlés *Barsiné Pataky Etelkát* választotta elnökévé.

Legnagyobb hazai műszaki értelmiségi szervezetünk elnöksége négy pilléren alapuló programot fogalmazott meg, amelyben kiemelt célkitűzésként szerepel a kamara aktív részvétele az EU-s források felhasználásához kapcsolódó döntéshozatali rendszerben, a mérnöki kis- és középvállalkozói lét feltételeinek, versenyképességének javításában, a tudásmentesítésben és a hiányzó szakmai műhelyek megteremtésében.

Petőfi Irodalmi Múzeum

A Petőfi Irodalmi Múzeumot, mint az 1909-től 1945-ig kiállításként és kutatóhelyként működő Petőfi-Ház jogutódját, 1954-ben hozták létre. Az egykori Petőfi-Ház létrehozását nemcsak a Petőfi-kultusz intézményesítése sürgette, hanem az a felismerés is, hogy az írói dokumentumok, bár a nemzeti örökség részei, kívül estek az akkori könyvtárak, múzeumok, levéltárak gyűjtőkörén. A Petőfi Társaság által indított értékőrző vállalkozás a fellelhető Petőfi-kéziratok, -könyvek és -relikviák gyűjtésén túl a Jókai Mórnak vejével, Feszty Árpáddal közös Bajza utcai házának megvásárlásával egyben a Jókai-emlékeknek és -kultusznak is őrzője és ápolója lett. A Petőfi-Házat 1945-ben bombatalálat érte, ekkor a gyűjtemény a Budapesti Történeti Múzeum kezelésébe került. A gyűjtemény 1954-ben költözött a József nádor utcába, majd 1957-től a Károlyi-palotába, ahol a múzeum nagyszabású Arany János-kiállítással kezdhette meg működését.

A múzeumi feladatok már az intézmény megalapításakor magukban foglalták a vidéki irodalmi gyűjtemények és kiállítások felügyeletét is. A Petőfi Irodalmi Múzeum az irodalmi muzeológia országos hatókörű intézménye, mely nemcsak a vidéki emlékházak, emlékszobák kiállításainak rendezésében nyújt segítséget, hanem külföldi magyar irodalmi emlékhelyekkel is kapcsolatot tart.

Az irodalom múzeuma az elmúlt száz év örökségével kiválóan gazdálkodva, alapításának ötvenéves évfordulóját maga mögött hagyva mára olyan eleven, a látogatót kortársá avató, élményszerű befogadást teremtő színtérre változott, ahol a múlt és a jelen irodalma szorosan összekapcsolódik.

TactoLogic Kft.

Az Akadémia Műszaki Fizikai és Anyagtudományi Intézete és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Információs Technológiai Kara 2006-ban hozta létre közös tulajdonú mikro-vállalkozását, a TactoLogic Kft.-t, hogy a 2000 óta tartó, tapintásérzékelős kutatásuk eredményeként létrejövő szellemi termék a gazdaságban is hasznosulhasson.

Az intézmények kutatói olyan egyedi tapintásérzékelőt, valamint ehhez kapcsolódó jelfeldolgozó eljárást dolgoztak ki, amely a nyomás nagysága mellett igazi újdonságként a felültre ható erők irányát is képes három dimenzióban érzékelni. A szilíciumból készült érzékelőket egy félgömb alakú gumiborítás alá helyezték el, a félvezető az erre ható erőket képes elektronikus jellel alakítani. Maga a tapintóeszköz olyan, újra szerelhető érzékelőtömb, amelynek segítségével a mesterséges tapintás szoftveresen értékelhető, elemezhető. Ennek segítségével a szubjektív emberi tapintáshoz objektív mérőszám rendelhető. A teljes rendszer három részből áll: tapintásérzékelő tömbökből, kiolvasó, illetve feldolgozó áramkörből és értékelő szoftverből.

A megjelenítési formák számos alkalmazási területre adaptálhatók, hiszen az egyébként több ezer dolláros műszernek nemcsak egészségügyi, hanem más, ipari jellegű alkalmazása is lehetséges. A 3D tapintásérzékelés új dimenziókat nyit a robotika, a virtuális valóság és az orvostudomány minden olyan alkalmazásában, ahol a tapintási információnak fontos szerep juthat – például megcsúszásmentes robotkezes manipuláció, tapintó katéter, endoszkóp, tapintó művétagok.

A vállalkozás a válság első évében – egy évvel 2007-es alapítása után – duplázta meg forgalmát, amely egyébként a világon egyedülálló tapintásérzékelők fejlesztésével nyerte el az Ernst & Young legjobb spin off- és start up-díját 2008-ban. Még kiaknázatlan lehetőségeket tartogat a cég számára például a játékipar, számítások szerint évente ezerszer annyi szenzor előállítására lenne fogadókészség ebben a mikroelektronikai ágazatban, mint akár a sebészeti, akár a robotgyártás területén.

Újirány Csoport

Az Újirány Csoport 2000-ben alakult a Millenáris Park tervezése kapcsán. A fiatal építészekből és tájépítészekből alakult csoport neve magán hordozza azt az elkötelezettséget, hogy folyamatos önképzés által, a legkorszerűbb elméletek ismeretében reflektáljon az új város-építészeti, művészeti kihívásokra. Az alkotóközösség olyan nyitott rendszerként működik, amely kiváló lehetőséget teremt hasonló szellemiségű alkotók együttgondolkodására.

A munkák közös jellemzője az erős konceptualitás, amely a helyszín és idő által felvetett kérdésekre reagálva képezi a terv alapját, és határozott irányt jelöl ki a formai megoldásokat illetően. A léptékbeli sokféleség és szakmabeli összetettség a titka annak a nyitottságnak és interdiszciplinaritásnak, amely a különböző léptékű tervek kialakításában fontos szerepet játszik.

A csoport elméleti tevékenységének keretén belül különös figyelmet fordít a városi regenerációs folyamatok stratégiai tervezésének új irányokból történő tanulmányozására. E projektek erős elméleti alapokkal rendelkeznek, amelyek kibontására olyan intézmények és ösztöndíjak teremtenek lehetőséget, mint pl. a MOME vagy a Moholy-ösztöndíj DLA-képzése.

A Millenáris Park 2001-ben Budapest Építészeti Nívódíját, 2003-ban pedig Európa Nostra-díjat nyert. 2004-ben különleges megtiszteltetésként a csoport képviselhette Magyarországot és azon belül az építésszakmát az Európai Unióhoz csatlakozó országok „Urban Regeneration” című konferenciáján.

A társaság tagjainak elméleti és gyakorlati kutatómunkája lehetőséget teremtett számos publikációjuk megjelenésére neves hazai és külföldi szakfolyóiratokban. Muszbek Johanna – aki jelenleg Fulbright-ösztöndíjjal a Columbia Egyetemen folytatja tanulmányait – és Tihanyi Dominika 2007-ben a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt kitüntetést kapott. A csoport 2009-ben nemzetközi elismerésben is részesült: az Ön itt áll c. köztéri művészeti alkotást az American Society of Landscape Architects kommunikációs kategóriában díjazta. Az Újirány Csoport idén ünnepli fennállásának 10. évfordulóját.

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Constance Lütlof-Carroll & Antti Pirnes: From Innovation to Cash Flows. Value Creation by Structuring High-Technology Alliances (Az innovációtól a pénzáramlásig – Értékteremtés csúcstechnológiai szövetségek kialakítása révén). John Wiley & Sons, 2009; ISBN 978-0-470-11809-2

1974 december elején hangzott el Magyarországon nagyobb nyilvános előadáson első ízben az innováció kifejezés, s beszélt az előadó – dr. Salusinszky Istvánné, a NOVEX Találmány-fejlesztő és Értékesítő Külkereskedelmi Rt. akkori vezérigazgatója – arról, hogy milyen jelentős gazdasági erő meríthető a megújítás és megújulás eme eszközéből. S az innováció fogalma meglehetősen gyorsan, igencsak nagyívű pályát futott be. A hetvenes évek közepétől kezdve minduntalan közgondolkodásunk előterébe rángatták. A politikusok nagy hányada minden megnyilatkozásába beleszötte az innovációs munka nemzetgazdasági jelentőségét, szent célként hirdette, hogy „fel kell gyorsítani az innovációs folyamatokat” és „meg kell teremteni az innovációs lánc folytonosságát”. Lehetett közöttük olyan is, aki talán tudta, miről beszél. Az innováció ügye viszont itt nagyrészt meg is állt, s a gazdaságban nem kapott olyan szerepet, amelyre igencsak nagy szükségünk lett volna. Miért? Ezt már Machiavelli, a hatalomgyakorlás mindmáig kimagasló technikusa megmagyarázta: „*Nincs nehezebb, bizonytalanabb kimenetelű és veszélyekkel terhesebb vállalkozás, mint új szabályok bevezetése. Az újjítónak harcos ellensége mindenki, aki a régi szabályok hasznélvezője, és csak langyos támogatást kap azoktól, akik hasznot húzhatnak a változásból.*” Napóleon Bonaparte ezekhez a következő, meglehetősen hetyke megjegyzéseket fűzte az újítások ellenségeit illetően: „le tudnám állítani őket”, a langyos támogatókhoz: „Nem tudja a jóember, hogyan kell szert tenni harcos támogatókra ...”. Hogy ez a gyakorlatban mennyire nem könnyű, arról volt ideje gondolkodni Szent Ilona szigetén. [Az idézetek forrása: Machiavelli: *El principe – Comentario por Napoleón Bonaparte* (A fejedelem. Napóleon jegyzeteivel), Espasa-Calpe Kiadó, Madrid.] Mindez azonban mit sem változtat azon, hogy az innováció – akárcsak a szakszerűen alkalmazott marketing – cégek és országok nélkülözhetetlen eszköze abban, hogy fenn tudják tartani, sőt erősíteni gazdasági életképességüket, s ennek nélkülözhetetlen alapjaként rendre megújítani piaci versenyképességüket.

Igaz, az innovációs fejlesztőmunka általában igen költséges, nagy erőforrások felhasználását igényli, és még azzal az elkerülhetetlen rosszal is jár, hogy – a lényegéből fakadóan – ki-védhetetlenül benne van annak eshetősége, hogy ezek a ráfordítások gazdaságilag részben vagy egészben veszendőbe mennek. Mégis, az erőforrások legnagyobb pazarlása, a jelen és a jövő teljességgel megengedhetetlen elvesztegetése az, ha egy cég, egy ország nem használja ki kellő mértékben az innovációs fejlesztésben rejlő lehetőségeit, s nem igyekszik minden erejével azokat módszeresen bővíteni. Hasonlóképpen megbocsáthatatlan, ha ezt nem a le-

hető legnagyobb szakszerűséggel és hozzáértéssel teszi, azaz nem tesz meg mindent azért, hogy a folyamat optimális módon vezessen el az innovációs fejlesztőmunka kezdetétől az elérhető legnagyobb gazdasági eredmény besöpréséig.

Igaz, az innovációs fejlesztőmunka általában igen költséges. Ám minél rosszabbul áll egy cég, vagy egy ország, annál kevésbé engedheti meg magának, hogy innovációs eredményeiben ne hozzon létre és tartson fent – hiszen az ilyen eredmények gyorsan avulnak! – olyan kritikus tömeget, amely motorjául szolgálhat a fellendülésének. S minél keményebb versenyben kell fennmaradnia, ez annál inkább érvényes. Ránk is ... Extrém leterhelésben – pl. hidegben – a magasasan fejlett élő szervezet energiaellátását a létfontosságú szervekhez irányítja a megmaradásban kevésbé kritikus jelentőségű szervek és funkciók rovására. Hasonlóképpen kellene kezelnünk az innovációt erőforrásaink elosztásánál, különösen olyan gazdasági kapaszkodó legyőzéséhez, mint ami most előttünk áll.

Az innováció létrehozása ugyanakkor a gazdasági munka kegyetlen, kíméletlen területe, hiszen csakis azzal jön létre, ha eredményei a piacon gazdasági értelemben is egyértelmű sikert, kellően nagy nyereséget hoznak megvalósítója számára. A piac az elérhető nyereség révén cégről, országról irgalmatlanul eldönti, ki volt valóban képes ilyen eredményeket létrehozni és kellőképpen hasznosítani, és ki az, aki nem. Emeljük is ki: a gazdasági sikerhez egyáltalán nem elegendő káprázatos új fejlesztést megvalósítani, hanem káprázatosan jól kell tudni annak eredményeit piacra vinni és ott hasznosítani. Ezért az innováció megvalósításához számos szakterület tudásának, mesterfogásainak bravúros alkalmazása szükséges, méghozzá úgy, hogy az arra irányuló munka – az innovációs fejlesztés – minden eleme, résztvevője, valamennyi résztvevőjének szerepe hathatósan szolgálja a célt, és mindezek hatékonyan segítsék, támogassák egymást, s főként az így megvalósított értékkeresést. Igen jól tükrözi e hosszú menetelés összetettségét, hogy a szerzők megkülönböztetik mindebben a feltalálót, az innovátort, valamint a vállalkozó szerepkörét, hangsúlyozva egyben, hogy a csúcstechnológiai cégeknek mindháromra szükségük van életképességükhöz. (Ez természetesen nem jelenti azt, hogy e három szerepkört szükségképpen másnak kell ellátnia. Sok feltalálóból vált sikeres innovátor, az utóbbiakból pedig hatékony és eredményes vállalkozó. Tény viszont, hogy a három, egymástól sokban többé-kevésbé eltérő gondolkodásmódot és felkészültséget igényel. Aki dolgozott ezen a pályán, az megtapasztalhatta, milyen éles eltérések, nemegyszer konfliktusok merülhetnek fel hármójuk között, jóllehet mindhárom végső soron ugyanazt akarja: a fazék aranyát a szivárvány túlsó végén.)

A címben idézett hosszú, keserves folyamat sikeres végigviteléhez tehát hatalmas, sokrétű tudásanyag értő felhasználása szükséges. Ilyet kínál ez a kötet – egyrészt magát a tudást, másrészt annak megértését, hogyan fonódnak össze annak különféle részei az innovációs munkában. Természetesen nem a biztos siker receptjét – olyan nem létezik! Az viszont aligha vonható kétségbe, hogy e téren a felkészültség szintjével többé-kevésbé egyenes arányban nő a siker elérésének valószínűsége.

Tudni kell azonban azt is, hogy az innovációban a szakirodalomból megszerezhető tudás igen nagy hányada voltaképpen csak nyersanyag a munka során elének álló feladatok megoldását célzó alkotó gondolkodáshoz, és csak akkor szolgálja jól az innovátort, ha képes azt kreatívan alkalmazni. Ez törvényszerűen következik abból, hogy az innováció mindig is a bátorság és a kreativitás művészete, hiszen a lényegét jelenti, hogy a járt utak elhagyásával, járatlan utakon, vagy éppen teljesen új megközelítések létrehozásával éri el a célját, s az ahhoz vezető hosszú menetelés során mindig az adott helyzethez, problémához kell alakítani az ahhoz optimálisan illeszkedő megoldást. Ezzel semmiképpen sincs ellentmondásban, hogy vannak többé-kevésbé általános érvényű alapelemek is ehhez az építkezéshez. Klasszikus példa erre, hogy „aki úgy fog egy szakterületen fejlesztő munkába, hogy ezt nem annak igen alapos vizsgálatával kezdi, hogy milyen hatályban lévő iparjogvédelmi oltalmi jogok állnak már ott fenn, az úgy jár el, mint aki olajat keres egy olyan területen, amelynek nem ismeri a tulajdonviszonyait”. Az iparjogvédelmi dokumentációra vonatkozó kutatást viszont már nagyon is a konkrét fejlesztési programhoz célszerű illeszteni, méghozzá úgy, hogy az egyúttal minél több információt szolgáltatson az adott körben már közkinccsé vált megoldásokról, valamint a zsákutcákról, amelyeket így el lehet kerülni. Hasonlóképpen, egy titoktartási megállapodást mindig úgy kell megkonstruálni, hogy az optimálisan illeszkedjék az ügyletnek, amelynek létrehozása érdekében alkalmazni kívánják. Annak nézőpontjából viszont, aki így vállal titoktartási kötelezettséget, mindig helyénvaló építőelem, amelyet jogos érdekében áll a megállapodásba befoglalni, az olyan tartalmú rendelkezés, mint a két itt vázolt: „A Titok megőrzésére vonatkozóan a megállapodásban foglalt kötelezettségek automatikusan hatályukat veszítik minden olyan információ vonatkozásában, amely a Betekintőnek fel nem róható módon harmadik felek számára szabadon hozzáférhetővé válik.” és „A megállapodással létesülő titoktartási kötelezettségek hatálya nem terjed ki azokra az információkra, amelyekre vonatkozóan hitelt érdemlő módon bizonyítani lehet, hogy azok már a megállapodás létrejötte előtt is a Betekintő birtokában voltak.” (Ez utóbbinál a bizonyításra értelemszerűen a titok átadása után kerülhet sor, hiszen addig a Betekintő nem ismeri annak tartalmát.)

Innovációról szóló könyv már csaknem annyi van, mint égen a csillag. Nagy kérdés ezért, hogy mit tud kínálni egy újabb mű, miért érdemes időt, energiát fordítani elolvasására. E kötet mellett szóljon a kiadójának kiemelkedő szakmai hírnevén túl mindenekelőtt a vélemény, amelyet Karl S. Pister, Kalifornia Tudományos és Technológiai Tanácsa irányító testületének sokszorosan kitüntetett elnöke, a nagyhírű Berkeley Egyetem dékánja mond róla. Pister előszavában igen erőteljesen méltatja a könyv használati értékét. Amint mondja, a belőle tanulhatók kiemelkedően hasznosak mindenkinek, aki innovációs fejlesztést akar megvalósítani, és annak eredményét gazdaságilag hasznosítani. Egyik fő rendeltetése, hogy segítse azokat, akik még tapasztalatok nélkül fognak bele ilyen vállalkozásba. Szembeállítva más művekkel, megkülönböztető érényeként emeli ki, hogy a belőle meríthető kitanítás elmondja, hogyan fejleszthető egy ötlet, felismerés, elképzelés nyereséges vállalkozássá, s

ehhez végigvezet azon az úton, amely az innovációs munka kiindulásától a pozitív cash flow eléréséig ível. Igen hangsúlyosan dicséri a bölcs üzleti tanácsoknak és a teendők megvalósítását segítő részletes jogi dokumentumoknak itt található ötvözetét. Ilyenek egyebek közt a külső tőke bevonásához kapcsolódók, jelesül az új vállalkozás értékének becslését szolgálók, a kockázatitőke-befektetés tárgyalásánál alkalmazott, a legfontosabb pénzügyi és egyéb feltételeket összefoglaló dokumentum (term sheet), a befektetésre vonatkozó szerződés. [Azt azért ne vegyük komolyan, hogy ezek birtokában a kellő felkészültség nélkül is megtakaríthatók az ügyvédi költségek. Imént már szóltunk arról, hogy ezen a pályán nélkülözhetetlen a kreatív munka, beleértve a máshonnan – például e kötetből – merített ismeretek, tapasztalatok, megoldások kreatív adaptálását is. Jogi dokumentumok tekintetében pedig tudni kell továbbá, hogy a gazdasági életben (is) azok csak annyit érnek a jogosultjuknak, amennyire egy jogvita esetén az ő igaza olvasható ki belőlük. Nem az az igazi tudás például, hogy az ember megírjon egy szerződést, hanem hogy olyat írjon, amelyből egy elfajuló jogvita esetén az eljáró bíró az ő igazát olvassa ki. S „házon belül” maradva, nem az az igazi tudás, hogy valaki elkészítsen egy iparjogvédelmi igénybejelentést, hanem hogy olyat készítsen, amellyel az optimális körű és erejű oltalmat szerezheti meg.]

Mindinkább a tudás hasznosítására épülő világunkban az élvonalbeli cégek vagyonának már túlnyomó hányadát, megjelent becslések szerint átlagban már 70-80%-át immateriális vagyonuk teszi ki, s a legtöbbüknel ennek kardinális része a szellemi vagyon. A jobbak tudják, a kevésbé felkészültek a saját kárukon tanulják meg, hogy a vállalkozás sikeres felépítésének és működtetésének kritikus horderejű része a benne levő szellemi vagyon célirányos védelme, és igen komoly hozzáértést követel a hasznosításnak és e védelemnek a hatékony összeegyeztetése. Jellemző példa ez utóbbira az üzleti titok kezelése. Viszonylag könnyű azt egy páncélszekrény mélyén rejtegetni, viszont igencsak fogós feladat az eladásáról vagy a hasznosításának engedélyezéséről tárgyalni. Pister ugyancsak kiemeli e kötet erre vonatkozó útmutatásait, köztük a titoktartási megállapodás mintáit, a licencszerződéseket, a hatékony és a rossz szabadalmi bejelentéseket, a lehetőségek és kockázatok feltárását célzó szabadalomkutatókat, valamint az útmutatást arra vonatkozóan, hogy mikor melyik oltalmi intézményhez célszerű folyamodni.

Minden, jogalkalmazással kapcsolatos útmutatás sarkalatos kérdése, hogy az mely ország jogának keretei között érvényes, mivel a jogalkotás mindig területiális érvényű. A globalizáció és a vállalkozások mobilitása ennek még fokozottabb jelentőséget adott, hiszen az országhatárok átlépésével a vállalkozás tevékenysége más jog hatálya alá kerülhet. Ezért – amint Pister is hangsúlyozza – e kötet fontos eleme, hogy a szellemi tulajdon védelmét illetően bemutatja az eltéréseket az USA és a brit jog, továbbá a brit és az európai jog között.

A stratégiai szövetségek a vállalkozások mindinkább nélkülözhetetlen eszközeit jelentik életképességük megszerzésében és fenntartásában. Ezek révén tudják kiegészíteni saját erőforrásaikat, optimalizálni azok felhasználását, továbbá egész gazdasági és üzleti tevékenységüket, a kisebbek így képesek olyan külső erőt állítani maguk mellé, amely megsegítheti

őket ott, ahol a saját erejük elégtelen lehet – bár ebben számolni kell azzal, hogy ezt az így bevont partnerek mindig csak a maguk érdekei szerint teszik. (Tudjuk, a vállalkozói fejlesztő-tőke-befektetéseknek is az adja az igazi gazdasági jelentőségét, hogy stratégiai szövetségek létrehozásához szolgálhatnak eszközül, s a befektetők itt is a maguk érdekei szerint adnak finanszírozást.) Pister e vonatkozásban is dicséri e kötetet, mint amely nagyon hasznos és részletes példákat, útmutatást kínál a stratégiai szövetségek szervezéséhez, létrehozásához, az erre irányuló tárgyalásokhoz, s e szövetségek menedzseléséhez. Kitűnő dokumentumokkal szolgál azok felépítéséhez, a kezdetektől a véglegesítésig, amelyek felölelik az ügyletek feltételeinek meghatározását, a megszüntetésre vonatkozó rendelkezéseket, a szellemi vagy rendezendő kérdéseit, a kockázatmenedzsmentet, valamint a felek között felmerülő esetleges viták rendezését.

Mindezek alapján Pister kézikönyvként, állandó tanácsadóként való használatában jelöli meg e könyv legfőbb értékét. Elolvasás után vissza lehet térni hozzá tanácsokért, útmutatásért, dokumentummintákért, s messze nem utolsósorban az üzleti életből vett példákért, hogy mit hogyan csináltak mások.

A fentebb mondottakhoz leginkább a következők kiemelése kívánczik.

A gazdasági élet sűrűjében – amilyen az innovációs fejlesztések végigvitele és eredményeik hasznosítása is – dolgozók nagy hányadának sem energiája, sem ideje arra, hogy bölcs, ám nehezen kihüvelyezhető igazságokat bányásson ki magának bölcs, ám nehézkesen fogalmazott, vagy éppen a tudományosság látszatáért elbonyolított könyvekből. Ez a mű e tekintetben is tökéletesen felhasználóbarát. Olyan világosan, gördülékenyen, egyszerű és gyakorlatias megfogalmazásban adja elő igencsak vaskos mondanivalóját, hogy annak megértéséhez elegendő az odafigyelés, a józan ész és persze a gazdasági terep általános ismerete. Gondolkodni kell az olvasottakon, szükség szerint lefordítani a magunk helyzetére, de nem kell hozzá erőlködés, még kevésbé töprengés azon, hogy mit is akarhatott mondani a szerző.

A tengernyi nyilatkozat, konferencia, publikáció, (szak)irodalom ellenére, a kutatók, fejlesztők, menedzserek, a gazdasági élet egyéb szereplői, sőt még a gazdaságirányításban dolgozók nagy hányada sem bír tiszta képpel arról, valójában milyen összetett és hatalmas munka kell ahhoz, hogy egy kezdeti eredményre, felismerésre, ötletre felépüljön egy jövedelmező vállalkozás. Ezzel pedig tisztában kellene lennie mindenkinek, aki a közgondolkodásban erről szól, s még inkább aki a gazdaságirányításban dolgozik, mert ha igaz – márpedig igaz! –, hogy az innováció a jövő egyik legfontosabb záloga, úgy vele jár, hogy a társadalomnak e fontossága szerint kellene támogatnia az innovációs munkát. Tudniuk kellene, hogy a finanszírozás a teljes problémakörnek csak az egyik – igaz, önmagában is kritikus jelentőségű – szelete. S azért is, hogy megértsék, a kockázati tőkétől és az üzleti anyagoktól eltekintve, a tőkepiacok többi szereplője miért nem fekteti be ide a pénzét, s még a kockázati tőke is csak nagyon módjával – mert a számára ez az ésszerű. S ha már a finanszírozásról beszélünk, hozzá kell tennünk: a valóban célravezető megoldásokat nem kitalálni kell, hanem megkeresni másutt, ahol azok már beváltak. A világ tele van ilyenekkel.

A 600-nál több, sűrűn teleírt oldalon felsorakoztatott ismeretanyag élénk figyelmeztetésül is szolgálhat minden értelmes embernek, hogy „ne fogjon senki könnyelműen e húrok pengetéséhez! Nagy munkát vállal az magára, ki kezébe ilyen lantot vesz” (bocsáss meg, Petőfi!). A kötet a feladatok és tennivalók igen alapos és részletes bemutatásával megmutatja, milyen hosszú, nehézségekkel, akadályokkal, csapdákkal és nemegyszer küzdelmekkel teli az az út, amely elvezethet – de sohasem biztos, hogy elvezet! – az innovációs fejlesztési folyamat kezdetétől a nyereség besöpréséig. Bár ezt így nem mondja ki, egyértelműen kitűnik belőle az is, hogy nincs királyi út a profithoz, és a legjobb esetben is csúf csalódásra, többnyire pedig tetemes veszteségek elszenvedésére van ítélve, aki ezt bármely oknál fogva másként gondolja. Mindezt pedig jó előre tudniuk azoknak, akik ilyen területen akarnak vállalkozást sikerre vinni.

A folyamat, amely az innovációs fejlesztés kezdetétől a nyereség besöpréséig elvezet, mindenképpen hódító hadjárat, s ráadásul olyan, amely a megcélzott és még inkább a ténylegesen megszerzett hódításaival mindig sérti mások érdekeit – ha mással nem, hát azzal, hogy olyan piaci lehetőségeket aknáz ki, amelyeket azok szívesen tudnának a magukénak. E tekintetben az sem mentesít a környezet – más piaci szereplők – támadásaitól, ha ezeket a piaci lehetőségeket az innovációs folyamat megvalósítója hozta létre. Teljesen természetes és az üzleti világ lényegével tökéletes összhangban is van, hogy ha már megvannak, ha már felismerhetőek, akkor másnak is kellenek – minden olyan piaci szereplőnek, amely úgy ítéli, hogy képes hasznot húzni belőlük, és el is tudja ragadni azokat a maga számára. A legszelídebb hasonlatként olyan e tekintetben az innováció létrehozására és hasznosítására vállalkozónak az útja, mint a mongol lovasversenyek ama résztvevőjéé, aki a cél felé vágat akadályokon át a nyergén egy báránnyal, amelyet a többi versenyző igyekszik elragadni tőle – csak éppen itt az esetek túlnyomó hányadában vérre megy a harc átvitt értelemben, vagy nagyon is valóságosan, élesben. Nagyon jellemző példa erre az olyan innovációs eredmény, amelyet téves szakmai előítélet legyőzésével hoztak létre.

Maguk a szerzők úgy határozzák meg e művük rendeltetését, hogy az mindenkire szól, aki csúcstechnológiai vállalkozást akar létrehozni vagy stratégiai szövetséget kialakítani és menedzselni csúcstechnológiai cégekkel, s szintúgy a tapasztalt vállalkozókhöz, akik javítani akarják e téren az eredményeiket. Csak megerősíteni lehet, hogy mindenki, legyen bármilyen felkészült, gyakorlott ezen a területen, igen sok hasznosat találhat benne. Ezen túlmenően érdemes viszont kiemelni azt is, hogy az innen tanulhatók zöme a csúcstechnológiai területeken kívül is igen jól hasznosítható az innovációs munkában. Arról pedig fentebb már szóltunk, hogy a szakma gyakorlóin túl mindez még kiknek ajánlható.

A szerzőkről annyit, hogy Constance Lütolf-Carroll maga is tőkebefektető, vállalkozó és a szakterület egyetemi oktatója. MBA-fokozatát a Stanford Egyetemen szerezte, s egyebek közt a holland Erasmus Egyetem Rotterdam School of Business karán, valamint a Helsinki School of Economics Executive Education-on tanít. Antti Pirnes pedig szabadalomlemező, vállalkozó és tapasztalt biotechnológiai kutató. MSc-fokozatát biotechnológiából szerezte

a Helsinki Egyetemen, és szabadalmi és üzleti hírszerző céget vezet. (Ez nem kémkedés, hanem információk gyűjtése legális forrásokból legális eszközökkel, és azok elemzése.) Kiemelést érdemel az is, hogy a szükséges tudás és tapasztalat multidiszciplináris voltának megfelelően e könyv fejezeteinek megírásában szakértők egész kis hada vett részt, akik sokéves gyakorlati tapasztalattal bírnak e téren. A köszönetnyilvánítások négy sűrűn teleírt oldalon sorolják őket.

A könyv anyaga hat témakörre oszlik. Ezek a következők: Kreativitás, valamint a feltaláló, az innovátor és a vállalkozó szerepe. – Ez viszonylag rövid, alapozó jellegű, és itt kapott helyet egy áttekintés az iparjogvédelem idevágó szerepéről / Üzleti modellek felépítése / Stratégiai szövetségek kikovácsolása. – Ebben testesebb fejezet szól arról, hogyan egészítik ki a szövetségek az értékláncot a biotechnológiai és a gyógyszerészeti üzleti modellekben / Jogi megállapodások megértése. A fejezetei között: Befektetési szerződések; A szellemi tulajdon jogi áttekintése; Alapvető tudnivalók a szabadalmakról; Csúcstechnológiai ágazatok általános szabadalmaztatási stratégiái; A technológiai licenc mint a technológiahasznosítási ügyletek alapvető eszköze. / Üzleti hírszerzés és szabadalomkutatás. – Kissé furcsán, itt kapott helyet a cégek átvilágításának kérdéseit tárgyaló fejezet. / A cég pénzáramlásának (cash-flow) értékelése. Fejezetei között: A kockázati tőke értékelési módszere; Csúcstechnológiai stratégiai szövetségek értékelése és strukturálása.

Dr. Osman Péter

Mayer Farkas: Epizódok Jedlik Ányos életéből, 2. kiadás. Jedlik Ányos Alapítvány, Budapest, 2010; ISBN 978 963 06 8494

Jedlik Ányos a XIX. század egyik leghíresebb magyar feltalálója volt, több mint 70 találmánya közül a három leghíresebb neve sírfeliratán is szerepel: villamos motor, dinamó, villámfeszítő.

Az 1800. évben született bencés szerzetes, előbb középiskolai tanár Győrben, majd főiskolai tanár a Pozsonyi Akadémián, később egyetemi tanár a Pesti Természettudományi Egyetemen, majd dékán, később rektor ugyanott – mindvégig a fizika elkötelezettje. Szobra Győr város főterén, a szobor makettje pedig a Magyar Szabadalmi Hivatal lépcsőházában áll.

Tevékenységről a XIX. század vége óta számos írás jelent meg, Mayer könyve ezeket egészíti ki. Tagolása a következő: Életrajz / Nevesebb tanárok / Jedlik mint középiskolai tanár / Jedlik mint egyetemi oktató / Jedlik az 1948. évi szabadságharcban / Jedlik könyvtára / Jedlik művei / Jedlik kitüntetései / Jedlik a műszaki alkotó / Jedlik magánélete.

Az olvasók szélesebb köre számára alighanem az 1848. évi szabadságharc idején tanúsított magatartása a legérdekesebb, amikor az egyetemen a dékáni tisztséget töltötte be. Naplója, amelyet a forradalom első napjától, 1848. március 15-étől vezetett, eleinte nagyon részletesen, később 2-3 napos időközökben néhány mondatban, egészen a szabadságharc leveréséig, illetve gróf Batthyány Lajos miniszterelnök 1849. évi kivégzéséig beszámol valamennyi olyan eseményről, ami őt magát, valamint az egyetemet érintette. Bár bencés tanár és tudós minőségében alapvetően visszahúzódo természetű volt, de a létesítmények őrzésével kapcsolatos hazafias „strázsálási” kötelezettségét ismételten személyesen is ellátta, s részt vett a sáncsászai munkában is. Majd pedig Pest ágyúzása alkalmával mentette az egyetem fizikai szertárának legértékesebb darabjait, a szabadságharc leverését követően pedig a károk felmérésében-elhárításában vett részt.

A maga korában úttörő feltalálóról szóló legújabb könyv ismertetését időszerűvé teszi, hogy a rendszerváltást követően, az 1996. évben a Magyar Szabadalmi Hivatal elnökének kezdeményezésére az ipari és kereskedelmi miniszter Jedlik Ányos-díjat alapított, amelyet évenként adnak át a sikeres feltalálói tevékenység, valamint a kiemelkedő színvonalú és hatékonyságú iparjogvédelmi munkásság elismeréseként. Az adományozást igazoló okiratot, valamint a bronzplakettet Jedlik Ányos mellképe díszíti.

Dr. Vida Sándor

Wolfgang Behringer: A klíma kultúrtörténete. A jégkorszaktól a globális felmelegedésig. Corvina Kiadó, 2010; ISBN: 9789631358834

Rendkívül időszerű és nem kevésbé ellentmondásos kérdéskörhöz kapcsolódik ez a kötet. Az utóbbi mottója akár Hans Fallada egykor híres könyvének címe is lehetne: Mi lesz veled, emberke? (A regény olvasható: <http://mek.oszk.hu/00200/00277/>.)

Mára nagyon kevesen lehetnek a fejlett országokban, akik ne hallanának mind gyakrabban a globális felmelegedésről, s az ellene való harc követelő szükségszerűségéről. Vajon tényleg ekkora a baj? Ami talán még fontosabb, vajon jó úton haladunk, hogy elejét vegyük, de legalábbis optimális mértékben csökkentsük a rontásait? Olyan kérdések ezek, amelyek azokat is súlyosan érintik, akik nem is hallottak az egésztől, hiszen a „harcolunk a globális felmelegedés ellen” hadművelet már ma is világméretben folyik, állítólag mindannyiunk javára, és egészen biztosan mindannyiunk költségére.

Ahogy Behringer maga is bemutatja, a kapuink előtt álló felmelegedést és annak várható pusztításait meghatározó súlyú hatalmak igyekeznek úgy beállítani, mint az ember mind fokozottabb környezetromboló tevékenységének következményeit, s így építenek arra ak-

cióprogramot. Igen érdekesen fejtegeti, hogy szélsőséesebb szószólók mindezt már-már olyan büntetesként állítják be, mint a középkorban a pestist, himlőt. Akkor az isteni törvény ellen elkövetett bűnök idézték azokat a fejünkre, most a természet ellen elkövetett mind súlyosabb károkozás. Amint részletesebben is fejtegeti, bizonyos törekvésekben, állásfoglalásokban a klímaértelmezés szinte új vallásként lép fel, amelyben a bűnök felmutatásában és elítélésében a papok szerepét a klíma harcosai vették át. S „a világegyetem talán végtelen, az emberi butaság viszont biztosan az” igazsága mutatkozik meg e tekintetben is, egyebek közt John F. Kennedy elnök unokájának a republikánus párt egyik főszereplőjétől átvett idézetében: „a hurrikánok főként azokat a településeket és városokat fogják sújtani, amelyeket bűneik miatt Isten büntetni akar”.

A járványokat illetően hajdan a tudatlanság tette lehetetlenné a tisztánlátást. Ma viszont, a klíma tudományos felkészültségű szakértőitől eltekintve, a tudatlanság csak az egyik tényező, amely akadályoz a tisztánlátásban. A másik tényező éppen hogy a tudás: tudjuk, hogy olyan világban élünk, amelyben a legfőbb hadúr a profit, ahol Gounod Mefisztójának rondóját idézve „Áll a hajsza, áll a bál a pénz körül, járja koldus és király, s a sátán örül”. Akinék pedig már idegen az effajta „ókor” kultúrája, az is megtudhatta a Kabaré c. film konferansziéjától, hogy „a pénz működteti a világot” (Money makes the world go round). Tudjuk azt is, hogy a globális kommunikációban megvalósuló globális manipulációban „puha szárnyakon száll a korom, s lerakódik, mint a guanó, keményen, vastagon”, azaz ha nem ügyelünk éberen és okosan, észre sem vesszük, hogy mivé lettek a nézeteink. Így azután fel is horgad bennünk a gyanú, hogy ha nagyon mondják, akkor a nagyon is zavaró kérdés az elfogadásban, vajon kinek az érdeke, hogy elhiggyük: a miénk, vagy netán másoké.

Mindenképpen tény, hogy napjainkra a Föld éghajlatának alakulását az emberiség közeljövőjének egyik kiemelkedően kritikus jelentőségű kérdésévé tették. Az ember okozta globális felmelegedés réme már nem a horizonton sötétlik és ijesztget, mint a középkori sátán, hanem beférkőzött a mindennapjainkba, sőt, kezdi belevájni karmait a legegyszerűbb háztartások költségvetésébe is. Igazából még talán nem is egészen biztos, hogy tudjuk, mivel állunk szemben, de az igencsak drasztikus óvintézkedések árát már fizetnünk kell. Közülük a hétköznapi szintjén különösen jellemző a hagyományos izzólámpák kiátkozása. Szegények vétke, hogy igen rossz a hatásfokuk, és ezért – a vád szerint – pocsékolják az energiát, ennek minden környezetkárosító következményével. Tehát a klíma védelmében veszniük kell, hogy a helyükbe sokkal energiatakarékosabb fényforrások lépjenek. Ha felvázolunk erről egy röpke kis gazdasági mérleget, a következőket láthatjuk. Nyereség: kevesebb energiafelhasználással kapjuk ugyanazt a fényt. Ezzel kevesebb lesz a hulladék, kevesebb a környezet hőszennyezése, fényforrásaink kevésbé járulnak hozzá a felmelegedéshez. Továbbá, a kisebb energiafelhasználás csökkenti az energiafogyasztást, következésképpen kisebb energiatermelést igényel, csökken az erőművek működésével és üzemanyag-ellátásával járó környezetrombolás. Kevesebb erőművi üzemanyag-felhasználáshoz kevesebb olajfűrés és -feldolgozás kell, kevesebb bányászat, csökken a fosszilis energiahordozók elégetésével járó

környezetszennyezés és így tovább. Módfelett fontos lábjegyzet viszont ehhez, hogy mindez csak ott és csak akkor igaz, ahol és amikor a fényforrás nem fűtött helyiségben működik. Ha ugyanis fűtött helyiséget világít meg, akkor a hulladékhője hozzájárul a fűtéshez, tehát csökkenti az utóbbitól szükséges teljesítményt. A fűtésnek pedig – legalábbis a ma leggyakoribb városi módozatainak – ugyanúgy megvannak azok a kedvezőtlen hatásai, amelyekért szegény villanykörtéknek veszniük kell.

Veszteség: a modern fényforrások még akkor is sokkal drágábbak az izzólámpáknál, ha számításba vesszük magasabb élettartamukat. Ráadásul az élettartam előnye a használat bizonyos módjainál kevésbé is érvényesül. A modern fényforrások az izzólámpákra tervezett lámpatestek kisebb-nagyobb részébe egyszerűen nem férnek bele, ezért a lámpatestet is le kell cserélni, mehet a szemétké, ami anyagiakban tiszta járulékos veszteség. Továbbá, a modern fényforrások tönkremenetelével sokkal több és bonyolultabb hulladék keletkezik és megy kárba. Ide viszont az a lábjegyzet kívánczik, hogy e hulladék problémája nagyon is kultúrafüggő. A modern kompakt fénycsövek hulláiba rengeteg újrahasznosítható elektronikai alkatrész van. Ha valóban a fenntartható fejlődés érdekeit követnénk, és nem a ma azokkal szemben is láthatóan érvényesülő trendeket, ezek az alkatrészek nem mehetnének veszendőbe, mint annyi más termék és anyag sem, amelyet ma a gazdaságot uraló érdekek szolgáltatában szemétké, tűzre vetnek.

Az, hogy a modern civilizáció a fogyasztási módozataival és a láncindexekkel mért növekedési örületével végzetesen rossz úton jár, vitathatatlan. A nagy kérdés, hogy „mikor lesz a nyűtt vonóból bot”, s még inkább, hogy hogyan tudnánk elkerülni, hogy azzá váljék, és rajtunk csattanjon. Még ennél is jobb kérdés, hogy a kedvezőtlennek ítélt folyamatokból és hatásaikból mit érdemes igyekezni megállítani vagy irányítani, és mihez érdemesebb inkább bölcsen, szakszerűen, ügyesen alkalmazkodni. Kritikus jelentőségű ebben, hogy irányítani valamelyest még azt is lehet, amit nem értünk – igaz, csak erővel, pazarló módon, ostobán. Alkalmazkodni viszont csak ahhoz tudunk, amit jól értünk – minél jobban, annál jobb lehet az alkalmazkodásunk pozitív hozadéka. Nagyon is szem előtt kell tartanunk ezt, midőn arról politizálunk, és arra alkotunk stratégiákat, s még inkább midőn arról fogadjuk el mások iránymutatását, hogy hogyan élhet az emberiség oly módon, hogy ne tegye tönkre a saját létfeltételeit, hogy hogyan lehet még hosszú életű ezen a bolygón, amely olyan paradicsomi lehetne nélkülünk. Szegény Gaia – ha idejekorán látja, mivé lesz és mit művel az emberiség a Földön, lehet, hogy inkább megmarad a dinoszauruszoknál ...

Bármilyen keserves is, a fennmaradás első kulcsa tehát a megértés. A klíma tekintetében még inkább, mert egyelőre semmi jele, hogy az emberiség képessé válna kivonni magát a hatalma alól, s még kevésbé, hogy felülkerekedhessék rajta. Ehhez a megértéshez ad szó szerint rengeteg ismeretet ez a kötet. Siessünk ugyanakkor kiemelni: nem ahhoz, hogy végre a kellő részletességgel megértsük, mitől működik a klíma úgy, ahogyan teszi, és milyen mechanizmusok működtetik – bár ehhez is kapunk ismereteket –, hanem hogy hogyan élt

és él ma is együtt az emberiség a klímával és annak változásaival, és milyen kölcsönhatások bontakoztak ki köztük, már ha valóban voltak/vannak ilyenek.

A kötetnek több olvasata is van, és ezek mindegyike igen tanulságos. Az egyik maga a logikus kiindulás: hogyan ismerhetjük meg a klíma történetét, azaz hogyan, milyen módon tekinthető át hogyan alakult a Föld klímája a kezdetektől fogva. Az erről szóló rövid fejezetet nevezhetjük akár a mérés technikai alapok megismerésének is, azaz azoknak a vizsgálati módszerekének, amelyek révén kiolvasható, milyen volt a klíma a Föld eddigi hosszú története során. Az így nyerhető ismeretek és adatok forrásait a szerző három csoportra tagolja. Ezek: A Föld archívumai – értelmezése szerint idetartozik minden olyan természetes lerakódás, amelyből természettudományos módszerek segítségével információk nyerhetők az elmúlt korszakok éghajlatára vonatkozóan. Ehhez kapcsolódó magyarázataiból megértjük, hogy ez lényegében kódfejtést jelent, ahol először is fel kell ismerni a kód meglétét, majd pedig értelmezni azt. Az pedig nyilvánvaló, hogy a tudomány fejlődése teremt egyre finomabb és hatékonyabb eszközöket mind a feltáráshoz, mind az elemzéshez és értelmezéshez. / A társadalom archívumai – Behringer szavaival azok a nyilvános vagy magánlevéltárak, könyvtárak, elektronikus adattárak és hasonlóak, ahol a tudatosan gyűjtött emlékeket őrzik. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy a „tudatos gyűjtés” itt nem csak kifejezetten az időjárás tudatos dokumentálását jelenti. A szerző például közvetett adatként hivatkozik a termék minőségéről a történelem során született feljegyzésekre, s szintúgy az olyan más adatokra és információkra, amelyekből az időjárásra és/vagy annak következményeire is található utalás. / Műszeres mérési adatok – ezek forrásainak fejlődése Galileo Galileivel és tanítványával, Evangelista Torricellivel kezdődik, s a továbbiakról csak egy kurta kis összegzészt kapunk.

A „mérés technikai” fejezetet egy hasonlóan rövid áttekintés követi a klímaváltozás okairól. Címzavai: A Nap mint energiaforrás / A Föld légköre – ez lényegében csak az üvegházhatással foglalkozik / Lemeztektonika – egy oldal a felszín alakulásának hatásairól / Vulkanizmus – a nagy mennyiségben kilövellt légszennyezők hatásai / Meteoritok – tény vagy legenda, hogy nagy becsapódások indukáltak tömeges pusztulásokat okozó hatásokat.

Ami ezek után jön, az történelmi ismeretekkel teli, rendkívül érdekes leírása annak, hogyan alakult a Föld klímája a kezdetektől, hogyan élt és fejlődött az emberi civilizáció, és hogyan befolyásolta az életét, működését, anyagi és szellemi világát és fejlődését a mindenkori klíma és annak változásai. Sok egyéb közt olvashatunk arról, hogy a civilizáció a klíma meleg periódusának a terméke, Európa boldog bronzkoráról, az i. e. 800 körüli hirtelen éghajlatváltozásról és politikai nyugtalanságokról, az i. sz. második évezredbeli kis jégkorszak hatásairól, kulturális következményeiről, köztük az életkörülmények romlása okozta kétségbeesés hatásairól a vallásra és a bűnbakkeresésre, ami a boszorkányságot a kis jégkorszak paradigmatisma bűncselekményévé tette, méghozzá úgy, hogy nem az egyház, s nem is a hatalom szorgalmazta, hanem a kezdeményezés „alulról jött”. Olvashatunk arról, hogyan járult hozzá a klíma a francia forradalom kitöréséhez és a teljes rendszerváltáshoz Japánban,

másrészt hogyan bontakozott ki a józan ész és a tudomány a kis jégkorszak második felében a klímával való küzdelem révén is, és szinte vég nélkül folytathatnánk akár csak a legérdekesebb jelenségek és összefüggések felsorolását is. Nem tesszük, hiszen nagyon is érdemes mindezt elolvasni. Csupán a következőket emeljük még ki.

Behringer pozitív és negatív történelmi példákkal igazolja, hogy a társadalom akkor képes sikeresen megbirkózni a klíma támasztotta nehézségekkel, ha ebben okos szervezethez segíti. A francia forradalmat megelőző időszakról mondja, hogy „a krízis eszkalációjához döntően hozzájárult a liberális gazdaságpolitika”, az írországi nagy éhínségről pedig, hogy „a szabadkereskedelmi politika jegyében a válság szabályozását a piacra bízták, ezért Írországból összeomlott az élelmiszer-ellátás”. Másrészt, már a XVIII. században több ország is okos előrelátással és felkészüléssel tudta enyhíteni a különösen rossz időjárásnak a népre háruló következményeit. Behringer szavaival „az éhínség a rossz és esztelen kormányzással lett azonos jelentésű”.

Tudományára oly büszke korunkban, az 1960-as évek elején az foglalkoztatta a szakembereket, hogy jön az új jégkorszak, s a felmelegedés gondolata ellentmondott minden mérési eredménynek és látszatnak. 1972-ben a vezető klímakutatók egy pontban teljes egyetértésre jutottak: „A jelenlegi globális lehűlés, amely megfordította az 1940-es évek melegtrendjét, továbbra is folytatódik. A holocén meleg periódusának hamarosan vége szakad, ha nem sikerül az emberiségnek a globális lehűlés folyamatát megakadályozni. Ekkoriban ugyanis a globális lehűlést tulajdonították az emberiség kártékony működésének.

Az emberiség már a neolitikus forradalom óta képes a tevékenységeivel hatni valamelyest a klíma alakulására. A XX. sz. közepén viszont eljutott oda, hogy tevékenységének hatásai és következményei immár az egész földrendszer működésébe beavatkoznak, földön, vízen, levegőben. A neolitikus forradalommal megkezdődött a földtörténet antropocén – ember által meghatározott – korszaka, amelynek második szakaszát az ipari forradalom nyitja, a harmadikat az említett, 1950-es évekbeli minőségi ugrás, a negyedik pedig a XXI. századtól remélhető, ha az emberiség elég bölcs lesz ahhoz, hogy képes legyen megfelelő globális környezetmenedzsmenttel megőrizni a földi életet és benne a magáét.

Bőségesen szól a könyv természetesen a globális felmelegedés ügyének mai alakulásáról is, különösképpen a rendkívüli horderejű (nek beállított) és mindenképpen rendkívül költséges „üvegházhatás-hadműveletről”. Nagyon is bölcs epilógusa szerint „A klíma mindig is változott. A kultúra kérdése, hogy hogyan reagálunk rá. Ebben a történelem ismerete segíthet nekünk. Az emberek sokszor fenyegetőnek érezték a klímaváltozásokat. Hamis próféták és erkölcsi vállalkozók mindig is megpróbáltak hasznot húzni ebből. ... Csak a higgadt hozzáállást ajánlhatjuk. A világ nem fog összedőlni. Ha melegebb lesz – alkalmazkodni fogunk hozzá. Változnak az idők, s velük együtt mi is.”

Dr. Osman Péter

Alice Calaprice (szerk.): *Újabb idézetek Einsteintől*. Alexandra Kiadó, 2010;
ISBN 9633709269

„Einstein akkor is minden idők egyik legnagyobb elméleti fizikusa lett volna, ha egyetlen sort sem ír a relativitásról” – Max Born

„Engem azért ünnepelek, mert mindenki érti, amit csinálok, téged pedig azért, mert amit te csinálsz, azt senki sem érti” – Charlie Chaplin (idézetek a könyvből)

Hozzáállástól függően, akár szerfelett könnyű is jellemezni ezt a kötetet. Ha lehet röviden, úgy tökéletesen elegendő azt mondanunk róla, hogy rendkívül érdekes, sokszínű gyűjtemény az emberiség egyik legnagyobb (ismert) zsenijének mondásaiból, papírra vetett gondolataiból, kisebb részben pedig róla szóló fontos és/vagy érdekes háttérinformációkból. Mindenkinek érdemes elolvasnia, aki szeret gondolkodni a világról, s ehhez szívesen pillant bele, hogyan teszi ezt minden idők egyik legnagyobb tudósa, aki igencsak aktívan élte végig a csodálatos és elátkozott XX. század legzilahabb korszakát. Azon könyvek egyike, amelyeknél önmagunk elleni vétek, ha kihagyjuk.

Manapság azonban, midőn az ajánlás jelzői rég ronggyá foszlottak a marketingkommunikáció darálóiban, félő, hogy – Rostand Cyranójának szavaival (l. <http://mek.oszk.hu/004-00/00478/index.phtml>) – „ez szimplán hangzik, így nincsen hatása, mondhatta volna szebben, kis lovag”. Szóljunk hát kissé bővebben is róla.

A kiadó ismertetőjéből idézve „ez a mintegy ezerkétszáz idézetből álló gyűjtemény az első, amely tematikusan rendezi a nagy tudós gondolatait. A kötet Einstein számos oldalával megismerteti az olvasót: a jóindulatúval és a rosszmájúval, a meleg, humoros emberrel és a hideg, elutasító tudóssal, a közszereplővel, akit kezdetben magával ragadott a népszerűség mámorja, de aztán keserűen igyekezett elzárkózni a nyilvánosság elől. A gondos forrás-megjelölésekkel ellátott idézeteknek és a kiegészítő információknak köszönhetően minden eddiginél átfogóbb és tisztább képet fest a fiú, férj, apa, szerető, tudós, filozófus, idősödő özvegy, humanitárius és hű barát Einstein életéről. E gyűjtemény alapján talán még érthetőbbé válik, hogy a valódi és a képzeletbeli Einstein miért nyűgözi le még most, a huszonegyedik században is az embereket szerte a világon”. Arról is kapunk egy kisebb összeállítást benne, hogy mások hogyan vélekedtek Einsteinról.

Tessék bárhol beleolvasni Einstein gondolataiba, és megragadó, lebilincselő intellektuális élményben lesz részük. Bármily kritikusan is forgatjuk e vaskos kötetet, az csupán egyetlen okot ad panaszra: milyen kár, hogy nincs benne egy olyan név- és tárgymutató, amelynek segítségével rákereshetnénk kulcsszavakkal, hogy kiről, miről mit mondott. Mind idősebb példaként a neki tulajdonított híres mondás: „A világon két dolog végtelen: a világegyetem és az emberi hülyeség. Bár az elsőben nem vagyok biztos.” Tárgymutató híján még a tematikus tagolás mellett is a könyv jelentős részét kell elolvasni, hogy lássuk, szerepel-e benne. Igaz viszont, hogy e keresés során hamar rájövünk arra, amit Paulo Coelho is oly

csodálatosan érzékeltet A zárandoklat c. művében (Athenaeum Kiadó, 2006, 2010): a szellemi gazdagodás igazi forrása nem is a cél elérése, hanem maga az út. Ez esetben is akár megtaláljuk, amit keresünk, akár nem, a nagy élmény mindenképpen maga a tallózgatás Einstein gondolataiban, és – a témánál maradva – olyanok felbukkanása, mint „Ha attól félsz, hogy az intelligencia veszélyes, próbáld csak ki a tudatlanságot”; „A józan ész nem más, mint a tizennyolc éves korunkra összegyűjtött előítéleteink összessége”; „A veszteség és a kudarc. E kettő nevel és tisztít a legjobban”. Néha ellenben a válogatás próbára is teszi az ítélőképességünket. „Ha a tények nem illeszkednek az elmélethez, változtasd meg a tényeket” olvasható bármi kommentár vagy jegyzet nélkül. Namármost, ez vagy Einsteinnek a politikai statisztika hitvallásához adott hozzájárulása, vagy valamilyen maró megjegyzése, amelyről biztosra vehető, hogy nem szó szerint gondolta. Pár sorral arrébb pedig ilyeneket olvashatunk: „Az életet csak kétféleképpen élheted. Az egyik, hogy semmin nem csodálkozol. A másik, hogy mindenben elcsodálkozol” és „A tudatosság legalsó szintje a 'tudom', aztán jön a 'nem tudom', majd a 'tudom, hogy nem tudom', végül pedig a 'nem tudom, hogy nem tudom'”, amit ugyebár a vége úgy megcsavar, hogy nehéz értelmezni. Közvetlenül utána jön viszont egy megragadó megállapítás: „Az intelligencia szintjei a következők: okos, intelligens, briliáns, zseni, egyszerű” – ami kristálytiszt, már ha az egyszerűt az Einstein-osztályú zsenik körében értelmezzük. A következő tétel pedig egészen másként maga a tökély: „A halál azt jelenti, hogy az ember nem hallgathat többé Mozartot”.

Az itt érintett témák sokfélesége miatt az olvasó, érdeklődési körétől függően, esetleg találhat olyanokat is, amelyek neki kevésbé fontosak. Ám így is, az ember beleolvas, és nem képes elszakadni tőle, akár önmagáról szól Einstein, akár a világról, akár a tudomány nagy kérdéseiről, akár a hétköznapi élet banalitásairól. Egyáltalán nem állítjuk ezzel, hogy minden kijelentése helytálló. Bizonyos részük az időszerűségét is elveszítette, de mindegyikük érdekes, ha másként nem, hát azzal, hogy Einstein világába vagy korába ad bepillantást. Nagyon reméljük például, hogy amiket Németországról mond, az egy soha vissza nem térő, gyilkos korszak jellemzése. Aligha tagadható ellenben, hogy a mi korunkra is érvényesek a következő, majd hatvan éve mondott szavai: „Egyre tökéletesebb eszközök és egyre zavarosabb célok: szerintem ez az, ami leginkább jellemző e korra”. S bárcsak mondhatnánk, hogy reánk aztán nem igaz a Lánczos Kornélhoz, a világhírű magyar matematikushoz és fizikushoz intézett keserű kijelentése: „Az ember bivalycsordába születik, és örülhet, ha idő előtt nem tapossák agyon”.

További apró ízelítőül még néhány idézet az önmagáról mondottakból: „Nem ettem eleget a Tudás fájáról, de a hivatásom okán folyamatosan gondoznom kell”; „A képzelet fontosabb, mint a tudás. A tudás ugyanis mindig korlátozott. A képzelet viszont felöleli az egész világot”; „Egész életemben megvettem a tekintélyt, és most a sors azzal büntet, hogy magam is tekintély lettem”; „Tizenkét éves koromban teljes döbbenettel vettem tudomásul, hogy az igazságot pusztá gondolkodással is ki lehet deríteni, anélkül, hogy bármilyen kísérletet elvégeznénk ... Egyre inkább meggyőződésemmé vált, hogy a természetre tekinthetnénk úgy

is, mint viszonylag egyszerű matematikai struktúrára”; „Nincs semmilyen különleges tehetségem. Egyszerűen csak szenvedélyesen kíváncsi vagyok”; „Isten egy öszvér makacsságával és igencsak jó szimattal áldott meg”; „Mágnesként vonzom a hülyéket, de számomra ők is érdekesek. Egyik kedvenc időtöltésem, hogy megpróbálom megérteni a gondolkodásukat. Őszintén sajnálom őket, ezért próbálok segíteni nekik”.

A tematikus tagolás néhány címszava: Einstein önmagáról / A családjáról / A barátokról, kitűnő tudósokról és másokról / Az életről / Az emberiségről / Amerikáról és az amerikaiakról / Az oktatásról és a tudományos élet szabadságáról / A politikáról, a hazaszeretetről és a kormányról / A tudományról és a tudósokról, a matematikáról és a technológiáról / A vallásról, Istenről és a filozófiáról.

Egy további fejezet neki tulajdonított mondásokat sorakoztat fel, egy mások róla szóló kijelentéseiből válogat. Csupán egy idézet az utóbbiból: Paul Langevin neves francia fizikus kommentárja arról, hogy Einstein Amerikába emigrált: „Ez legalább akkora jelentőséggel bír, mintha a Vatikánt Rómából áthelyezték volna az Újvilágba. ... Mostantól az Egyesült Államok lesz a természettudományok központja.”

Aki pedig mindezek után többet, sokkal többet is meg akar tudni Einstein életéről és munkásságáról, annak érdemes elolvasnia Walter Isaacson: Einstein: Egy zseni élete és világa c. művét (Alexandra Kiadó, 2009 – az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2009/4. számában szoltunk róla).

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

THE ROLE OF CLAIMS IN PATENT LAW – PART III COMPARING THE HUNGARIAN, EUROPEAN, INTERNATIONAL AND PARIS UNION PRIORITY SYSTEMS

Zsófia Kacsuk

The present paper is a comparative study of the different types of priority systems adopted by the European Patent Convention and the Hungarian Patent Act. The first part of the paper discusses the Hungarian priority system and in particular the internal priority. The second part focuses on the priority rules of the EPC and its conformity with the priority system laid down in the Paris Convention, which regulates the priority right of Euro-PCT applications.

LEGAL PROTECTION OF SOFTWARES: THE PATENTABILITY OF COMPUTER PROGRAMMES FROM THE POINT OF VIEW OF COMPARATIVE LAW – PART II

Lilla Júlia Lovas

In the second part of the study the author examines the practice of the European Patent Office, the U.S. and Japanese Patent Offices, thoroughly analyses the draft directive of the European Committee of 2002, and the possible reasons of its rejection by the European Parliament. Finally, the author draws the conclusion that the patent protection of softwares is an already existing practice, and creating its legal source and background only depends on balancing various political and lobby interests in the future.

GREASED LIGHTNING – INDIRECT LINKS BETWEEN DESIGN PROTECTION AND THE NAME OF THE PRODUCT TO WHICH THE DESIGN IS APPLIED

Dr András Jókúti

How sensitive is design law to the designation and intended function of the product embodying the design under protection, i.e. does the purpose of the product concerned have an impact on the scope or validity of protection? Although design protection is traditionally not linked to any classes of goods, it should be noted that the name and function of the product to which the design is applied play indeed a certain role in the system, even if only in an indirect manner and to a much more limited extent than the classes of goods or services to which a trade mark is registered.

THE IMPACT OF THE EUROPEAN COURT'S PRACTICE ON HUNGARIAN TRADEMARK LAW

Dr Sándor Vida

A previous report was published in No. 2007/5 of this periodical. In the present paper decisions rendered by courts and the Hungarian Patent Office are reported. Namely on distinctivity (Intensive Clean: not), likelihood of confusion (Sport, Bosco Sport: yes), reputation (Zippo: not), trademark family (Pannónia: yes), proof of use (City Inn: not), exhaustion (Palmolive Classico: not), unfair parallelimport (Palmolive Classico: yes). The decisions reported refer to ECJ's judgements renerved in reference cases, e.g. in Thomson Life, TDK, Pago, Cilfit, Davidoff, Lewi Strauss.

THE VALUE OF DEPENDENT CLAIMS IN CASE OF PHARMACEUTICAL PATENTS

Dr Tivadar Palágyi

The Federal Court of Australia has recently issued a decision in the Lundbeck v. Alphapharm case that has important implications for patents concerned with pharmaceutical substances. Ultimately, this litigation demonstrates the value of including meaningful dependent claims during prosecution or by amendment before litigation. The failure to use a general symbol instead of a concrete chemical symbol resulted in the failure of an infringement process initiated by the patentee. Besides, a unit dosage claim with quantities outside the useful range made this claim invalid by reason of inutility.

SOMMAIRE

<i>Zsófia Kacsuk</i>	Le rôle des revendications dans le droit de brevets – partie III – La comparaison du system de priorité hongrois, européen, international et celui de l’Union de Paris 5
<i>Lilla Júlia Lovas</i>	La protection légal des logiciels: la brevetabilité des programmes informatiques du point de vue du droit comparé – partie II 27
<i>Dr András Jókúti</i>	Greased Lightnin’ – Relations indirectes entre la protetion des dessins et la dénomination du produit auquel le dessin est appliqué 52
<i>Dr Sándor Vida</i>	L’effet de la pratique de la Cour Européenne sur le droit hongrois de marques 75
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	La valeur des sous-revendications dans le cas des brevets pharmaceutiques 92
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l’étranger 98
Sélection des avis d’expert du Conseil pour la Protection de la Propriété Industrielle 136	
Avis d’expert choisis du Corps des Experts en Droits d’Auteur 169	
Nouvelles, événements 184	
Revue des livres et périodiques 187	
Summaries 202	

INHALT

<i>Zsófia Kacsuk</i>	Die Rolle der Ansprüche im Patentrecht – Teil III Der Vergleich des ungarischen, europäischen, internationalen Prioritätssystems und des rioritätssystems der Pariser Union 5
<i>Lilla Júlia Lovas</i>	Der Rechtsschutz der Softwares – die Patentfähigkeit der Computerprogramme unter dem Gesichtspunkt des vergleichenden Rechts 27
<i>Dr. András Jókúti</i>	Greased Lightnin’ – Mittelbare Beziehungen zwischen dem Schutz der Geschmacksmuster und der Benennung des Produktes auf dem das Muster angewendet wird 52
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Die Wirkung der Praxis des Europäischen Gerichtshofs auf das ungarischen Markenrecht 75
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Der Wert von Unteransprüchen im Falle von harmazeutischen Patenten 92
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland 98
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Gewerblichen Rechtsschutz 136	
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht 169	
Nachrichten, Ereignisse 184	
Übersicht von Büchern und Zeitschriften 187	
Summaries 202	

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, az Európai jogi figyelő, a Technikatörténet vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetlegesen két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat mágneslemezen vagy e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10-15 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Magyar Szabadalmi Hivatal, 1370 Budapest 5, Pf. 552, Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hpo.hu, anna.manyoki@hpo.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).